BINDING SECT. JAN 2 6 1967

PL
248
T28Z8

Veci, Mu'allim
Brūsalī Ṭāhir bey

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

مسلمانلق وتورکلکی یوکسلتمکه چالیشانلردن :

بروسه لی طاهر بك

بویوکلرینی طانیمایان ملت یوکسه‌له‌مز

بیر مقدمه ایله حیات نسبیه ، حیات تلمذیه ، حیات تعلیمیه ، حیات اخلاقیه ، حیات وطنپروری ، حیات کتابیه ومعیشت حاضره‌سی بحثلرینی وبوبابده تذییلات متنوعه‌یی حاوی مفصلجه ترجمهٔ حالیدر .

مؤلفی

معلم وهبی

١٣٣٤

« مطبعهٔ اورخانیه »

PL
248
T28Z8

LIBRARY
JAN 26 1965
UNIVERSITY OF TORONTO

956187

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

— باشلانغج —

تا گرى يه بيكلرجه شكركه بنى حقيله موحد، موحدلكنى تماميله مدرك بربابا صلبندن ميدانه كتيردى . هم اك سوكيلى ؛ چونكه اك فضيلتلى وموفقيتلى بر قولنك ، آخر زمان پيغمبرى محمد مصطفى « صلعم » ك امتندن قيلدى. كورديكم مسلمان تربيه‌سى، هيچ اولمازسه آرا صيرا، وجدانمى ؛ وجدانمه كوره علانيت ساحه‌سنه قويديغم افعال وحركاتمى تأمل ايتمك؛ اونلرك تا گرى بويوروغنه، پيغمبر كيديشنه، انسانلق خيرينه نه‌درجه‌لره قادار ياقلاشابيلديكنى آراشديرمق اعتيادنى ويردى !

ايشته آنجق عادت ايتديكم بويله بر تفكر وتبصردركه بكا ـ اك آتشلى حرصلرك ، اك بيوك منفعتلرك فوقنده ـ انسانلق ذوقنى ، محمديلك حظنى دويوردور! ايشته صرف بويله بر ذوقى تميه، بويله بر حظى ادامه قصديله شو ترجمهٔ حالى يازمق مشغوليتنه ايمرندم . واقعا صاحب ترجمه نه‌فوق‌العاده بر عقل ودها، نه‌ده خارق‌العاده علمى بر احاطه صاحبى‌در؛ لاكن بنم اعتقادمجه پك فوق‌العاده بر انسانلق عاشقى، بودين ووطنه پك دكرلى خيرلرى دوقونمش بر ترقى وتكامل طرفدارى‌در . بن كنديسنه قيصه‌جه « عملى خير خواهلق خواجه‌سى » عنوانى ويريرم. فخرى ومعنوى بر شاكردى، خصوصيت ومحرميتنك

آشنا ومعتمدی اولمقلغمی‌ده ، حقك بكا خاص ، برنعمت ودولتی اولارق تلقی ایلرم .

ترجمه صاحبنك بوكون مملكتمزده تصوف اسلامی وطرق علمیه رجالندن معدودیتی؛ مسالك فكریه‌جه ملی برمورخ، بركتابیات عالمی عنوانه مستحقیتی ؛ بوتون رسمی وخصوصی شاكردلری ، مستفیضلری طرفندن مستثنا برحرمت وتبجیل ایله سه‌ویلن براستاد اولارق طانینلمغه نائلیتی؛ هله عثمانلی توركلكنه، ودولایسیله بوتون محمد امتی عالمنه یكی بر حیات ویرمسی مأمول ومنتظر اولان اتحاد وترقی جمعیتنك انقلاب حیاتجه‌ده الك بویوك وطنپرورلر صفنده كورولمكه مظهریتی هپ اونده‌كی یكانه برخصلت ومزیتك ، آنجق « دین عشقی » نك بركذاری‌در .

بوعشق اونی داها كنجلكندن اعتباراً ریا وبطائته ، جهل ومسكنته، تعصب وجمودته تمامیله‌دشمن ایتمش ، اخلاص وصمیمیتك ، سعی وغیرتك، كمال ومعرفتك، تحری حق وحقیقتك جدی ودائمی بر دلداده‌سی ایله‌مش ، قلبنده انسانك یكانه وظیفه‌سی آنجق الك یاقینلرندن باشلامق صورتیله انسانلره خیر اولدیغنه پك اساسلی برایمان وقناعت حاصل ایده‌رك هپ بویولده چالیشدیرمش .. هردورلو مساعیسندن دینی، وطنی، ملتی ؛ بوتون بونلری تمثیل ومحافظه ایدن دولتی ایچون خیرلی نتیجه‌لر، ثمره‌لر، خلاصه ویكونلر چیقارتدیروب آیبرتدیرمش‌در !

دینه‌بیلیركه دنیاده هركس كندیندن ممنون بیراقابیلمك امكانی باش كوستره‌بیلسه ایدی ، بوامكانی الك كنیش ، الك قولای طاهر بك الده ایده‌جكدی. بونك ایچون طاهر بك نقد ونفوذندن دكل، صرف

فضل وكمالندن دولايى آرقاسندن صيجاق كوز ياشى دوكه‌جك وجدانلر بيراقابيلن حقيقى بيوك آدملردن اولمشدر .

وطن اولادلرى ، دين وتقوى فداكارلرى علمى ودينى ، ملى ووطنى ، بالخاصه مسلكى واختصاصى وظيفه‌لرى ايفاده كنديلرينى ، ياكليشسز بر اورنه‌ك اتخاذ ايده‌بيليرلر .

فخرى ومعنوى بر تلميذلرى بولونمق حسبيله ، ألبته كنديلرينه قارشى يالكز حب وحرمت ، وتبجيل ومنت ايله متحسس ايم . بويله بر حسيت اولماسه ، احتمال بن ده بو بويوك آدامك ، بويوكسك وجدانك آنجق نفسنى وعائله‌سنى همان اونوداجق صورتده جماعتجى اولماسندن ؛ ١
همان هركسه قارشى حسن ظن ، شفقت ومرحمت بسله‌مه‌سندن دولايى كنديلرينى ـ بعضيلرينك ديدكلرى كبى ـ اويصاللق مرضى ، مرحمت خسته‌لغى ايله اتهام ، بر نوع تنقيد ومؤاخذه‌يه قيام جرأتنى بولوردم ؛ فقط بكا اويله كليركه ، اكر طاهر بك بوقدار جماعتجى ، بوقادار ديكربين ، بودرجه انسانيت انديش ، بودرجه خيرخواه اولمسه ايديلر ؛ ياخود بر آزده فردجى ، خود انديش ، منفعتجو بولونسه ايديلر ؛ نه بويله طاهر بك اولورلر . . نه‌ده بنجه ، بن كبى برچوق مستفيضلرنجه « لله ، فى الله خيرخواهلق ، تمثالى تلقى اولونورلردى !

مع مافيه بن اعتقادمى ، بو بر چوق تميز ولكه‌سز وجدانلرك تلقيسنى اصابت وحقيقته تقريب ايچون اثرمه اصولى بر قيمت ويرمكه چاليشدم . ترجمه صاحبنى نسبى ، منشأى ، تعلمى وتلقنى ، تعليمى وتلقينى ، اخلاقى ، وطنى حياتلريله ؛ حق بحث ايدلمه‌مش بر جهق قالمامق ايچون ده ، حيات رسميه ومعيشت حاضره‌سندن بعض حدلرى ده صوك فصله براقوق اوزره ، مهماامكن كوسترمكه صاواشدم ؛ فقط

فقط هر کس مشارالیهی کندی شخصی عدسه‌سنده سیر وتماشا ، کندیلرینه بر قیمت نومروسی تقدیر واعطا ایده‌بیلیر ؛ شوقادارکه ترجمه‌صاحبی حقنده کرك قلبلرك مشروطیت وحریت حوریسنه‌قارشی الك بیفرض خاجانلرله چارپدیغی انقلاب اوائلنده ، کرك هردرلو جریانلرك‌دورولوب‌ده اول‌باول ملت‌وملیته علم‌ومعرفت نوری‌اساله‌سی لزومی تحقق ایله‌ین شو صوك دملرده مختلف غزته ورساله‌لرده ، مختلف هیأت وشخصیتلر طرفندن یازیلان وسویله‌نن دکرلی بعض مقالات واقوالی‌ده تذییل ایتدم .

بکا اویله کلیورکه بو سوزلر ، بو مقاله‌لر بنم تلمذلك غیرتیله غلو ایتمه‌دیکمه ، ظن وخیال وادیسنده کیتمه‌دیکمه پك عادل وقوی بر شهادت ایده‌جکلردر .

استادی برآزده کندینی سویلتمك صورتیله طانیتمق جهتنی‌ده اونوتمادم . بونك ایچون کندیمجه موافق کوردیکم بعض کتاب مقدمه‌لرینی ، مقاله‌لرینی ، مکتوب ومنظومه‌لرینی‌ده علاوه ایله‌دم .

اللهه شکر : هنوز برحیات بولونیورلر ؛ وان‌شاءالله‌الرحمان ، داها نیجه زمان آرامزده یاشامقله ، یاشامه‌لریله وطن وکندیلری کامران اولور . دیمك ایسترم‌که کندیلرینی کوروب کوروشمك صورتیله تدقیق قاپیسی آچیق‌در. بوده‌بکا حضرت استادك، پك‌چوق قوللاندقلری بر تعبیرلری وجه‌ایله ، کمال وفضیلتلرینك فخری دلالی اولمق یولنده خایلی جسارت ویردی .

صوك سوز : قیریق ، چترەفیل اولسه‌ده ؛ هرقلم صاحبی ایچون تمامیله یاقیندن طانیدیغی بر ملت بویوکنی ، طبقی طانیدیغی کبی ، ملتنه طانیتمق وظیفه‌سی بولوندیغنی افهام‌در .

حصه‌مه دوشن بویله بر وظیفه‌یی، عجزمه منضم مشغولیت چوقلغی ایله برابر یاپابیلدمسه! ملتمزك بوكونكی بویوكلرینی طانیتمق خصوصنده اورتایه بر چیغیر قویابیلدمسه بنم ایچون نه موطلو !

یاردیم تاڭرینڭدر .

— ٢٥ شباط ١٣٣٢ — چنکل کوی

مسلمانی مؤلفی

معلم وهبی

١

حیات نسبیه‌سی

بزده انسانیت ودیانت منشئی اولان سوکیلی شرقمزده محکم، جاری بر عادت واردر : اولادینه دده‌سنك آدینی ویرمك . بر بابا اوغلنه بویله بر اسم طاقمقله کندی پدرینه مربوطیتنی، حرمتنی یاشاتیر. چوجقلر علی الاکثر بابالرینی اسماً وجسماً طانیدقلری کبی، بابالرینك بابالرینی‌ده، هیچ اولمزسه، اسماً طانیمق وظیفه ونعمتنی بو صورتله الده ایدرلر .

واقعا بیرچوق یرلرده (بیلمم نه‌زاده‌لر) یاخود (بیلمم نه‌اوغوللری) دییه نوعما فاملیا وعائله عنوانلری وارسه‌ده؛ بو عسکر اوغوللریله مهاجر زاده‌لره یك‌ده قسمت اولمیان بر شرف ونصیبدر؛ بوقسه ملتمزده‌ده اصالت ونجابت، بونك ایجاب ایتدیردیکی اجتماعی بردرجه وقیمت، تاریخی وعنعنوی برشرافت وسیادت میل والتفات کورمکدن هیچ‌ده اوزاق قالمامشدر .

ایشته ترجمه صاحبنده بویله‌ملی برداب وعنعنه‌یه توفیقاً « طاهر » عنوانی آلمشدر .

بو اسمك بزجه ، بو ترجمه‌ده ایلك مسماسی طاهر بکدن اول طاهر بکك بیوك باباسی ، بابا جهتیله دده‌سی طاهر پاشادر .

طاهر پاشاده (اسکدار) ده (آیازما) جامع شریفی خطیبی اسکدارلی سید محمد امین افندینك مخدومیدر . بزده اسکیدن حسب ونسبك ، شیمدیکنه قطعیاً قیاس ایدیله‌میه‌جك بر صورتده ، مضبوط ومسجل اولدیغنه هیچ‌شبهه یوقدر. احتمال خطیبك‌ده برات همایونلرك سجلاتنده برقاچ قوشاق داها یوقاری آبا واجدادی بولونور. یالکز شوراده بر نقطه‌ده دورمق ، براز دقت کوسترمك لازمدر : سید محمد امین .

یاقین زمانلره قدر بزده حکمنی پك قوتلی اجرا ایدن ینه ملی ملی اولمقدن داها زیاده دینی بر دیدنه واردرکه اوده دینی ومعنوی سیادتدن حصه‌دار اولمق شرفیدر. ولوکه‌ناماً وکنیةً اولسون محافظه‌ده عصبیت کوسترمك‌در. بویله برشرفی توارث‌ایتمش بولونانلر اسملرینك اولنه « سید » عنوانی کچیریرلر ؛ هیچ شبهه یوق ، که اکر هر فرد « سید » اولسه‌یدی ، طانینسه‌یدی ؛ بویله بر کلفت وعصبیته لزوم قالمازدی. بناءً علیه بزده اکثریتله علما وعلما اوغوللرینك کنیه‌لرنده کورولن « سید » لقبی هرحالده اولدقجه‌مسلم ومسجل، دینی ومعنوی بر ریاست و موقعی احراز ایتمش بر عائله افرادینك عنوانی‌در . بوکا مقابل ومعادل برده « أمیر » لقبی واردرکه بوده جهادی وعسکری، مادی وسیاسی بر اسکی شرافتك نشانی‌در .

ذاتاً برجمیتك ایلك مدنی تشکیلاتنده بویله بولوملره راستلامامق

امکانی یوقدر . واقعا اسلام بشریت حقوقنه صوك درجه‌ده رعایت و حرمت کوستریر ، جسمانیت و روحانیت کبی بولوملری حقوق ساحه‌سنده قطعیاً طانیماز ؛ لاکن اجتماعیتك طبیعی اقتضاسندن اولان ومادی ومعنوی ترقیات وتعالیاتی هدف اتخاذایتمش بولونان بولوملره هرآن استحسان ایله باقمشدر .

دیمك ایسترم که خطیبك اسمی باشنه کچن « سید » منسوب اولدیغی عائله‌نك قدمنه ، نجابت وشرافتنه مهم وقیمتلی بر بینه‌در؛ ذاتاً اوغلو طاهر پاشایی اوقوتمش اولمسی ، (١٢٤١) هجری تاریخنده ، « نظام جدید » ك احداثنده عسکرلك سلکنه ادخال ایله‌مش بولونماسی زمانه و عصرك احکام و ایجاباتنه واقف اولدیغی ، بو وقوفی الده ایده‌جك قادارده موروثات ومکسوباته مظهر بولوندیغی واضحاً کوستریر .

فی الحقیقه سید محمدامین افندی مرحوم جوجوغنی یتشدیرمك، حضور ورفاه اعتباریله کندینه تقدیم ایتدیرمك یولنده پك اصابت ایدییور: پك قیصه برزمان ایچنده؛ بربرینی قووالایان هرج ومرجلرك، آردی آراسی کسیلمه‌ین حرب وضربلرك آراسنده اوغلو « عساکر خاصه لواسی اسکداری سید محمدطاهر پاشا » اولیویرییور ؛ چونکه بو صیرالرده کوسترمش اولدیغی شجاعت و بسالت، رویت و حصافت هپ زماننده آلمش اولدیغی تربیه‌نك مقتضاسی بولونیور . همان اون بش ، یکرمی سنه ایچنده لواغه قادار ترقی ایتمش اولماسیده ، اولدقچه ممتاز ومستثنا برفطرته مالکیتنی کوستریر . عائله عنعنه‌لری ، تواترلری ایسه ؛ طاهر پاشانك هرزمان ایچون ، بالخاصه او زمان ایچون بر اداره آدمنه ، بر عسکر قوماندانه پك لزوملی اولان عزم و شدت ایله‌ده متحلی اولدیغی آکلادییور ؛ ذاتاً « قدس شریف » کبی اجنبی نفوذلرینك

ك بويوك بر رقابت يرى اولان بر موقعـه قوماندان اولماسى ؛ بويله برخدمت اثناسنده، عادتا داها كنج بر ياشده كنديسنه نزول اصابت ايتمش بولونماسى سجيه‌جه عزم و رزم ، شـدت و جرأت ، عصبيت وحساسيت صاحبى بولونديغنى پك واضح كوستريرر .

يرى يوردى جنت اولسون : سـلطان مجيد خان حضرتلرى او وقت امثالى بول اولميان بو عسكرى پاشـاسنك ، بو يكى اداره آدامنك خدمت وقيمتنى جداً تقدير ايدييور ؛ پك يوكسك اولان تام معاشيله تقاعدينه ، قابليجه‌لرندن استفاده ايتمك اوزره بروسه‌ده اقامتنه فرمان ومساعده بيوريبوزلر .

ذاتاً بردفعه بوپاشانك ، برخدمتنى قوتنولامق يولنده، آرقاسنى صيغامش اولديغى عائله‌نك مفاخر تاريخچه‌سنده الثايرى حرفلرله مقيددر.

كوروليوركه خطيب‌زاده استعدادى، صاواشى سايه‌سنده منسوب اولديغى عائله‌نك معنوى وباطنى شرافتنه، مادى وظاهرى برسيادت‌ده علاوه ايدييور. بوصورتله عائله‌نك حسب ونسبى تماميله كمالنى بوليور. بوتون توركلرده اولديغى كبى، عثمانلى توركلرنجه‌ده شرف وشانك الك يوجه‌سى آنجاق اولو خاقانك رضاسى ، لقاسى‌در. تورك ملتنك بوتون فتوحات سرى بو نقطه‌ده‌در. اسلام ايمان واعتقادى‌ده بو پك اسكى ، پك اسكى تمللى سجيه‌يى بـسـله‌يوب اوقشامش ، پك بويوك بر اديمزك دينى برتلقىّ الهامى ايله « عشرهٔ مبشره » دييه القاب وعنوان توجيه ايتمش اولديغى ايلك اون پادشاهمز (هپسنك دوراغى جنت اولسون) زمانلرنده كماله ايرديرمش‌در .

توركلر وعثمانلى توركلرى كندى خاقانلرينى، پادشاهلرينى ـ كوكوس كچيره‌رك ، سـوكى و صايغى چوقلغى ايله كنديلكلرندن كچـه‌رك ـ

آ گدقلری ، عادتا بو بویوك باشلرینی تبجیل ایتمك صورتیله ، یاد وذکر ایله‌مش بولوندقلری چاغلرده آکیلمز بر آلین ، بوکولمز بر بازو صاحبی ایدیلر! بیر پادشاهده بیتمش ولی قدرت و قیمتی بولمق بویله بر روحیتك مقتضاسی ایدی !..

طاهر پاشا بروسه‌ده منزول ومتقاعد اولارق اون سکز سنه قدار یاشامشدر. تام معاشله تقاعد ایدیلمه‌سی، اوزمانکی لوا پاشالرك شهری یکرمی بش بیك غروش آلمقده بولونماسی پك مرفه بر حیاته مظهریتنی تأمین ایتمشدر . یالکز ایمه‌لی اولماسی ، هله بو مصابیتك تکلمنه‌ده مانع بولونماسی طبیعتیله حضورینی سالب اولمش ؛ خلقجه‌ده عائله‌سنه « دیلسز پاشا زاده‌لر » عنوانی ویریلمه‌سنی انتاج ایتمشدر .

طاهر پاشانك قوناغی بوکون طرزی پك دکیشمش بولونان بروسه‌ده حصار داخلنده‌کی غربا خسته‌خانه‌سی ایدی . بیك ایکیوز یتمش بش تاریخنده بقا ایلنه کوچمش ، امیر سلطان جامع شریفی نردبانلرینه چیقاجق یرده وصول طرفده‌کی چشمه‌نك آرقاسنه دوشن، جاده‌یه یاقین بولونان محلده مدفوندر . مزار طاشنك اوستی شویله‌در:

بنی قیل مغفرت ای رب غفران ،
کلوب قبرم زیارت ایله‌ین اخوان ،
بحق عرش اعظم نور قرآن ،
ایده روحمه بر فاتحه احسان .

(عساکر خاصه لواسی مرحوم ومغفورله جنتمکان ، فردوس آشیان اسکداری سید محمد طاهر پاشانك روحی ایچون رضاً لله الفاتحه ١٢٧٥)

پاشانك رفعت ، عبدالحلیم ، فخرالدین نامنلرنده اوچ اولادی

اولمش‌در . فخرالدین بك برقاچ سنه صوكرا باباسنه قاووشمش ، عبدالحلیم بك‌ده طشره‌ده وفات ایتمش ، بوعائله‌نك ذریتی یالکز بویوك اوغلی رفعت بکدن اوره‌یه بلمك قدرینی الده ایله‌مش‌در .

طاهر پاشانك بویوك اوغلی ، ترجمه صاحبی طاهر بکك باباسی رفعت بك مرحوم ایلك اوكجه (اسكدار) ده ایسكله جامع شریفی آرقه‌سنده‌کی طاش مکتبده تحصیله باشلایور ، عائله‌نك تمامیله (بورسه) یه نقلی اوزرینه‌ده ، بوراده حصارده اوروج بك مکتبی (قاپامالی مکتب) معلمی خطاط خواجه سعدالدین افندیدن درس کوریور . شوقادارکه بابادن ، دده‌دن قالمه براوسکدارلیلق سوقیله ، هله بابادن کچمه بویوك برعسکر اولمق عشقی ایله رفعت بك بورسه‌ده قالمیور ، اوسکداره کلیور ، عسکر یازیلیور ، پك آز برزمان ایچنده باش چاووش اولویور ؛ حتی بوصیرالرده « سلیمیه » قیشله‌سنده معلم صفتیله بولونان مشهور آلمان جنرالی « مول‌ته‌كه » نك بیله تقدیرینه مظهر اولمق کبی پك‌دكرلی برشرفله بوتون آرقاداشلرندن سچیلیور ؛ عسکر اوغلی اولدیغنی ، بویوك ویوکسك برعائله تربیه‌سنی کورمش بولوندیغنی اثبات ایدییور .

پك یازیق‌که باباسنك خسته‌لغی بواوجاقدن کرکی کبی فیض آلماسنه مانع اولیور ، چاره‌سز عسکرلکی ترك ایدییور . باباسنك وفاتی اوزرینه‌ده ، ایلك اوكجه تجارته ؛ صوكراده بابا دوستلرینك ، حکومت آداملرینك تنسیب ورغبتی نتیجه‌سنده مأموریته سلوك ایدییور .

مع‌مافیه آلمش اولدیغی تمللی وتمیز برتربیه ایجابی اوله‌رق ، معلوماتنی آرتیرمقدن‌ده هیچ کری قالمیور . اوزمانلرك بوتون منورلری کبی ، رفعت بك مرحوم‌ده تاریخ ، تراجم احوال ، شعر ، تصوف

ایله مشغول اولمقدن ؛ بویولده فکر وخیاله ، ذکر وکماله قارشی قاناد آچمقدن بویوك برذوق دویبور . امثالِ خواصی، ایلری کلنلرینی یوقادارجق برتقلید ایله‌ده اکتفا ایتمه‌مش ایدی : « طرق علیه » دن برینه ، نقشبندی طریقنه سلوك ایتمش ، بوصورتله ابتدائی تربیه‌سنی انتهائی برتربیه‌یه اولاشدیرمغه‌ده موفق اولمش ایدی .

برطرفدن تمیز برفطرت وتربیه ، برطرفدن‌ده دائمی والاهی برعشق وتزکیه مرحومی ملتك ابراری ، امناسی عدادینه قویبور ؛ ساده‌لك ، لاابالیلك ، خیرخواهلق ، حاصلی اسلامك مفکوره‌سی اولان دائمی ومتمدّی برصلاح ایچنده عمر کچیرمکه باشلایور .

بوراده دقتی جلب ایده‌جك برنقطه وار : بزده‌کی یاکلیش دینی تلقیلردن بری‌ده درویشلکك ، متصوفلکك هرحالده مادی وبدنی برعطالتی ـ افراط درجه‌سنده اولدیغی ایچون ـ مضر ومنفی برحلم ومرحمتی ، عقل ومنطقه تمامیله آرقا ویرمش صرف خیالی ونظری برحیاتیتی تولید ایدر اولماسی‌در ؛ واقعا بویاکلیش تلقی‌نك البته پك قوتلی اسباب وعواملی واردر ؛ لاکن حقیقی مسلمانلغك ، مسلمان متصوفلکنك بویله ذلیل ومسکین دینه‌جك برحیاتیت ایله اصلا مناسبتی یوقدر . ایشته مرحوم رفعت بك طریقةً برنقشبندی اولدیغی ، برصباح نمازینی قضایه بیراقمیه‌جق درجه‌ده ترتیب وتقوی صاحبی بولوندیغی حالده ؛ بورسانك مشهور نشانجیلریله ، سلاحشورلریله پك صمیمی دوشوب قالقار ؛ وجمعه کونلری عثمانلی تورکلکنك مبارك عنعنه‌لرینه رعایتله، ابدال مراددن بردره ایله آیریلان داغده‌کی دوزلکده نشانکاهلره نشان آتاردی . بوصورتله، عثمانلی تورکلکنی یوکسلتمش اولان ، حقیقی بردین تربیه‌سی دائره‌سنده یاشاردی .

ذاتاً عثمانلی تورکلرینك شیخ اده‌بالی ، علاءالدین پاشا ، داود قیصری کبی ایلك مربی و مرشدلری ، رجال و متفکرلری هپ بویله بر تربیه ایله یتشمشلر و محیطلرینی‌ده یتشدیرمشلردر .

یازیق که بو تربیه‌نك ، فردی و اجتماعی صلاح و سعادتی غایه ایدینن بو مسلکك اساساتی ، همان داها اوتوزنجی بویوك خاقانمز زماندن بدأ ایله ، پك چابوق تحریف ایدیلمش ؛ جهلدن زیاده ، دینی رسماً تمثیل ایله‌ینلرك استبدادی یوزندن بو تربیه اوجاغی بیتمش ؛ زمانه ، زمانك ایجاباتنه گوره یکی یکی فیضلرله انکشاف و تکاملی لازم گلن بو گوزلم یول ، همان تمامیله کبی ، قاپانمش گیتمش‌در !...

آرتق گرکی کبی آ کلاشلمش‌درکه ، بوگونده ، طبقی دونکی ، آنجق کندی بویوکلرینه قدسیت نسبت و اسناد ایدن ملتلر ، جماعتلردرکه ترقی و تکامللرینه مانع هر انگلی گوکندن سوکوب آتمق لیاقت و قدرتنه ملکه و خارقه‌سنه صاحب اولیورلر . یوقسه اك غالابالق کتله‌سی قدسیت اعتقادندن أل ییقامش ، معنویتدن حظ و نصیبی شبهه‌لی قالمش هیأتلر حالا موجود بیله بولونسه ، آتیاً و حقیقةً محو اولمش دیمکدر !

ایشته رفعت بك مرحوم بویله تام مسلمان و عثمانلی تورکی ذهنیتنده یاشایوب دورورکن ، ۹۳ سفری باش گوستریور . و (قونیا) دن (بورسا) یه جهاد و غزا میدانینك ، جان و شهادت بازارینك یولنی طوتان گوکللو بر علمیه طابوری اوغرایور . بلدیه کتابتنده ، قرق سکز یاشلرنده بولونان رفعت بك مرحوم بو مبارك طابوز ایچنده نورانی ، آق صقاللی مجاهدلری گورونجه دایانه‌میور ، گوکلنده برق اوروب دوران مسلمانلق و قهرمانلق ، تورکلك و عسکرلك عشقی ایله همان مأموریتنی ترك ایدییور ؛ (بورسا) مستحفظ طابورینه گوکوللو

ضابط یازیلیور. بتون کوکلنی کندیسنه ویرمش اولدیغی یوجه تاکریسنه توکل ایدوب چکیلیور . فقط رفعت بك بوندن داها ایکی سنه اول ، حالندهکی صلاح اثری اولهرق بر رؤیا کوریور ؛ قرق سکز یاشنده شهید اولارق آخرت ایلنه کوچهجکی بشارتنی آلمش بولونیوردی . غزا یولنی طوتدیغی هنکامده اون اوچ ، اوندرت یاشلرنده بولونان کوچوك اوغلنه ، ترجمه صاحبی طاهر بکه آشاغیده بر پارچهسی مندرج منظوم وصیتنامهیی بیراقیور :

هر زمان عبده عبادت لازم ،
أوج طاعتده اوچ ، أی شهبازم !

پدرانه سکا پندم آچدم ؛
درج قیل ، کوهر وانجو صاچدم ؛

بو نصیحت سنی أیلر ارشاد ،
بیت طبعك اوله دائم آباد !

کرچه کیم جمله سوزم ناموزون ،
ألده یوقدر که کوکل پك محزون !

طاهرم ، یاوروجغم ، پند ایتدم .
سنی بن خالقمه بند ایتدم !

کرك بو اوفاق مثنویدن ، کرك طاهر بکده محفوظ بولونان نعت شریفلرندن ، عارفانه غزللرندن آکلاشیلدیغی اوزره ، رفعت بك حقیقةً کزیده بر فطرته ، زمانه کوره اولدقچه مهم بر علم وفضیلته مالك ومتصرف بولونیور .

صرف وجدان ویزداننده ملهم اولدیغی بر فکر وحسله غزا وشهادت یولنه دوکولن مرحوم فی‌الحقیقه رؤیاسی ، امید وخولیاسی وجه ایله (پلونه) قربنده‌کی (دوبنیك)ده آدام عقللی بر مدافعه‌دن صوکرا ، آلتندن وبوغازندن ایکی قورشون یمك صورتیله شهید اولوب کیدیور ، مرام ومقصدینه نائل اولیور . (رحمة‌الله علیه رحمةً واسعة)

حالنه ، عمرینك بوتورلو نتیجه‌سنه یالکز باباسیله اوغلنك دکل ، عموم دینداشلرینك ایمرنه‌بیله‌جکی مرحوم شهید رفعت بکك زوجه‌سی ترجمه صاحبی طاهر بکك والده‌سی رحیمه خانم‌ده نقشبندی طریقی منتسبلرندن ؛ وملکیه مأمورلرندن بروسه‌لی نجیب افندینك کریمه‌سی بولونیور. مدفنی ایسه بروسه‌ده زندان قاپیسندن بیکارباشنه کلن جاده‌نك صاغ طرفنده‌کی مزارستانده ویول کنارنده‌در. مزار طاشی عباره‌سی بودر :

(پلونه شهداسندن رفعت بکك حرمی صالحات امتدن رحیمه خانمك روحنه الفاتحه)

١٣١٩

رفعت بکك ترجمه صاحبی طاهر بکدن باشقا خلیل بك اسمنده دیکر بر اوغلو داها واردر . آلتی یاش ــ طاهر بکدن ــ بویوك اولان خلیل بك ابتدائیه ، رشدیه تحصیلنی بیتردکدن صوکرا صنعت عالمنه کیرمش وأیجه برزمان بویولده عمر کچیرمش ایسه‌ده ، شمدی منزوی برمسلك اختیار ایتمشدر . شجاعت وجسارتی ، طاعت وعبادتی ، علوجناب وسخاوتی ، بالخاصه کوکول تمیزلکی ایله بویوك برشهرت آلمشدر.

ایشته طاهر بك بویله جداً طاهر برآناباباسدن دنیایه کلمش واساسلی ابتدائی تربیه‌یی انسانلغك کمالی اولان خیرخواهلقله متصف برعائله‌دن کوروب یتیشمشدر .

تعلم حیاتی

۱

طاهر بك ۱۲۷۸ سنه‌سی جمادی‌الاولی‌سنك اون دوقوزنجی چهارشنبه کیجه‌سی ساعت اون بر بوچوغی راده‌لرنده (بورسا) ده باب زمین « یرقاپی » محله‌سنده تولد ایدییور .

ابتدائیه تحصیلنی خانه‌لری قارشیسنده‌کی کارکیر مکتبده بیتیروب ملکیه رشدیه‌سنه کیرییور ؛ شوقدرکه باباسنك هر انصافلی ذکا ، هر یوکسه‌ك وجدان قارشیسنده بکه‌نیلن حیاتی ، حیاتنك هر حالی ، بالخاصه مسلمانلغه ، مسلمانلغك کمالی دیمك اولان تصوف و مناقبه میلی طاهر بکده‌ده برعشق ، مادیاته تعلقی اولمیان برعشق اویاندیرییور.(۱ اوده باباسی کبی بر وقت نمازینك فوتنه رضا کوستره‌میور . مکتب درسلرینه ، بوتون رفیقلرنجه ایمره‌نیله‌جك بر صلاح ، بر مجاهده ایچنده چالیشمقله برابر ؛ برطرفدن‌ده «خراجیجی اوغلو» مدرسه‌سنده شهید باباسنك وفالی احبابلرندن نیکده‌لی خواجه علی افندیدن خصوصی اوله‌رق دینی ، عربی درسلر آلیور . بو صورتله وارلغنده‌کی بابا مایه‌سنك یالکز محافظه‌سنه دکل ، تنمیه‌سنه جداً موفق اولیوردی . بوراده « تربیه » علم و صنعتك ، بزده هر علم و صنعتدن زیاده مهم طوتولماسی ، تلقی ایدلمسی لازم کلن بو انسانلق اکسیرینك قیدایده‌جکی بر نقطه‌در .

صباوت صوکلرنده هله شبابت باشلانغجلرنده تلقن وتلقح قابلیت واستعدادینك تام کماله ایرمش بولونماسیدر. خیرخواهلقلریله کندی ایمان و قان قارداشلری آراسنده بر نام بیراقمغه موفق اولان بوتون تمیز و یوکسك انسانلر کندیلرینه ، وجدانلرینه رهبر اولان نوری ،

نور امل و خیالی هب او دوره‌لرنده ، او چاغلرنده الده ایتمشلردر .

الك کوکول آلیجی تخیلاتك ، الك یوکسه‌ك روحی انکشافاتك باشلادیغی بودوره‌ده یاجداً تمیز ونورلو بر عائله ایچنده بولونمق، یاخود یوکسکلکی ایله شانلی شرفلی بر محیطك ، هیچ اولمازسه آرا صیرا ، حریمی اولمق نه بویوك بختیارلقدر !...

بوگون دینی و ملی تاریخلرده برر یر طوتان بوتون بویوکلرمزی سویاتمك، او موقعلره چیقابیلمك یولنی ناصل الده ایتمش اولدقلرینی حکایه ایتدیرمك ممکن اولسه؛ درحال کورولورکه کندیسنه ومنسوب اولدیغی ملت و مملکته بوقدار شان وشرف میوه‌لری ویرمش اولان چکیردکی‌ــ حتی نه چکیردکی اولدیغنی فرق ایتمکسزین‌ــ هپ او دوره‌ده، مطلقا اویله بر عائله ویا محیطده الده ایتمش‌لردر .

هله سری تلقینات وتلقنات بوچاغده الك برکتلی نور وضیا کللری ویرن بر آشیدر . بوگون از جمله صوك زمان رجالمزدن مدحت پاشالری ، سلیمان پاشالری ، کمال بکلری ، علی سعاویلری أساطیری برر قهرمان کبی تاقی وتجلی ایدنلر هپ بویله کیزلی، وجدانی، خیالی و یزدانی تلقیحلره معروضیت کبی بویوك بر طالعه مظهر اولانلردر .

انسانه بویوکلك عشقی البته بویوکلك یاشابیشیله تمثیل ایده‌بیلمش بیوك آدملردن ، بو بیوك آدملرك بویوکلکله دولو منقبه‌لرندن ، دستانلرندن کلیر .

بیوك آدم اولمق سری‌ده ذکادن چوق زیاده عزمده ، ذره قادار پیرانمق شانندن اولمایان اراده‌ده ، شخصی منفعتی خاطره کتیرتمیه‌جك تمامیله خیالی بر عشقده آرانمالیدر . بو عشق مادیاته بولاشدیغی کون قوتنی غیب ایتمکه باشلار !..

ایشته طاهر بك تماميله مسلمان ، جداً كريم و قهرمان بر بابانك عدل واحسان ايله رياست واداره ايتديكى بر عائله‌ده يتشمش بولونيور. بابی كيجه‌لری كندی كندينه مطالعات و عبادات ايله مشغول ، عين ذهنيتی طاشيان دوستلری‌ده آرا صيرا كيجه زيارتنه كليورلر. قونوشدقلرينك محوری ايسه ، همان اكثريتله « تصوف » ، « تاريخ » « تراجم احوال » در . بو مسافرلره اكرام ، اعزاز خدمتی ايچون بعض بعضی كنديسنی كوسترن طاهر بك ايشته اصل بو اثناده بو كبی خصوصی وصميمی ، الاهی و دينی محاوره‌لردن فيض و الهام آليور: و اوزمانلر بورسانك بعضی دونوق بينلی خواجه‌لرنجه تكفيرينه قادار كيديلن « محی الدين عربی »يه كوكل ويريور . بورادن آكلاشيليور كه پدری رفعت بك مرحوم حقيقةً تصوف و ايمان ، حريت وجدان اصحابندن ايمش: برطرفدن خصوصی بزملرنده « محی الدين »ی تبجيل و تقديس ايتمك ، بر طرفدن‌ده صيراسی كلنجه دنيا ومافيهايی ترك ايله غزا و جهاد ميدانه قوشمق بولونمق عرفان و ايماننده‌كی حريت و قدرتی اظهاره ، اثباته تماميله كافی‌در .

طاهر بك ١٢٩٢ مالی سنه‌سنده ملكيه رشديه‌سندن برنجيلكله شهادتنامه آليور . عسكری اعداديه‌سنه كيريور . بورادده عينده عين صلاح ، سنه‌سنده عين اقدام كوريليور . ١٢٩٦ ايلولنده ينه برنجيلكله حربيه مكتبنه كچيور ؛ لاكن كنديسنی اصل تسخير ايدن امل وخيال قطعياً ياقاسنی براقميور ، اونی صنفنده برنجيلكدن آشاغی‌يه براقميان اساسلی تربيه‌سی ، بوكا انضمام ايدن سرّی فكر واملی ايكی قاناد كبی كنديسنی طاشيوب كوتوريور . مكتب حياتنك درسلره چاليشمق ، تعليملره چيقمق كبی دماغی وبدنی بوتون يورغونلقلرينه

رغماً طاهر بك صلاح ومجاهده‌سنی قطعیاً بوزمیور؛ بلکه آرتیرییور.

کندی کبی داها ایکی آرقاداش بولیور. آرتق اوسرّی امله؛ محی‌الدینی آکلامق، محی‌الدینی اولمق، ممکن اولدیغی قادار محی‌الدینه بکزه‌یه‌رك یاشامق عشقنه تمامیله رام اولیور.

ابتدائی تربیه‌سنی تا لحده قدر تمادی ایده‌جك بر انتهائی تربیه‌یه اولاشدیرمق، کندیسنی بوکوندن کونه آرتان قدرتله اویالایوب دوران امله قاووشدیراجق برمربی ومرشد بولمق دردی باش کوستریییور. یانده‌کی ایکی رفیقلرندن‌ده قوت آلان طاهر بك آرتق جمعه کونلری تکایا دورینه، شیخ انتخابنه باشلایور؛ لاکن غریب برتجلّی:

بورفیقلردن بری آنجاق کرامت مجلوبی، طاهر بك ایسه آنجاق فراست مفتونی. بر زمانلر بردرکاهه دوامه باشلایور؛ فقط شیخك محبتی بردرلو کندینی صارمیور او اویله بر شیخ ایسته‌یورکه مکتبده اوقودقلرینه هیچ‌ده یابانجی اولماسین. وحضرت محی‌الدین کبی آثار نشر ایدر اولسون. زهد وتقواسنده ریا وبرودت دکل، اخلاص وحکمت بولونسون. حضور ولقاسی آدامك کوکلنه فرحلق ویرسین، ایچنده‌کی غل وغشی کیدرسین، حیاتك هردرلو غم وکدرینی اونوتدورسون، انسانی الاهی وسماوی امللر ایچنده آووتدورسون، برشیخ، برمربی که اونده کندینه قارشی برآرقداش رفاقت ومشورتی، برآنا رحم وشفقتی، برباba حمایت وصحابتی، برمعلم تجربه ومعرفتی، باباسنده عینی کوردیکی حقیقی برمسلمان صدق واستقامتی بلیریر اولسون!..

اونك قولاغنه چالنمش ایدی: «هراستعداد صاحبی مطلقا قابلیتی ایله متناسب برمربی ومرشده اولاشیر!» حالبوکه ایشته کندیسی

بوقادار آرایور، بردولو بوله‌میور. بولدقلری‌ده کندینه صارمیور. دیمك‌که استعداد مفقود!

آرتق بر زمانلر بویله دوشونیور؛ یشیملکك‌ده دنیا حیاتنجه بیریکدیروب بیغدیغی امللر، کدرلر بویله بر یأس زماننده ایچه باش کوستریور. زواللی طاهر بك کنجلکك، کنجلك خیالیلکنك، بویله بر خیالیلکده‌کی بوتون بدبینلکك شدتلی حمله‌لری قارشیسنده متانتنی غائب ایدیور. «مادامکه کندیمی نامزد عد ایتدیکم برحیاته، بر سعادته ایرمك امکانی یوق، یاشامغه‌ده محل یوقدر» دیمکه قادار واریور؛ فقط دین، دینك حیاتی تلقیسی اونی حیاته توکوره‌جك بر یأسدن، مماتی طلب ایتدیره‌جك معنوی بر عجز وضعفدن چکوب قورتاریور.

طاهر بك بویله بر سرانجام ایله بزه تماماً کوستریورکه رفعت بك مرحومك اوز اوغلودر. اونده پك صمیمی، پك قدرتلی بر ایمان واردر. بو دین عشقی تمامیله بر انسانلق عشقی، یرینه کوره‌ده بر مسلمانلق عشقی، بر تورکلك عشقیدر. ذاتاً تورکك «عشقسز مشق اولماز.» حکمی، حکمتی پك شموللودر. حیاتده، حیاتك بردکری اولابیلن هردرلو تظاهرانده یکانه روح عشقدر. بوعشقده دنیا زخارفندن، جسم وتن علاقه‌لرندن اوزاقلغی نسبتنده اصیل، نجیب، قدسیدر. رفعت بك مرحوم صیراسی کلنجه بویله برعشق اوغورینه کندینی فدا وتسلیم ایلدیکی کبی، اوغلوده دها صیراسی بیله کلمه‌دن بو فدائیلکی یاپه‌بیله‌جکنی کوستریور.

•

کیم اولسه، آز چوق کندی سرکذشتی صفحه‌لرینه بر کوز

کزدیرمکله ، اقرار ایدرکه انسان هرشیئی ، حق هرشیئی کندی ایچون ایسته‌دیکمز سوکلی حیاتی کوزدن چیقارمدقجه املنه نائل اوله‌میور . و بو کوزدن چیقارمقله املی الده ایتمك آراسی پك اوزامیور .

« قول بوکالمدقجه خضر یتیشمز ! » آثار سوزی‌ده هرایشده آنجاق بوکاله‌جق قدار چوق ، سورکلی برصاواشدن صوکرا اومودك کل یوزینی کوستردیکنی آکلامق ایسته‌یور .

طاهر بك‌ده محی‌الدینی آکلامق ، محی‌الدینی اولمق عشق واملی آلتنده بو درجه بوکالدقدن صکره ، ینه او کرامت مفتونی رفیقنك دلالتی ایله بر جمعه کونی خرقهٔ شریفده اسکی علی پاشا جامع شریفنده مولد شریف جمعیتنه کیدییور ؛ اورادە محراب یاننده شکررنکنده‌کی صاریغی ، ادیب وساده وضع وکسوه‌سی ایله اوتوران بر خواجه افندی کوستریلیور . وطاهر بك‌ده داها ایلك کوروشده او اوته‌دن بری آرایوب بوله‌مدیغی مربی ومرشد اولارق بوذاتی وجداناً قبول وتلقی ایدییور .

ایشته طاهر بك اوغورلو باباسنی غائب ایتدیکندن بری آرادیغنی آرتق بولمش اولیور . انتهائی تربیه ، اخلاقی وکمالی تربیه باشلایور . جمعه کون وکیجه‌لری ، بوتون تعطیل زمانلری هپ بوکزیده ، دکرلی مربینك ، کمالت وهدایت مرشدینك حضورنده کچمش اولیور .

طاهر بك تاریخی ، تراجمی ، تصوفی سؤاللریله خواجه‌سنی دائما یوقلایور ؛ الکزیاده‌ده معامله‌سنه ، معامله‌سنده‌کی اخلاصنه دقت ایدییور . بو مربینی ، بو بیوك مرشدی طاهر بك « عثمانلی مؤلفلری » نك برنجی جلدنده ، یوزاللی بشنجی صحیفه‌سنده شویله آکلاتیور :

« کمال افندی »

خواجهٔ عرفانم ولی نعمتم حریری زاده سید محمد کمال الدین افندی
فضلا و عرفای مشایخدن اولان بو ذات عالی «١٢٦٧» تاریخ
هجریسنده استانبولده تولد ایله‌یوب ، علوم آلیه و عالیه‌یی تعلمدن
صوکرا ، پدر عالیلری شیخ « عبدالرحمن حریری » دن طریقت رفاعیه
وخلوتیه‌یی تلقن ایده‌رك ، اصولی دائره‌سنده مجاهده واشتغاله دوام ایله ،
(شیخ محمد انیس الحسینی الدمشقی) دن تکمیل طریقته موفق اولدیلر .
اساساً حلبلی اولدقلرندن ناشی (١٢٨٦) تاریخنده حلبه ، بعده
مصره کیده‌رك دورت آی قادار او حوالیده‌کی فضلا ومشایخله محبت
ایله‌یوب ، استانبوله عودتلرنده علمای حدیثدن (عبداللطیف بخارلی)
وَ (شیخ قاسم مغربی) حضراتندن (بخاریٔ شریف) و (مسلسلات
ابن عقلیة المکی) وسائره قرائت بویوردیلر .
١٢٨٨ تاریخنده دخی متبحرین متصوفه‌دن (شیخ سید خواجه
محمد نور العربی الملامی) حضرتلرینك محبت علیه‌لریله مشرف اولارق
جناب (شیخ اکبر) ك (فصوص) و (رسالة الاحدیه) سیله (ابن
فارض) مرحومك (تائیه) قصیده‌سنی تدرس ایله‌دیلر .
تاریخ مذکوردن صوکرا خرقهٔ شریف جوارنده‌کی خانه‌لرنده
مطالعه وتألیف ایله مشغول اولدقلری کبی ، مراجعت ایدن طالبین
عرفانه‌ده استعدادلری نسبتنده معارف ربانیه تلقین بویورورلردی .
بووجه ایله اوقات کذار ایکن ١٢٩٩ سنه‌سی ذی القعده‌سنده ارتحال
ایده‌رك ، « حضرت خالد » رضی الله عنه قربنده‌کی « رفاعیه » دن
« حسیب افندی » درکاه شریفی خطیره‌سنده پدر عالیلری قبرینه دفن
اولوندیلر . « قدس الله سره العزیز »

شاعر عربینك : « ان آثارنا تدل علینا ، فانظروا بعدنا الى الآثار » بیتی مصداقنجه ، فضل وكمال عالیلری تألیفنه موفق اولدقلری بر وجه آتی قرق كسور آثار متنوعه‌دن نمایان اوله‌جغی جهتله ، اوواديدن صرف نظرله ، یالكز اسامئ مؤلفات علیه‌لرینك اتیاننه شروع اولوندی:

١ تبیان وسائل الحقائق فی بیان سلاسل الطرائق . فاتح كتبخانه‌سنه وقف ایدیلن بو اثر عالی عربی العباره حروف هجا ترتیبی اوزره اوچ كبیر جلدی محتوی اولوب یوز اللی قادار طرق علیه پیرانینك تراجم احوالیله تأسیس بویوردقلری طریقلرك كیفیت سلوك ومبالرینی مبین اولوب « قاموس طرق » مقامنده‌در .

٢ فتح ورد الاسرار ، شرح ورد الستار . تورکجه مطبوعدر .

٣ فتوحات الاهیه ، شرح واردات الٓهیه . للشیخ بدرالدین سیماوی . تورکجه جسیم بر اثردر .

٤ فصح درالاغلا ، شرح دورالاعلا . للشیخ الاکبر تورکجه‌در .

٥ کنزالفیض فی السلوك وآداب الطریق الخلوتیه : مؤلف خطیله محرر نسخه یحیی افندی درکاهنده‌در .

٦ روضة العلیه فی طریقة الشاذلیه . عربی .

٧ مرأت حقیقت . تورکجه .

٨ شرح غزل سزایی (آدم همین بو بزم دلارایه بر کلیر) تورکجه .

٩ فجرالاسماء وصبح المسمی تورکجه بر نسخه‌سی یحیی افندی کتبخانه‌سنده‌در .

١٠ سرالاسرار ونورالانوار . تورکجه

١١ مدار واحدیت ومرکز احدیت . تورکجه

١٢ سرالتوصل فی الذکر والتبتل . عربجه

١٣ الدرتين فى شرح البيتين . عربجه
١٤ شرح بيت مولانا جامى «كل مافى الكون وهم او خيال» عربى .
١٥ شرح مرشد المشاق للشيخ خواجه محمد نور العربى . تورکجه
١٦ شرح برهان السالكين « « «
١٧ سير الاسماء وسر المسمى فى شرح الاسماء الاثنى عشرة الرفاعيه تورکجه
١٨ حديقة الحقيقه . تورکجه
١٩ حقيقة الطريقه . تورکجه
٢٠ شرح صلاة الانورية فى شرح صلاة الاكبريه . تورکجه
٢١ درة الانوار على صلوة جوهرة الاسرار . عربى
٢٢ قول المبين فى احوال الشيخ نور الدين جراحى الخلوتى . تورکجه
٢٣ صلوة الاتحاف بشرح صلوة السقاف . تورکجه
٢٤ فيض المغنى فى شرح حديث قدسى « من طلبنى . تورکجه
٢٥ شرح حزب الكبير للشاذلى المسمى برشف الغدير . تورکجه
٢٦ شرح حزب البحر المسمى بضياء البدر . عربجه
٢٧ شرح تحفة المرسله . تورکجه
٢٨ تحقيق الطريق . تورکجه
٢٩ نيازى مصرى حضرتلرينك اوچ عدد غزللرينك شرحلرى تورکجه
٣٠ ترجمهٔ امر المربوط المحكم « للشيخ الاكبر » تورکجه
٣١ اسرار المعين فى شرح اسماء الاربعين . عربى مؤلف خطيله محرر نسخه يحيى افندى كتبخانه سنده در
٣٢ رشحات الاسنى على توجهات الاسماء . عربى (كذا)
٣٣ مدد الكبرى من سيد البكرى « مناقب مصطفى شمس الدين بكرى » عربى (كذا)

٣٤ روشن دلنواز شرح كلشن راز . تورکجه (كذا)

٣٥ المورد الخاص بالخواص فى تفسير سورة الاخلاص . تورکجه (كذا)

٣٦ كمالنامهٔ آل عبا . تورکجه مطبوعدر .

٣٧ فوائح الازهار الحقايق و لوائح انوار الطرائق . عربى اون ايكى رساله‌يى حاويدر .

* * *

طاهر بك كندى تعبيرنجه « خواجهٔ عرفان » نى ، (ولى نعمت)نى بزه بو يولده تقديم ايدييور ؛ و طبيعيدركه عمومى بر اثرده حريرى زاده ايچون بو قادارى كافى كلير .

لاكن بوراده كور برسسله حايقيرمق لازم كلير، كه حريرى زاده بزده ، بزم محيطمزده بر زمانلر حقيقة مرشدلر صنفى ، منور رهبرلر مسلكى ديمك اولان شيخلرك همان بقية السلفى كبيدر . پك كنج بر چاغده ، هنوز اوتوز كسور ياشلرنده آخرت ايلنه كوچن حريرى زاده‌نك شو اوتوزيدى پارچه اثرى ايچنده واقعا رساله نوعندن صاييلاجق كوچوك كوچوك اثرلر اكثريتى تشكيل ايدييور ؛ لاكن بو كوچوك بر كميت ايچنده‌ده پك بويوك بر كيفيت واردر ؛ عادتا هر رساله الك مهم بر مسأله ايچون اك اطرافلى بر حل وايضاحدر . قالديكه باشدن اوچ بويوك وصوك اثرلرى جداً بو طريقت ارينك صوك زمانلرده امثالسز بر مرشد ، علم وعرفانى برى برندن اكسيكلك كوسترمه‌ين بر مربى اولدقلرينى ميدانه قور . هله بويله بر (طريقتلر قاموسى) ميدانه كتيرمش اولمالرى كنديلرينك نه قدار اصولى برسعى اهتمام، برفكر ومحاكمه ، بر نفوذ واحاطه صاحبى اولدقلرينى اثبات ايدر .

بزده جهلك ، هم‌ده دين نامنه قيپ قيزيل بر جهلك حكمنى ؛

اوزهرلی، قاراجبروتی اجرا وادامه ایله‌دیکی صیرالرده بوقوجه محققك بویوك دین حکیم ومتفکرینك عوام آراسنده (عرب خواجه) دیه شهرت آلان (شیخ سید خواجه محمد نورالعربی الملامی) حضرتلرندن تعلم وتلقنه مسارعت وجرأتلری.. هله تورکده‌کی دین واخلاق دهاسنك بویوکلکنی تمامیله کوسترە‌بیلمش (شیخ بدرالدین سماوی) حضرتلرینك (واردات الاهیه) عنوانلی اثرلرینه درت بشیوز صحیفه‌لك مکمل بر شرح وترجمه یاپمغه موفقیت وجسارتلری استعدادلرنده‌کی فوق‌العاده‌لکه دلالت ایدر. دوشونملی که بزده آنجاق جهالت، جهالته استناد ایتمش اولان برزمانکی استبدادی سیاست دولابیسیله درویشلکه کفر کوزی ایله باقیلدیغی وبر طاقم متشیخلرك تزویراتیله‌ده طریقتجیلر آراسنده یکدیکرینی تضلیل درجه‌سنده منافرت، ومنافستك کوروکلندیکی دملرده حریری‌زاده‌نك کوسترمش اولدقلری فضل ورویت انصاف وشجاعت فداکاری وتسلیمیت آنجق دنیا ومافیهایی بر پوله صاتون آلدیرمیه‌جق قادار وجدانه یوکسکلك ویرن، روحی انکشافاته نامتناهیلکلر کوسترن دین عشقی، الله شوقی ایله‌در.

ایشته طاهر بك همان حربیه مکتبندن چیقنجه‌یه قادار وجدانی و معنوی تربیه‌سنی، فیضنی بو ذاتدن آلمشدر. وطاهر بکك دینی و فؤادی، الاهی و سری احتیاجاتنی بو ذات بویوك بر مبذولیت و برکتله تطمین ایله‌مشدر. البته طاهر بك بیبلیوغرافلغنی بیله بو استاده مدیوندر؛ چونکه حریری زاده سید محمد کمال‌الدین حضرتلری‌ده عین زمانده اسلامك اك بویوك بر تصوف بیبلیوغرافی، کتابیات مجیسی ایدیلر.

بو حقیقی دین عالمنده، بو اسلام تربیه‌سی متخصصنده‌کی عرفانه

باقیکزکه کندیلرندن انابه آلان طاهر بکدن ایلك اوکجه موظف بولوندیغی کندی درس وتعلیملرینی یاپمق ، بوش قالاجق زمانده طریقته دائر ذکر وفکر عالمنه کچمك عهدینی آلیور. بوصورتله طاهر بك حربیه‌ده‌ده صنفنك یوقاریلرندن بك دوشمیور، حتی ارکان حرب چیقمه‌سنه‌ده رمق قالیور؛ آنجق براوستونده‌کی شاکرد ، اوزمان اداره‌جه میملی اولمق دولاییسیله ، اوصنف ارکان حربلری او افندی‌یه قادار آیریلیور . طاهر بك‌ده ارکان حرب یاقه‌لغی آلمش ایکن، طاقمق قسمت اولمیور.

حریری زاده ، بوفوق‌العاده یارادیلیشلی محقق ، طاهر بکك استعدادینی کشفده هیچ کجیکمیور؛ جمعه کونلری عادتا بویکی مریدینی، دائما وجداننده یاشایه‌بیله‌جکی بوطاهر تلمیذینی بکلر اولیور . « سیر سلوك ، اعتباریله نه‌لر کوسترمك، نه‌کبی مجاهده‌لرله مشغول ایله‌مك لازم ایسه ، یاپیور وحق پنجشنبه وجمعه کونلرینه تصادف ایتمه‌ین وفاتلری زماننده کندی ال یازیلری ایله بعض تألیف وکتابلرینی طاهر بکه وصیت ایدییور .

اوچ سنه‌یه یاقین برزمان ایچنده طاهر بك شیخندن، مرشدندن، زماننده‌کی عالم شیخلرك تحریر وتألیف اعتباریله اڭ ممتازی اولان حریری زاده‌دن أیجه تصفیه، تنوره موفق اولیور ، لاکن عرفان ولی‌نعمتی‌نك بوبك‌اومولایان‌ضیاعی‌قارشیسنده‌بك‌ده‌رین‌برتأثردوییور.

برکت‌ویرسین؛ ضابط چیقمق، طشره‌یه کیتمك زمانی‌ده‌یاقلاشیور. آرتیق طاهر بك بابا فراقنه ، برده مرشد حسرتنی ضم ایدییور ؛ کوکلی تمامیله منکسر ومحزون برحالده ، حیاتنك مقدراتنی تعقیبه باشلایور؛ اما دائما اوقدسی امل ایچنده بویان!..

ضابط چیقنجه، بورسادن کلدیکی ایچون اوزمانلر مرعی اولان براصول وتمامله تبعیتله، قرعه چکدی، واوچنجی اردویه ، مناستر وسلانیك حوالیسنه دوشدی. شوقادارکه اوصیرالرده بعض عسکری رشدیه واعدادیه‌لرنده منحل معلملکلرك بوتونماسی حربیه معلملرینه، مجلس معارف عسکری اعضالرینه طاهر بکی ، بوچالیشقان وتمیز شاکردلرینی خاطرلاتدی.

« أدیرنه » ایله « مناستر » دن هانکیسنی بکنه‌جکنی ، انتخاب ایلیه‌جکنی التفات ضمننده کندیسنه صوردیلر. معلملکلرده (اوزمانکی اصطلاح غریبی ایله) « قواعد »، برده جوغرافیا ایدی.

طاهر بك وجدانی ذوقنه ، ایمانی عشقنه طانیشدی. مناستره و« جوغرافیا » معلملکنه طالب اولدی ؛ زیرا شیخنك شیخی (خواجه سید محمد نورالعربی الملامی) حضرتلرینك (اوستروججه)ده اولدقلرینی، پك کوزل اوکرنمشلردی. (جوغرافیا) ایسه (تاریخ)ك زمینی اولدیغی ایچون اوده معنوی ذوقه موافق ایدی . نته‌کیم معلم صفتیله یاپدیغی بر سنه‌لك فراقی متعاقب ایلك صله‌لرینه کیدرکن (اوستروججه)یه اوغرایور . مشارالیه شیخ حضرتلریله داها برنجی ملاقاتلرنده کندیلرنده فوق‌العاده بر فیض ونشئه، بر ذوق وشوق بلیرییور ، بیعتنی تجدید ایدییور ، ایکی سنه صوکراکی ینه بوصورتله واقع اولان زیارتلرنده‌ده ، کوستردیکی قابلیته بناءً ، مناسترده ظهور ایده‌جك الاهی عشق طالبلرینه یالکز عارفانه صحبت تلقین ایتمه‌لرینه مساعده‌واجازت ویرییور .

حریری‌زاده‌دن کورمکده اولدیغی مقاماتی حضرت نورك حضوریله متکامل بر حاله قویییور .

٣١٣ سنه‌سی اواسطنه قدار مناستر ده عسکری رشدیه‌سی (جوغرافیا) معلمی صفتیله بولونیور ؛ وعادتا مناسترده هم رسمی وعمومی ، هم ده سری وخصوصی معلملك ، استادلق یردن باشلایور .

حیات تعلیمیه وتلقینیه‌سی

کنجلك ، مادی ومعنوی تمیزلك ، اوکرنمك وکامل بر انسان اولمق عشقی آرتیق طاهر بکه وقتلرینك پك قیمتلی اولدیغنی احساس ایدییور . کیجه‌لرینی ، کیجه ساعتلرینی تنظیم ایله‌یور .

بر قسمنی تصوفه ، اسلام حکمتنه آییرییور ؛ بر قسمنی ده مکتبلرده اوقوتدیغی علملره آییرییور . اك یوکسه‌ك بر ایمان عشقنك یاراتدیغی ادراك عشقی ایله آرتیق هر کتابه ؛ هر مأخذه باش وورمق ؛ محیطك بویوله‌مکی قحطلرینه چاره بولمق آرزوسیله استانبوله متمادیاً سپارشلرده بولونمق احتیاجی باش کوستریبور . ملکیه رشدیه‌سنده صوکرا یکی کشاد ایدیلن ملکیه اعدادیه‌سنده‌ده بعض معلملکلر درعهده ایدییور . متمادی ، متوالی چالیشمه‌لر ، تدقیق وتتبعلر ؛ عربی وفارسیدن ، فرانسزجه‌دن لغت اعانه‌سیله مفهوم ومآل چیقاره‌بیلمك ایچون ده خصوصی چاواسمه‌لر ، اوغراشمه‌لر بربرینی قووالایوب کیدییور .

دنیاده اك بویوك بر حریت وارایسه ، اوده آنجاق اعتقادی حریتدر . بو قدار تحجبی و انعزالی ، بو درجه خیالی و فکری بر حیات ایچنده ینه طاهر بك اطوار و حرکاتنده ، افعال ومعاملاتنده دائما بر طهارت ، بر نزاکت ، بر اخلاص وصمیمیت کوسترمکدن خالی قالمایور . پك عصبی و متهور اولماسی لازم کلن طاهر بك بو درجه متنوع

ومتمادی مشغولیتلردن آنجق معنوی تربیه وذوقی سایه‌سنده حلیم، صبور، ساکن، نشوه‌لی، هرکس ایچون خیری دیلر؛ ملتك بوکتله‌سی ایچون دیدیمه‌دن، بالخاصه رسمی طلبه‌سیله شدتله مشغول اولمقدن مستثنا برذوق حس ایلر صورتده چیقیور. هله کندیسی ایله معارفه‌یی داها زیاده خصوصیلشدیرنلر اونده عالم شمول بر ودّ و محبت، دین اخلاق فلسفه‌سنه پك دهرین برمتانت ومعرفت کوریبورلر. و بونك نه‌کبی اسباب تحتنده نشأت ایلدیکنی آکلامق هوسنه دوشیورلر. و بو، پك طبیعیدر؛ چونکه انسانلر ذوقجه، نشوه‌جه، درونی صفاجه کندیلرندن یوکسه‌ك کوردکلرینی تدقیق وتحقیق ایتمك احتیاجندن هیچ برزمان وارسته قالامامشلردر. بوتون طریقتلرك تأسسی آنجق بویله بر احتیاجك تطمینی سوقیله‌در.

ایشته بویله برتحقیق هوسیله طاهربکه یاقلاشانلر کندیسندن صحبت عارفانه تلقین ایدییورلر. بو صورتله بر طرفدن مکتب شاکردلری، بر طرفدن‌ده عارفانه صحبت چراقلری یتشدیرییوردی؛ حالبوکه محیط بوایکنجی یولده نشریاته اولانجه رسمیتی ایله دشمن ایدی؛ لکن طاهر بکجه بوهیچ‌ده اهمیتلی برشی دکل ایدی. زیرا اوپك کوزل بیلیر ایدی‌که بشرك دوشونجه‌سی، دویغوسی اوزرنده حکم وسلطنت تختنی قورمق امکانی یوقدر. هرفکر، هروجدان آنجاق کندینه موافق اولان برتخمه تارلالق خدمتی کورور؛ یوقسه آدم اوغللرینك عقلی، قلبی چرچیوه‌سی خارجنده قاله‌جق افکار، حسیات، تخیلات هیچ برزمان باش کوسترمه‌مشدر. قدرتك احساسی، الهامی هیچ برشی ایله منع ایدیله‌مز. حقك فیضی دائما جاری، دائما ساریدر. انسان بوفیضدن حصه‌سنی نصیبنی آلدیغی درجه‌ده ذوق دویار، نشوه ایچنده یاشار.

بویله بر ذوق ونشوه‌یه ایریشیلدکدن صکره‌ده‌ده، بلا وزحمتك صفاونعمته تحویلی یولی آزچوق بولونمش دیمکدر. یوقسه بویله اولماسه ایدی، تاریخك کندیلرینی بویوك طانیدیغی انسانلر میدانه چیقمازدی؛ اونلرك قلب وجوارلرندن خوف وحزن قاچمازدی.

بونك ایچون طاهر بك، زمانك ممکن اولدیغی قادار ایجاباتنه رعایتله برابر، وجدانی وظیفه‌سنی ایفادن، کمالیله ادادن هیچ برزمان فارغ اولمامش، اوزاق قالمامشدر.

بونی الده ایدنلر؛ هر درلو گوره‌نك، تقلید کبی عقل و فکر بوقاغیلرندن تمامیله رها و خلاص بولانلر البته باشقا بر نظر، بر تلقی صاحبی اولورلر. حیاتك قیمتنی انجق اونی سلیم بر عقل وحس دائره‌سنده گچیرمك، نهایته ایردیرمك یولنده بولورلر.

طاهر بك مناسترده بویله تصوفی و سری بر زمره، بر اخوان زمره‌سی میدانه کتیرییورکه همان هپسی او محیطك اخلاقاً و فکراً گزیده‌لرندن متشکل بولونیور. معین کیجه‌لرده اولرده خصوصی اجتماع ایدیلیور. بو اجتماعلرده منتظم جلسه‌لر، وقفه‌لر، فاصله‌لر ایله مرتب بولونیور. علی الاکثر بر آیت، بر حدیث ویا بر کلام کبار اوقونور؛ واستاد طرفندن سانحات طرزنده محاکمات ایله اوزون بویلو تفسیر، بالخاصه انفسی اسلوبده تأویل ایدیلیر. بوصیرالرده سیغاره ایچیلمز، ادیبانه اوطورولور، بحثك تماماً انکشافنی موجب اولاجق سؤاللر صورولور، جوابلر ویریلیر؛ قیش کیجه‌لری، هله جمعه کیجه‌لری هر هفته هپ بویله عارفانه صحبتلرله گچیریلیر. وقفه‌لرده قهوه نادراً چای اکرام اولونور. بعضاً ده گوزل سسلیلر طرفندن عاشقانه نعتلر وحدتپرستانه الاهیلر اوقونور.

معمافیه بویله برآیت کریمه‌نك قرائت و تفسیری ، توجیه‌وتأویلی سانحات طرزنده‌کی محاکات سوزندن ، صرف عندی بر صورتده یاپیلیر ظن ایدیله‌سین . خابیر ، استاد الك باشده پیر و مرشدی خواجه محمد نورالعربی الملامی حضرتلرینك ، و حریری زاده سید محمد کمال‌الدین افندی حضرتلرینك آثار و مؤلفاتی اولمق اولمق اوزره ، محی‌الدین عربی ، جلال‌الدین رومی ، عبدالرزاق قاشانی ، امام‌شعرانی ، نجم‌الدین کبری ، غزالی ، عزیز نسفی ، عزیز محمود هدایی ، عبدالکریم جیلی اسماعیل حقیٔ بروسوی کبی نیجه صوفیه اعاظمنك الك معروف ومعتبر آثار وانفاسندن ملهم اولمق ، واستشهاد ایله‌مك شرطیله بو صحبت ومحبت مجلسنی اوزاتوب کیدرلردی .

فی‌الحقیقه طاهر بك ، آنجاق اهل وارباینه معلوم اولدیغی وجه‌ایله بویله مناسترده دینی حقیقت ودقیقه‌لری ، غامضه ونکته‌لری ، یوکسکلك ودرینلکلری شرح وایضاح ، تبیین وتلقین ایله‌دکلری صیراده جداً پك بویوك وجدانی ودینی خدمتلرده بولونمشلر ؛ وکیفیةً غبطه‌وفخر ایدیله‌جك براخوان ویاران جمعیتی میدانه کتیرمشلردر .

طاهر بکك حکمت اسلامیه ، طریقت علیه‌ده حائز اولدقلری فضل واخلاص ، وقوف واخلاق مناستر وحوالیسنده بویوك برصیته منقلب اولیوردی . حقك لطف و عنایتی‌ده بوکا انضمام أیله‌یوردی ؛ چونکه برزمانلر مناستر وملحقاتنده‌کی مسلم وغیرمسلم مکتبلری تفتیش وظیفهٔ رسمیه‌سیله اوحوالی‌یی کزییورلر ؛ بومناسبتله اوراده‌کی منتشر طرق علیه رجالی ، مشایخی ایله تعارف وتواد حاصل ایدییورلر ؛ وملاقیلرینه کندیلرینه قارشو هرحالده برمحبت وحرمت القا ایله‌یوب کچیورلردی هله ٣١٣ سنه‌سی ایچنده اسکوب عسکری رشدیه‌سنه نقل ایتمه‌لری

اوزرینه ، بو یولده‌کی سعی و مجاهده‌لری داها مثمر بر موفقیتله تتوج ایتمکه باشلادی. چونکه بو حوالیده مشارالیه خواجه حضرتلری داها چوق یاشامشلر ، عرفانی حیاتلرینه دائر داها چوق ذی حیات وثائق براقه بیلمشلردی .

ترجمه صاحبنك بو یولده‌کی موفقیتلرندن بریدرکه خواجهٔ مشارالیهك جداً وجیز و عمیق، مجمل و عالی اولان برچوق تقریرلرینی شوردن بوردن نیجه بیك مشکل ایله طوپلایوب ، مستقل بر رساله و کتاب حالنده وضع و تدوین ایله‌مشلردر .

بونکله‌ده قناعت ایتمه‌یرك ، تحقیق و تدقیقدن خبری یوق ، عقل وطبعنده سخافت و غلظتی چوق قارامتعصلرك تکفیره قادار واردقلری حضرت نورك ترجمه‌لرینه دائر (مناقب سید خواجه محمد نورالعربی و بیان ملامت واحوال ملامیه) عنوانی آلتنده دورت فصل و برخاتمه اوزرینه مرتب بر اثرده میدانه کتیرمشلردر. جناب شیخك بیکلرجه دلداده‌لری ایچنده بو شرفك آنجق طاهر بکه نصیب اولیشی شبهه یوقدرکه یالکز بر حسن نیت، بر صدق طویت، بر مزید سعی و معرفت اثری دکلدر ؛ بلکه بوتون بونلرله برابر اصولی بر مساعی، شرقمزده و مملکتمزده بیلنمه‌ین تماميله منطقی و غایوی بر حرکت نتیجه‌سیدر . بویله بر اثر یازمق — هر درلو علمی و عرفانی وثائقدن ، قیمتلردن بوسبوتون عاری اولسه بیله — ینه پك بویوك بر اصابت ، پك بویوك بر جسارت و شجاعتدر . قالدی‌که بو مبارك اثر لکه‌سز بر نزاکت ، سلیم و منصف بر منطق و محاکمه ، پك اطرافلی و احاطه‌لی بر وقوف ایله یازلمشدر . حقیقی بر مسلمان تربیه‌سنه مظهریتك انسانی علماً و عملاً نه‌قادار یوکسلده‌جکنه ، دوغروسی ،

طاهر بك جانلی بر مثالدر. طاهر بكك بوندن باشقا (دليل التفاسير) عنوانلی کوچوك بر اثر دینیسی ده واردر که حکمت اسلامیه عالمنده نه درجه‌لره قدار یوکسلمکه چالیشدقلرینی کوستریر. هله غیر مطبوع اولان، وَ (تصوف، کلام، اخلاق، تاریخ و سائره) دن بحث ایتمك اوزره جمع و انتخاب، و تذییل و علاوه صورتیله میدانه کتیرمش اولدقلری « مجموعهٔ طاهر » حضرت طاهرك نه‌قادار نورلو و مصیب، کوکوللو و فداکار بر اسلام مدافع و خادمی بولوندقلرینی پك واضح، واضح اولدیغی درجه‌ده نافع بر صورتده کوستریر. دینه‌بیلیر که اسلامك حکمیات و اعتقادیاتی، معاملات و اخلاقیاتی اعتباریله قورجالانان و قورجالانمقدن خالی قالمیه‌جق اولان، بالخاصه فنی بر ذهنیت ایله ائتلافلری جهتی متعسر کبی کورونن نه‌قادار مسائلی وارسه، بوراده کلیشی کوزل بر صورتده، محاضرات طرزنده بسط و تمهید ایدیلمشدر.

الکیوکسك اسلام و عثمانلی تورك متفکر و عالملرینك بوکبی مسائل حقنده فکر و مطالعه‌لرینی آکلامق، بیلمك حرصنی کوستره‌میه‌جك بر کنج تصور ایده‌مم. دوغروسی داها بعض تصحیحات و تعدیلات ایله بو اثرك طبعی عثمانلی معارفنه، دینی و ملی معارفمزه پك بیوك خدمت ایدر.

طاهر بكك آثار و اقوالی، سیرت و احوالی کوزدن دقت و بصیرتله کچیریلنجه تحقق ایدر که او، صرف کمالایله تمالانان یوکسك و بیوك وجدانك تلقیناتی دائره‌سنده یاشار؛ مسلمانلق، تورکلك، معلملك، وطنپرورلك، اخلاقیلك کبی حیاتنك بوتون تظاهرلرنده هر نوع مدد و عنایتی، رهبری و رشادتی انجق کندی وجداندن آلمقله اکتفا قیلار بر مسلمان عالمیدر؛ بر تورك متفکریدر.

بوكون طاهربكدن اصولی وجه‌ايله معناً فيض صحبته مظهر اولانلر كنديلرينی اڭ يوكسك بر حرمت وتسليميت ايله سورلر ؛ اڭ اوفاق بر خدمتلرنده بولونمغی ، اڭ كوچوك بر آرزولرينی يرينه كتيرمكی پك بويوك ، پك وجدانی بر شرف ومفخرت تلقی ايلرلر .

ترجمه صاحبی كافهٔ تدقيقاتنی صرف كندی عطش عرفانی ، روحی وسری احتياجنی تطمين امل وذوقيله ياپمش .. هيچ بر زمان بونلر ايچون ايلريده يا نامنه بر شرف و شان هاله‌سی اورمك ، ياخودده مادی حياتنی ترفيه وتزيين ايله‌مك خيالنه قاپيلمامشلردر . بزده‌كی تصوفی مسلكلرك ، طرق عليه‌نك بعض شيطانی دهالر ، خائن ذكالر ، حريص وخسيس خلقتلر ، مفرط وغرضكار شخصيتلر طرفندن نه‌قادار سؤاستعمال ايديلمش اولديغنه .. بونلرك آلتنده مردار منفعتلرك ، اڭ قانلی ومضرتلی سياستلرك ، پك كوچلكله استكشاف ايديله‌بيله‌جك صورتده ، تعبيه اولونمش بولونديغنه مسلمانلق وانسانلق نامنه صيجاق كوز ياشلری دوكمشلردر . وحمق وجهالت ، وهم وعطالت زمينی اوزرينه اكيلن بوشر وشور تخملرينك ميدانه كتيرديكی خرافات وسيأتدن اسلام و تورك دماغ وبنيه‌سنی قورتارمغه چاليشمه‌نك اڭ بويوك فرض اولديغی اعتقادينی ايدينمشلردر .

طاهربك بوتون اديان سماويه ، مذاهب حقه عابدلرينك عبادتلرينه ، تعبدی آيينلرينه عين حرمت ورعايتی طاشيرلر باشده توركلك ، بوتون مسلمانلق اولمق اوزره ، عموم بشريتك رفاه وخيرينه ، سلامت وسعدينه جهد واقدامی آدميت فريضه‌سی تلقی ايدرلر .

بونك ايچوندركه اونی چوق زمان بولونديغی روم ايلينك اكثر مشايخی ، درويشلری سوديكی كبی ، استانبولكده اكثر مشايخی

ودرويشلرى سورلر. بويوكلرك ادراك وعرفان درجه‌لرينه يوكسلمكدن دويدقلرى ذوقى كوچكلرك ايمان وتسليميت حالتلرينه آشنا چيقمقدن‌ده دويارلر. علم و ذكايه قارشـو مجلوبيتلرى ايســه، همان اسيرلك درجه‌سنده‌در.

ملّى ومعظم بر اثر اولان (عثمانلى مؤلفلرى) نك كرك مشايخ، كرك علما فصـللرى باشـنه كچيرمش اولدقلرى آيات كريمه، احاديث شريفه، كلام كبـار كنديلرينك ايمان وعقـائدلرينك تماميله مرآتى اولديغنده سيرتلرى قطعياً شبهه براقماز. بونك ايچون طاهربكك دينى وخصوصى اسـتادلغنه بوراده نهايت ويره‌رك، بوراده فنى ورسـمى معلملكلرينك الك اسـاسلى خطلرينى چيزمكله اكتفـا ايده‌جكم؛ معمافيه شـوراده بنى كنديلريته فخرى تلميذ ياپان بر موفقيتلرينى‌ده آكمه‌دن كچه‌ميه‌جكم: (ترجمهٔ حال وفضـائل شيـخ اكبر) عنوانلى كوچوك اثرلرى واقعا پك مختصر معلومات ويرر؛ لاكن كنديلرينك بوزمانده ممكن اوله‌بيلن درجه‌ده محيى‌الدينى اولدقلرينى ارائه‌يه كفايت ايدر صانيرم. مؤمن بر تصوف مراقليسى ايچون‌ده بوكافى دكلمى‌در؟

(مناستر) عسكرى رشديه‌سى جوغرافيا معلملكنى طاهربك نه‌قادار حرارتلى بر عشـق ايله ايفايه باشلامش ايسه، اودرجه‌ده موفقيتله‌ده ختامه ايرديرمش‌در.

ادراك ايتدكلرى زمانده اكثريتله جوغرافيا معلملرى ازبرجى وطبيعتيله انحصارجى ايديلر. نم كنديلرندن جوغرافيا، حتى قوزموغرافيا اوقوديغم رحمتلى خواجه‌لرم بيله بويله ايديلر: هيـچ اونوتمام: عثمانلى جوغرافياسى معلمى هرسـنه حافظه‌سنده درسـنه دائر يكى معلومات ايدينمك شويله دورسون. درس حاضرلامغه بيله لزوم كورمه‌مك عادت

وتلقينه ، ايچه تعديلات ومحويات يابارديق . اكر اسكی سنه‌لردن مدور الده اسكی جوغرافيا دفترلری بوله‌ماسه‌يدی ؛ هيچ شبهه‌يوق ، بز برچوق ولايتلرك بعضی سنجاقلرينی بر چوق سنجاقلرك‌ده بعضی قضالرينی هيچ بيلميه‌جك ايدك . هله تخته‌يه چيزديكی خريطه‌لر طبيعتك غلطنه اوغرامش خلقت اعجوبه‌سی اشخاصنی آكديروردی .

ديمك ايستيورمكه او زمانلرده حيات تعليميه وتدريسيه ايچون تدقيق وتتبع ، منطق وتجربه ، اصول انجا هيچ‌ده باش كوسترمه‌مش ايدی . قوزموغرافيايی تخته‌يه شكل چيزمكسزين ، كتاب عباره‌سنی شكالده‌كی حرفلريله ازبردن عيناً اوقومق صورتيله اوقودان معلممز نه‌قادار بر آدمجغز ايدی !

ايشته تعليم وتدريس حياتی اكثريتی ، عمومی هيأتی ايله بوحالده ايكن ، طاهر بك آنجاق كورديكی تربيه ، بابادن ومرشددن موروث ومنتقل تاريخ ومناقبه مراق وهوس سوقيله تدريساتنده بر كمال كوسترمكه چاليشيور ؛ جوغرافيانك ، جوغرافيائی هردورلو معلوماتك اساس وزمينی ديمك اولان خريطه‌يه ، خريطه چيزوب چيزديرمكه بويوك بر اهميت ويريور . (آطلاس‌دوپوش)دن بالاعتبار برچوق فرانسزجه آطلاسلر كتيرييور . پيشين بونلردن بالذات استفاده‌يه باشلايور ، صوكراده استفاده ايتديرييور . ذاتاً اونك ، بزم اسكی تعلم وتدرس حياتنك عنعنه‌لرينه توفيقاً ، خط ايله خطاطلق ايله كلی مناسبتی وار ، حتی اوندن اجازه‌سی بيله واردی اسلامك بديعی صنعتلرندن اولان خطاطلق‌ايله خريطه‌رسمی آراسنده‌البته برمناسبت بر مشابهت اولاجق ؛ چونكه هرايكيسی‌ده أل ايشی ، حسن طبيعت وذوق سليم عنوانلرينی ويرديكمز مدنی بر حيات تظاهری‌در .

بو صورتله تدریساتنده خریطه ترسیمی مستثنا بر اهمیت آلیور، ظاهر بکلکده برچوق قیمتلی وقتلرینی بلع ایدییور؛ لاکن نه ضرری وار: مقصدده حاصل اولیور؛ حتی زمانك مکاتب عسکریه‌سی نظارتنده متشکل (مجلس معارف عسکری) جه بو خدمت وموفقیتی رسماً تقدیر ایدیلیور.

او، کتاب عباره‌سی ازبرلتدیریله‌نك شدتله علمداری در. کرك جوغرافیا، کرك تاریخ خواجه‌لغی – او زمانلرده همان تمامیله، شیمدی ایسه قسماً مقبول ومعتبر اولان – اعلام بللتمه‌دن، عادتا چوجوقلرك حافظه حجیراتی شهر، نهر، داغ، تپه، کول، کورفز کبی جوغرافیا اسم خاصلرینی حاوی ساده بر فهرست حالنه قویمقدن عبارت تلقی ایتمه‌یوردی. حتی نکرنده‌کی سلامت وقدرت اوکا بوبابده جسارت وجرئت بیله ویرییوردی:

کتابده‌کی تفصیل شهرلری ایسته‌مدیکی کبی، ایسته‌دیکی شهرلرك نفوسلرینی‌ده بلله‌مکی زائد عد ایدییوردی. اونجه بر دولتك، بر حکومتك حدودینی، ادارةً شکلنی، عمومی نفوسنی، پای تختنی، پای تختنك نفوسنی، بو دولت ویا ملتك مجملاً اوچ زمانده‌کی عمومی حالنی، هله شمدی حائز اولدیغی قوت وقدرتی، بو قوت وقدرتك نه کبی اسباب وعوامل آلتنده میدانه کلمش اولدیغنی مجملاً بیلوب سویله‌مك کوزل بر خریطه ایله برابر کافی ایدی. لاکن کندیسی خریطه‌سنی کوزلجه تخته‌یه چیزوب‌ده، درسنی تقریره باشلادیغی زمان بوقدارایله اکتفا ایتمزدی. اسلام وتورك ایللرینك، مسلمان وعثمانلی تاریخ وجوغرافیاسنك بو حکومت وملتلرله اسکی ویکی مناسباتنی‌ده آکلادیر؛ حاصلی وسیله بولدقجه، بلکه‌ده بر طاقم بهانه‌لر ایجاد ایده‌رك، طلبه‌سنه

مسلمانلقلرینی ، تورکلکلرینی حس ایتدیرمکه چالیشیر ؛ اونلرك هر درلو تلقیحه مستند تازه قلب ودماغلرینه دین وملیت ، وطن وحمیت عشق وسوداسنی تلقینه صاواشیردی .

کندینی بویله وجدانی بر وظیفه ایله علاقه‌دار ایله‌ین بر جوغرافیا وتاریخ معلمی البته یکی جوغرافیا ایله ، یکی تاریخ ایله اکتفا ایده‌مزدی . (اسلام) ك ، (تورك) ك بالخاصه اسکی جوغرافیا وتاریخلرینی بیلملك بواسکی‌یی یکی‌سی ایله قارشیلاشدیره‌رق ، آرالرنده‌کی تحولات وانقلاباتی — ولوکه مجملاً اولسون — اسبابیله برلکده سویله‌مك ایچون اییجه مساعی وتدقیقاتده بولونمغه ، وجداننده جسارت ودینی بر عشق ومحبت ایله ملهم ومؤید اولمغه احتیاج کوستریردی .

زمانلرنده‌کی تاریخ و جوغرافیا معلملرینك قسم اعظمی ایسه همان اکثریتله درسلرنده‌کی اعلام و اسمای خاصه‌نك اسکیلرینی قاریشدیروب بولمق شویله دورسون ، یکیلرینی بیله درست اوقومق ، یالکز یکیلرینی بوکونکی محلی شیوه‌لرینه کوره تلفظ ایتدیرمك ایچون ادنا بر غیرتده بولونمغه کندیلرنجه احتیاج دویمیورلردی ؛ بلکه صرف خیال وعندیاته مراجعتله اکتفا ایدییورلردی .

مثلا (قرون اولی) تاریخنده عربجه کافك اوستونیله اوقونماسی لازم‌کلن واسکی ملت وجماعتلردن برینه علم اولان (کلدانی) کلمه‌سنی عادتا بو نوع عربجه اعلال یاپار کبی عندی بر اویدیرمه ایله معلوم بر چیچك معناسنه اولان (گل) فارسی کلمه‌سیله (دان) کلمهٔ فارسیه‌سندن متشکل بر ترکیب دییه‌رك ایشی کچیشدیررلردی ؛ چونکه مرجع ومأخذلری منی قافالری ایدی .

بوکون تاریخ وجوغرافیا اسملرینی دوغرو اوقومق باشلی باشنه

آغیر برایشدر . بواسملر اسکیلکلری نسبتنده دوغرو اوقونمه‌لرینی کوچلشدیررلردی؛ بوگون بیله ایچمزده مورخلرڭ بعضلری واردرکه بونلری عیناً فرانسزجه‌دن آلمق کبی الڭ قولای ، فقط طبیعی بزم ایچون هیچده دوغری اولمایان بر یولی تعقیب ایله بوایشڭ ایچندن چیقیویرییورلر .

ایشته بومسأله استادڭ تدقیق نظرندن قاچمامش، وحرکه‌لی اعلام جدوللری ترتیب ایله بونلری طلبه‌یه‌ده کمال دقتله یازدیروب ازبرلتمك خصوصنه اعتنادن کری قالمامشدر .

دینه‌بیلیرکه بوگونکی تاریخ معلملری آراسنده بیله بومسأله‌نڭ اهمیتدن بیخبر یاشایان ، دائما تقدیس ایله وجداناً الڭ بویوك حظ وفخرلر دویدیغمز بویوك پیغمبرمزڭ شریف نسب واجدادینی دوغرو تلفظ ایتمه‌ین پك چوق ذوات واردر ؛ مع‌مافیه بواستطراددن دیمك ایسته‌مم بزعثمانلی تورکلری بوتون تاریخ وجوغرافیا اسملرینی طبق عربلر گبی ، یاخود عجملر گبی قبول وتلفظ ایده‌لم . خایر تورکجه‌نڭ خلق آراسنده هیچ بوزولمیان ، دائما مرعی طوتولان الڭ عمومی بر قاعده‌سی واردرکه اوڭا لهجه، شیوه، حاصلی تورکجه کلمه‌لرڭ سسجه ناصیل اولابیلدیکنی کوسترن بر آهنك ترازیسی واردر . بوآهنك قاعده‌سنی کوز اوگنده طوتارق (اعلام) ه بزده کندی دامغامزی رنکمزی ، سسمزی وورالم . فقط بوایشی یاپنجه‌یه قادارده، برقارغاشالغه میدان ویرمه‌مك ایچون، اونلری ایلك قبولمزده‌کی وجه وصورتلرله محافظه ایده‌لم . بو صورتله هم احتیاط ایدیلمش ، همده تدریساتجه وحدت ویکنسق تأمین اولونمش اولور .

ملتلر آنجاق فنی ومدنی ترقیلری ، تعالیلری نسبتنده عرفانلرینه

علمی بر زنب ووزمغه موفق اولورلر ، یوقسه یالکز آد دکیشدیرمکله مسمّی ومسمّاجه ماهیةً هیچ بر تبدل و تکامل حاصل اولماز .

ایشته استاد بوصورتله مساعیسنه، وجدانی تلقیناتنه دوام ایتدیکی اثنالرده‌در که میدانه « تورکلرك علوم وفنونه خدمتلری » نامی آلتنده حجماً کوچوك، معناً ایسه پك بویوك بر اثر میدانه کتیرییورلر . وبو اثرك دوغرودن دوغرویه تورکلك عشقی ایله ، تورکلری بونی قابلیتدن محروم کوسترمکه چالیشان غرضکارلری وقوعات وحقیقت قارشیسنده اویاندیرمق حرص وشوقی ایله یازیلمش اولدیغنی داها مقدمه‌سنده کورییورز ، بو اثر کرك محتویاتی ، کرك کندینی میدانه کتیرن حس واملی اعتباریله نه‌منتحل، نه مترجم ، نه‌دیشاریدن ملقا وماهیه‌دره اوه باشدن باشه استادك فکر ووجدانندن دوغمه‌در . طاهر بکك جوغرافیا، تاریخ معلملکنی ناصل تلقی وایفا ایتمش اولدیغنه دائر، بوکون بیکلرجه شاکردلرینك متدار شهادتلری بیله اولمسه ، یالکز بو اثر کافی‌در. « اقدام » غزته‌سی صاحب امتیازی احمدجودت بکك بونی اوسنه‌لرده تقدیر ایتمه‌سی؛ پك مصیب ومشکور بر آثار سلسله‌سی اوله‌جغی آکلاشیلان ومع‌التأسف صوکرا بیراقیلان « کتابخانهٔ اقدام » میاننده طبع ونشر ایله‌مش اولماسی‌ده « اقدام » جه جداً فخره شایان ملی، وعلمی بر موفقیت‌در.

طاهر بك «مناستر» ك محرالغندن ده پك استفاده‌ایدییوردی. درسلرینی سربست بریولده‌ویره‌بیلمك امکانی قسماً ده‌بورادن یاپابیلیوردی. اونده‌کی اوکرنمك، اوکرتمك عشقی ، دین وملته‌خیریاپمق املی پك قوتلی ایدی. مناستر عسکری اعدادیه‌سی تاریخ معلمنك خسته‌لغنه بناءً، همان بو درسلره وکالةً بونلری‌ده بر زمان بیلدیکی ودیله‌دیکی کبی اداره ایله‌مش‌دره

اوجوغرافیانی تاریخك زمینی اولارق قبول ایتمش ؛ دیكر مكتبلرده‌ده تاریخ تدریساتی درعهده ایله‌مش دكل ایدی ؛ حسدی، بوراده آیری برمشغله وتدقیقه محل یوق ؛ فقط او كندینی توقیف ایده‌جك ، ترقیدن ، تدقیق وتتبعدن آلیقویاجق برذهنیته ناصیل دوشه‌بیلیردی ؟

دوشوندی ، طاشیندی ، بوكا برچاره بولدی : درس تقریر ومذاكره‌سنی متعاقب وقت بولونديغی تقديرده ، طلبه‌نك تحريراً سؤاللرینی قبول ایتمك ؛ بونلرك عموم طلبه مواجهه‌سنده جوابلرینی شفاهاً ویرمك ؛ كیف ما اتفق صورولان بو سؤاللردن همان قبل التدارك جوابلری ویریله‌میه‌جك اولانلرینی‌ده جزودانه قویوب كوتورمك ؛ وهرحالده تدقیق وتحقیق وانیلرنده دولاشه‌رق ، دیكر درسلرده بونلرك جوابنی ویره‌بیلمك ...

كرچه بوكون ایچون بوقادار كنیش ونامعین بر اصول هیچده مقبول اوله‌ماسه‌ده ؛ اوزمانلر ایچون طلبه‌یه تاریخ حقنده برهوس ومراق ویرمك ، كندی‌ده متصل تحریات وتتبعاته مجبور ایله‌مك ایچون موافق ایدی ؛ یوقسه البته تاریخك فنی برتاقیبه مظهر اولديغی برمحیط ووسطده بوهیچده دوغرو برشی دكل ایدی ؛ مع مافیه بونك صرف استاده دوقونمش بعض محذور وضررلری‌ده واردی : « ذكریا افندی » نامنده صوفی برشاكرد طرفندن ویریلن بر سؤال بوصله‌سنده بنی اسرائیلدن برنبی حقنده اوزونجه بوبلو برشیلر صوروليور ؛ زواللی طاهر بك‌ده قبول ایتدیكی بواصول یوزندن ، جواب ویرمك مجبوریتی آلتنده برچوق یرلره ؛ حتی « عهد عتیق » و « عهد جدید » لره قادار بر چوق اسكی تاریخی مدوناته باش

وورييور. آنجق برايكى هفته‌لق تحرياتدن صوكرا، مرحوم هندلى خواجه رحمة‌الله افنديننك اسلامى مدافعه تأليف ايله توركجه‌يه مترجم جلد اولى استانبولده، ايكنجى جلدى‌ده بوسنه‌ده طبع ايديلن «اظهارالحق» نك صوڭ جلدنده بوكا دائر معلومات بولوب ويره‌بيلور.

بزده «كتابدن سويله‌مك» تعبير عاميانه‌سننك اعتقاد وايمان اوزرنده‌كى تأثيراتى دوشونولور؛ ايريلى اوفاقلى كتابلر ايچنده وقت كچيرنلرك عوامجه نه‌يولده تلقى ايديلديكى‌ده بوفكرته ضم وعلاوه اولونورسه؛ آرتيق طاهر بكك، بويله طلبه‌لرنجه، ناصيل بر ذهنيت وتسليميت ايله قبول ايديله‌جكى پك آشكار اولور؛ مع مافيه بويله برمقبوليته مظهريت، برمعلم ايچون، ديرم‌كه بوكونده قازانيلماسى لازم كلن بر شرف ومفخرت‌در؛ چونكه برمعلم ذكاسندن زياده وقوف واصولى ايله موفق اولور.

شاكردلرنى تسخيره موفق اولاميان معلملر؛ بالخاصه جوغرافيا، تاريخ، دين، آنا – بابا لسانى، كبى مليت معلملرى هيچ بر زمان كنديلرندن بكلەنن خدمت وموفقيتى كوستره‌مزلر.

زواللى وطنمزده بويوك معلملر يوق دكل ايدى؛ فقط بويويوكلك ايچنده بيله كوچوكلك كوسترنلرده آز دكل ايدى: مثلا تا (ادرنه)لردن دوياردق: بيلمم مشهور عقائد معلمى . . . درسخانه‌يه كيرر، طلبه‌يه «كتابدن درسكز بورادن بورايه قادار» ديدكدن صوكرا، كريده‌كى اسكمله‌يه كچر، اوراده كندى مطالعاتى ويا آثارولوايحنك تصحيحاتى ايله‌اشتغال ايدر؛ پايدوس وورنجه، طلبه‌يه‌ازبردن ردسلام ايله، طيشارى حيقوب كيدر ذوات‌ده واردى.

بونلر طلبه‌سى ايله‌اوغراشمق، ديدينمك جهتنه هيچ‌ده‌ياناشمازلردى؛

حالبوکه استاد بونی تماميله ، حق لزومندن فضله ياپيورلردی ؛ چونکه مأيوس دکل ايديلر ، چونکه دينی تربيه وعشقی يوکسه‌ك ايدی ، چونکه او يالکز آخرتجه دکل ، دنياجه‌ده اميدوار ايدی ؛ وجدانته عشق وظيفه تماميله استيلا ايتمش ايدی !

استادك جوغرافيا وتاريخ درسلرنده ، هر فرصتدن استفاده ايله ، طلبه‌سنه ديمزك اجتماعيلکی ، ملتمزك بويوکلکنی دوشوندیروب خاطرلاتمه‌دن هيچ کری قالديغی يوقدر ؛ حتی کوکللرنده مکين دين عشقی ايله بعضاً طاشقينلقلر بيله ايتديکی واقع اولمشدر . مثلا : جوغرافيادن اوفاق سياحتلر ياپديررکن ، بونك دين وقرآن نظرنده‌کی موقع وتلقيسنی آکلاتمق ؛ صوکرا برحج سياحتی ياپديررکن ، بونده مندمج سياسی ، وعسکری ، اقتصادی وتجاری مقصد ونکته‌لری تشريحه قالقمق ؛ صوکراده بوکونکی جمله‌دن بويله دينی ووطنی واسلامی وملی برفائده ومنفعت حاصل اولوب اولمديغنی صورمق ، بوعدم حصوله دائرده اوزونجه بويلو تماميله سربست ووجدانی بر حسبحالده بولونمق !..

لاکن ايشته بو درس خارجی ، بو اوزمانکی رسمی واستبدادی پروغرامه آيقيری تلقينات درکه طاهر بکی عموم شاکردلرنجه صوك درجه سه‌ويلير ، الك مستثنا بر استاد موقعنه چيقارمشدر .

استادك حميت شاکردلرندن مرحوم مشروطيت وحريت قهرمانی رسنه‌لی نيازی بك مشهور خاطراتنده طاهر بك حقنده : « مناستر مکتب ملکی اعداديسنده رحلهٔ تدريس و عرفاننده کمالات انسانيه ومرشدانه‌سنه مفتون اولديغم بروسه‌لی يوزباشی طاهر افندی کبی معلملره مالك اولمسی حسبيله آنجق رشديهٔ عسکريه‌ده فيضياب اوله‌بيله‌جکمی ودرونمده داغ خونين اولان شو سقوط ملی‌يه وارلغمله چاليشه‌بيلمك

ایچون عسکری مکتبلرنده اکتساب سرمایه ایله‌یه‌جکمی تأمل ایده‌رك ، ملکیه اعدادیسندن رشدیهٔ عسکریه‌یه آتلامش ایدم . » طرزنده معلومات ویرییورلر .

بر زمانلر استاد مناستر عسکری رشدیه‌سی مدیریتنده ایکن ، اعدادیه‌سنك کتابت معلملکی انحلال ایدییور . طاهر بك ینه صوك صنفنك فخریاً ووکالةً تدریسه حاضر ومهیا بولونیور . اونك بو درسده تعلیمه‌یته‌جك درجه‌ده وقوفی واردر . اوذاتاً عربجه وعجمجه‌یی صرف ونحویله ، لغتی ایله پك کوزل طانیور . تورکجه‌نك ده ادبیاتنه اولدقجه اساسلی بر آشنالغی وار ؛ چونکه صوفیه ادبیاتنك قسم اعظمنی کوزدن کچیروب اوقومش : حتی بو وادیده بعض شعر و منظومه‌لر بیله یازمشدر . لاکن تدریساتنده تماماً تجدد وسادگی طرفداری اولدی . او اویله اینسته‌یور ، وتلقین ایدییوردی‌که ، استانبولده یازیلان بر کتابمزك (کاشغر) ده‌ده قارئی بولسون . آرتیق ترکیبی ، اوقچی زاده لسانی ؛ بر چوق عربی وفارسی ترکیبلی ولغتلی مسلسل ومعقد نثر لسانی بیراقیلسین . تورکجه‌مز کندی طبیعی دائره‌سنده بر اصلاح کورسون ؛ صرف ونحومز ، کتابت واملامز منطقی ، علمی ، فنی اساسلره ابتنا ایدر اولسون ؛ ادبیاتمز تا ماضیدن باشلایه‌رق ، بو کونه قادار تورکلکی حقیله تمثیل ایدن واسلام خلیفه‌لکی ، تورك خاقانلغی ایچون جانیله ، قانیله متصل جومردلك ایده دوران ملتك ، زواللی آناطولو خلقنك حیاتنی کوسترسین . بر ادبیات که بر پارچه تحصیل کورن بر تورك اونکله ترده اولسه ، قان دریاسنده بوغولسه‌ینه متسلی اولسون ؛ اونی روحنه . عشقنه ، حیاتنه ، اومودینه تماماً آشنا چیقار کورسون . یوقسه ترکیبی واوقچی زاده‌نك دیلی ، بو دیله بکزه‌ین هر دورلو دوزمه ،

یاپمه دیللر ، اسلوبلر غرب ادبیاتنك ، بوتون اینجه‌لكلرینی‌ده یوكلو اولسه‌لر، ینه نافله‌در. بزه تماميله فرنكلشمش ، فرنكلشدیكی قادارده مسلمانلقدن ، توركلكدن آیریلمش عائله‌لرك ؛ معناً ، اخلاقاً تفسخ وتعفن ایله‌مش غربلیلرك یاشاییشلرینی كوسترن ، بو كوستریشی‌ده یاپمه ودوزمه بر دیل ایله آكلاتمغه یلتنه‌ن رومانلر ، حكایه‌لر هیچدر!..

طاهر بك كتابت معلملكنده لسان و ادبیاتمز حقنده بویولده تلقیناتده بولوندیغی كبی ، عملیات وتطبيقات جهتنده یكی بر اصول طوتمغه باشلایور. طلبه‌یه بر مأل ویریور، بومألی ممكن اولدیغی قادار ایضاحات وسؤالات ایله توسیع ایدییور . صوكرا طلبه‌یی بونی یازمقله مكلف طوتیور، مسوده‌لری تماميله آلوب كوتوریور، كندی اشتغال یورده بونلری بربربر اوقیور؛ هر برنده تصادف ایتدیكی اول امرده املا، ثانیاً صرف ونحوجه، تركیب وافاده‌جه اولان خطالرك اوستلرینی قیرمزی ایله چیزییور. طلبه‌یه اعاده ایدییور، شاكردانی بوخطالرینی كندی كندیلرینه تصحیحه دعوت واجبار ایدییور ؛ ایكنجی دفعه اوله‌رق مسوده‌لر قلمه آلینیور ؛ اوندن صوكرا كندیلری طرفندن تصحیحات یاپیلیور . واقعا بو صورتله معلم ایكی دفعه اوغراشیور ؛ لاكن طلبه‌یی‌ده اوغراشدیرمش بولونیور . ذاتاً استاد حیاتجه ؛ تدریس و تعليم ، ایراث خیر ومنفعت یولنده هیچ بر زمان خودبین خود اندیش اولمامشدر . او كندینی اوكرتمكه ، خیر یاپمغه وقف ایتمش دكلمیدر ؟ . .

مسوده ، ازبرلتمك طرفداری اولمامش .. آنجاق اخلاقی ، ملی ووطنی منظومه‌لرك ، حكمی بیت ومصرعلرك ، بالخاصه ضرب مثللرك ازبرله‌تیلمه‌سنی موافق كورمش وبوقناعتی دائره‌سنده تدریساتده

بولونمشدر . طلبه‌یه ازبرله‌مك ، دفترلرینه کچیرمك اوزره ویردیکی بوکبی بیت ، ومصرعلری ، ضرب مثللری یازدقلرنده قوللاندیرمق، تصرف ایتدیرمك جهتنی‌ده التزام ایدرلر .

ایشته مبعوثلقلری اثناسنده « منتخبات مصاریع وابیات » عنوانی آلتنده طبع ایتدیرمش اولدقلری اثر بویله برزمانك، بردورهٔ تدریسك یادکاری‌در ؛ یوقسه مبعوثلق اثناسنده طوپلانوب قارالانمش بر اثر دکلدر .

استادی بویله عمومی وظاهری بر یولده جوغرافیا ، تاریخ ، تورکجه معلمی کورورکن هپ آکلاشیلیورکه او الندن کلدیکی قادار بوممکتده علم ومعارفك، عدل ونورك نشرینه، بونلرله اویوشامیان جهل ونادانینك ، ظلم وظلمتك قهرینه کوکلاو ، بوتون وارلغی ایله چالیشمشدر . هله نور وایشق اوجاغی دیمك‌اولان کتبخانه تأسیسی امرنده دویدیغی ذوق پك بویوك‌در . مناسترده اولسون ، سلانیکده اولسون کتبخانه‌لر تأسیسی‌دلالتنه موفق اولمش؛ بواوغورده خایلیدن خایلی یوروله‌رق جداً همتده بولونمشدر .

بناءً علیه طاهر بك مملکتمزك استادلری صیراسنده بر طوتدیغی کی « تورك معارفپرورلری » آراسنده پك مهم بر موقع صاحبی‌در . بوکون معلملری آراسنده بولوندیغم قله‌لی عسکری اعدادیه‌سی کتبخانه‌سنك تملی بیله استادك سلانیك رشدیهٔ عسکریه‌سی مدیریتنده ایکن، تأسیس ایتمش اولدیغی بر کتبخانه محتویاتنك ، مکتب مجلد وکتابیسی مخلص افندی طرفندن همان یوزده بش درجه‌سنده بر ضـاعه بیله اوغراتمقسزین، یداعدادن تخلیص ودرسعادته ایصال ایدیلمش اولماسی سایه‌سنده آتیلمش‌در . دوغریسی طاهر بکك (بروسه) ده‌کی (جامع

کبیر) ، (اسکدار) دەکی (حضرت هدایی) ، مناستردەکی (اسحاقیه) کتبخانەلری نامنه کرك بالذات اعطا ایلەدیکی ، کرك اعطاسنه دلالت ایلەدیکی مؤلفات هیچ بر زمان کمیة وکیفیة استصغار ایدیلەمیەجك بر درجەدەدر؛ بوکبی خدمتلرینی فرعی وعلی العاده کورمسەك بومؤلفات مهمەنك بر جدولنی بورایه کچیریر ایدك .

حیات اخلاقیەسی

طاهر بکك یارادیلیشندەکی طهارت واصالت، یتیشوب کوردیکی محیط وتربیه کندینه (صوفیه) رجالی آراسنده بیرموقع تأمین ایلەمش اولدیغنی یوقاریده کوسترمش ایدك. دیمك که اخلاقی مسلکلری تماميله اسلامی وتصوفیدر؛ مع مافیه اخلاقی واجتماعی نقطهٔ نظرلری حقنده داها خصوصی بعض معلومات ویرمك لازمدر صانیرم :

استاد : دیانت ومعنویت، مطلقا دیانت ومعنویته اضافه ونسبتی صحیح اولان سماویت وقدسیت اوزرینه ابتنا ایتمەین بیر اخلاقیتك نه عمومی وپایدار، نەده مفید ونافع اولامایاجغی قناعتنی ، صارصیلمق امکان واحتمالی اولمایان بویوك برقناعت قوتله، طاشیر .

بونك ایچون بیزده، مسلمانلق عالمنده، بوکون هرقومدن زیاده مسلمانلغی تمثیل ایلەین تورکلك دنیاسنده هرحال وزمانه کوره ترتب وتعین ایلیەجك هرنوع وظیفه وخدمتك ، حسن حرکت وسیرتك ایلك قوهٔ اجتهادی، وصوك نقطهٔ استشهاد واستنادی یاحضرت قرآن، یااحادیث نبیّ ذیشان اولماسی طرفداریدر. شوقادارکه بوراده بیرآز (قرأن) ی وبالخاصه (قرآن)ه حیاتیت وبرن عالملر فخری

حضرت (محمد) صلى الله عليه وسلمى ناصل تلق ايلەديكنى كوسترمك اقتضا ايدر :

طاهر بكجەدە، بوتون مسلمانلرجه اولديغى كبى ، بو صوك سماوى كتاب بوتون بشريتك ماضى، حال، استقبال كبى ياشاديغى وياشاياجغى هر دورنده صلاح وسعدينى بحق كافل در؟ آنجاق (قرأن)ك بالخاصّه قرأن صاحبى نبىّ امى‌نك زمان ومكان ، عرف وعادت ، امر ومصلحت ايجاباتنه نەقادار موافق وملايم نظر ايتديكى ـ محمد امتنك رهبر ومرشدلرى ديمك اولان ـ صوكراكى علمانك اكثريتنجه حقيله ادراك ايديله‌مه‌مسى نتيجه‌سى اوله‌رق،دركه قرون اخيره‌ده، بالخاصه عصرمزده اسلام واسلام ايللرى يكى يكى فيض وفتوحاته ، عمران وترقياته مظهر اوله‌مه‌مشدر !...

بو نظر ايجه آكلاشيلدقدن، (قرأن) ك دائما فردى واجتماعى ، انفسى وآفاقى عدل وصلاحدن، حضور ورفاهدن غيرى بير غايه امر وطلب ايله‌مديكى‌ده تحقق ايله‌دكدن صوكرا، اسلامك ترقى وتعاليسنه، استقلال وحاكميتنه نەاڭكل تصور اولونه‌بيلير؟

اسلامك ترقى‌يه مانع اولديغى زعمى اسلامك حقيقتى حضورنده خاطره خطور ايدر برشى دكلدر؛ بلكه اسلامى ، ينه اونك مبارك نامنه اوله‌رق، حائزيتى ايله مفتخر بولونديغى شمول واحاطه‌دن ، جامعيت وسمحادن ، يسر وطبيعتدن تجريد وهم وخيالنه ، غيرت واهيسنه قاپيلوب چاليشمش اولانلردركه ، جهان نظرنده بويله الك اصلسز وكوتو برزعم وتلقى‌نك كوكلشمه‌سنه ياردیم ايتمشلردر؛ حتى زمانمزده شيخ ومتفكر كچينلردن بعضيلرى بيله اسلامده‌كى بو (الستيقيت) ك، بو قابليت جامعويه‌نك عليهدارى درلر، وبونك محدثيتنه

قائلدرلر. اسلامی تمامیله امثالی ومحافظه‌کار برتربیه وحیاتیتك طرفداری کورورلر.

دار ودونوق دماغلر طرفندن یا احراز ثواب کبی صرف فردی وشخصی برامید وصفوتله، یاخود زمانه ظلمه وجبابره‌سنه یاردیم کبی اك بویوك برکفر وجنایتله مصروف مساعیٔ منفیه‌درکه اسلامك کبریای احتواسنی» حوصلهٔ استعدادینی – ایچنده نوامیس الهیه‌یه تبعاً متجدد ومتکامل براجتماعیت ومدنیتك بارینامیه‌جغی – دار برچنبر شکلنه صوقمشدر. بونك ایچون شیمدی عصرك علوم مثبته واصول استقرائیه‌سنی تمامیله هضم وتمثیل ایده‌بیلمش دین علماسی طرفندن تلافیٔ مافات ایتمك اوزره، مثبت همتلر صرف ایدیلیرسه، البته اسلامده یکی ومتقوی برحیات اویانیر؛ صلاح اجتماعی‌یی موجب هردورلو تجددات شکل وصورت، تشأنات ذهنیت وروحیت قارشیسنده آیاقلاناجق برهیولا وهم وخیالی ذهنلردن تمامیله سیلنیر.

حضرت محمد (صلعم)ك بوتون عالملر ایچون رحمت اولماسی هرعالمك خصوصیاتنی نظر مطالعه‌یه آلمالری، هردورهٔ حیات ایچون انسب واصلحنی التزام وتوصیه بویورمش اولمالری ایله‌در. دین فطرت، دین جامعیت صاحبی‌درکه بشریتك عمومی مفکوره‌سی بحق ادراك بویورمشلر؛ وبوازلی وعمومی احتیاج آدمی‌نك ناصیل بیربولده تطمین ایدیله‌بیله‌جکنی‌ده عصر سعادتلریله وخلفای بالحقلرینك اداره وسیاستلریله کوسترمشلردر!...

هیچ شبهه یوقدرکه اُك صوك، واُك بویوك وحی الاهی‌یه مظهر اولان اوده‌ای أطهر واعلا باشقا بیر اقلیم ووسطده شرفظهور ایله نبوت ورسالت دعوا بویورمش اولسه ایدیلر؛ اسلامی شکلاً

وفروعاتاً باشقا درلو بولەجق ایدك؛ یاخود غایهٔ قدسیەلرینی ورثهٔ حقیقیەسی اولان علمای صدیقین نشر وتعقیب خصوصنده ملوك وسلاطینك مظاهرتلرینه مظهر بولونه ایدی، بوكون مسلمانلری ایماناً واخلاقاً تمامیله قرآنی، معیشةً وذهنیةً ده تمامیله زمانی بولەجق ایدك!...

ذاتاً بویله اولمسەیدی، مساغ اجتهاد ناصیل ظهور ایدردی؟

بناءً علیه عرف وعادت، اقلیم ووسط ایله علاقەدار اولان خصوص هم فنی، همده فنیلكندن زیاده اسلام تربیەسی فیضندن متولد سرّی ولدنی برنظر خصوصی ورباّنی ایستر!..

وایشته بویله بیرنظر ایلەدركه اسلام سوداننده اولدیغی قادار قطبلرده، آسیاده اولدیغی قادار آمریقاده صلاح اجتماعی‌یی متزاید ومتكامل بیرحال ودرجەده تأمین ایلر. اسلامك، وبویوك نبیسی «محمد»، «صلعم» ك شانی، شان عظمتی ــ اوفاق بیرتردد وشبهەیه، كوچوك بیرنقیصه وشائبەیه محل بیراقمیەجق صورتده ــ توضح وتحقق ایدر!

كلەلم استادك شخصیت اخلاقیەسنه :

كندیلریله دوشوب قالقمش اولانلر متفقاً تصدیق ایدرلركه او تمامیله برجماعتجی‌در. فردیتنه؛ فردیتك اعتنا ایلەدیكی معنویتنه، اهمال ایلەمكده اولدیغی پك آشكار اولان جسمانیت ومادیتنه علاقەدارلغی آنجاق جماعتجیلكنی یاشاتمق ایچوندر.

او، بیردلالتده بولونمسی ایچون مرحمتنه صیغینان هرهانكی بیرزواللی‌نك ایشی آرقاسنده قوشوب یورولورکن؛ چوق دفعه قوشلغنی، اوكلن یمكنی.. آنجاق آقشامه دوغرو صبور معدەسنك شكوا وتضییقنی دویمش‌در. حق مبعوث ایكن بیله، بولوندیغی عسكری

انجمننك حربیه نظارتنه قارشو همان دائما خصوصی مأموری، کوکللی وفخری قپو چوقه‌داری کبی اولمش؛ وفی‌سبیل‌الله ، فی‌سبیل‌الوطن یوکلندیکی بو آغیر یوك آلتنده چوق دفعه بیرلیمونا طه ایله برغاله‌تادن عبارت اوکلن یمکنی ایتمکه وقت بوله‌مه‌مشدر. اعزه‌یه خاص اخلاق ممثلی اولان شخصیتلرینی طانیمایانلر بوکبی احوال وسرکذشتلر قارشیسنده اونی یا پك خسیس، یا پك مقتصد کورمشلردر؛

حالبوکه استادك اصلا حس ایتمدیکی برشی وارسه، خست؛ عقل ایردیره‌مدیکی‌ده آنجاق اقتصادی حرکت وفکرتدر.

طاهر بکك صفت کاشفه‌سی تلقی ایدیله‌جك براعتیاد اخلاقیه واردرکه دائما خلقك، بالخاصه آشنالرینك یالکز فضیلت وکمالتلرینه قارشی آچیق کوز اولمسیدر. رذیلت ودنائتله ادنا برمناسبتی ، حتی مناسبت نظریه‌سی یوق کبیدر. نفسنی بیرصورتله مظلوم ومغدور کورن ؛ نه‌بولده اولورسه اولسون ، زواللیلغنه ایمان حاصل ایدن هرفرد طاهر بکك حضور شفقت ورأفتنده بوکورکوسنه ، بو ایمانه تمامیله اشتراك ایده‌جك بیروجدان پاك بولور. بو وجدان پاك یالکز بوتأثری، بواشتراك آنی وحسیس ایله قالماز. یا « ان شاءالله یارین صباح ... » یاخود « یارین ایچون سوز ویردم ، اوبرکون اوکلندن صکره کتبخانه‌ده... » وعدیله، وعد صادقی ایله کندیسنه کوستریلن، وصیزیسی حس ایتدیریلن بوجریحه ایچون شافی برمرهم الده ایتمك صاواشقی، یورغونلغنی‌ده درعهده ایدر .

زمان زمان حضرتك یانی باشنده بعض اخلاق زواللیلرینك بیله کورولمه‌سی هپ بویله منصور اولدیغی رأفت وشفقت بوللغندن آز چوق استناره واستفاده امیدندن منبعث‌در.

یازیق‌که طاهر بکك بویله یالکز کمال جهتنه ناظر اولماسی ، عرقباحتلی‌یه قارشی بیله کوکلنده فعلی براثر ونشانه کوستره‌بیله‌جك درجه‌ده مرحمت دویماسی حقنده بعض مردم ناشناسان طرفلرندن سوء تلقیلره، حتی سوءمقدراته بیله سبب اولمشدر؛ مع مافیه بوصوك شقده مباینت مشربك‌ده بویوك بردخل وتأثیری اولمشدر. صانیرم.

خالق، خلقده‌کی تلقی جریانتی زمانه ونفوذی سلطه‌سنك طاقدیغی کوزلکله کورنلر استادك کوروشدکلری ، طانیشدقلری آراسنده بعض بویله اخلاقاً داعیٔ اشتباه سیمالره راست کلنجه، بوحالی بالطبع خوش کورمه‌مشلردر.

فقط « قرالدن زیاده قرال طرفداری » تعبیرینه ماصدق اولان بوابتدائی وسطحی وبسیط وجدانلر دوشونه‌میورلر ، دویه‌میورلر ایدی‌که برقباحتی، برکناهی ایشله‌مك ایچون کافهٔ اسباب وعوامل میدانده حاضر، وحتی قسماًده مؤثر ومجبر کبی ایکن ؛ مرتکبنه البته بیردرجه تخفیفت، ونوعما برمعذوریت بخش ایدر !...

قالدی‌که بشرك اساس وطبیعی بیرزواللیلغی واردر؛ وَ آنجق بویله دوشونوب دویانلر ، بو دوشونجه و دویغولرینه کوره حرکت ایله‌ینلردرکه الك خیرلی انسانلر اولدقلرینه دائر بشریتك اعاظمی تاریخنده بینه‌لر ، رغبه‌لر میدانه قومشلردر.

بوندن باشقا استادك منظومهٔ اخلاقیه‌سنك شاه‌بیتی صدق ووفادر. احبا واصدقاسنه قارشی، امکانی یوق، صوغوق داوراناماز، یان‌قاچمق شقی یاپاماز ، ادبارلرنده‌ده ، عین اخلاص ایله ، عین مربوطیت ایله ال اوزادیر . دوستلرینك لقاسنه قارشی اشتیاق طاشیمقده ، اونلرك الك چوق قبول و آرزو ایده‌جکلری بیر صورتده تسریر و ترفیهلرینه

چالیشمقده ، کندیسیله مسابقه ایده‌بیله‌جك ، ارباب وفا و اصحاب صفا جداً اندردر ؛ مع‌مافیه بویله بیر یار وفادارینی چراغ ایتمك قایغوسیله صاواشیرکن ، اونك بحق نه‌یه اهل اولدیغنی ، نه کبی بیر اقداره مستحق و لایق بولندیغنی منصفانه دوشونمکی اونوتماز . اونك ملت و دولت ، ویا بر اداره و شرکت ایچون مفید و نافع بیر عنصر اوله‌بیلمسی شرطدر . یوقسه مادی محجوبیتی ، معنوی واخروی مسئولیتی موجب بر دلالت ، اونجه بویوك بر کناه وضلالت صیراسنه کچر . کیسه‌سندن پاره ویرمك‌ده بویله دکلدر ، بلا قیددر .

چوق سودکلرینك بیرهفته‌دن زیاده حسرتنه دایانامازدی ؛ سن وساله ، اجتماعی و رسمی درجه و رتبه‌یه باقمـاز . اونلری یا بالذات آرار ، ویاخود آرادیر . قبولنده ، هر حالنده بسیم و بشوشدر . چاتیق قاش کورونديکی پك اندردر . محلسـنده کیمسه‌یی چکیشـدیرمدیکی کبی ، چکیشدیرمك ایستیه‌نلرده‌ده مماشات ایتمز . غرض و خصومتله دکل ، حتی هر هانکی مبغوض بر شـخصیتله هیـچ بر ایلشکی یوقدر . محله مکتبی رفیقلرینی ، دوستلرینی بیله اونوتماز . هپسنه قارشی یکانه فکر و نظری حال و احتیاجلرینه متناسب بیر دلالت ویا خیرده بولونمقدر . «بیر فنجان قهوه‌نك قرق ییل حقی وار» ضرب مثلمز مجله‌ٔ حقوقنده همان برنجی ماده کبیدر . خاطر و حقه ، اسـکی حقوقه رعایتده پك بویوك نصـیب و اختصـاصی واردر ؛ حتی بو خصوصده مفرط اولدیغنه قائل اولانلر بیله واردر .

مرحوم ابوینك احبـابلرینی بیله صـوروب بولمقدن ، مبـارك کونلرده زیارتلرینه کیدوب خیر دعالرینی آلمقدن کری قالمـاز . مناسترده بولندیغی زمان بروسه‌ده بولنان والده‌سنك مکتوبلرینی یازان

اختیار بر خانمك زیارتلرینی بر وظیفه، بر شرف و نعمت تلقی ایلر.

«اوکوز اولدی اورتاقلق آیریلدی» ضرب مثلی اونك اخلاقنده، اخلاقی مجله‌سنده هیچ بر طوتمه‌مشدر. بقا ایلنه کوچن دوستلرینی، بو دوستلرینك بالخاصه کیمسه‌سز قالان عائله‌لرینی اونوتمق اونك ایچون ممکن دکلدر. بویله بیر زواللی عائله‌نك الڭ اوفاق، حتی بش اون غروشلق بر ایشی ایچون بیله یورولمق، اوته‌یه بری‌یه قوشمق، مختلف دوائر و ذواته باش وورمق اونك ایچون کثیر الوقوعدر. خسته‌لاندیغنی خبر آلدیغی دوستنك مطلقا عیادتنه کیدر، استفسار حال و خاطر ایدر، تسلیت زمیننده بذل تأمینات ایلر. جنازه‌سنده، صوڭ خدمتنده بولنه‌مدیغی احبابنی بویوك بیر هجران ایله آکار، بو خدمته‌ده یتیشمك شرف الم و حظلرندن محرومیتنی بویوك بیر سوء طالع صایار.

یوقاریده بیر یرده دیدیکمز کبی، او کندینی، ممکن اوله‌بیلدیکی قادار بلا تفریق جنس و مذهب هر فرد بشره قارشی اییلك یاپمق ایله مکلف طانیمشدر. دوشکونلره قارشی، هله دوشکون آشنا و دوستلره قارشی بو مکلفیت البته چوق دها زیاده اکتساب قوت ایدر. خصوصیله که اونده شخصه قارشی نفسانی بر عداوت و خصومت یوقدر؛ مکرکه بو دین و دولتك، بو وطن و ملتك خائنی اوله. اوزمان ایش دکیشیر. مع مافیه کوتولرڭ کوتولکله، و مجرد جبر و زور ایله اصلاح ایدیله‌بیله‌جکنه پك قانع دکلدر. جانی‌نك قصاص ایدیلمه‌مسی طرفداری‌ده دکلدر. یالکز کندیجه:

سکا واجبمی اولمق، عالمه جلاد لازمسه؟

مصراعی بو یولده بیر دستور حرکاتدر.

استادده فطرةً وتربيةً نه‌قادار عالمشمول بر تشنگیٔ خیر وحسنات اولدیغنی داهـا ای آکلامق ایچون اونی بالخاصه مناستردە ، سالك بولوندیغی مسلك تربیه واخلاقك تمثلی طانیندیغی زمانده کورمك ایستر:

او بورادە النده کنی، آووجنده کنی فقرایه، کتابه حصر وتخصیص ایدییور. اوقادار که ملکیه اعدادیه‌سندن ، خصوصی تدریساتدن ایچه بر مقدار آلدیغی حالده ، بعضاً آی نهایتلرینه دوغرو پاره‌سز قالیور ، حتی عسکری مکتب معلملرندن ایکی اوچ سنه‌دە بر اوزمان یك‌ده اسیرگنمه‌ین صله اذن و رخصتنی بیله بو گیدیشله عقیم براقیور. پاره صرفنی موجب اولەجق هیچ بر ابتلاسی یوقکن؛ کوندوز بیمکلرینی‌ده اکثریتله یوغورت ، اتمك تشکیل ایدییورکن، بویله ضرورت ایچنده قالماسی ، کوکللرینه یالکز حب و حرمتی القـا ایله‌مکی بولوندیغی ، یاران وفادارانك نظر دقتنی جلب ایدییور؛ و بری حضرتك هر معاش چیقدقجه احتیاط آقچه‌سی نامیله بر قسم پاراسنی آلوب صاقلامغی درعهده ایله‌یور . مع‌مافیه او قاچ دفعه بو احتیاط آقچه‌سنی‌ده نا کهانی ظهور ایدن جدی ارباب احتیاجه آلوب ویرمش‌در .

طاهر بکك بویله مناستردە من حیث لا یحتسب ، چیقوب کلن فقرایه ، سیاحینه ، غربایه ، حتی علی‌العموم یابانجیلره ازلی بر آشـنا چیقماسی؛ اونلره ممکنسه بالذات ، اولامدیغی تقدیردە بالواسطه دلالت و معاونتده بولونماسی کندیلرینه زمانه ظرفاسنجه « غربا شهبندری » عنوانینك توجهنه بیله باعث اولیور. دیشاردن مناستره کلن فقیر وغریب یابانجیلرله ایش قالمیور، آرتق صیت خیر ومعاونتی اطرافه‌ده یاییلیور. مناستر هم ولایت ، هم‌ده اردو مرکزی اولمق دولاییسیله دیشاردن مناستردە ایشی بولونان یابانجیلردە ایشلرینك تسویه‌سی ایچون مکتوبلرله

مراجعته باشلایور. راقم‌الحروف بیله اوچیوز اون سکز، اون‌طوقوز سنه‌لرنده مکتوبله، غیاباً پیدای نسبت ایچون مراجعت ایتمشدم. او بومراجعتلردن بیقوب اوصانمق یرینه ممنون ومفتخر، خیره دلالتندن دولایی ربیسنه اخلاص ایله حامد و شاکردر! ولایتجه، اردوجه قازاندیغی موقع‌احترام، بو موقعك تمل طاشلری مثابه‌سنده اولان خصوصی وسرّی یاران واخوان سایه‌سنده دفترینه قیدایتدیکی بوتون بو سپارشلری، دیله‌کلری یرینه کتیرییور؛ رأساً، امکان وارسه بالواسطه مکتوب، خبرده کوندرییور. بونلردن وجداناً اوقادار بویوك برصفا وذوق حس ایدییورکه...

بووجه ایله زمان اولمشدرکه طاهر بك برایکی‌آی ایچنده بر سیت مکتوب یاقمق مجبوریتنده قالمشدر.

استادك بو اوائل احوالی بیلنیرسه، بوکونکی مساعیٔ مماثله‌سی، اقدامات عینیه‌سی کندینه لایق معنا ومقصدی‌ده بولور.

استاد صمیمیت معتادك تواضع، تأنی، قدردانی، مردمشناسی، سخاوت ایله اتصاف؛ و ریا و سمعه‌دن، دبدبه و داراتدن مجانبت؛ دائما هر خصوصده سادکی و بساطتی التزام، نما و انضباط اخلاقی و اجتماعی‌یی موجب عاداته و عنعناته رعایت و تسلیمیت کبی داها نیجه مکارم خلقیه‌سی واردر. بویوکله بویوك، کوچوکله کوچوك اولور. عجله واحتراصدن دائما اوزاق یاشار؛ هله قدردانلغنك حیرانی اولمه‌مق ممکن دکلدر. طانیدقلرینك درجهٔ علم و ادراکلرینه، خصوصی ذوق ونشوه‌لرینه پك چابوق وقوف حاصل ایدر. کوردیکی اشیا، دولاشدیغی محافل برر مناسبت ایله دائما اوکا آشنالرینی خاطرلادیر. تصادف ایتدیکی، سیر وتماشا ایله‌دیکی عالملردن سودکلرینه خصوصی

بر خبر و هدیه ، بر مژده و تحفه و بخصیص مناسب برکتاب آلوب کتیرمکی پك سور . مثلا تصوفه ، ادبیاته ، تاریخه ، حتی موسیقی‌یه دائر بر اثر نادر النه کچرسه اونی همان الک تیز الدن الک مراقلی واختصاص صاحبی بر دوسته بیلدیرر .

کندیسی اسلام معمولاتی ، عثمانلی مصنوعاتی مراقلیسی اولدیغندن مثلا چارشیدن کچرکن صنعتکارانه یاپیلمش برقلمتراشه راست کلسه ، اونك بهمه‌حال اهل براله ، بردوست النه کیرمه‌سنه غیرت ایدر. کندی تعبیری وجه ایله ، اسلاف و اجدادینك دلال علم و هنری اولمغی او آیریجه مهم بروظیفه تلقی ایتمشدر. فی‌الحقیقه بوکبی اقدامات وهمماتی ایله نیجه نفیس و برکزیده آثار اهل النه کچه‌که ملت زمانه بویوك برکار تأمین ایتمشدر .

قدردانلق ، مردمشناسلق کبی اخلاق و مزایاسیله‌درکه مناسترده معلملك حیاتنده ولیلالکی وظیفه‌سنی ، یاخود مکتبه کیررکن بردرسدن نقصانی کورولن ارباب استعدادك کندی طرفندن خصوصی و حسبی مذاکره صورتیله یتشدیرلمسی عهدینی بحق ایفا و ادا ایله‌مشدر . بوکون کمال منتداری و تعظیم ایله الی اوپن ورجال صیراسنه کچن بر چوق طلبه وشاکردانی واردر. خانه‌سنده اولادلق صورتیله یتشدیرمش اولدیغی برقاچ ارکك وقیز اولاد معنویه‌سی ایسه باشقادر .

حاصلی طاهر بك هرزمان ، هریرده ، هردورلو شرائط حیاتیه قارشیسنده دائما نظری وعملی اخلاقیوندن ؛ دائما خیرخواه ، خیرکار یاشامشدر. بویوك انسانلردن اوکا الك ایی کلن سس لطفنی کورندن دویدیغی « الله راضی اولسون ! » در . تماشاسنه بایلدیغی منظره‌ده ، کندیسندن استعطافده بولونان برانتظار کرده‌سنه‌ایشنك مژدهٔ حصولنی

تبشیر ایدرکن ، اوچهره‌ده ، اویوز و کوزده بلیرن انفجار ابتسامدر.
دنیاده قورقدیغی برشی وارسه ، بلاشبهه دیرم که اوده کوزیاشی ، کوکل انکساری‌در. آزچوق کوزیاشی دوکدیرن ، انکساری موجب اولان اك شعشعه‌لی بیر دولت واقبال ، اونجه جنایتله هم درجه وحالدر ؛ چونکه او « بیریکزه بیر دیکن باتمازکه ، اونك آجیسنی کندیمده ، یورکمده دویمایایم ! » بویوران اك یوجه پیغمبرك سیرتنی اورنك ایدینمك ایستر !

شوقادارکه بوکزیده هیکل اخلاق واخلاقی‌یی تماشا وتتبع ایدرکن ، اونك تمامیله شرقی ، اسلامی ، تام تورك اولدیغنی اونوتماملی‌در. اونده غربدن کلمه صیرتنده‌کی جاکت وپانطولوندن بشقه هیچ برشی یوقدر. غربك یاقالق وقوللغنه قارشی مستغنی یاشایان استاد اخلاقیاتنه قارشی بوسبوتون بیوق آلتندن کولر .

اسلام اخلاقنك یوکسکلکنی اقرار واعترافله برابر ، بونك آنجق نظری اولدیغنی ؛ نظریاتده قالدیغنی ؛ اسکیدن بیله اوقادار حیاتیت قازانمادیغنی ؛ آتیاً قازانمق استعداد وقابلیتنده‌ده هیچ اولمادیغنی ادعا ایدنلر بو ذی‌حیات شخص اخلاقی حضورنده دعوالرینی تمامیله غائب ایدرلر. بیزده انسانلق ، اخلاق ، وظیفه ، وطنپرورلك عشق مسلك ، اصول مسامی ، انتظام حرکات ، حاصلی هر دورلو کمال نامنه کورونمکده اولان شیمدیکی ترقیاتك هپ ومنحصراً غربدن استعاره واستفاضه ایله واقع اولدیغنی ذهابنده‌کی زواللیلرك بطلاننه قارشی‌ده طاهر بك معلم ومربیلیکی ، بالخاصه الاهی اخلاقیلکی ایله پرنور وذی‌حیات بربنیه قاطعه‌در ، صانیرم .

بکا اویله کلیرکه استادك خیرلی آثارمزك اوکوزل اخلاقنی تمثیلده‌کی

قدرتی جداً امثالسزدر . آنجق لدی‌الحاجه اونلر درجه‌سنده صلابت وجلادت کوستره‌مدیکی قصورینی بولانلره‌ده‌بن بوکاراست کله‌دیکمی، لاکن اونك منفعت‌دین وملیّ‌مدافعهٔ ایجابنده آرسلانلق کوستردیکنه پك چوق تصادف ایله‌دیکمی سویله‌مکله جواب ویریرم . وآرتق اویله صانیرم‌که بو غیر مرتب یازیلرله حضرتك شخصیت اخلاقیه‌سی مهما امکن تثبیت ایدیله‌بیلدی .

صوك بیر استطراد اخلاقی اولارق ، عرض ایتمکدن کندیمی آلامام،که شرق بالخاصه اسلام اخلاقنك، پیغمبرلر مکارمنك یوکسکلکنی آچیق واطرافلی کورمك ایچون هرحالده طریقی وتصوّفی برتربیه‌ایله تزکیهٔ نفسه موفق اولمش سعدا ومفلحون‌ایله بیرپارچه دوشوب‌قالقمق لازمدر ؛ چونکه هرهانکی بیر اخلاقیتك قیمت وبرکتی آنی عملیات وتطبیقات ، نتائج وثمرات ساحه‌سنده تدقیق وتحقیق ایله ممکندر . بویله بیر موانست نزیهه حریمنه داخل اولان ارباب فکرت ونصفت متفقاً‌ویك بویوك‌بیر غبطه‌ایله‌اقرار ایتمشلردرکه بویولده‌کی کمالات‌معنویه ومعالی‌ٔ اخلاقیه حالا آوروپاده، غربده‌طومروق بیله کوستره‌مه‌مشدر!

حیات وطنپروریسی

هیچ‌شبهه یوقدرکه ملتلرك استقلال وحریت تاریخلرنده برطوتام انقلابی و وطنپرورلکك اقانیم اساسیه‌سی شویله تصنیف وخلاصه اولونه‌بیلور :

اطرافنده‌کیلرك، بوتون وطنداشلرینك عمومی‌برصورتده موروث ومکتسب درد والملری ، مسلسل ومتمادی سفالت و مظلومیتلری

قارشیسنده بویوك بیراصالت تأثرله صیزلامقدن خالی قالامایان یوکسه‌ك بر قلب ووجدان .. بو سفالت ومظلومیتك حالده ، بالخاصه بو حالی تولید ایله‌مش اولان ماضیده‌کی معنوی و مادی اسباب وعواملی آراشدیروب بولاجق ، صوگراده بو مضر مؤثراتك شمدی نه‌کبی بر تربیه واداره ایله ازاله‌سی ممکن اولدیغنی یقیناً کسدیره‌جك بیروقوف وعرفان .. بوتون عمرنده بویله فیاض بیر حسیت وایقانك ، ادراك وقرارك امروالهامی دائره‌سنده یاشامغه صاواشه‌جق ؛ بویله بیرحیات مجاهده‌نك کتیره‌مه‌سی قویاً محتمل ، حق مجرب بالجمله مهالکنی کوزه آلدیره بیله‌جك قادار سرباز وقهرمان بر عزم وایمان ..

بویوك کوچوك تماس ایتدکارینك ، بالخاصه آشنا ومحرملرینك قلبلرنده کولر یوزی طاتلی سوزی ، تمیز اوزی ، خوش معامله‌سی ایله یر ایده‌بیلن بیر حسن سیرته صمیمیتله رفاقت ایدر درونی برادای بیان ...

کسبی اولمقدن زیاده وهبی اولان بو دورت خصیصه‌یی نفسنده جمع ایتمه‌دن بر انقلابجی وطنپرور اولمه‌نك امکانی یوقدر . البته بر وطنپرور ایچون بو کزیده ومستثنا مزایا وسجایادن حظ ونصیب درجه‌سنده موفقیت وکامرانی محققدر .

ترجمهٔ حالنی یازمق ایسته‌دیکمز طاهر بکك، بورایه کلنجه‌یه‌قادار آزچوق واقف اولدیغمز ، پاكِ فطرتنه ؛ کوردیکی تعلیم وتربیه‌یه انتخاب ودرعهده ایلمش اولدیغی رسمی وسری مسلك تعلیم وتلقینه باقیلنجه ، کندیلرنده بو خصائص اربعه‌نك اساساً موجود ، زماناً‌ده تکامل نمود اولدیغنی عیاناً کوریيورز .

طریقی اخوانی آراسنده کامل بیر مربی ، تلمیذانی نظرنده علماً

وعملاً فاضل بیر معلم ، بونلر خارجنـده قالان افکار منوره وقلوب عالیه اصحابنجه‌ده اخلاص وصمیمیته قارشی مجلوبیت وتسـلیمیت حس ایدیلیر بیر وطنپرور تلقی ایدیلن استاد مناستره‌ده ، بو مجرا یرده دینی وتاریخی ، ملی وجوغرافی تدقیقـات وتتبعات ایله مشـغول ایکن ؛ کندینی تمامیله نظریلکه، خیالیلکه قاپدیرمیور . هر فضیلت ومزیتك مابه‌القیامی اولان دین وملیت عشقی اوکا بولوندیغی محیط ایچون اك موافق بیر صورتده وطنپروراك ایتمه‌نك بولنی، سرینی کشف ایتدیریبور: مناستره‌ده بیر نوع شبکهٔ سوقیه تأسیس ایدیبور، بر شمندوفر آتشجیسی بر پوسته سیاری بولیور ؛ دین ووطنك بیزدن مسلمانلق وانسـانلق نامنه مطالبنی ، بو مطالبك صورت اسـتیفا واداسنی کوسـترن دینی ووطنی مؤلفات ، جرائد ورسالات کتیردییور ؛ آوروپادن، بالخاصه مصردن کتیرتدیکی بو پاکتلرله کندی اخوان ویارانی آراسنده حمیت دینیه ووطنیه اشـتیاقاتنی تطمین وتمیه ایتدکدن صوکرا ، ایلبصان ، اوخری ، دبره، یانیه، حتی اشقودره‌ده‌کی ارباب وجدان وعرفانك، بالخاصه دین رهبرلری اولان مشایخ وعلمانك نظر فکر وبصیرتلرینی آچمغه علی‌التمادی ومنتظماً سعی ایدییور . لاکن اسـتادك بویله علما قفالرنده ویاندیرمغه چالیشدیغی فکر انقلاب بعض یرلرده ایچه دغدغه ومناقشاته سبب اولیور؛ حتی حکومتجه بو یولده‌کی تقیدات ده چوغالیور. نهایت ضبطیه نظـارتندن ولایته کلن بر شیفره اوزرینه ایلك دفعه اوله‌رق ۲۲ نیسـان ۳۱۱ تاریخنده خانه‌سی ، مکتبده‌کی اوطه‌سی باصیله‌رق اوراق مضره (!) تحریاتی اجرا ایدیلیور . حالبوکه او ذاتاً حزم واحتیاطی الدن بیراقمادیغی کبی؛ کمالات علمیه وبالخاصه اومستثنا وبالا فضائل اخلاقیه‌سـنه جداً مفتون اولانلرده اونی سریع ومحرم

اخبارات ایله ایقاظدن کری قالیورلردی . نته‌کیم علیهنده‌کی بو ایلك شفره‌یی حل ایدن والی یاوری اسکی وفاکار شاکردانندن بری [*] بو باصقیندن ایکی ساعت اول کندیلرینی وقوعاتدن تمامیله خبردار ایله‌مش بولونیوردی .

ذاتاً انقلابی وطنپرورلر ، وطنلرنده کورمکی آرزو ایتدکلری عادل حکومتدن چوق‌اول ، مستعد وطنداشلرینك وجدانلری‌اوزرنده تأسیس‌سلطنت ایدرلر؛ وآنجاق بومعنوی سلطنت‌درکه مادی‌مشروطی حکومتك تمل طاشنی آتار .

البته استاد بوقادار سویله‌مه ایدی ؛ زمانی حکومتك ظلم وجبروتندن زیاده شخصنك ، تمثیل ایتدیکی بر مقدس املك حلم وملکوتی حاکم ونافذ اولمسه ایدی ، او داها بوندن اول ، بلیکه‌ده جرم مشهود حالنده ، یاقایی اله ویره‌جك ایدی ؛ حالبوکه متعدد تحریات ، استبداد حکومتنجه ایکی صورتله میملی ایدی. اسکی فرق مذهبیه‌مزدن بیله خبری‌اولمایان جهول‌وظلوم بعض ژورنالجیلر اونك مسلك تصوفنی « هرشیئی حق کورن ، حلول واتحاده قائل اولان » یکی بر دین ضلالت ، یکی بر مذهب غوایت کبی تلقی ایدییورلر ؛ وژورناللرینه بونی « دین ایچنده بر دین احداث ایتمك ، اهل سنتی ضلالته سوق ایتمك » صورتیله بالدرج باشقا بر روح وقوت ویرمك ایسته‌یورلردی ، حالبوکه بویله بیر مذهب ومشرب صاحبی ایچون سکون مطلقدن وانظلام حماریدن غیری بیرشی بکله‌نه‌بیلیرمی؟ واسکی اداره‌نکده اویوب باشنه قویه‌جغی انجق بویله بر حال وذهنیت دکلمی ایدی ؟

---

[*] مرحوم بیکباشی مناسترلی‌سلیمان بك

استاد بو تاریخلره قادار اولجه هیچ بر كیزلی جمعیت ویا فرقۀ سیاسیه‌یه رسماً داخل اولمامش بولوندیغی حالده؛ مستقلاً ورأساً مساعئ وطنپرورانه‌ده بولونیور. ودرسعادت، سلانیك كبی یرلرده باش كوسترن تشكیلاتلی تشكیلاتسز حمیت زمره‌لری ، حق وعدالت جریانلری طرفندن بویوك بر تسلیمیت ایله طانیلارق ، تبجیل ایدیلیور ایدی ؛

طاهر بك مناستره‌ده اولدیغی كبی ، اسكوبده‌ده اوچیوز اون اوچ سنه‌سی اواخرندن اون بش سنه‌سی بدایته قادار عین مأموریت ووظیفه عین مسلك دینی و وطنی ایله مساعی و مجاهداتنه دوام ایدییور . محیطنی ، جانندن چوق سودیكی زواللی وطننی او صیرالرده ایپدن ایی‌یه كمیرمكه باشلایان قومیته‌جیلكی ، استبداد اداره شدتی قارشیسنده تأثردن بحران وغلیانلر كچیرییور . برمآووچ خواص یارانی ایله بوطیش وایچ ظلم و آتشی سوندیرمه‌نك چاره‌سنی تدبر وتفكره قویولیور ، حتی عائله‌سنك بولوندیغی اسكوبه كلدیكی زمان محلی انكلیز قونسولوسنه بیله ، اوزمانكی رقابت سیاسیه دولابیسیله ، بالواسطه باش ووریور ؛ لاكن آلدیغی جوابلر نه كافی ، نه‌ده شافی ! معمافیه هیچ بر زمان مأیوسیت باش كوسترمیور .

اونوتمایالم كه اسكوبده ایكن‌ده حكومت ترصداتی یاقاسنی براقمایور. اوچیوز اون بش سنه‌سی بدایتدن اوچیوز یكرمی اواسطنه قادار تكرار مناستره‌ده ، بواسكی مقر آشنائیسنده عسكری رشدیه‌سی مدیریتی ایله بولونیور. روحاً تی یك كوزل طانیدیغی بو یرده مساعیسنی ، مجاهداتنه دائما كنیش بر یولده كرمی ویرییور ؛ حیات تعلیمیه‌سنده اشارت ایتمش اولدیغمز وجه ایله؛ او صیرالرده منحل بولونان اعدادیه كتابت معلملكنی حسبی و فخری ، فقط یالكز صوكٔ صنفه عائد

اولمق اوزره وكالةً درعهده ايدييور . بودرسلرده فكراً ، هله فكر دينى و وطنى اعتباريله كنديلرندن استفاده و استفاضه ايله‌ينلر پك چوقدر . چونكه او بووظيفه‌يى كيسه‌سنك دكل ، آنجاق ملتنك خير وحسابنه اولارق اوستنه آلمش ايدى . لسان تدريساتى‌ده اساساً دين ودولت، وطن وملت تلقيناتيله مربوط ومترافق كوربيوردى .

بوندن باشقا طاهر بك وطنپرورانه مجاهداتك بر يوزدن‌ده اول باوّل توركلكى حضور علمده احيا ، توركلكك اسكى عظمت وشاننى اعلا ، توركلكك قابليت مدنيه و استعداد حرثنى تاريخاً اثبات ايله جهان مدنيتك صماخ و انصافنه اسماع كبى وظائف و امور ايله‌ده علاقه‌دار اولديغنى چوقدن تيقن ايتمشلر ؛ يونان حربى دولاييسيله خرستيانلق وآوروپاليلق تعصب وغيرتيله اوستمزه ياغديريلان تاريخى قارا افترالرى ، عزت نفس ملى‌يى جريحه‌دار ايدن تصنيع ودشناملره مقابلةً اولجه « توركلرك علوم وفنونه خدمتلرى » نى نشر ايتدكلرى كى ؛ شيمدى بزم ايچون داها خصوصى و داها ملى بر اثر معظمك تأليفنه قويولمشلردى . ايشته بوكون « عثمانلى مؤلفلرى » ديه بويوك بر فخر ايله كورديكمز تأليف جليل بويله بر عشق وتلقينك زادهٔ الهامى‌در ، وبودوره‌لرك يادكارى‌در .

حقيقت توركلكى تمثيل ايتمه‌ين ، توركلكك عشق و ايماندن دوغمايان مجاهدات و مؤلفات البته بزجه ملى ، جدى وحقيقى خير وقيمتدن برى‌در ؛ واقعا عرفان وفن عالمنده وطن ومليت آرانماز ؛ لاكن وطن و مليت ايچون آرانان فن وعرفان خصوصى بر رنك وسيما ايله طانينمازسه هيچ‌در . بوكون مدنى ومترقى هانكى برقوم وحكومت‌واردركه معارفى بوصبغهٔ مباركه‌يى حائز وحامل دكل‌در؟...

دیمك ایسترز که الڭ اوغورلو و خیرلی ، الڭ فضلی و برکتلی اجتهادات و تألیفات آنجاق ملی و وطنی ، خصوصی ومفکوره‌وی اولانلردر . مفکورهٔ بشریت بیله یرده سوروننوب کزندن زیاده کوکده اوچوب یوزنه قارشی دقت وحیرت ایتمش ، پرستش وعبادت ایله‌مشدر . مقدراتی ارضده‌کی مکسوباتندن عبارت اولدیغی حالده ، او دائما سمایی کندی حاکم طالعی کورمشدر ؛ حتی حال حاضرده بیله انسانیت متفکره‌نك الڭچوق باعث فخر ومباهاتی اولان برجملهٔ علوم ، بر منظومهٔ فنون بویله کوکلری آراشدیرمه‌دن ؛ ال ایله یتیشیله‌مه‌ین یوکسکلره ، یوکسکده کیلرینه فکر وخیال اولاشدیرمه‌دن تولد ایتمشدر .

استاد بورغیبهٔ قدسایه پك کوزل واقف اولدیغی ایچوندرکه بر طرفدن حضوری وکلامی ارشادات وتلقیناته ، برطرفدن‌ده تحریری وقلمی ، فقط کاملاً دینی ووطنی تحریر وتألیفاته وقف‌وجود ایله‌یور . او داها اوزمانلر کندی نتیجهٔ تفکراتنده ، خصوصیله محلی سیاسی قومیته‌جیلکنك کوستردیکی شدت وعزمك‌خون وشجاعت تظاهراتنده بولوب کوریورکه ملتی قورتارمه‌نك یولی : بوتون ملت افرادینه کندی ابا واجدادینك آزچوق بویوکلکنی طانیتمق .. بوبویوکلکك اخلاف وورثه النده‌کی ضیاعی قارشیسنده تماميله وجدانی والاهی بر اشتیاق عمیق دویورمق .. بویله براشتیاق دائمی‌نك بخش ایده‌جکی الڭ مقاومتسوز بر خولیا پروری ایله ، ملتی دیریلتوب یوکسه‌لتمك مفکوره‌سی ایله وطن یولنده ، وطنك ترقی و تکاملی اوغورنده فداکارلق یاپدیرمق مرحله‌لرندن ، درجه و مقاملرندن کچر ؛ یوقسه بو مراتب ومقاماتی کورمه‌دن بونلری صیراسیله قطع ایتمه‌دن بزلر

ایچون ، بز عثمانلی تورکلری ایچون آدم اولمەنك ، تخلیص وطن ایتمەنك امکانی یوقدر . کور کورینه بوسلسلهٔ مراتبی بلاقطع وحس بر انقلاب ایله یاپسەق ، نتیجه خیردن زیادە عکسی چیقار .

طاهر بکده‌کی بومصیب نقطهٔ نظر اصل آکلاشیلدقدن صوکرا، درکه اونك ئولولرله ، تعبیری وجه ایله ، احیای اموات وزیارت قبور ایله نەدن اوقادار مشغول اولدیغنه حق ویریلیر .

اکثرمز آنجاق بوکون آکلایورزکه دکرلی ئولولرنی دیریلتمەین، یاشایان ئولولری اولمایان ملتلر یاشامق حقنی حائز اولەمیورلر .

ایشته بونك ایچون درکه طاهر بك ابتدا بولوندیغی یرلرك بویوك ئولولرنی دیریلتمش، « آیدین ولایتنده یتیشن علما ومشایخك تراجم احوالی » دییه ایشه باشلامشدر . وَاو اولو ئولولرمزك دیریلکی ایله دیریلرمزك ئولولکنه حیات وجان ویرمکه اوغراشیور. رسمی وسری دنیوی واخروی وظائف ووجائبی ادادن فارغ اولدقچه؛ اختلاس وقت ایلەدکچه ، متزاید برحرارت ودقتله دینی وملی تتبعاته ، لاسیما عثمانلی تورکلرندەکی حرث و مدنیتی تکشف ایدەجك تدقیقاته دالیور . علمی، تورکجیلکك الك ابتدائی ، ومحیطنك هردرلو عقامت ومنوعیتنه بناءً الك اجمالی نمونەسی دنیله‌بیلیرکه استادك بویله بر مفکوره ایله باشلایان مؤلفاتیدر .

شمدی استبدادك مملکتمزه ، الك بویوك بر مصیبت وبلا اولمق اوزره ، تسلیط ایتمش اولدیغی قحط معارف ، فقدان تتبع ، حتی نفرت مطالعه وتفکر ، وبونلرك ادراك وافکاری ایچنده قیص قیوراق باغلایوب سوردیکی جهل وعمی ، تعصب وکورەنك ، عادتا مطلق بر اسارت دەشونولورسه ؛ او زمانلر مناستر کبی هجرا بریرده بویله امید ونور ،

اخلاص ونشوه ایچنده حیاتنی علم وفضیلته ، کمال انسانیته ، خیر امته، وطن وملته وقف ایله‌مش واخلاصیله جداً ممتاز بر ذکا ووجدانك، رأفتیله مستثنا برعزم وایمانك اورالرجه ناصیل برتلقیٔ فوق‌العاده‌یه مظهر اولاجغی پك قولای آکلاشیلیر ؛ مع‌مافیه بو مثبت ونورانی تلقیلرك یانی باشنده‌ده همان عین‌قوت ودرجه‌ده منفی وظلمانی تلقیلرك کلوب یر طوتمه‌سی پك طبیعی‌در. هیچ اونوتمام ؛ استادك برمکتوبنی حاملاً کلن مکتبلی بر طوپچی بیکباشیسی بنم طاهربکی غیاباً، صرف آثاریله طانیوب سومش ، پیدای مناسبت ایله‌مش اولدیغنی حیرتله اکلادقدن‌صوکرا ، کویا بنی‌دوشدیکم، بیلمیه‌رك اعماقنه سوروکلندیکم برحفرهٔ ضلالتدن صیانت ایچون :

« آمان عزیزم ، افندی اوغلم ؛ اوتماملو دهریدر؛ واقعا اخلاقنه دییه‌جك یوق‌در ؛ لاکن هرشیئی اوقور ، هرشیئی قاریشدیریر ، هر شیده ایلری کیتمك ایستر ؛ الوهیت ، نبوت ، اصحاب ، خلافت کبی دقیق ومزلقهٔ اقدام اولان بحثلر اونجه صو ایچمك کبی‌در ؛ هم سکا برشی داها سویله‌یه‌یمی ؟... » طرزنده عقلنجه هادی اولنق غیرتندن کندینی آلامدی . هیچ شبهه یوق . بو زواللی ، عمرنده بر دفعه اولسون ، حریتی دویمامش . موروثات و تقلیدات چنبرندن ، بر آن ایچون اولسون ، یاقاسنی قورتاروب‌ده حر دوشونه‌مش ایدی ! ممکن اولمایان ، ونامکن ومحال کبی‌ده دیمزجه‌ده غیر وارد و حتی مردود اولان بر سلطنت اعتقادیه طرفداری ایدی. بشریتك تمایلات و اعتقاداتی ، تذوقات و تلقیاتی اوزرنده عین کمیت و کیفیتده بر باصمی طوتمه‌نك ، بولوندیرمه‌نك شدتله مروج واعیسی ایدی . [illegible] بتون [illegible] ذوقی انتباهلرینی و آهنگلی [illegible]

و ملیتك الڭ صادق و عزوم بر عاشقی اولارق تبجیل ایله‌دیکم استادی نظرمده داها نه‌قدار یوکسلتدیکنی بیلسه ایدی !..

استاد « مناستر » و « اسکوب » حوالیسنده بویله طانیلدیغی ؛ نامنك اطرافنده متواتر ومسلم بویوك بر هالهٔ صیت وشرف بولوندیغی حالده، اوچیوز یکرمی سنه‌سی اواسطنده « سلانیك » ه محلی رشدیهٔ عسکریه‌سی مدیری صفتیله کلیور. یالکز اسکوب ومناسترده دکل حتی استانبوله، پای تخته بیله نشر معارف، اصول تحصیل، سربستیٔ مطبوعات کبی برچوق نسبی خصوصاتده فائق اولمغه باشلایان « سلانیك » ظاهر بکده‌کی ذوق مساعی‌یی ، عطش معارفپروری‌یی ، نشوهٔ خیرکاری‌یی آرتیرییور.

کندی مکتبنده، اکثریتله منورالفکر وسلیم الصدر رفقاسنك انضمام سعی و همتیله یکی بر جان، تدریسات و انتظامجه، حتی بر ذاتك دلالتیله فقیر چوجقلره مجاناً کتابدن باشقا تمش قات قادار البسه یاپدیرابیلمك کبی بوسبتون نامسبوق بر یکیلك و تکامل اویاندیرییور. آراسی چوق کچمیور: همان بورادەده مناستر درجه‌سنده و حتی دها یوکسه‌ك طانییور. محلی اداره‌سی آلتنده بولونان « معارف » و « مکتب صنایع » قومیسیونلرینه‌ده اعضا اولیور. بوندن باشقا خصوصی (تجارت مکتبی) نده تاریخ عمومی و عثمانی معلملکنی درعهده ایله‌یور. کوزل اخلاقی، اساسلی وقوف و عرفانی سایه‌سنده کوندن کونه یکی احبا و اودا قازانییور. سلانیك هم اردو مرکزی، همده اساساً بر تجارت شهری اولمق حیثیتیله‌ده، کرك اسکی طلبه و تلمیذانه، کرك افکار منوره اصحابنه داها چوق قاووشیور.

بر ذات نبی صفات دلالتی ایله بوراده صمیمیت وفاکاریسیله

الك مستثنا بر زمرهٔ يارانه ملاقى اوليوركه هر برى كندى كبى دردوطنله دلخون، عشق حريتله مسخور ومشحون. خصوصيله ايچلرنده بو يولده، وطن اوغورنده انواع مصائبه اوغرامش؛ اوغرادقجه‌ده شدت وطنپروريسنى آرتيرمش اسكى اتحاد و ترقيجيلردن جداً اولوالعزم بعض شخصيتلرده وار.

بو زمرهٔ ياران عقد اجتماع ايتدكجه، زواللى وطنك معروض بولونديغى يكى تهلكه‌لرى، باشسز ملتك دوشمكه نامزد اولديغى يكى ورطه‌لرى برى برينه يانه ياقيله نقل وحكايت؛ كوندن كونه آرتان استبداد اداره‌دن الك سيكرلى وآتشلى بر بيان ايله بث شكايت عادتا بر آيين مخصوص، بر دأب مندوب حالنى آليور. كويا كه بونلر بر آتى قريبده‌كى حظ وفخرلرينك شمدى‌هم وكدرله محسوب متقابلنى ياپيورلردى!..

فقط چوق سورمه‌دى. سلانيكدن گيدن بر ژورنال ايله مملكت آشيرى، اسكوبدن گيدن بر ژورنال مشهور مكاتب عسكريه مفتشى پاشانك ماصه‌سنده برله‌شيور. ضعف تأثيرلى بر قوت حالنى آليور. مكتب مديريتدن اخراج وطرد ايديليور. باشدن يمن ويا عراقه تغريب وتبعيدى قراركير اولوركن؛ هرنصلسه براز انصاف ايديله‌رك ايكنجى اردو مركزينك غيرى مواقعده استخدام ايدلملك اوزره نقل وتعيينه ارادهٔ سنيه چيقارتديريليور. داها صوكرا كنديني ياقيندن طانيوب‌ده سومه‌مك، قورويامامق اللرندن كلمه‌ين استانبولده‌كى بعض وفاكار دوستلرينك همّمات مخصوصه‌سيله، ينه اوچنجى اردو دائره‌سنده دردست تشكيل بولونان رديف صنف ثانى طابورلرندن آلاشهر آلاينك برنجى طابورى قوماندانلغنه تعيين ايديليور.

٩ مارت ٣٢٣ تاريخنده سلانيكدن ازمير طريقيله منفاسى ديمك

اولان آلاشهره عزیمت ایلهیور . بویله برزمانده وفی وفداکار یاران غروبی ایچندن آیریلمق ، هیچده طانیمادیغی بر یره قالدیریلمق استاده گران کلیور ، بویوك برحزن وتأثره مستغرق اولیور . بعضاً بویولده گلوب چاتمهسی محتمل آجیقلی ، عوام خلق نظرنده ایسه تمامیله لکهلی بر موت احمر وقوعنده عائلهسی افرادینك نه موقعده ، نهقادار الیم وعظیم بر قهر وسفالت ایچنده قالوب سورونهجکنی دوشونمکدن کندینی آلامیور ؛ حتی چوق کیجهلر یاتاغندن قالقوب ، آبدست آلهرق ، ذکرالله ایله مشغول اولیور ؛ ودفع خواطره چالیشیور . وربیسنك لطف و حفظنه تمامیله امیندر . بویله تهلکهلی بر یول ویا چاغده مرحوم شیخ معظمنك قیمتدار بریادکار معنوی اولارق یاننده بولوندیردیغی یشیل قوشاغی ایسه ، اوکا زرهلی بر سیار قلعه متانت ورصانتنی ویرمکدن خالی قالمیوردی ؛ لاکن بشریتك ضعفی کلیاً منساب اولمق ممکنمیدر ؟ . . الڭ بویوك قهرمانلرڭ بیله زمان زمان زبون تأثر وآلام اولدقلرینی تاریخده کورمیورمییز ؟..

آلاشهرده بش آلتی آی قادار منزویانه ، تراجم احوال کتابلری ایچنده بر حیات کچیریور وینه کندی سودکارینك ، کندینی حقیله سودکارینك دلالتی ایله عسکرلکجه آلاشهره ارتباطی قالمق شرطیله ، فرقه مرکزی اولان ازمیره جلب و فرقه دیوان حرب اعضالغنه وبوکا متفرع تحقیق مأمورلغنه نقل وتعیین ایدیلیور .

ازمیرطاهر بك ایچون هریوزدن یاکه یکانی اولیور ، قارادن ، دهکیزدن مواصلهسی وار . برطرفدن تحقیق مأمورلغی کبی حضرتڭ پك چوق سودیکی مسافرت وسیاحتی مستلزم بر وظیفه و خدمتده وار . دیمك آرتیق وهاب و کریم مولای اونی ذ زبونینی خیرینه

وقف ایتمش اولدیغی سوکیلی ملتنك پارەسی ایلە ، کزدیرتەجك ، دیلەدیکی کبی نشریات وتلقیناتدە ، سیر وتدقیقاتدە بولونمسنە اك مناسب بر زمین احضار واحسان بیورمش .

او وقتلر ازمیرحوالیسی اوچنجی اردو منطقەسی داخلندەاولدیغی ایچون ، اکثری مکتبلی ضابطانی ، بالخاصه کنج ارکان حربیەسی طاهر بکدن اخذ فیض ایتمش ، متباقیسی‌دە صیت فضل و مزیتی ایلە آز چوق آشنالق پیدا ایتمش بولونیور .

طاهر بك بوحوالیدەدە بك ، پاشا ، شیخ ، خواجە ، تجار ، آغا ، عسکر ، سیویل خلق ایلە ، بونلرك قالبور اوستنە کانلریلە پیدای الفت ایدییور .

ازمیردە مجاهداتنە دوام ایدرکن ، ینە بعضاً خواطرك الندن یاقایی قورتارامیور. مثلا : کیجەنك اك ھا کت وقویو برزماننده برایش ایچون عائلەسی اوطەسنە کیرنجە حسب‌الابوة صبی وشاب ایکی یاوروسی کوزینە ایلیشیور. بونلرك قاراکلق وآجی مستقبل محتملی دوشونیور ، غیر اختیاری کوزلری یوشانیور .

وبوزمان « آه بکار اولسە ایدم، داها حرارتلی قوشوب خدمت ایتمك ایچون‌دە کنج بولونسە ایدم!.. » اشتیاقی ایلە کوکس کچیرییور؛ حس حمیت وانصاف ، بوالك بویوك خصیصۀ اخلاق ، بوالك کزیدە محصول وجدان وایمان چابوق امدادینە یتشیور : داها دون ، داها اولیسی کون تحلیف ایتدیکی ، حتی آتشلی وقضالی برخدمت ووظیفه ایلە توظیف ایلەدیکی اك کنج طلبەسندن برینی؛ بونك وامثالی وطن اولادلرینك یاشامق ، کون کورمك حق وصلاحیتنك کندیلرینه نسبةً پك چوق اولدیغنی دوشونمکه باشلایور ، وضعی [illegible] مناسب

اولیور. «سن بیلیرسك یاربی، سن خیر وموفقیت ویر یاربی!» وردینی، ورد جهادیسنی تکرار ایدییور. ذاتاً اسنادك حقدن، حقك تمیز یورکنه الهام والقا ایله‌دیکی حسن نیتنده‌کی اخلاصدن باشقا صیغینه‌جق نه‌سی واردی؟ وحقیقی بر مسلمان‌ده اوندن باشقا نه بولورکه، اوکا صیغینه‌بیلسین؟..

استبداد حکومتی ایسه، بوقادار بیلردن بری توهم وتحاشی ایتدیکی بومقدراته، بومقدراتك سرنمای ظهور اولمسنه قطعیاً میدان ویرمه‌مك غیرت واهیسیله خفیه آلایلرینی تزیید وتحریك؛ برطرفدن‌ده مناستر اوزرینه سوق ایدلمك اوزره «ازمیر» فرقه‌سیله «قره‌مان» آلایی ردیفلرینی سلاح آلتنه جلب ودعوت ایله‌یور.

بواثناده ٦ تموز ٣٢٤ تاریخلی بر ییلدیز شیفره‌سی ایله وآنی تعقیب ایدن داها ایکی آبریجه شیفره ایله طاهر بکك سوق ایدیلن قطعات ایله کوندریله‌رك، کندینك اصلا احساس ایده‌میه‌جکی بر صورتله، ازمیرده آلیقونیلماسی اهمیتله امر وتوصیه اولونیوز؛ فقط بیکلرجه شکر وثنا او اولو اللهه‌که میدانه چیقاردیغی محترم جمعیتی، علمداران حریتی دورت بش کون صوکرا منصور ومظفر، ظلم واستبداد حکومتی‌ده تمامیله مغلوب ومحقر ایله‌دی! بیکلرجه تبجیل ودعا اوزمرهٔ یارانه وانصار واعوانه‌که بو تجلیٔ الاهی‌یه عرض لیاقت قیلدی. بوسایه‌ده استاد پاك سیرت آرزو ایتدیکی کبی، آنجاق بوتون امت محمد ایله برلکده، خلاص وسلامت بولدی.

*
* *

طاهر بکك انقلابدن صوکرایه قالان حیات وطنپروریسنی تعقیب وتبیین طرفداری دکل‌ایم. بونده ایکی وجه وسبب واردر:

اولاً : هپمز بیلیورزکه مشروطیتك اعلانیله برابر اقلام وجرائد اغلال وقلائد نامنه نه وارسه، هپسندن وبردن متجرد اولدی. کیزلی وآشکار، صاقلی وبللی، أیی وکوتو، کوزل وچیرکین نه وارسه کورونمك ایچون اورته‌ده کندینه یر بولدی. ولوکه متفرق وغیرمسلسل ونامرتب اولسون بویله بویوك شخصیتلره عائد هر درلو واقعات ثبت صحیفهٔ مطبوعات ایدیلدی .

ثانیاً : طاهر بکك آنجاق همشهریلرینك پك قوتلی اصرار وابرامی جمعیت محترمه‌نك‌ده بو خصوصه تنسیب وقرارینك انضمامی ایله قبول ایتمش اولدیغی مبعوثلق سیاسیات ایله کرکی کبی علاقه‌داردر؛ حالبوکه طاهر بك، کندی اقرار واعترافی ایله‌ده ثابت اولدیغی اوزره، بر سیاست آدمی دکل، اساساً بر علم وعرفان آدمی بر استاد کامل‌در؛ و مشروطیتك اعلانه موفقیت حاصل اولماسیله، وجدان وایمانه قارشی درعهده ایله‌مش بولوندیغی مقدس وظیفه‌نك ختامه ایردیکنه قائل‌در . قالدی‌که استادك کندی اقرار واعترافنه رغماً، بر حیات سیاسیه‌سی‌ده اولسه، بونی کوروب آکلاتمقده قلم عجز رقم مؤلف من کل الوجوه بیکانه وراجل‌در .

کرچه تاریخه قاریشمش بعض مسائلده طاهر بکك له وعلیهنده توافق ویاتباین مشرب ایله بیله‌رك بیلمیه‌رك بر طاقم ارباب اقوال واقلام اپیجه مداولهٔ افکار واحکام ایتمش ایسه‌ده؛ پاکیٔ وجدان واخلاقنی یاقیندن طانیانلر قلب طاهرینك هیچ برزمان سائقهٔ حرص وحسد، غرض خفیٔ منفعت ایله متهیج وضربان اولمادیغی تصدیقده متفق الافکار ظهور ایتمش‌در .

مبعوثلق صفتیله عسکری انجمننده، مأمور ایدلدیکی حربیه

نظارتی تنسیقاتنده ایکی سنه دونانما جمعیتی مرخصلغنده، تماميله حسبی قونفه‌رانسجیلغنده مسبوق خدمات وطنیه‌سنی‌ده کچیورم. آنجاق شونلری علاوه ایده‌یم که طاهر بك غربی حقوق وسیاسیاتیله، سیاسی اخلاقیاتیله پك آز طانیوردی. او آنجاق غربك شرقه باقان عدسه‌سنك مناظرینه، غربك شرقیات واسلامیاته عائد جمله‌ٔ افکارینه حصر نظر ایتمش کبی ایدی؛ لاکن کندیلرنجه شرقده، تورکیاده مشورت ومعدلت کبی ایکی اساس قویم اوزرینه قورولاجق یکی براداره‌نك طبیعتیله علی‌العموم معتقداته حرمت، سربست فکر ومناقشه‌یه محبت، وظائف اداره‌یی اهلنه تودیعه بغایت رعایت ایده‌جکی شبهه‌سزدی؛ بناءً علیه دین ووطن استقلال وسلامتنك اوّل باوّل مشورت ومعدلتی تأسیس ایده‌جك برشکل حکومته، اصول مشروطیته باغلی بولوندیغنه تام برقناعت وایمان طاشیوردی. دیمك ایسترم که او وطنپرورلکنده‌ده اخلاقیلکنده، بوتون حیات وحرکاتنده اولدیغی کبی تماميله شرقی واسلامی‌در؛ ومحیط وزمانك وجداننه، وجدان آمال وانتظارینه حقیله پیدای وقوف ایله‌مش‌در.

اوایلك مبجل زمرهٔ یارانجه بوحقیقت، طاهر بکده‌کی بو مستثنا مظهریت پك کوزل ادراك وتقدیر ایدیلمش اولدیغی ایچون‌در، که عقب انقلابده عثمانلی تورکلرنجه مقر علما ومشایخ کبی تلقی ایدیلن اوته‌دنبری تاریخی ودینی براهمیت موقعیه‌یی حائز کورولن قونیه‌یه کیدوب؛ اوراده جمعیت محترمه ومشروطیت مشروعه نامنه ارشاداتده بولونماسی (سلانیك) جه تنسیب ایدیلیور. فی‌الحقیقه استاد بووظیفه‌یی ایکی رفیقیله برلکده جداً پك موفقیتکارانه حسن ادا ایله‌یور.

اعلان حریتی متعاقب نفس ازمیردن بالاعتبار وبالخاصه بوقونیه

خدمت وسیاحتی دولاییسیله طاهربکك آلاشهر، عشاق، قره‌حصار، کوتاهیه، اسکیشهر، ایلغین، قادین خانی، قونیه، قره‌مان، ارکلی، بور، نیکده، بولوادین، صندیقلی، دینار قصبه‌لرنده واك صوکرا مسقط رأسی اولان بروسه‌ده حریت ومشروطیتك مراسم تسعیدی اولمق اوزره، کوردیکی تجلیلات واعزازات، بیراقش اولدیغی هب نور وصفا خاطرات او آنه قادار مثلی کورولمه‌مش بر صورتده حائز صمیمیت وتشعشعات ایدی. کویا که طاهر بك منکوبیت مدیده‌سنك مکافات متقابلی اولان بو مسعودیت جدیده‌سنك بوتون حظوظ ومفاخرینی، سور ومسارینی آنجاق بو کونلرده یاشایوردی. بونلر اوزمان محلی جرائد ایله آزچوق نشر ایدیلمش‌در.

فرط تواضع، التزام اعتدال وسادکی ایله متحلی استادك بودرجه معظم ومشعشع استقبالات وتشییعاته روی رضا کوسترمسی آنجاق خاطرۀ اخلاقی، کنج دماغلری قاییرمق املنه مستند ایدی. کنجلك ملت خادملرینك ناصیل آلقیشلانمق هوسنی، حرصنی، عشقنی شمدیدن دویوب ایدینسین، وشمدیدن اوکا کوره کندینه برخط حرکت، برمفکوره وغایت تعیین ایتسین!..

حیات کتابیه‌سی

بیك فتنه و شورش ایچنده کچن شو یدی سکز سنه‌لك حیات عرفانیه‌مزی بر لحیطۀ تدقیقدن کچیرنجه اوندە، آنجاق مشروطیتك فیض مخصوصی اوله‌رق، بویوك بر ترقی کورمه‌مك امکانی یوقدر. بویوکلریمزك حیات مجاهده‌لرینك، عنایت حقله، مثمر اولماسی بزده

یکی برطاقم حیاتلرڭ، ازجمله کتابی حیاتلرڭ انکشاف وتولدینه‌سبب اولدی .

نه بختیاردر استادکه عین روحڭ افکار ، حسیات ، ارادات‌دیبه آیری آیری صفحه‌لردن کورونمه‌سی کبی ؛ اوده معلم و مربی ، متصوف واخلاقی، وطنپرور و تورانی ، مورخ و کتابی دیبه برچوق شخصیتلره ، معنوی موجودیتلره مالك‌در .

لسانمزه یکی کیرن (کتابیات) صانیرم ، داها اوقادار هیمزجه ایی قاوراناماماش‌در ؛ واقعا اولجه بر عسکری بیبلیوغرافمز ، محترم عسکری موزه‌سی مدیری سعی‌مجسم مختار پاشا حضرتلری(احوالنامهٔ مؤلفات عسکریه) کلیاتی نامیله کتابیات عسکریه‌مزی احیایه چالیشمادی دکللر ؛ فقط نه‌قادار رغبتسزلکله قارشیلاندیلر . چونکه داها بزده (کتابیات) ی آکلایه‌جق ، بوکا شدتله احتیاج دویاجق برذهنیت، برذهنیت تتبعیه یوقایدی ؛ قالدی‌که بز اول باولاڭ عمومی وملی کتابیاته محتاج‌ایدك؛ واصل‌تأسس ایتمه‌دن فرعك‌یابرجای‌حصول و قیام اولماسی البته ممکن دکل ایدی .

کتابیات، قسماً عنوانندن‌ده آکلاشیله‌جغی وجه‌ایله،علی‌العموم کتابلر علمی‌در . اسکی یکی ، علمی و ادبی ، فنی و فلسفی مؤلفات و مصنفاتڭ کافهٔ احوالندن باحث‌در . بر کره بو مؤلفاتڭ نه‌قادار چوق و متنوع ، بر کره‌ده بو مؤلفاتده‌کی خصوصی و متمایز نقاط و جهاتڭ نه درجه صعب‌التفریق و دقیق اولاجغی دوشونولورسه ، بوعلمڭ کنیش برحافظه‌یه، بیلماز برسعی و همته ، اکثریتله‌یانیلماز برفکر ومحاکمه‌یه احتیاجی تحقق ایدر؛ مع‌مافیه ایش بونکله‌ده‌قالوب بیتمز ، بلکه بر اصل و روح اولمق اوزره ، بو بابده ذوق مخصوص

دویار. خیالی ومنقبوی بر استعداد و فطرت ایستر. دین و ملی اعاظم و اکابرینك مناقب و تراجم احوالنه دائر نفسنده بر شوق اطلاع دویمایانلر بو وامثالی مسالك علمیه‌ده، ممکنی یوق، صاحب اختصاص اوله‌مازلر. شوقادارکه بو یکی حکمه و اصطلاحك بزده اوته‌دن بری بوسبوتون مدلولسز اولدیغی سرد و ادعا بر جهالت عظما اولور. اورته‌ده عثمانلی تورك متفکرلرینك پك یوکسه‌ك بر سیماسی، کاتب چلبی مرحومك عربجه (کشف الظنون عن اسامی الکتب والفنون) اثر معظم و مخلدی وار. تاریخچه‌بوکا تقدم ایدن طاش کوپریلی احمد افندی مرحومله اوغلونك توسیعاً ترجمه ایتدیکی «موضوعات العلوم» ی وار، اوچنجی بر آنا اثرده، مرزیفونلی عبدالرحمن اشرف افندی مرحومك یوقاریده‌کی ایکی اثر معظمدن التقاط صورتیله میدانه کتیردیکی تورکجه «تذکرة الحکم فی طبقات الامم» در. کرك بونلر، کرك «شقایق نعمانیه» و «ذیل» لری بردرجه‌یه قادارده «تذاکر شعرا» مز بو وادیده مدون معتبر اثرلردر؛ فقط بونلر نه تمامیله ملّی، نه‌ده تمامیله اصولی بر غایه وطرزده یازیلمامشلردر. قالدی‌که یکی وحتی اسکی برچوق مؤلفات ومصنفاتی‌ده حوزۀ تدقیق واحتوالرینه آلمش دکللردر.

بوراده کتابجی قاتالوغلرینك بزی مؤلفات جدیده حقنده معلومات کافیه ایله ارضا ایده‌بیله‌جکی ذهابنی ایدینلره، استادك وقتیله «خداوندکار» ا، دوناتما جمعیتی منفعتنه نشر ایتمش اولدیغی نسخۀ مخصوصه‌ده‌کی «علم احوال الکتب - بیلیوغرافی» سرنامه‌لی اوزون بیر مقاله‌لرندن مفرز بیر ایکی فقره ایله بالمقابله، سوزی کسرم:

«بزده کتابجی فهرستلری بر اعلان، وطبیعی صرف کتابجی حساب ومنفعتنه عائد برر اثر قصور نهان اولمغله، بزم ایچون آثار

جديده‌يه عائد « علم احوال كتب » ه دائر بر تأليف صاپيله‌مازلر . ببلييوغراف « كتـابى » اولان ذات متين بر احاطهٔ علميه ايله برابر پك بيطرف ومصيب بر محاكمهٔ منطقيه صاحبى اولمق لازمدركه حقنده بيان مطالعه ايله‌ديكى آثارك حقيقى قيمتلرينى ميدانه قويمش اولسون! بو نقطهٔ نظردن « كتابيات » مؤلفاتك تدقيق وتنقيـدندن ، تفحص ومواخذه‌سندن عبارت كبى كورونوركه نه درجه‌لرده مشكل اولديغى ميدانده‌در . »

« بزده‌كى كتبخانه فهرستلرينه كوره خارجدن كتاب سـپارش ايدوب كتيرتمش اولانلرك نه‌قادار انكسار خياله اوغرامش اولدقلرى هركسجه معلومدر . »

« علم احوال كتب » يعنى « كتابيات » اويله بر فهرست عمومىٔ آثاردركه « واعطوا كل ذى حق حقه » دستور نبويسى مادهٔ اولاى تعليماتنامه‌سيدر. بوراده شخصيت وخصوصيت ، غرض ونفسانيت بر بولاماز ؛ بو شعبهٔ معرفتك كافهٔ صفحاتنده صميميت واخلاصـدن ، نفع عمومىٔ ناسدن غيرى برشى جلوه‌كر اولاماز . »

كتابيات وكتابيلك حقنده شوقدار اجمالى بر معلوماتدن صوكرا ، طاهر بكك حيات تلمذيه‌سنه ، حتى بو كاسبق وتقدم ايدن ايلك عائله تلقيناتنه دقيق بر نظر آتجه درحال معروض بولونديغى طرز مخصوص تربيه‌نك ، مزرعهٔ فكر وخيالنه آتيلان ايلك تخملرك تماميله دينى وملّى بر صبغه آلتنده روحى وافتكارى ، سرى ومنقبوى اولديغى كوريورز؛ ذاتاً بوكون دينى وملى تربيه‌ده ، تربيهٔ معنويات وروحياتده سرى ومنقبوى تدريسات وتلقيناتك پك بويوك بر قيمتى واردر . بالخاصه عصرمزك نعم حريت وفيوض مدنيتندن يكى تغذى وتقوى ايله‌يه‌جك

قوم وملتلره تطبيقنده باشليجه ويكانه بر اصول ومسلك اولمق اوزره تلقى ايديليور .

طاهر بك كورديكى تربيه نك خصوصيت فطريه سيله حسن امتزاجى محصول مشتركى اولارق، ايلك اوكجه «دينى بر عشق» ايله پيراسته اوليور. وايشته منحصراً بو عشقدر كه اونى صيراسى ايله برچوق حياتلره، آيرى آيرى فيض ورفعتلره مظهر ايديبور . صرف احتياج روحى وآرزوى وجدانيسيله نفسنى فيض اخلاقيسنه عرض ايتمش بولونديغى طريقت عليه، بر مدار معيشت و وظيفه اولمق اوزره انتخاب و درعهده ايله مش بولونديغى جوغرافيا و تاريخ معلملكى كبى برخدمت تدريسيه اونى پك بويوك بر عطش و كرمى ايله دين و تصوف ، تاريخ و تراجم كتابلرى آراسنده سنه لرجه مشغول ايديبور . بزده علم نامنه متداول كافهٔ معارفمزك ، مؤلفات ومصنفاتمزك همان بوسبوتون دينى وتصوفى ، تاريخى و تراجمى ، لسانى و ادبى اولديغى دوشونولورسه ؛ استادك كنديلكندن، كندى خبرى اولمقسزين نتيجه ده برده عثمانلى «كتابى» سى اوله رق ظهور ايده جكى شبهه سزدى. نته كيم اويله اولدى. هر اوقوديغى مهما امكن خاطرنده طوتمق ، صيراسنده برى برى ايله آز چوق قارشيلاشديروب فرقلرينه باقمق، صوكرا بونلرى نوعاًما تصنيفه ياردم ايدر بعض نوطلر آلمق؛ الك نهايت بويله ذهناً وتحريراً آلنمش نوطلردن كيميلرينى ده بر كتاب ويا رساله شكلنده قلمه آلمه هوسى اويانمق اونى كوندن كونه كتابيلشديريبوردى .

تصوفى لبدين طانيان طاهر بك البته دينك ، يكانه دين اولان اسلامك احوال قلبيه و وجدانياتك غيرى خصوصاته ناظر « كلام » ، « فقه » ، « اصول فقه » وبونلرك مأخذى اولان «تفسير» و «حديث» ،

قارشی ؛ بو دین علملرینك مملکتمزده اهل ومتخصصلری صاییلان محترم علما و خواجه افندیلر صنفنه بیکانه قالامازدی ؛ اسلامك بو جملهٔ علومنه‌ده ، امهات مؤلفاتنـه‌ده آز چوق امالهٔ فکر و نظر ایتدی ؛ واکثریتله عربجه اولان بو مصنفاتی ، ممکن اولدیغی قادار، متن‌اصلیلرندن اخذ وقرائت‌ایله‌دی؛ مع‌مافیه او کندینه صورولماسندن ممنون قالدیغی قادارده ، کوروب اوقودقلرینه دائر کندندن داها ایی بیلنلردن ــ آراده‌کی فرق نظر و مشربی قطعا قاله آلمقسزین ــ حل مسأله ومشکل‌ایتمکدن ذوق‌آلیر؛ وبو، اونك برعادت‌مخصوصه‌سی‌در؛ چونکه اونجه یاریم معرفت جهالتدن چوق داها بویوك بر فلاکت و مصیبت‌در .

بزده ، اسکی مکتبمزده تصوف، تاریخ وتراجم ادبیات ایله‌ممزوج کیتدیکی ؛ ذاتاً کندیسی لسان وقلمه امین ومتین بر صورتده تصرف ایتمیکی‌ده هرجهتدن الزم کوردیکی‌ایچون ادبیاتمزله‌ده اشتغال ایدییور. مکتب مدیرلکی زمانـنده داها چوق وقت بولمغله ، مسـلمانلرك ، بالخاصه عثمانلی تورکلرینك بوحوالیده معروف تألیفلرینی ، تصنیفلرینی دیوانلرینی کوزدن‌کچیرییور .قسم‌اعظمی‌حقنده آز چوق بر نوط آلمق صورتیله‌ده مساعیسنی اصولی ، استهدافی برطرزده تتویج ایدیور .

دیرکن برکون برآلمان‌مستشرقی مناسترہ دوشیور. بوراده لسانی وتاریخی بر عالم ، بر معـارفپرور اولارق طـاهر بکی بولیور . ایچه کوروشولیور . اسـتاد بو مستشرق تهاونمتاددن « اوت ، بویوك بر ملتسکز ؛ لاکن بو بویوکلکنی کوسترمه‌سی لازم‌کلن شاعرلریکزك قسم اعظمی همان موضـوعلری اعتباریله غیر لایق قصیده‌لر وفسـاد اخلاقی مؤدی غزللر یازمقله اسراف عمر وکلام ایتمشـلر ، بزده‌کی

«شيللر» «كوته» كبی ملته حيات ونوروين ملی واجتماعی شاعرلريكزی كورەميورم : » مؤاخذەسنی دويمازمی ؟

اجدادينه، اجدادينك فضائل وكمالاتنه پرستش درجەسنده تعظيم وتسليميت بسله‌ين طاهر بك بو، پك آغير كليور؛ لازمی كبی اورادە مدافعەسنی ياپيور ؛ وعثمانلی توركنك عصر اخيره كوره بر انكشاف مدنی وملی كوسترەمەمسنك استعدادسزلقدن دكل ، آنجاق بربرينی تعقيب ايدن غوائلدن ايلری كلديكنی تبيين ايدييور.

عثمانلی توركنك ، همان بوتون عمرينی آت صيرتنده قارغی الندە كچيرديكی حالده بيله، ينه پارلاق برماضیٔ عرفانی اولديغنه دائر مخاطبده قناعت كتيرمكه چاليشيور . لاكن كوكل بويله بر مدافعەنك جهان مدنيت حضور انصاف واطلاعنه ايصالنه اوتەدن بری خواهشكر . او ذاتاً علی العموم توركلرك علوم وفنونه خدمتلرينه دائر اولجه بررساله يازمشدی ؛ فقط شيمدی كوريور كه بو خدمتی دها ملی بر يولده ياپمق لازم . همان قرار ويرييور .

« عثمانلی مؤلفلری » ديه قوجه بر اثر تأليفنه ، بويله بر تأليفك حاضرلقلرينه قويوليور . استاد بو اثری عرقاً عثمانلی توركی اولان ، ياخود تربيةً بو رنك وشكله تماميله بويانوب كيرن صاحب اثر شيخلريمزه ، خواجەلريمزه ، شاعر واديبلريمزه ، مورخلريمزه ، طبيبلريمزه ، رياضيلريمزه ، جوغرافيلريمزه حصر ايدييور برجسته تك برمصراع، اوفاق بررساله بيراقوب كوچمش ارباب قلم وعرفانمزدن هيچ برينی اونوتمق، مهمسەمەمك ايستەميور؛ لاكن نەقادار مشكلات ايچنده قاليور . دينی ولسانی ، ادبی وعرفانی كوچوك برنفوذ صاحبی مؤلفلرمزدن صرف نظر ، ايلری كلن دهات معنوی آبدالمزك بيله

عدد واسماء تألیفاتنه ، مولد ومدفن کبی الک ابتدائی وعمومی مخصوصات حیاتیه‌سنه دائر معلومات یا مفقود ، یاخود خطاآلود برشکلده .

استاد وجدانی وعرفانی ، دینی ووطنی درعهده ایله‌دیکی بو وظیفه‌نك کوچلکنی ، هرکون برباشقا دورلوسی باش کوستروب‌ده باش دوندیرن صاییسز کوچلکلرینی کوردکجه بیلمایور ؛ بالعکس متانتنی آرتیرییور . اوذاتاً کثیرالاحباب دکلمی ؟ وهرصنف خلقده خدمتنه قوشه‌جق مقتدار خیر ودلالتی قالمش ذوات آزمی ؟ مع مافیه اوغیاباً معارفپرور تراجم احواله مراقلی دویدیغی ذواته ـ لدی‌الحاجه ـ مراجعت قرارینی‌ده ویرییور .

مناسترك هجرانی ، یاخود استادك یاقیشدیغی برمملکت ومحیطدن مهجورلغی بوایشی پك زورلاشدیرییور ، چونکه اوواسکی تراجم احوال کتابلرمزی ، یوقاریده ذکرایتمش اولدیغمز اشاغی یوقاری « کتابیات » مزه عائد اثرلری ، برچوق مؤلفلرمز کبی ، یالکز شکلی برتراشلامه ایله استنساخ وقوپیه ایتمك جهتنه یاناشمیور . هم یازیلمش ، هم یازیلمامش ونام ونشانی بویله برکتابه کچمه‌مش تکمیل مؤلفلرمزی مولد ، مدفن تاریخ ممات ، اسامیٔ مؤلفات ، بو مؤلفاته عائد الك عمومی وابتدائی معلومات ایله برلکده میدانه قومق ، یاشاتمق ایسته‌یور . او عوامزك « آدام ئولمش دکلمی ؟ » خواصمزك « آه اونلرده زمانلرینه کوره آدامیمش !.. » نظریه‌لرینه هیچ یاناشماز . ملی ودینی ، ادبی وعرفانی براثر براقان هرهانکی بر ئولو اونجه دیریلکه قاریشمش براولودر ؛ بر اولوکه دوغوب بویودیکی یر ایچون برشرف ، ئولوب کومولدیکی یرایچون‌ده آیری برآبده‌در . بویله شرفلر حس وتبجیل ، بویله آبده‌لر زیارت وتجلیل نتیجه‌سیدرکه برملت یکی برحیات بولور ، دنیا وآخرت

برخوردار اولور . يوقسه ماضيسنك بويوكلرينى ، بويوكلكه نامزدلكلرينى اعلان ايله‌مش بولونانلرينى بيلوب طانيماز ، آلقيشلايوب قوتنولامازسه ؛ حال حاضرينككيلرينى هيچ اوكرنمز ، استقبال ايچون ده امثالنى يتشديرمز .

ايشته بونك ايچوندر كه حضرت استاد الى ايروب اياغى طوتدى . ايسه ؛ بالذات مؤلفلرك مزارلقلرينه ، مدفنلرينه كيتمش ، حتى بعضاً مزار طاشنى بولديزمق امليله اوفاق حفرياتلر بيله ياپديرمشدر . راقم الحروف نيجه تلاميذ وآشنايانى بيله رفاقت استادده اولارق ، بو ثولولر محلاتنده چوق ديرى مقام وآشيانه‌لر زيارت ايتمشدر ! . .

طاهر بك مسلكنده تميز ايتمش ارباب علم وهنرمزك هردورلو التفات وآثار قدرشناسيدن محروم قبرلرينه ، هيچ اولمازسه خارجاً نظر دقتى جالب بر رطاش ستون قونولماسى طرفدارى‌در . دينى وملى وبوڭا ناظر اولماسى لازم كلن علمى وادبى احتفالاته كوڭل ويرمكده احتفال مؤسسى ضيا بكدن كرى قالماز . بويوك ديرى ثولولرينك اطرافنده طوپلانمغى بيلن ملتلر ثولولرينى باغرنده طاشيان طوپراقلرى ايچون جان ويرمكده ، شان آلمقده دائما ايلرى كيدرلر .

ايشته ينه بونك ايچوندركه استاده خارجدن برى ، بيلمم نه‌لى ... دييه تقديم ايديلنجه ، اوهمان مملكتندن ، كويندن ، يكى كلمش بر همشهريسنه تصادف ايدن تميز يوركلى بر محمدجك كبى سوينير ؛ وطاتلى يورد خبرلرى آلاجق كبى داورانير .

يوزنده ، كوزنده بر وصلت مباركه نورلرى بليرير . وهمان استفساراته قويولور ؛ يارنلك طرزنده‌كى بو استفسارات ده آدامنه كوره عمومى وخصوصى اولور . مثلا : ادرنه‌دن كلن بر تصوف مراقليسنه « حضرت

سزائی » دن ، فلسفه مراقلیسنه‌ده « قینالی زاده » دن باشلار . الڭ یوکسه‌ك نیرنکی نقطه‌لرندن بالاعتبار، الڭ منحطلرینه قادار اینر. اوقادار بر ممنونیت جدیده ، بر مفخرت صمیمیه ایله استفسارات و ایضاحاتده بولونورکه استادك یا بورالی اولدیغنه، یاخود خاطرلادیغی وخاطرلاتدیغی بو بویوك طانینمش ئولولرله شایان اهمیت مادّی بر قرابت وصهریتی بولوندیغنه حکم ایدیلیر. بو تاریخی وتراجمی، بو وطنی وملی محاوره‌لرده محجوبیت حس ایتمش نه قدار گنجلر واردر !..

استاد بزه بو حالیله کوستر مزمی که او کتابیلکی ، تراجمجیلکی ، تاریخجیلکی سایه‌سنده وطننك هر یرینی کندی دوغوب بویودیکی مملکت ومحله‌نك بر کوشه‌سی کبی تلقی ایدییور؛ وطنپرورلکله تورانیلکك درجه‌سی آنجاق وطنی وتورکلری طانیمق علمی ایله یوکسه‌لرك آرتوب کیدییور . ذاتاً هر آدملغك باشی ، باشلانغیجی بیلکی و چالیشقانلق دکلمیدر؟..

مع مافیه طاهر بکك ایشی کتابیلکده‌دوکمه‌سی اونك طریقی اخوان و یارانیجه پك اوقادار خوش کورولمه‌مشدر؛ چونکه استاد بو درده دوشونجه ، تصوف و طریقت علیه‌نك اذواق و اشواق معنویه‌سنه اسکیسی قادار تودیع نفس ووجدانه وقت بولامار اولیور؛ صحبتلرنده‌کی او بوسبوتون معنوی و الاهی حالت طبیعتیله عمومیت و مادیت ایله پرده‌دار اولوب کیدییور .

گوندن گونه متصوفلکی خفایه چکیلیور ، کتابیلکی ایسه ، عیانه چیقیور؛ اوقادارکه حضرتی مناسترده طانیمایانلر متصوف واخلاقیلکنه کوچ اینانیر اولیورلر . مسلك تعصبندن قورتولامیان اخوانی بیله ، بر آز یان باقار اولیورلر . طاهر بکك دین و ملته خدمت ، حق

وحقیقته عبادت اوغورنده‌کی بو تنزلاتی ترفعات معنویه‌سنك مقتضای مقابلی اولدیغنه عقل وفکر ایردیره‌میورلر!

زواللی استاد، الڭ یاقین واولدقجه متفکر دوستلرندن بیله «حالا مزارلریمی دولاشیور، حالا ئولولرله‌می اوغراشیور؟...» یولنده غیابی عتابلره، مواخذه‌لره بیله اوغرایور؛ فقط نه ضرری وار: او هرعزم وتشبثنده اولدیغی کبی؛ بو ایشده ده، بو املنده ده یالکز وجدانڭ الهاماتنه نصب نظر ایتمشدر!

لطیفه طرزنده‌کی بوکبی حضوری عتاب ومواخذه‌لره بیله یالکز برکولومسه‌مکله جواب ویرر اولیور. نه‌حاجت: حیات وطنپرورینده الڭ تهیجلی، الڭ تهلکه‌لی ادوار حیاتنده بیله او بوامنیه‌سنی‌ده تطمینه چالیشمه‌دن کندینی آلامیور دکلمی ایدی؟ «آیدین ولایتنه منسوب مشایخ، علما، شعرا، مورخین واطبانڭ تراجم احوالی» نامی آلتنده‌کی اثر بویله بردوره‌نڭ محصول طبع ونشری دکلمیدر؟..

٦ طاهر بڭ استبداد دورینڭ مکتوبلاشمغه، مکتوبلاشمق صورتیله اولسون طانیشمغه بیله پك‌ده اوقادار مساعد اولمایان زمانلرنده اشقودره‌دن سلیمانیه‌یه قادار مولد ومدفنلری صاچیلمش کیتمش مؤلفلریمزه دائر الڭ اوفاق معلومات آلمق ایچون بورالرده‌کی آشنالرینه، آشناسی بولونمادیغی تقدیرده معارفپرورانه مراجعتلرینی یاپیور؛ حتی بعضاً عین نامده ایکی مؤلفڭ ویاتألیفڭ فرقلرینی بولمق، یاخود ایکی اوچ یرده مدفن طانینان برمؤلفڭ حقیقی مزار طاشنه راستلامق ایچون ایکی اوچ یره بردن مکتوب یازییور. حسن رجا واسترحاملرده بولونیور. پای تختمز، مقر ادارهمز، ومقر معارف وهرکالمز اولان استانبولده بولونمق اشتیاقی ایله‌ده کوندن کونه قورولیور. مجاهدات

وطنیه‌سی ایسه بواشتیاقات حارهیه زلال امیدینی، کوثر وعدووعیدینی سرپمکدن خالی قالمایور .

وقتاکه حریت اعلان غلبه ونصرت ایدییور ، ولایتلرده مبعوث دییه مملکت نامنه اداره باشنه مراقبلرینی کوندرییور . استادده بروسه‌دن اوصفتله قالقوب کلیور ؛ لاکن دوغریسنی سویله‌مك لازم کلیرسه ، همان اوآرتیق کتابیلکده قالمغه قرار ویرمش کبی‌در . اڭ بویوك مراقبلکی استانبولده‌کی کتبخانه‌لر محتویاتنه ، استانبولده‌کی کتابیون‌دن معدود علمایه قارشو یاپیور . بغدادی اسماعیل پاشا ، دیاربکرلی علی امیری افندی ، حافظ کتب خواجه اسماعیل افندی ، ابن‌الامین محمود کمال بك ، توحید بکلرله دوشوب قالقیور ؛ آز بر فرق ایله عین‌املك یکدیکرینه‌تقریب وربطایله‌دیکی بوزمرهٔ کتابیون کیتدکجه عقد انجمنده تکامل نمون اولیورلر . همان بش اون کونده برمسامره ، محاضره یاپیورلر . مبعوثلغك وتخصیص همان بوتون مبعوث رفیقلرنجه سه‌ویلمه‌نك بخش ایتدیکی برسهولت استطلاع ایله بویوك تألیفنه، تورك‌مؤلفلرینك انکشاف‌حیاتنه یارایه‌جق‌سؤالنامه‌لر، رجانامه‌لر یازییور ومبعوثلره داغیدییور . معلوماتی اولاندن شیمدی، اولمایاندن‌ده منطقهٔ مبعوثیتك ایلك دورنی متعاقب اخذ معلومات ایدییور ، حواله صورتیله‌ده قبول معلومات ایلیور . یترکه معلومات موثوق اولسون .

مشروطیتك مقدمه‌سنده هرکس استعدادینه کوره ، بر حس وحرصك آرقاسنده آلابیلدیکنه قوشارکن ؛ طاهر بك‌ده :

هرکسك بر دردی واردر آسیا بینکّکی آب!

حقیقت‌منظومه‌سنه، ضرب‌مثل مشهورینه‌توفیقاً علی‌الاکثرمؤلفلرمزك

تأليفاتنه ، استانبولده‌كی مراقد ومدافنته عائد تدقيقات وزيارات ايله مشغول اوليور . اكره‌تی قونفرانسجيلغی بيله كتابيات‌جيلق قوقوسی نشرندن خالی قالميور . كتابی رفقاسی‌ده وطنپروری وسياسی وحق تصوفی وطريقی ياراتی اونوتديرر ، كوكلده بيراقير درجه‌لره چيقيور.

استاد كتابيلك عشق وحرارتيله دولاشيركن ، بر كون بيلمم نه‌قضاسی نائبی غيابی مسلكی اسكی آشنالرندن خواجه‌حسين حسام‌الدين افندی اوكنه چيقيور. بوده درحال زمرهٔ كتابيونه قبول ايديليور.

ايشته « آماسيه تاريخی » نی يازوب‌ده ، عربجه وفرسجه‌ده‌كی توركلكه‌عائد برچوق معلوماتی همان‌هيچ بريمزك كوروب اوقومادیغی ، دويوب‌ايشيتمه‌ديكی تحقيقاتی ميدانه‌قويان بو فاضل صاريقلی خواجه‌افندی‌در. واقعاً بو معلومات وتحقيقات قسماً غريب وخرافی كوروله‌جك صورتده ، واصولی وفنی بر شكل وقيمتده دكلدر ؛ لاكن زمانه اصول علميه وتاريخيه‌سيله مجهز كنجلرمز بوندن پك‌چوق استفاده ايدرلر . توركلك جريانينك الك صلاحيتدار وعصبی اقلام مديره‌سی طرفندن بو تاريخ ايله محترم خواجه‌نك فوق‌العاده حسن صورتله قبولی سوزی اوقادار اوزاتمغه محل براقماز .

شو استطرادی مطالعه‌ايله ، وامثالی ملاحظات ناچيزانه ايله‌ديمك ايسترزكه مليت تمللرينی ياخود بو تملك الك ايری ومتين طاشلرينی ، ملتك اعتلايوللرينی علی‌الاكثر آنجاق‌دينی وافتكاری ، روحی‌وسری شخصيتلر آثار ، آچار .

منحصراً حقدن ، خزينهٔ غيبدن مكافات بكله‌ينلردركه محاطی بولوندقلری خلقه الك اساسلی وشرفلی خدمتلر كورمشلردر !..

مع‌مافيه استادك كتابيلكی ، كتابيلكه بو دين ودولته ، بووطن

وملته یاپمغه موفق اولدیغی خدمت بونکله ، « عثمانلی مؤلفلری » اثر معظم ومخلدینی میدانه کتیرمکله‌ده قالماز . مستعد ومقتدر کوردیکی آشنالرینی قلماً خدمته تشویق وتشجیع ایله‌ده آیری بر شرف قازاندیلر . راقم الحروفك بو کون نسخهٔ مطبوعه‌سی اندر « مسلمان » ی حسین مظهر بکك « تفصیل النشأتین » و « مناقب اویس القرنی » ترجمه‌لری، حاجی حسین وصاف بکك «وسیلة النجات»ی احمد رفیق بکك « تاریخده عثمانلی نفری » کبی بر چوق تألیفلر وترجمه‌لر واردرکه صرف استادك اثر تشویق والهامی‌در . مقتدر وصلاحیتدار کنجلرمزه مسلکلرینه دائر یازمش اولدقلری مقاله‌لر ، ویرمش اولدقلری وثائق ومعلومات ایسه پك چوقدر؛ فقط کندیجه الك مهم خدمتلرندن بری اصل مبموثلقدن یاقایی قورتاروب‌ده،اوقاف نظارتی مؤسسات علمیه مدیریتنجه احضار ایدیلوب، جداً ارباب اختصاص وتوغلدن مرکب برقومیسیون قرارینه توفیقاً، استانبول کتبخانه‌لرینك تدقیقنه صلاحیت کامله ایله مأمور ایدیلمه‌سنده‌در ؛ او، اولجه طانیمق صورتیله کندینه ترفیق ایتمش اولدیغی آماسیه‌لی خواجه حسین حسام الدین افندی، علی امیری افندینك اصابت دلالتیله قبول ایله‌مش بولوندیغی کلیسلی معلم فضل رفعت افندی ، بوتماماً اهل وارباب ایکی رفیق کتابیسی ایله بوآغیر وظیفه‌یی حقیله تام بر بوچوق سنه‌ده کوریبور، کتبخانهٔ عمومی وییلدیز کتبخانه‌سی، معارفه عائدیت دولاییسیله، بعدالاستثناء آیاصوفیا کتبخانه‌سندن بالاعتبار ، عموم استانبول کتبخانه‌لرینی دولاشیورلر. تدقیق وتفحص ایدییورلر. شمدی‌یه قادار قیمتی بیلنمه‌ین ، بهاسی تقدیر ایدیلمه‌ین بواسلاف خزینه‌لرنده؛ معنوی اولدیغی قادارده مادی ثروت کنجینه‌لری دیمك

اولان بومؤلفات ثمینه ونفیسه دفینه‌لرنده نه‌لر، نه‌لر بولیورلر!.. ابن سینالره، نصیرالدین طوسیلره قدار الڭ اسکی، والڭ معروف وبلند مدنیت اسلامیه وملیه ممثللرینڭ أل یازیلری ایله اثرلرینی کوریورلر. ابن کماللر، ابوالسعودلر بونلرڭ یاننده دونکی کبی قالیور. اسلام مدنیت وحرثنجه الڭ یوکسه‌ك طانینمش ذواتڭ همان یوزده سکسان درجه‌سنده بویله کندی أل یازیلریله کندی تألیفلرینه، یاخود تبرکاً ومتقابلاً استنساخ وتحریر ایله‌مش اولدقلری تألیفلره، امهات مؤلفاته یاپدقلری پك دقیق وقیمتدار ظهریه‌لره، تحشیه‌لره، تعلیقلره، هامشلره راستلایورلرکه بوکبی مصنفاتڭ پك خصوصی، پك مستثنا موقعلری واردر. صوڭرا اسلام صنایع نفیسه‌سندن معدود خط، تذهیب، تجلید، تزیین وترسیم کبی نقاط نظردن‌ده اویله دکرلی آثار ظهور ایدییورکه، بواوج کتابی بونفائس آثار ومؤلفات قارشیسنده دقیقه‌لرجه وقفه‌کیر حیرت ومفخرت اولمقدن کندیلرینی آلامیورلر! عثمانلی تورکلرینڭ، تورك پادشاهلرینڭ نه‌قادار معارفپرور، نه‌درجه‌لرده قدردان، نه‌رتبه نفائس آشنا اولدقلری عیاناً تظاهر ایدییور!..

هر کتبخانه محتویاتنی بویله مختلف نقاط نظردن قیمتلی کوردکلرینی – اسباب محافظه‌لرینه دقت واعتنا لزومنی ومراقلی زواره اصول عرض وتشهیرینی بالتبیین – اشارت ایدییورلر.

وهر بری حقنده کتابی و اصولی لزومی درجه‌سنده مفید برر راپور ویریورلر. یازمه نسخه‌سی باشقه یرده بولونمایان ویا هیچ مطبوعی اولمیان مصنفات مهمه‌یی؛ طبعلریله تکثیر نسخنده خلافت اسلامیه‌یی حائز دولتمزجه و دولاییسیله تورك خاقانلغنجه پك چوق فوائد و منافع متصور اولان آثاری ده آیریجه بیلدیریورلر. حاصل

سربست فکر و مناقشه‌یه محب بر حکومت مشروطه‌نك ، بر ملت منوره و حره‌نك آرزو و طلب ایده‌جکی ، حتی تقدیر و تبجیل بیله ایله‌یه‌جکی بر صورتده بو تدقیقاتی یاپیورلر. آکلاشیلیورکه کتابیلك ، بالخاصه بزم کتابیلکمز بویوك بر وقوف انسانی ، بویله بر وقوفه رفاقت ایده‌جك قدارده بویوك بر خطوطشناسی ایستر . تذهیب و تجلید امرادقندمده ذوق مخصوص صاحبی اولمغه توقف ایدر. بوگون بر بریمی قارداش کبی سه‌ون بو اوچ کتابی‌نك همتی آنجاق اوقاف موزه‌سنك نفائس کتب قسمنی وممکن اولورسه ویردکلری راپورلری کورمکله اولچوله‌بیلیر . مع مافیه استاد ، بوقاریده حیات اخلاقیه‌سنده عرض ایتمش اولدیغمز وجه ایله ، دولت و ملت نامنه بو تحقیقات وتدقیقات ایله مشغول ایکن ؛ کوپرولوزاده فواد بك کبی یك بویوك بر استقبال علمی‌یه نامزد کوردیکی کنجلرمزی ، مسلك و اختصاص غیرت و مراقیله چیرپینان ارباب دانش و هنرمزی‌ده تخطر ایدر؛ و اونلرك حسابنه‌ده مسلکلرینه دائر یکی اطلاعات و بر نوع کشفیاتی بر بوصولاجغه قید ایدر . کتبخانه‌دن چیقار چیقماز ، همان اونی یرینه اولاشدیرر .

دقت ایتمشمدر : استادك اك زیاده ذوق آلدیغی بر مشغله مسلکنه دائر مدقق و مقتدر بر کنجك کندیسندن کتابی معلومات و وثائق ایچون مراجعتنه معروض قالمقدر . او ، بویله زمانلرده هر دردینی اونودور ، هر احتیاج و المنی اویوتور ، سماوی و روحانی بر حظه مستغرق اولورکه... گون کچدکجه ، عرفان ملی پیدای تکاثف وتعالی ایله‌دکجه بر چوق اسکی استادلر کوشهٔ انزوالرنده یالکز ایام مبارکه‌یه خاص زیارتلرله التفات و حرمت کورورکن ؛ کتابی استادمز هر آن

کتبخانه‌لرده و بتخصیص کتبخانهٔ عمومیده صوره‌ولور، آرانیر؛ اطرافی اکثریا بر حلقهٔ رغبت وتعظیم ایله بزه‌نیر. ذاتاً اوکا تورک یوردی‌نك «تورکلرك اڭ بویوك کتابیات عالمی» عنوانی ویرمه‌سی اصلا برجمیله دکلدر. طاهر بکك بویله برعنوانه احق والیق اولدیغنی اڭ اول محترم رفقاسی، او جدی کتابیلرمز بیله تصدیق بویورمشلردر.

استادك آنجاق کتابیلکی محصولی، محصول کزیتی اولارق کوردیکمز «عثمانلی مؤلفلری» اویله ملی بر اثر معظم و عالی‌درکه، میدانه کتیرلمسی خصوصنده اقتحام ایدیلن مزاحم و مشکلات همان طاهر بکدن غیری برفرد ایچون پك‌ده اقتحام ایدیله‌مزدی، دینسه، هیچ‌ده مبالغه اولماز؛ چونکه هپمز کوریيورز، و بیلیورزکه عثمانلی مؤلفلری ایچنده اڭ بویوك بوسلطه ونفوذه مالك اولمش صنف مؤلفین مشایخ‌در. برزمانلر دولتك اڭ مفید ونافع عنصری بومسلك اربابی اولدیغی کبی؛ صوکرالری، طبیعی برعکس العمل ایله اڭ مضر وترقی‌شکن عنصری‌ده ینه بوصنف اولمش‌در. اڭ ابتدائی مربی ومتفکرلرمزی؛ حقوقیون وقضائیونمزی یتیشدیرن بوصنف علما! بو صنف علماجه معتبر ومشرط اولان تربیوی اصول دائما پك کوزل بیلنملی‌درکه شخصیت تألیفیه‌لری حقنده دوغرو بر مطالعه‌جق یورودوله‌بیلسین. واقعا «عثمانلی مؤلفلری» نده بو شخصیتلر ارقادان تدقیق ایدیلمش دکلدر؛ لاکن اڭ اساسلی وبارز نقاط وخطوط همان کوستریلمش کبی‌در. استادك «عرفانی علمنه غالب» ویاخود «علمی عرفاننه غالب» کبی خصوصی تعبیراتی واردرکه، بونلر بزه یا مؤثرك متمیز ومستثنا برذکای فطری‌یه، یا بویله برذکادن زیاده مساعئ متمادیه ایله الده ایدیلمش دار وعصبی برنظر دینی وعلمی‌یه، یاخود کوره‌نکله

عادتك ، تقليد ايله رياى معاشرتك بوتون قيود واغلالنه اعلان عصيان ايتمش برفطرت شاقه وحرمه يه مالك شخصيتله كوستر ير . قالدى ، كه بونلرك مؤلفاتى حقنده ده ينه بويله پك مجمل ووجيز ؛ فقط الك اساسى ومتبارز اشاوات واردر . ذاتاً استادك اساساً بر متصوف اوليشى ، دين واسلامك وجداننه دائما كنج ومنور برعشق تعبيه ايتمش اولماسى بوقسم مؤلفين حقنده ، سوكى وصايغى يى هيچ برزمان الدن براقمقله برابر ، الك دوغرو معلومات ويرمه سنى تسهيل وتأمين ايتمشدر . علما وخواجكان صنفى حقنده ده بويله برمطالعه سرد ايديلير سه ؛ يا كلمش اولمقدن چوق زياده دوغرو حكم ايديلمش اولور . سرائره ناظر بر صنفى پك كوزل آكلايان حضرت البته بوسرائرك ايجاب ايتديرديكى ظواهرله توغل ايله ين ديكر صنفى داها قولايلق ايله آكلايوب قاورامشدر ؛ ذاتاً اوكا « خواجه » دينمه سنك بر وجهى واردر . بو خواجه لغى يالكز عملاً دكل ، علماً ده احراز ايتمشدر . بوكونكى مشايخ صنفنجه طانيديغى قادار علما وخواجكانجه ده ياباجنى صايلماسى شايان دقتدر . بوكونكى رجال عرفانمز ، حتى كتابيلريمز آراسنده بيله بو تأليفى استاد درجه سنده باشارمق ايچون مقتضى بوكبى اوصاف وخصائصى حائز ذواتى مبذولاً كوره مديكمزك علتى بورالردن نشأت ايدر . برده اونوتماملى يز كه حضرت مكتب حربيه دن ، اساساً عسكرلكدن يتيشمه اولديغى ايچون امثالنه نسبتله اصولى وفنى قاورايش وقاوراديشده پك باشقادر . كتابك ديكر فصللرينى تشكيل ايدن شعرا وادبا ، مورخين واطبا ، رياضيون ، جوغرافيون ده دخى بو اصابت وموفقيت اكسيلمز . ادراك وعرفانه ، علم وذكايه قارشو مفتون ياراديلان استاد بو صنفلرك ايچنده جداً اهل خبره دن ، ارباب حل وعقددن

نجه دوستلر ایدینمشدر . اونلرك آز چوق فرقلی ویردکلری ادبی وفنی افادهلری ، ایضاحلری ، پك کوزل ضبط ایتمش ، کندی تجربهٔ اشتغالنه دو تجه ، بونلری قارشیلاشدیروب خلاصهلرینی کلیاتنه قید ایتمکی اصول اتخاذ ایلهمشدر .

استادده پك بویوك برغیرت دینیه، مربوطیت تصوفیه اولمقله برابر نهدرلو اولورسه اولسون ، ذره قادار بر تعصب یوقدر . هر صنف ومسلکی موضوع وغایتنك عدسهسندن کورمکه چالیشیر . هپسنك لزوم ووجوبنه قائلدر ؛ هر برینك مبادیسنه متعلق معلوماتی ، نزده دویسه جان قولاغیله دیکلر ؛ فرعی وتفصیلی ایضاحاتی کچر . شبهه یوقدرکه بر کتابی ایچون بولازم وقیمتلی برخصیصهدر .

حاصلی طاهربکك اخلاقی وعرفانی برچوق مزیاتنه، ممتازوخاص مزیات عالیهسنه انضمام ایدن تحری وتدقیقدن اوصانمامق ، وبو یولده علیالتمادی مساعیسنی اصولی برطرزده تکثیف ایتمك کبی بر فضیلت اونی کتابیونمز ایچنده یوکسهك ومحترم بر موقعه اصعاد واقعاد ایتمشدر . کویاکه بوتون اشتغالات ومجاهداتی ، موهوبات ومکسوباتی اونی بو موقعه چیقارمق ایچون بر مردیون اولمشدر .

استادك اسلام مدنیتنه ، تورك حرثنه دائر نهدرجهلرده دهرین واحاطهلی بر وقوفه صاحب بولوندقلری اثرلرندن و مقالهلرندن آکلاشیلدیغی کبی ؛ تاریخ انجمننك اعضای معاونهسندن ، وآثار اسلامیه و ملیه تدقیق انجمنی اعضای فخریهسندن بولونمهلریده آثار ملیهدهکی اختصاص وکماللری فاخر وقیمتدار برر بینهٔ رسمیهدر . انشاءالله استاد داها برچوق ملی وتاریخی اثرلریله، خدمتلرده ملت ووطنی مفتخر ودلشاد براقیر .

نسبی ، تلمذی ، تعلیمی وتلقینی ، اخلاقی وتصوفی ، وطنپروری وتوارثی ، تراجمی و کتابی حیاتلرینی ، شویله ابلك باقیشده کوزه چارپان بعض نقطه‌لریله ، تحلیل وتثبیت ایتمك ایسته‌دیکمز طاهر بك افندی نتیجه‌ده ، ینه مقدمه‌ده دیدیکمز کبی ، بوتون امکان معناسیله بر « عرفان واخلاق آدمی » اوله‌رق ظهور ایدییور .

دائما اوکرنمك واوکرتمك ، هر زمان هر یرده هرفرده ألندن کلدیکی قادار ایيلك ایتمك ، غایهٔ دین و ملتنه عصر حاضر تاریخی حضورنده برموقع عالی ویردیرمك ایچون یارادیلوب یاشایان ، کندی مسلك علمی واخلاقیسی دائره‌سنده متصل دیدینوب صاواشان بوقیمتلی وجود بر قاچ سنه‌درکه رسمی ومراتبی خدمت ووظیفه‌لردن تمامیله چکیلمش در .

ساده عسکری پیاده قائمقام متقاعدی، واخیراً کندیلرینه بیك بش یوز غروش قادار بیر اجرت شهریه ایله ویریلن طوپقپو سرایی کتبخانهٔ همایون مدیری عنوانی وصفی ایله قالمش در .

استانبوله کلدکلرندن بری کندیلری دها منفالرنده آلا شهرده ایکن عائله‌لرینك استانبوله کلوب یرلشمش اولدیغی چنکل کوینده مقدما توفیق پاشانك کرا أولرنده ، شیمدی فیضی پاشانك کوی جامع شریفی قربنده‌کی قوناغنك اوست قاتنده مستأجراً اقامت ایدرلر .

فضیلتخانه‌لرینه داخل اولان بیرزائر داها ایلك نظرده بو عائله یوردنده ترتیبات تفریشیه واصول اکرامیه‌ده ، هله استاددن غیری وجوه مستقبله‌ده قناعت واقتصاددن چوق زیاده دائما اورتولمك ،

گوسترلمه‌مك ایسته‌نیلن ؛ فقط گوندن گونه‌ده فضله‌ٔ شدتی أوك بویوگنه کوچکنه حس ایتدیرن بیر ضیق معیشتك تقیداتی ، صویه دوشمش اسکی بیر امیدك خسران تخیلاتی آثارینی گورور . بوتون أو اشیاسی صولوق رنکلری ، کچکن یوزلری ایله آرتیق خدمتدن عفولرینی دیله‌یور ؛ وَآرالرنده أیچه بیر زماندن بری همان جلب دقتله اونلری مؤاخذه‌کار نظرلرك ثقلتندن ـ ولوکه جزئی وموقت بیرزمان ایچون اولسون ـ قورتاراجق یکی وشیق آرقداشلرینك گوروله‌مدیکندن شکایت ایله‌یور ظن وذهابنی ایدینیر ، واقعا کوشه‌ده بوجاقده بعضی یکی وقیمتلی اثاث واوانی گورونورسه‌ده ، بوآچیق وچیلاق عدم تجانسی بونلرك‌ده بیر حساب وکتاب ، یساری وبدیعی بیرنصاب نتیجه‌سی دکل ، استاده قارشی حس ایدیله کلن صمیمی بیرودّ وحرمتك بیرتحفهٔ ثمینه‌سی ، پك قیصه بیرلطف تصادفك نشانهٔ شکرانه‌سی اولدیغنی اعلانده کچکمز .

آنجاق عنایت انقلاب ایله طشره‌دن کلوب‌ده ، استانبولده یرلشن ؛ مع‌مافیه استحصال مشروطیتده آزچوق اصولاً ویا فروعاً مسبوق‌الهمه ، اولان بیرچوق عائله‌لر ، یاوریٔ بخت ایله ، شایان غبطه بیر صورتده مظهر حضور اولدقلری حالده ؛ بویله هرجهتجه اصیل ومحترم ، هردورلو اقدار وترفیهه الیق بیر عائله‌نك بودرجه ناسازیٔ طالعی قارشیسنده وقفه‌گیر حیرت وتأثر اولمامق امکانی یوقدر !

فقط استاد دکل اولاد وعیالنك ، دیشاردن الك‌اوزاق ایللرك‌بیله دائما بیرشکوی وَتکدر ، بیر انفعال وتأثرله شاهد اولدقلری بوحال وموقعدن تمامیله بی‌خبر کبی گورونور : وَ متصل کتابیات ، تراجم وتصوفیات تدقیق وتتبعاتی ایچنده کندینی آووتور . بو ضیق معیشت

یاره‌نك بوتون صیزیلرینی، حیات عائله‌سنك بوتون خسران و محرومیتلرینی اویوتور؛ لاکن گون اولورکه احتیاج وضرورتك ناگهانی بیرحمله‌ٔ بی آمانی اوبی دالمش اولدیغی بو تجاهل وتغافل عدن موقتندن اخراج تبعید ایدر. حلیله‌سنك حلیاتنی ترهین مقابلنده امنیت صندیغنك معاونتنه عرض افتقاره قادار اوكا تلخیٔ حیاتی طاتدیرر. برکت ویرسین که استادك تماميله واقف حالی، تقدیرکار اخلاص بالی اولان بعض آشنایان وفادارانی زمان زمان اونك یاردیمنه قوشارلر. یوقسه بوده اولماسه، ترهینات هیچ بیرزمان اعاده اولونمق امکان طالعنی اظهار واکتساب ایده‌مزدی. هیچ اونوتمام: بیرگون تقویم وقایع بوصندیغك بورجلیلرینی نشرواعلان ایدرکن زواللی استاد اسامی لیسته‌سنده بیرنجلکی طوتمش ایدی.

معمافیه استاد بو درکه‌لره اینن متوسط معیشتی ایله برابر، آنادن قالمه اسلام وتورك خاندانلغنی‌ده ألدن بیراقماز. بیر هفته کچمزکه فضیلتخانه‌سنده ارکك، قادین بیر مسافر قوناقلامامش، بیر چوربا ایچمه‌مش اولسون؛ حتی عائله‌جه‌ده سودکلرینی یاتی‌یه، کیجه مسافرلکنه دعوتدن گری قالمازلر. ذاتاً استاد پك خوشلاندیغی، حیاتك همان أك بویوك مکافات وکامی تلقی أیله‌دیکی کیجه صحبتلرینی، محاضره ومسامره‌لرینی ترتیب وانتظامه بیله قویمش کبی‌در. مثلا هفته‌ده صالی کیجه‌لری بیلمم هانکی محب صمیمیسنك أونده، جمعه کیجه‌سی‌ده بیلمم نه‌درکاه شریفنده بولونور. پك چوق سودکلرینی منتظماً زیارت ایدر، وَاحیاناًده بویله یاتی مسافرلری قالمق صورتیله اونلری اعزاز ایلر.

اثنای صحبتده آز، فقط اوز سودیلر. سویلرکن یالکز قناعت وجدانیه‌سنه ترجمانلقده صدقدن ذره قادار آیریلمامش اولمق ایچون،

بويوك بير دقت واعتنا صرف ايدر. وانجاق بويله بر تقيد ومشغوليتك اونى سرعت بياندن أيجه اوزاقلاشديرديغنى گورولور. حدذاتنده سريع وطنان ، جيد وشاقراق اولمايان بوبيان استادك قم طاهرندن نبعان ايدركن اويله لطيف وروحانى ، صميمى ووجدانى بير حلاوت اكتساب ايدركه ، قابل دكل ، صيغ وقومسال بير درهجكك خيال براقيت وفشافشنى خاطره گتيريز .

استادده ، استادك سويله‌دكلرنده نه‌بيردعوا ، نه‌ده بيرادعا واردر؛ بونك ايچون‌دركه هرهانكى دينى ويا تاريخى ، اجتماعى ويا اخلاقى بير مسأله‌يه دائر آرا و مطالعاتى دائما مؤتلفانه گورونور . مسلكا بير مخالف بيله ديكله‌سه ، بومسأله‌نك خلافنى قبولده كنديى حضور طاهرده پك‌ده حقلى بولماز ؛ حقلى‌ده بولسه ، مخالفتنى تميه وتزييد ايده‌جك بير غدايه ممكن دكل ، دسترس اولماز .

بويوك بير موفقيتله ادعا اولونا بيليركه استاد ايله گوروشمك دنيا ومعيشت غائله‌لرى ، سياست وجاه حرص وغليانلرى آلتنده بونالوب يانان دماغلر ايچون دائما صوغوق بير دوش تأثيرينى ياپار . بو بويوك وجدانك دركاه پاكيسنه تقرب‌ودخول كنديى عادتا حضورحقيقتده ، مواجههٔ انصاف و مروتده بولمق ديمك‌در . ذاتاً يالكز بوندن دولايى‌دركه درونى بير آسايش وصفا وجدانى بير تسليت وانشراح بولمق احتياجيله‌يانانلر قاورولانلر على‌الاكثر بودرگاه‌گشاده بابك زير سقفنه صيغينيرلر. الك بحرانلى دملرده حيات وكائناته دائما اميدوعشق ايله باقان‌بونيكبين‌وجداندن‌فيشقيراجق زلال‌تسليته عرض‌افتقارايدرلر.

همان على‌الاكثر داخل حريمى اولديغم بوگيبى بزم و صحبتلرنده دقت ايده‌رم : مسافرين و زوار سوق كلام ايله ، احتياج مرام ايله

وادیٔ سیاسیاته دوشرلرسه ؛ استاددن آرتیق هیچ سس چیقماز اولور ؛ اوطوردیغی یرده ، ماصه‌سنك باشنده همان کندی کندینه بیر مشغله بولور ، « عثمانلی مؤلفلری » نه ، کتابیات تدقیقاتنه دائر جبندن هیچ ده اکسیك اولمایان آل‌قادار اوفاق اوفاق کاغدلر چیقاروب اوزرینه برر دورلو قید دوشمکه باشلار . بویله برمشغله بولامادیغی یرلرده ، زمانلرده بووادینك ویردیکی بیر آغیرلق ایله حضرتك خفیف بیر اویقویه دالدیغی چوق کره واقعدر .

فقط بحث روح ووجداننك ، فکر و ایقاننك جداً استیناس ایله‌مش بولوندیغی دینیات وتورکیات، تاریخ وکتابیات عالمنه‌دائرسه، کوزلرینك ایچی پارلامغه باشلادیغی ؛ سسنك بویوك بیر طوفلق ایله چیقدیغی ؛ حتی بعضاً داها زیاده بیر قوت وگرمی ایله سویله‌یه بیلمك ایچون فس وپالطوسنی بیله چیقاردیغی کورولور .

ایشته بو حالندن‌ده واضحاً اکلاشیلیرکه استاد تمامیله بیر مسلك آدمی‌در. وبیر مسلکك، بالخاصه مسلك سیاستك لوازم وخصائصندن محروم قفالرك آتوب‌طوتمه‌سنه قارشی، سامع ومخاطب صفتیله‌اولسون، بولونمغه هیچ تحملی یوقدر . اونجه کندینی بیلن هر فرد بالنظر و موقتاً دکل ، بالفعل و مؤبداً بیر مسلك صاحبی اولمالی ؛ آنجاق او مسلکده کوروشوب قونوشمه‌دن ، تعاطیٔ فکر و محاکمه‌دن ذوق بولمالی‌در ؛ یوقسه شخصی عرضلرك ، انتفاعی حرصلرك کندیلرینه ماسکه یاپمق ایسته‌دکلری سیاسی لقلقیاتك صیجاق وپارلاق بیر منطقی‌ده اولسه ؛ میدانه قویدیغی و قویاجغی آنجاق مزخرفات کلامیه؛ وکلمات شقاقیه‌در. بونك ایچون طاهر بك آنجاق یاغلی‌وایری برلقمه آرقاسنده سکیردوب دورانلردن ، بویون اوزادوب سس

یوکسه‌لدنلردن هیچده حظ ایتمز . اونلرك هپسنی « تبدیل الشکل لاجل الاکل » اسکی قلیشه‌سی آلتنه قویوب بیراقیر ؛ مع مافیه بویله‌لری قارشیسنده تعظم و تهور دکل ، ترحم و تأثر دویار .

اسکدارده‌کی آستانهٔ حضرت هدائی‌یه پك بویوك حرمتی واردر . بورانك الك مقدم و منتظم بر زائر و مداومی‌در . پوستنشین حاضری‌ده مسلکنه فرط مربوطیت آدابه درجهٔ نهایه‌ده رعایت کبی سجایا و مزایاسندن دولایی پك تقدیر ایدر . تکیه ایچون کتبخانه‌نك لازم غیر مفارق اولدیغنه قائلیتده بو محترم شیخ افندی‌ده عین درجه و صورتله مشترکدر ؛ حتی بونك ایچوندرکه اخیراً درکاهده بر کتبخانه اویاندیردیلر و استاد همان ایکی آیه قریب بر زمانده بو کتبخانه‌نك تنظیمی ایچون بالذات عمله کبی چالیشمق صورتیله بذل همتدن کری قالمادی . کرك بالذات هدیه ایتمش اولدیغی ، کرك ارباب خیر و تألیف طرفندن هدیه ایدیلمه‌سنه دلالت ایله‌دیکی ، وایله‌مکده بولوندیغی کتابلر شایان اهمیت بر یکون طوتمش‌در ؛ مع مافیه آرا صیرا دیکر درگاه شریفلری زیارتدن ، مشایخ کرامی ایله تشرف و صحبتدن ، اونلر ایله یازمه کتاب ونفیس یازی کبی یادگار و هدایا تعاطیسندن‌ده خالی دکل‌در . بیلمم ، بو مختصرك باشقا بر یرنده قید ایتدمی : استاد بیلیوغرافلغنه یاقین بر درجه‌ده فن خطوطشناسی‌یه‌ده واقف‌در . اسلامك صنایع نفیسه‌سی عدادنده (خط)ی کورنلردن ، کوزل یازیلرك قارشیسنده بلند و مستثنا بر ذوق بدیعی دویانلردن‌در . بونك الك سودیکی هدیه‌لر بویله یازیلر ، بویله یازمه کتابلردر ؛ فقط بویله دکرلی آرمغانلری آلدیغی ، قبول ایتدیکی قدارده تقدیم ایدنلردن ، تقدیمی ایله حظ و فخر [illegible] در . مع مافیه استاد یالکز کوز حقنی ویرمك ، یوکسه‌لتمك ایله قالمامشدر [illegible]

زمانده موسیقیمزك ، بللی باشلی مقاماتنی وبعض دقائقنی فارق ، بیر دلدادهسیدر . مظهر تربیه اولمش کوزل بیر سس حضورنده بر وجد تأثر کچیریر .

معلومات فقهیهسی متوسط اولدیغی کبی علوم طبیعیه وریاضیهیه دائر معلوماتیده مکتبده اوقودقلرینه منحصردر عالم اسلامك مدار مباهاتی اولان شیخ محمد عبده ومحمد فرید وجدی وسائره کبی اجتماعی اسلام عالملرینك آثارینی تعقیبدن خالی دکلدر .

حاصلی استاد عزیز طاهر بك حقیقةً یوکسك بیر تربیهٔ معنویه آلمش ؛ اذواق واشواقی تمامیله معنوی و وجدانی ، انسانی وربانی جهته منحصر قالمشدر . نشیمن و مأمنی آنجاق مکتب وکتبخانهلر، جامع ودرگاهلر، بومعارف ونفائس سرگیلری، بوسری والاهی اذواق واشواق پازارلریدر . اونی باشقا بیر یرده، مادی بیر متجر وملهاده کورن یوق کبیدر . قهوهخانه ، قرائتخانه کبی یرلره ایلیشمهسی یا مولا زمانی کچمش بیر یورغونلق ایجابی ؛ یاخود بیر آشناسنی بکلهمك ضرورتی ایلهدر .

أولرنده بوش دوردقلری ، عطالتدن متولد جان صیقینتیسنه معروض قالدقلری واقع دکلدر . مطلقا یااوقورلر ، یاخود قیصهقیصه تراجمی وکتابی بعض نوطلر اخذ وتلفیقی ایله اوغراشوب دورورلر . « عثمانلی مؤلفلری » عنوانندهکی مخلد وملی اثرلری بیر طرفدن باصیلیرکن ، بیر طرفدنده بویورولمق بیلمهین مؤلف طاهردل متصل اونك ذیل وعلاواتنی تدارك و احضار، ترتیب وتنظیم ایله مشغولدر . معمافیه آرتیق اوزون بویلو یازوب چیزمه زمانلرینك کچمش اولدیغنی ، آنجاق بیر کتابیات قاموسی کبی معلومات اجمالیهدرلهیوب طوپلامغه متحمل

بولونديغنى آرا صيرا تكرار ايدرلر . فضيلتخانه‌لرينه أبى بير خواننده ويا سازنده گلمش بولونورسه ، استاد بوندن بيرجائزهٔ بديعه‌ايسته‌مكى قطعياً اونوتماز . بونك ايچون بعض كيجه اولوركه آشيانهٔ استاد پك دكرلى سسلرك درونندە يوكسه‌لوب اوچديغى برغناآباداولور. اطراف وجوار مجاورت استادك بو نعمتى قارشيسنده باشقا بر حس شكران بولور. واكثريت سامعين بوترنماتده روحانى بر حظ نوشين ايله كمالت وجدانيه‌لرينى ، عشق الاهيلرينى تميه واعلا ايلرلر .

استاددامادلرى ــ صنايع نفيسه مكتبى مدير معاونى ــ ايله برلكده اوطورورلر - يگانه كريمه‌لرينى يانلرنده بولوندردقلرى كبى ؛ يگانه اوغوللرى‌ده آلمانياده تحصيلده‌بولونمقده‌در. أوكاسكى برسودا آناسى‌ده ، مهاجرت وبيوايگى دولاييسيله ــ زوجى ، قيزلرى ، چوجوقلرى‌ايله برلكده بو كريم و عاليجناب عائله‌نك مهمان رباطى ، مشترك نان ونعمتى‌در . وَاوائل گبى اواخرده استادك جماعتجيلكنى ، كندندن پك چوق زياده ديگرلرينك حسابنه ياشاديغنى كوستررصوك سوز :

حضرت استاد كنديمى ميدانه كتيرن عائله‌دن طوتگزده، يتيشمه‌سنه خدمت ايدن مكتب ، مسلك ، طريقت ، اوردو ، وطن و ملت ، ايچون ؛ نسبت حاصل ايتمش اولديغى معنوى هرشخصيت ايچون موجب مفخرت تلقى ايديلنَ ذواته پيرو تلقى ايديلمكه سزادر ؛ فقط عرفاناً و اخلاقاً ، حمية ً و خدمة ً بودرجه يوكسه‌ك بير آدم يتيشديرمش اولمقله افتخارده الك بويوك حصه، شبهه يوقدركه ، قهرمان وعاليجناب اردومزك‌در . فى‌الحقيقه بوحكممزده‌كى اصابته سوكيلى باش قوماندان وكيلمزك حضرت استاده‌قارشى على‌التوالى شرفواقع اولان التفات ولطف عاليلرى‌ايله‌ده استشهاد ايده‌بيليرز . نه‌سعادتلى استاد، نه‌دولتلى تلميذ ! . .

تذییلات

اخطار: استادك حیات وطنپروریسنك بالآخره باشقاجه، مفصلاً تحریر ونشری مقرر اولماسنه بناءً بوكا متعلق تذییلاتدن صرف نظر ایدیله‌رك، آنجاق شخصیت عرفانیه وفضیلتلرینی تبارزه مدار اولان بعض وثائق درج اولونمشدر.

ترجمهٔ حال وفضائل شیخ اکبر محی الدین عربی

مقدمه‌سی

عارف اسرار الهی واقف احوال محمدی (شیخ اکبر محی الدین ابن عربی) حضرتلرینک ترجمهٔ حال عالیلری وفضائل علیه‌لری حقنده اکابر امت حضراتی طرفلرندن یازیلان آثار مقبوله ایله برابر قرق کسوره بالغ اولان (فصوص الحکم) شارحلرینک اسملرینی ومؤلفات قدسیه‌لرینک مفرداتنی مبین اولان بو مجموعهٔ صغیره‌یی بعض علاوات ایله دفعهٔ ثانیه اوله‌رق ترتیب و نشره موفق اولدمسه‌ده حسب البشریه کوریله‌جک خطالرك تصحیحنی ارباب عرفاندن رجا ایدرم.

تجربهٔ حقیرانه‌مه نظراً بو ذات عالیقدر حقنده‌کی افکار عامه اوچ درلو اولوب برنجیسی ؛ جناب شیخی امام اهل حقیقت وسر چشمهٔ معرفت بیان عرفا وخیار امت . ایکنجیسی ؛ حق عالیلرنده اختیار سکوت ایدن اهل انصاف ومروت . اوچنجیسوده ؛ حتی حضرت شیخك هم دین هم مذهبی اولمایان فرانسه متأخرین حکماسندن مشهور وولته‌رك بیله تعریض ایتدیکی شرذمهٔ قلیلة البصیرتدر که احتمال قوی‌یه کوره بونلرده ایکی قسمدر . برقسمی جناب شیخك (اظهر من الشمس قبیلندن اولان فضل وکمالنی کوردکاری حالده یا حسد وغرض شائبه‌سی ویا عدم تیقن سائقه‌سیله وادیٔ انکارده دولاشانلر دیکر قسمی‌ده شیخك مدح وثناسنده بولنان کبرای امتی بیلمه‌دکلری کبی لهنده یازیلمش آثار ومدافعه نامه‌لری‌ده کورمه‌دکلرندن قسم اول‌ بیر و اولانلردر .

مقصد عاجزانه‌م انصاف ومروت اربابیله بالخصوص بو ایکنجی قسمه

عظمای امتك یازدقلری رسائلك أسامیسیله بعض اقوال علما ومشایخی بیلدیرمكه واسطه اوله‌رق [من عادی لی ولیا فقد بارزنی بالمحاربة] حدیث قدسیسی احكامنه تبعاً نهایتی چیقمازیوله **منجر اولان** معادات أولیادن احترازه وسیله اولمق وبوجهتله اخوان دینه **ناچیزانه** برخدمت ایتمكدر ومن الله التوفیق ١٣١٥ بروسه‌لی

محمد طاهر بن رفعت

سیاسته متعلق آثار اسلامیه مقدمه‌سی

برقاچ **كون اول اذكیادن** برمحررایله كوروشدم. اسلافمزك آثاری حقنده برمجلسده دویدیغی شیلری نقل ایتدی: كویا آثار مذكوره‌نك اك چوغی صرف، نحو، منطق، معانی؛ كلام، فقه وبوكا مماثل فنلرك اصول وقواعدینی شرح وبیاندن وقسماً ده فائدهٔ نشریه خلافنده ادعا واظهار فضیلته متعلق مباحثدن عبارت ایمش! اداره‌یه، سیاسته، اجتماعیاته دائر هیچ برأثرلرینه تصادف اولونمایورمش!

« علم احوال كتب » ایله اشتغال ایتدیكم جهتله بوبابده مطالعه‌می صوردی. مستحضراتمه بناءً آثاراسلاف حقنده‌كی ظن واقعك دوغرو اولمادیغنی وبوكا دلیل قطعی اولمق اوزره نتیجهٔ تتبعات حاضره‌می حاوی برجدول مدونات نشر ایده‌جكمی كندیسنه سویله‌دم.

واقعا محافلرده وسائر كتابجیلرده اوكی افكاره صاپانلری الزامه مدار اوله‌جق آثاره چوقلق تصادف اولونمایور. فقط بركره ارباب خیرك یادكار قیمتداری اولان خزائن نفائس اطلاقنه شایان بولونان عمومی وخصوصی كتبخانه‌لر دوام وتتبعاته اقدام اولونسون. قواعد

معلومه ایله برابر سیاسی ، اداری ، اجتماعی هر قسمده کوریله‌جك مدونات فرط حیرتی موجب اولور .

نه چاره‌که تتبعات وترقیاته خواهشکر اولانلر ایچون هردرلو آثاری تدارك ایتمك کتبخانه‌لرده وقت کچیرمك یکده ممکن اولمادیغی جهتله مؤلفات سالفه‌نك انواع و اجناسنه پیدای اطلاع بالطبع قابل اولاماز . بو سببله اسلافك اخلافه نعم موروثه‌سی اولان آثار بر کزیده‌لری هرکس ایچون بر فکر واسع حاصل اولامایور. کرچه زمانمزده اقتصادی ، اجتماعی وسائر بر چوق آثارك ساحهٔ تألیفاتی تزیین ایتمکده اولدیغی کوریلیورسه‌ده ارباب تتبعی مستفید ایتمکله برابر تزاید معلوماته انکشاف افکاره خادم اولان اومثللو مدونات سابقه‌نك مطالعه‌سی‌ده آیریجه تنور افکاری موجب اولور .

ایشته ترقیجویان وطنه برخدمت ناچیزانه اولمق اوزره او محرره ویریکم سوزی یرینه کتیرییور ، شمدی‌یه قادار فنون مبحوث عنها حقنده مطلع اوله‌بیلدیکم آثار اسلافك اسملرینی حاوی بروجه‌زیر بر جدول نشر ایدییورم . اشبو فنونه متعلق اولوب دائرهٔ اطلاعمه وصول میسر اولمایان داها برچوق اثرلرك موجود اولدیغی شبهه‌سزدر. بونی‌ده سائر خادمین معرفت تدقیق وازائه ایدرلرسه اخلافه بر همت معارفمندانه ایفا ایتمش اولورلر .جدول مذکوره سرلوحه اتخاذ ایتدیکم شومقاله‌جك درسعادتده وطشره‌ده وجودلریله افتخاراولنان حقوقیون ومتتبعینك دائرهٔ مجهولیتنده قالان مؤلفات مفیده‌یی استفاده کاه انامه ارائه‌یه شوق وهمتلرینی تحریك مقصدینه مبنیدر . امید ایده‌رمکه ناچیزانه آچدیغمز بوچیغیرده معارفپروران وطنمزك مساعی منوره‌لری متوالیاً انجلا پذیر اولورده مشتاقین علم وعرفان اولانلرك واستقبالاً

مملکتمزه نافع اوله‌جق معلوماتلری بر قات داها تزاید وتوسع ایدر
ومن الله التوفیق . سنه ۱۳۳۲

اسکی و یکی اخلاق کتابلریمز

مقدمه‌سی

بعد اداء ماوجب علینا

اسمنی سرلوحه اتخاذ ایتدیکم بو مقالهٔ صغیره ایله علم اخلاقه دائر مفید ومختصر بعض معروضاتده ومعارفمندان عثمانیه‌نك هر علم وفنده اولدیغی کبی بو علم نافعه دائرده تحریرینه بذل همت بیوردقلری آثاره متعلق بعض مسروداتده بولونمقدر .

معلوم ارباب نهی‌درکه (علم اخلاق) اجمل علومدر . چونکه مبنای بشریتك خادم معنویسی جمله‌سندن اولان رحم وشفقت وجود ومروت کبی مکارم اخلاقك مادی ومعنوی فوائد بی‌غایه‌سندن وهادمی اولان اخلاق سیئه‌نك مضرات بی‌نهایه‌سندن باحث اولدیغی ایچون حتی غایهٔ علوم اولمق اوزره بیله تلقی اولونه‌کلدیکی امر مجزومدر . بو حالده بو علم عالی قدرك بیان علویتی ایچون خامه‌ران اولان مؤلفین عثمانیه دخی اقوال حکیمانه و افعال کریمانه‌لری منهاج سعادت بشریه اولان مکمل مکارم اخلاق نبی اکرم افندمز حضرتلرینك قولاً ، فعلاً اثر جلیل نبویلرینه اقتدا ایده‌رك سالك راه نجات وهدا اولمشلردر .

چونکه بو کون بالجمله مسلمینك ایدیٔ احترام وتعظیمنده موجود بولونان احادیث شریفه کتابلرینك هرهانکیسی آچیلسه [بعثت لاتمم

مكارم الاخلاق] دستور حكمت واخلاقيله ناطقه‌پرداز اولان پيغمبر ذيشان افنديمزك اخلاق حسنه‌نك بخش ايتديكي محاسندن و اخلاق سيئه‌نك ايراث ايتديكي محاذيردن باحث برچوق احاديث شريفه‌لرينه تصادف اولنوركه اشبو احاديث شريفه علم اخلاق يازمق ايستين باخصوص اسلام مؤلفى ايچون هر زمان جميتلى ، حكمتلى برر اساس قويمدر . ازجمله بيروت اعاظم علماسندن [احمد بدران] افنديىنك اخلاقه دائر التقاط ايتديكي قرق حديث شريفك معانيسنك شرح وايضاحنه‌دائر جمع وترتيب‌ايتدكلرى وارباب معارفدن(احمد عطاالله) افندى نامنده بر ذاتك توركجه‌يه ترجمه ايله‌دكلرى [الاشراق فى مكارم الاخلاق] اسمنده‌كى أثرقيمتدار بو يولده وجوده كلن آثاربركزيده جمله‌سندندركه (القطره تدل على الغدير) مصداقنجه بو واديده‌كى احاديث مذكوره‌دن بعضيلرينى مختصراً ترجمه‌لريله برابر درج و ايراد قلندى :

(١) (بعثت لاتمم مكارم‌الاخلاق) = مكارم‌اخلاقى اتمام ايچون بعث بيورولدم .

(٢) (تخلقوا باخلاق‌الله) = اخلاق الهيه ايله تخلق ايديكز .

(٣) (حسنوا اخلاقكم) = اخلاقكزى كوزللشديريكز .

(٤) (من كمال‌الايمان حسن‌الخلق)= حسن اخلاق ايمانك كمالندندر .

(٥) (احسنكم ايماناً احسنكم اخلاقاً) = اخلاقى كوزل اولان ايمانى كوزل اولاندر .

(٦) (اول مايوضع فى‌الميزان حسن‌الخلق) = اول ميزانه وضع اولونه‌جق حسن خلقدر .

(٧) (لاحب كحسن‌الخلق) = حسن خلق كبى حب يوقدر .

(٨) (حسن الخلق يُمن ، سوء الخلق شوم) = حسن خلق يمندر سوء خلق شومدر .

(٩) (سوء الخلق ذنب لايغفر) = سوء خلق مغفرت اولونماز بر ذنبدر .

(١٠) (البر حسن الخلق والاثم ماحاك فى النفس وكرهت ان يطلع عليه الناس) = خير محض حسن خلقدر وجدانده اضطراب و قسوت حاصل ايله‌ین و ناسك آكا مطلع اولماسنی كريه كورديكك شیٔ كناه وقباحتدر .

(١١) (ان احبكم الى و اقربكم من مجالس يوم القيمة احاسنكم اخلاقاً المؤطون اكنافاً الذين يألفون و يؤلفون) = بكا زياده سوكيلی و يوم قيامتده مكاناً بكا اك يقين اولانلركز محاسن اخلاق ايله متصف وكنديسنده تمرد وخشونت اولمايوب لـيّن الجانب يعنی متواضع اولانلردر. آنلرده ناس ايله حسن معامله و معاشرت و الفت ايدن وكندوسنه ناسك محبتنی جلت ودعوت ايله‌ین كيمسه‌لردر .

(١٢) (ذوالوجهين لايكون عنداه وجيهاً) = ايكی يوزلو اولان كيمسه‌لر عندالله وجيه يعنی مقبول اولاماز .

(١٣) (اياكم والظن فان الظن اكذب الحديث ولا تحسسوا ولا تجسسوا ولا تناجوا ولا تحاسدوا ولا تباغضوا ولا تدابروا وكونوا عبادالله اخواناً) سوء ظندن بغايت اجتناب ايديكز : زيرا خاطره‌نك اك زياده كاذب اولانی ظندر . بربريكزك سيأتی تحری وعيوبنی تجسس ايتمه‌ييكز. اشتراسی مقصدكز اولماياں شيئك مشتريسنی اغرا ايچون ثمنی تزييد وبربريكزه حسد وبغض وعداوت ايتمه‌ييكز. وغيابنده قبيح كلام سويله‌ييكز. اللهك قوللری، بربريكزله قرداش كبی اولكز .

(١٤) (ان المؤمن ليدرك بحسن الخلق درجة القائم الصائم) مؤمن حسن خلق ايله قائم و صائم درجه‌سنی ادراك ایدر .

(١٥) (احسن الخلق يذيب للذنوب كما تذيب النار الثلج)حسن خلق آتشك قاری أریتدیکی کبی کناهی أریدیر .

درج صحیفهٔ افتخار قلنان احادیث مذکوره مطالعه‌سندن بنای محتشم اسلامیتك محاسن اخلاق اوزرینه مؤسس اولدیغی اظهر من الشمس ظاهر و هویدادر . بو تقدیرجه احادیث شریفه مطالعه‌سیله اشتغال ایدن بر مؤمن ایچون اویله اوزون اوزادی‌یه ابواب و فصوله تقسیم اولونمق صورتیله تحصیلی نوعما تصعیب اولونان اخلاق کتابلرینی مطالعه‌دن ایسه هدف مقصوده کسدیرمه‌یولدن کیتمك ایچون جامع الکلم اولان احادیث شریفه‌یه مراجعت بالوجوه یمن و مسعدتدر .

ایشته الده بو کبی منهاج سعادت موجود اولدیغندن ناشیدرکه صدر اسلام ایله اونی تعقیب ایدن ادوارده اویله آیریجه اخلاق کتابلری ترتیب وتدوینته لزوم کورولمه‌یوب سائر اوامر دینیه و احکام جلیلهٔ اسلامیه میانده ممزوج بر حالده نقل و ضبط ایدلمشدرکه تهذیب اخلاق و تصفیهٔ وجدانه خادم اولمق اوزره تألیف اولونان کتب اسلامیه میانده باشده (حجة الاسلام)امام غزالینك (احیاء العلوم)ی اولدیغی حالده نصایح و حکمیات و مواعظه متعلق یازیلان کتابلرك موضوعلری‌ده اساساً (علم جلیل اخلاق) اولدیغی حتی سطحی بر مطالعه نتیجه‌سیله بیله تظاهر ایدر .

. منسوبیتله مفتخر اولدیغم عثمانلی قومندن علم اخلاقه دائر خامه‌ران فضیلت اولان ارباب معارفك کوره‌بیلدیکم آثار برکزیده‌لرینك اسملری ایله زمان تألیف وسائره‌لرینی کتابیات ، علم احوال کتب

قاعده‌سنه توفیقاً بسط و نقل ایتدم . آرتق آثار مذکوره‌دن التقاط اولونمق ایجاب و استعداد زمانه کوره عـلاوات لازمه درج ایدلمك شرطیله‌درجات مختلفه اوزره اخلاق کتابلری یازمق مکاتب موجوده‌مزده (علم اخلاق) تدریسیله موظف ارباب فضیلت و همتك لطف و همتلرینه متوقفدر . ۱۳۲۵

مناقب حرب مقدمه‌سی

دوغرو سوز یاکلش فکرلره صاپانلرك دوغرو یولی اکلایوب قاووشمه‌لرینه مدار اولدیغی کبی میدان شهامتده قیلجك حقنی طانیمق طانیتمق مزیتی‌ده محق برسوزك، شرعی بروظیفه‌نك وجدانلشکرده اویاندیردیغی قهرمانلق حسنك تأثیرات علویه‌سندن حاصل اولور .

دوغروسوز دوغرو فکرك، دوغروفکرده استقامت وجدانك محصولیدر . استقامت وجدانده کندنده نور ایمان پارلاماسندن، فیض دفینهٔ شریعتدن آلماسندن تجلی ایدر. بوخاصه‌یی حائز اولان بروجدان حق اخلال ایدن حائللری ازاله ایتمك ایچون دائمی صورتده برآهنین حماست کبی مجاهده‌یه مقاومته آماده بولنور. اللهه ، خلقه طاشیدیغی وظیفه‌نك آغرلغی‌ایله برابر علویتنی براهتزاز مؤمنانه ایله حس ایده‌رك محافظهٔ حق یولنده هردرلو فداکارلغی اختیاره منهمك اولور .

حق اولان حکمتله ممزوج بولونان بر سـوزك ، دینی ، وطنی وظیفه‌لرده نه‌بیوك تأثیرلر یاپدیغی آز دوشونمکله درك اولونور. اوت انسانی ضـلالدن قورتاران ، صـاپیق قلبلری دوغرولدان ، معنوی حسلری زمین‌پستیدن مرتبهٔ علیایه چیقاران لوح‌دلدن جبانت علاقه‌سنی

سيلوب آنى بر منبع حماست حالنه قويان بيكلرجه وجودى خون حياتلرينى آقيده‌جق برميل قهرمانى ايله كتلهٔ متحده حالنه كتيرمكه ياراياں ، فئهٔ قليله ايله بر كثرت عظمايه غلبه چالديره‌جق درجه‌ده شانلر ، منقبه‌لر ، جلادتلى مثاللر توليد ايدن ، حياتدن زياده وطنى سوديرن ، جسم وطنه ووروله‌ق ايسته‌نيلان ضربه‌لرى سينهٔ شجاعتله قارشيلادوب معترضلره باران انتقام ياغديرتان وسائطك اك مؤثرى سوزدر .

عالى سوزلرك هرخصوصده قيمت واهميتى بويوكدر. فقط عمومه عائد ميدانلرده وتخصص جهاد ساحه‌لرنده اوبيوكلك تصورك فوقنده يوكسه‌لير . زيرا محسوس بر هزيمتى ، مشعشع بر نصرته مركوز بر ترددى ، سيال بر فعاليته متفرق قلوبى متهيج بر وحدته برآن غير منقسمه‌ده تحويل ايدر . محزون بر قلبه تسليت ويرن ، مشوش بر خاطره‌يى يولنه قويان ، مختلف زمينلرده جولان استعدادينى حائز بولونان عقلك ديزكينلرينى طوته‌جق نيك وبد احواله قارشى متانت ويره‌جك صورتده فكر حكمت تلقين ايدن ضروب امثالك الزام قلوبده‌كى خصائص عاليه‌سى دوشونيليرسه تأثيرات بليغه‌سى بوندن زياده اولان خطابه‌لره نه‌درجه‌ده اهميت ويرلمك لازم كله‌جكى برقات داها تقدير اولنور . چونكه موضوعى ، غايه‌سى عالى ، كلماتى‌ده حكمت وحماسته مالى اولان بر خطابه‌نك بعضاً بر اردو وبلكه بر ملتى اضمحلالدن قورتاروب شوكت وظفرك اوج كمالنه ايصاله خدمت ايتديكى قابل انكار اولمايان حقيقتلردندر .

بو مبحثده تعمق فكر اولونورسه قيمتلى بر سوزك ، اك بيوك غزالرى لمعهٔ نصرتله تتويج اك بويوك فتنه‌لرى بر انتباه كامل ايله تسكين

يده بيلمه سی اعتباريله ساحۀ مدنيه وجهاديه ده اثبات ايده كلديكی فوائد مور خارقه ده حصوله كتيرديكی مناقب احاطه وتصوير اولونه ميه جق بر كثرتده كوريلير. بو مناقبك برقسمی تاريخلره كچه بيلمش برقسمی ده بو شرفدن جدا قاله رق عامللری كبی نسيانه اوغرامش وبعضيسی ده نفعی عمومه شامل اوله ميه جق صورتده اشخاص معدوده نك سينۀ كتماننده محفوظ قالمشدر .

تاريخله توغل ايدنلر ، بيوك وقعه لرده خارقه لی نتيجه لر حاصل ايدن مناقب خطابت وحماستك بيكلرجه امثالنه تصادف ايدرلر. بونلرك كثرتی هرناصلسه تاريخه كچه مه ين اقسامندن ده اغنا ايده بيلير. نه چاره كه شمدی يه قادار اومثللو مناقب مضبوطه نك بحقٍ جمع وتلفيقيله عمومك بو درس قهرمانيدن حصه دار ايدلمه سی آچيله جق بر صورتده اهماله اوغرايه رق فطرتاً بيوك ياراديلمش، حياتنده هركسه ميسر اوله ميه جق منقبه لر كوسترمش اولانلرك شايان تقليد بولونان اوصاف بركزيده لرندن ـ بعض خواص مستثنا اولمق اوزره ـ برچوق نشنه كان حميت بيخبر قالمشدر .

دقتله باقيليرسه ازمنۀ مختلفه ده عالم اسلامی امحا قصديله يوروين دشمنلری تبكيت، كلمة اللهی اعلا ايچون نورالهينك تجليكاهی اولان قلبلردن چيقان غضنفرانه ندالر، فداكارانه غيرتلر، انظار امتده وقيامته قادار تبجيل وتقديس اولونه جق خارقه لر جمله سندن اولديغنه كوره بونلرك درج وتشهيرنجه اهمال وقوعی اصلا تجويز اولونمامق لازم كلير . چونكه دينی ووطنی برخدمت، آيات قرآنيه واحاديث نبويه نك خبرويرديكی مكافات ربانيه ايله مبشر اولمقله برابر اوخدمتی ابرازه موفق اولانلرك يتشديكی ملت ايچنده ده لايق اولديغی احترامه مظهر اولملری عين سويه ده

وبلكه آنلره فائق صورتده ظهور اعاظمه مدار اوله جق وسيله لر تشكيل ايدر . آنلرك دروس مناقبی ، اخلافه آيينهٔ امتثال اولور . شوحقيقته نظراً الكعزيز برموهبهٔ قدرت اولان جوهر حماستك مشروع يرلرده آثار لامعه سنی كوسترمه مسنه هرنه كبی شيلر خادم ايسه آنلرك اهمال ايدلمه مسی بر وجيبهٔ قطعيه در .

وقتيله ده برمكتبده تاريخ درسی مذاكره سی وسيله سيله واقع اولان تتبعاتم اثناسنده تصادف ايده بيلديكم مناقب حربيه يی اوراق پريشانمه قيد ايتمش واولجه بالمناسبه (سبيل الرشاد) غزته سيله نشر ايله مشدم . متعدد بيوك جلدلر وجوده كتيره جك بر كثرتده اولان نوادر رجالك بو مثللی منقبه لرينك بر ذره سنی بيله تشكيل ايده مه ين شو مستحضرات سابقه مز تجدد خواطره مدار ، تاريخ آشنا اولانلرك بو چيغيرده ده صرف همتلرينه نمونهٔ تشويق اولمق ايچون بر رساله شكلنده طبع ايتديرمك آرزوسنده ايدم . بعض اخوانك شوق آميز تكليفلری ده بر طاقم مشاغل حيلولتيله تأخر ايدن او آرزومك موقع فعله كلمه سنه ياردیم ايتدی . « مناقب حرب » عنوانی آلتنده نشرينه قرار ويردم . وفضائل جهاديه يه دائر وجودلرينی اوكرنه بيلديكم آثارك نوع ومؤلفلری حقنده يازوب برمدت اول (جريدهٔ صوفيه) ايله نشر ايلديكم جدول ايله بوندن باحث برمقاله نك ده فائدهٔ متعلقه سی اعتباريله درج وعلاوه سنی مناسب كوردم اميد ايده رمكه تاريخ متوغللری أرميدانلرنده سخاوت جان ايله حماست صاحان قهرمانلريمزك مناقب جلادتلرينی خوارق خدمتلرينی جمع ونشر خصوصنده ده يكديكرينه مسابقه ايدرجه سنه ابراز همت ايلرلر .

تاريخ كلشنلرندن طوپلانيله جق ازهار علويتك رايحهٔ سعادت

بخشاسی وطن فداکارلرینی سرمست ایدەرك آنلرە نظیرە تشکیل ایدر صورتدە معالیٔ قهرمانانە کوسترمەلرینە سائق اولان حمیت فطریەلرینی غلیانە کتیرەجك ماهیتدە اولدیغی ایچون بونلری جمع ونشر ، روح ملتی ایقاظ وتنویر ایلر اعتقادندەیم . ١٣٣٠

فضائل جهاد حقندە مؤلفات عثمانیە

جهادکە تحقق وجوبندە هر مؤمن ایچون بر امر معروفدر . بو فضائل همان هرکسجە اجمالاً معلوم حکمندەدر . انجق غزوات وشهادتە متعلق عقائد مقدسەنك تأثیر لاهوتیسیلە حائز شرف کرانبها اولان جهاد نەکبی احوالدە فرض کفایە وهانکی خصوصاتدە فرض عیندر سبب وحکمتی نەدر ؛ استطاعت بدنیە ومالیەیە مالك اولانلرە امر ایلدیکی وظائف اشتراکیە ایلە بوبابدە کوستریلەجك اعتنای فداکارانەنك تأمین ایدەجکی محاسن ومثوبات نەدن عبارتدر؟ بونلردن امتناع وتباعد وقوعی حالندە تولد ایدەجك تأثیر وعقوبات نەدرجەیە قادار وارابیلیر ؟ آز چوق بو احکامە تشمیل وقوف ایدلمك الزمدر.

آیات کریمە ایلە ممدوح الٰهی واحادیث نبویە ایلە مظهر تبجیل نامتناهی اولان جهاد، دین، ناموس ووطن کبی روابط معززەنك حفظ وتأییدینە متعلق اولدیغی ایچون اهل ایمانك اوا حکامی استکناه واکتساب ایتمکدن قصر همت ایتمەسی اصلا روا کورولەمز .

مسئلهٔ جهادە دائر درمیان ایدیلەجك بر بحثدە ایراد اولونەجق بر کلام لسان قدرت اولان آیات کریمهٔ فرقانیەدن اقتباس فیض ایدلمك وناشر حکمت بولنان احادیث جلیلهٔ رسالتپناهیدن استنارە اولونمق

صورتيله موضوع وغايه‌سنك علويتی نسبتنده مزين ومدلل اولورايسه مقصود اولان تأثير بليغی حصوله كلير . بونك حسيت مؤثره‌سی الك زياده ايراد نطق وخطابتله تشريح مزاياسنه كيريشلديكی وقت رونما اولور .

سائر فروضات اسلاميه كبی فرض جهاد حقنده‌ده اوكرنيلمه‌سی وجوب قوی درجه‌سنده بولونان معلومات ووظائف مشروعه‌نك نشر وتعميمی نه مرتبه محسنات عاليه‌يی داعی اوله‌جغی وارستهٔ تصويردر . بناءً عليه رجال علميه‌نك جوامعده وعظ ونصيحت اثناسنده بومبحثده مندمج احكام ودقايق قدسيه‌يی قلوب مؤمنينه نقش والقا ايده‌جك صورتده شرح وتبيين ايتمه‌لری ، آره‌ده صره‌ده اختلاس رقت ايله بوبابده تأليف آثار ايله‌ده تعميم فوائد ايله‌مه‌لری حقيقةً بر وجيبهٔ حميت وديانتدر .

كرچه حقوق دولده حقوق وايجابات حربه دائر مباحث مهمه موجود ايسه‌ده هر كسك بونلره تحصيل اطلاع ايتمه‌سی محال ومسئله‌نك مادی ومعنوی اقسامی حقنده كتب فقهيه‌ده وبعض رسائلده مندرج ابحاث ومعلومات متنوعه ووجائب دينيه ووطنيه‌نك ادراك واحاطه‌سنه وثمرات مبجله‌سنك تأمين حصولنه حقيله خادم اوله‌جغی بر برهان ذی كمالدر .

خزائن آثار عثمانيه‌دن مستفيد اولديغم صره‌ده مؤلفين عثمانيه‌مزك علوم وفنونك هر قسمنده تتبعات ونشريات ارشادكارانه‌ده بولوندقلری كبی امر جهاد حقنده‌ده اجرای تعمقات و تتبعاتدن كيرو دورمامش وبابده‌ده اخلافه برخيلی آثار بركزيده براقمش اولدقلرينی نظر شكران ودقتله كوردم . بونلرك تدارك ومطالعه‌سی اخوان دينك تزايد استفاده‌لرينه وبو مبحثده داها زياده تنوير افكار وكفتار ايتمه‌لرينه مدار اولور

ملاحظه‌سی ذهنمه تبادر ایتدی . بناءً علیه بونلرك مؤلفلریله برابر بر وجه‌زیر عرض اسامیسنی لازمهٔ قدر شناسی اتخاذ ایله‌رم.

علماء عثمانیه‌دن آلتی ذاتك ترجمهٔ حالی نامنده‌کی اثرك

مقدمه‌سی

شقایق نعمانیه وذیللری کبی علماء عثمانیه‌نك تراجم احوالنی مبین اولان آثارك اکثرنده ترجمهٔ حاللری ذکر اولونان ذواتك نه‌وجهله‌دور مدارس ایله‌دکلری ، نه‌صورتله قطع مراتب رؤس ایتدکلری اوزون اوزادی‌یه بسط ونقل اولوندیغی حالده‌اساساً علم وفضللرینك مرایای حقایقنماسی اولماسی لازم کلن مؤلفات فاضلانه‌لرینك تعداد و تشریحنه دائر لزومی درکاراولان تفصیلاتك همان‌ا کثرتی اعتباریله آزاولماسندن عادتاً بر عالم کامل‌ایله برعویلم ناقص‌بینلری فرق‌اولونمایه‌جق درجه‌لرده اولدیغی ارباب دقت ومطالعه‌نك مسلمیدر. بونکله‌برابر بوحالك داها زیاده‌سی شعرانك‌تراجم احوالنی‌بیلدیرن (تذاکر شعرا) ده مشهود اولمقده‌در . اوقدرکه سجیهٔ شعریه بخشایش الهیسنه مظهر اولان بر شاعر ایله مجرد علم قوتیله تقلید هوسیله انشادشعره یلته‌نن برمتشاعر بینی تفریق ایتمك ایچون انسان بیهوده یره دقتلی اساسلی بر مطالعه دولاییسیله اضاعهٔ وقته مجبور اولویور. ظن عاجزانه‌مه کوره بویولده اختیار اولنان طرز افاده‌ایسه تذاکر نویس اولانلرك‌یا : (واعط کل ذی‌حق حقه) امرجلیلی نبویسندن تسامحلرندن ویا :

شعر کفتن کرچه در سفتن بود
لیك فهمیدن به از کفتن بود

بيتنك مصراع ثانيسندەكى خصيصەدن حقيله حصەدار اولامادقلرندن ويا خود ترجمۀ حالنى يازمق ايستدكلرى برشاعر بهانەسيله لفظك معنايه فدا ايدلديكنى نظر دقت وانصافە آلمايەرق مجرد طرز تحرير وافادەلرندە كوسترمك ايستدكلرى صنايع كلاميە مغلوبيتلرندن ايلەرى كلمكدەدر.

مع مافيه سرد ايتديكم بو نظريەدن تراجم احوال، تذاكر شعرا تحريرينه بذل همت بيوران ذوات كرامى حاشا استحقار فكرندە بولونديغم اكلاشيلماسين . زيرا بوكون وجودلريله افتخار ايتديكمز صاحب فضل وعرفان اولان اسلاف عظاممزك قسم كليسى يينه بوكبى آثار ايله بيلەبيلمكدەيز. مقصدم هر نەدنسه همتلرينى دون طوتدقلرينه، بو سببله حصوله كلن أثرلرينى بر جهتله نقصان يازدقلرينه تأسفدن عبارتدر .

شوراسى دە جاى دقت وشايان تصفتدر كه حقيله، اطرافيله، جهت جامعەسيله ترجمۀ حال يازلمقلغك عادتا مستحيل درجەسندە اولديغى اعاظمدن يالكز برذات عالى حقندە حتى جلدلردن عبارت آثار يازان ارباب اختصاص وهمتك يينه ترجمۀ حالنى يازمق ايستديكى ذاتك مزيتنى، فضيلتنى، هويتنى بالوجوه بيلديرەمەديكندن بحثله نوعما شكايت ايلەمەسيله ثابتدركه آثار اسلاميەدەكى سير ومناقب ايله آثار غربيەدەكى مفصل تراجم احوال كتابلرى بو دعوانك عادل شاهدلريدر .

بتوفيقه تعالى يازديغم بو رسالەدن ويا زوب ختامنى قوۀ قريبەيه كتيرديكم (عثمانلى مؤلفلرى) اسمندەكى كلياتدن مقصدم مؤلفين عثمانيەنك اسامى مؤلفاتنى بولابيلديكم قادار تعداد ايدەرك ولو نقصان اولسون هيچ اولمازسه دلال كمالاتلرى اولمقدر .   ١٣٢١

آيدين ولايتنه منسوب مشايخ، علما، شعرا، مورخين، اطبانك

تراجم احوالى مقدمه‌سى

آناطولى ولايات شاهانه‌سنك اك مهملرندن برى اولان (آيدين) ولايتى قديم (ايبونيا) أئوليا ، قاريا ، ليزيا ، ليديا ، فيريكيا ، ميزيا كبى حكومات قديمه وصغيره اراضيسنى حاوى بولنمق دولايسيله تاريخ قديم وعلم آثارعتيقه نقطهٔ نظرلرندن بالوجوه جالب اهميت اولديغى كبى باشليجه بويوك وكوچوك مندرسله ، كديز و باقر چايلرى مثللو نهرلر ايله اروا واسقا ايديلن اراضيسنك همان هردرلو حبوبات ومحصولاتك كماليله نشو ونماسنه قابليت فوق العاده‌سى جهتيله‌ده علم زراعت وفلاحت نقطه‌سندن وموضع جغرافيسى اعتباريله كوندن كوندن تزايد وترقى ايتمكده بولونان هردرلو اخراجات وادخالاتيله‌ده علم اقتصاد وتجارت نقطهٔ نظرندن حائز اهميت اولديغى آزادهٔ قيد و ايضاحدر . ايشته اسباب معروضه دولايسيله من كل الوجوه اهميتى آشكار اولان ولايت مذكوره قيمت أرضيه و فيوضات ماديه‌سيله برابر ازهر جهت فيوضات معنويه‌دن‌ده حصه‌دار اولديغى جهتله عالم علم و معارفده وجودلريله افتخار اولونان عرفا ، فضلا، شعرادن برچوغنه مهدظهور اولديغى كبى برطاقنه‌ده لحد حضور اولمشدر .

عبدعاجز اسملرى بورساله‌ده مذكور اولان ذواتدن قسم اعظمنك مدفنلرينى زيارته موفق اولمقله برابر يادكار علم و عرفانلرينك‌ده قسم اعظمنى مطالعه ايله قريرالعين مباهات اولديغم جهتله محضا فضائل وكماللرينك دلالى اولمق اوزره مولد ، تاريخ وفات ، و مدفنلريله

اثرلرينك اسملريني درج ونقل ايتمه‌كى كندمجه وجيبه‌دن عد ايله‌يوب دور ودراز تدقيقات اجرا ايده‌رك بو رساله‌يى ميدانه كتيردم .

كرچه تدقيقات مذكوره موشكافانه دينه‌جك درجه‌ده ايفا ايديلمديسه‌ده بحسب البشريه خطاسز ، نقصانسز يازلديغنه قائل دكلم . شايد يازيلان اسامى وموادده خطا و نقصان كوروله‌جك اولورسه رساله‌نك طبعۀ ثانيه‌سنه علاوه قلنمق وبوجهتله أثرك تكمله بادى اولمق اوزره وفقط نقليات ضعيفه ايرادندن صرف نظر ووثائق ودلائل لازمه‌سى ايراد ايدلمك شرطيله عبد عاجزه اشعار بيورمالريني بالجمله اصحاب معلوماتدن و بتخصيص بوولايت ارباب معارفندن معارف عموميه نامنه رجا ايده‌رم. آلاشهر ١٣٢٣

حضرت قرأن ايله درجۀ توغللريني كوسترن بر مقاله‌لرى

بسم الله الرحمن الرحيم

[مرج البحرين يلتقيان بينهما برزخ لايبغيان . فبأى آلاء ربكما تكذبان . يخرج منهما اللؤلؤ والمرجان . فبأى آلاء ربكما تكذبان . صدق الله العظيم]

اشبو آية كريمه‌نك تفسير و تأويل وتحقيقنه دائر اهل تفسير و ارباب تأويل وتحقيق حضراتى طرفلرندن سرد و ايراد بيوريلوب مطالعه كذار احقرى اولان اقوال متعدده‌نك خلاصه‌سى بروجه آتيدر: والله اعلم ولكل وجهة هو موليها .

[الله تعالى برى آجى ديكرى طاتلى ايكى بحرى بربرينه مجاور

وملاقی ایله‌دی وبینلرینه قدرتندن برمانع پرده‌قیلدی که بریسی دیکرینی باصوب حاصل ومنفعتی باطل اولمیوب ینه طاتلیسی طاتلی آجیسی آجی باقی قالور.

ای انس وجن ربکزك بونعمتلرندن هانکیسنی تکذیب ایدرسکز. اول ایکی بحردن اینجو ومرجان چیقوب سز آنلردن آرایش وآلیش ویریش ایدرسکز. بو نعمتلرك هانکیسنی انکار ایدرسکز.] من تفسیر المواکب

بحریندن مراد بیوکلکندن ناشی نیل مبارك بحریله بحرسفیددر. قاریشدیغی محل‌ده بونلرك منصب وملتقاسیدر. برزخ‌ده بوراده حاصل اولان قومدرکه سفینه‌لرك قولایجه یاناشماسی ایچون بر نوع برزخ اولدیغندن قلاغوزه احتیاج مس ایتمه‌سیدر.

لؤلؤ ومرجانده معلوم اولان روایته نظراً بوراسی حضرت موسا ایله حضرت حضرك ملاقات محلی ایمش.

برقوله کوره: بحریندن مراد بحر علم ظاهر [علم شریعت] ایله بحر علم باطن [علم حقیقت] اولوب برزخ‌ده عقل بالملکه‌در.

برقوله کوره: بحرحیات ایله بحرمماتدر. برزخ ده موجوداتدر.

برقوله کوره: بحر جلال ایله بحر جمالدر. برزخ‌ده عوالم کلیه‌در.

برقوله کوره: بحر وجوب ایله بحرامکاندر. برزخ‌ده اجسامدر.

برقوله کوره: بحر مبدأ ایله بحر معاددر. برزخ‌ده انساندر.

برقوله کوره بحر احدیت ایله بحر واحدیتدر. برزخ‌ده مثال مطلقدر.

امام قاشانی‌یه کوره: بحر هیولی الجسمانیه ایله بحر روح المجرددر. محل التقاده وجود انساندر برزخ‌ده نفس حیوانیدر. لؤلؤدن مراد

علوم کلیه ویاخود حقایق المعارفدر. مرجاندن مراد علوم جزئیه ویاخود علم اخلاق وشرایع کبی علوم نافعه‌در.

برقوله کوره بحر ملح که صور وهمیه وتعینات تقدیریه اولوب عدمه اشارتدر. بحر عذب که قائم بذاته اولان واجب الوجوده اشارتدر. ملتقاده من غیر حلول ولا اتحاد بحر وجود وبحر عدمك ملتقاسیدر. برزخده حقیقت محمدیه‌در.

برقوله کوره: عالم ذات ایله تعین واسمادر. برزخده ظهور محمدیدر.

برقوله کوره: علی رضی الله عنه وفاطمه رضی الله عنهادر. برزخده حضرت محمد صلی الله علیه وسلمدر. لؤلؤ ومرجاندن مراد حسن وحسین رضی الله عنهمادر.

برقوله کوره: عقل ایله هوی‌در. برزخده لطف الهیدر لؤلؤ ومرجانده توفیق وعصمتدر.

برقوله کوره: معرفت ایله معصیتدر. برزخده عصمتدر. لؤلؤ ومرجانده شوق ایله توبه‌در.

برقوله کوره: دنیا ایله آخرتدر. برزخده قبردر.

برقوله کوره: حیات ایله وفاتدر. برزخده أجلدر.

برقوله کوره: حجت ایله شبهه‌در. برزخده نظردر لؤلؤ ومرجانده حق وصوابدر. امام قشیری قولنه کوره: خوف «قبض» ایله رجا «بسط» در. برزخده قدرت بی‌علتدر لؤلؤ ومرجانده احوال صافیه ایله لطائف وافیه‌در.

برقوله کوره: روح ایله قلبدر ملتقاده مقام وحدتدر.

برقوله کوره: قدم ایله حدوثدر. برزخده عزت وجدانیه‌در.

برقوله کوره : قلب ایله نفسدر. برزخده عقل وعلمدر.
ابن عطا قولنه کوره : بحر نجاة قرآن ایله بحر هلاك دنیادر.
برقوله کوره : افعال ایله صفاتدر. برزخده ذاتدر لؤلؤ ومرجانده اسما ایله احکامدر.
برقوله کوره : قلب مرشد کامله ایله قلب مسترشد صادقدر برزخده بعضاً مسترشده عارض اولوب حجاب وغفلتی مؤدی اولان أنیت جعلیه‌در. لؤلؤ ومرجانده حب الٓهی ومعارف سبحانیه‌در.
برقوله کوره : اخلاق محموده ایله اخلاق مذمومه‌در. برزخده عقل وعلمدر. لؤلؤ ومرجانده ایمان ایله ایقاندر.
روز بهان بقلی‌یه کوره: تجلی قدم ایله روحدر. برزخده دوتدر.
برقوله کوره : هیبت له انسدر برزخده تجلی حقدر. لؤلؤ ومرجانده احوال صافیه والطاف معنویه‌در.
صاحب تفسیر بابا نعمة‌الله نقشبندی‌یه کوره : بحر وجود ایله بحر عدمدر. برزخده انسان کاملدر. لؤلؤ ومرجاندن مراد لآلی المعارف والحقایق ایله مرجان الشهود والایقاندر. ۱۳۱٤

(خیال قره‌کوز) بعض لعبیات ملیه‌مزه دائر برمقاله‌لری

خواص بیننده (خیال) عوام وصبیان میانده (قره‌کوز) اویونی که تربیه وآداب داخلنده اوینادیلیر. باخصوص اویونجی اولان کیمسه‌ده ظرفادن بولنورسه ازهرجهت موجب عبرت وانتباه اولور.
حتی چشم عبرتله نظر اولوندیغی حالده سیر خیالك جوازینه دائر (فناری) و (ابوالسعود) کبی ازهرجهت ثقه‌دن بولنان ذوات کرامك فتاواسی بیله واردرکه قطعهٔ آتیه مولانافناری‌نك فتواسندن مستخرجدر:

« رأيتُ خيالَ ظل اكبر عبرةٍ : لمن هو فى علم الحقيقه راقى
شخوصٌ واشباحٌ تمرّ و تنقضى: و تفنى سريعاً والمحرك باقى »

خواص آره‌سنده‌كى شهرتنه نظراً بواويون تمثيل، وحدت نقطهٔ نظرندن ايجاد ايدلمشدر . موجدى‌ده بروسه‌ده حكومت جاده‌سنده مدفون (شيخ كشترى) نامنده‌كى ظرفاى عرفادن برذات ايمش.

اولونان روايتـه نظراً ييلديرم بايزيد خان دوورنده [حاجى عوض — حاجى اوحد] عوام لساننده» (حاجيواد) وقره‌كوزناملرنده ايكى نكره‌كونك على طريق الملاطفه مناظره‌لرى (شيخ كشترى) [٤] طرفندن پردهٔ خيالده كوستريله‌رك ميدانه كلمشدر.

اوليا چلبى سياحتنامه‌سنك برنجى جلدينك (٦٥٤) نجى صحيفه‌سندن اعتباراً ملعبهٔ خيـاله دائر نوعما خرافاتى آكديرر نقليـاتنه كوره‌ده حاجيوادك :

(علاءالدين سلجوقى) زماننده مكه ايله بروسه آره‌سنده آمدوشد ايدن بروسه‌لى برساعى اولوب بين الحرمين اشـقياى عربان طرفندن قتل اولنه‌رق بدر حنينده دفن اولونديغى (قره‌كوزك) ده قرق كليسالى اولوب ايمپراطور (قسطنطين) ك ساعيسى بولونديغى وبونلرك محاوره‌لرى ييلديرم بايزيد خان دورى ظرفاى مقلدينندن [كور حسن] نامنده برنكره‌كو طرفندن پردهٔ خيالده كوستريله‌رك حضـور بايزيد خانده اجراى لعبيات ايدلديكى اكلاشيليور.

لكن امام (شعرانى) (اليواقيت والجواهر) اسمنده‌كى اثر عاليلرنده شيخ اكبرك (فتوحات مكيه) سنك (٣١٧) نجى فصلندن نقلاً « خلقك

[٤] بوذاتك تربه‌سنده (قطب العارفين غوث الواصلين جنتمكان فردوس آشيان صاحب خيال شيخ محمد كشترى) عباره‌سى و ٨٠٣ تاريخى منقوشدر.

حجابی آرقه‌سنده اوله‌رق جناب حقك حقیقهٔ فاعل مختار اولدیغنی بیلمك ایسته‌ین (خیال ستاره) ایله صورتلرینه نظر ایتسون »

دییه‌رك باشلادقلری بابده ملعبهٔ خیاله صبیانك انهما كلرینی واهل دقتك بوملعبه‌دن معانئ دقیقه استنباط ایتدكلرینی مفصلاً بیان ایلدكلرینه وشیخ اكبرك وفاتی ایسه هرحالده شیخ ششتریدن مقدم یعنی (٦۳۸) تاریخی اولدیغنه نظراً بواویونك محی الدین عربینك وطن اصلیلری اولان اندلس قطعه‌سنده‌كی (عربلر) بیننده دخی (ستاره) اسمیله بنام اوله‌رق موجود ایدوكی اكلاشیلیور . بر نسخه‌سی راغب پاشا كتبخانه‌سنده موجود عربی العباره (طیف الخیال) اسمنده‌كی اثرده بوخصوصده شایان استفاده‌در.

هرنه‌حال ایسه ظرفای عرفا بواویون حقنده پك چوق تمثیلات ظریفانه یاپمشلر وبرچوق منظومه‌لر یازمشلردر.

ازجمله قره‌كوزك مزاری‌كه بروسه‌ده ناظم مولد نبی مشهور (سلیمان دده) مرحومك یقیننده وچكركه‌یه كیدن یولك صاغ جهتنده كورولمكده‌در. سنك مزاری اوزرینه یازیلان شو :

« نقش صنعك رمزایدر حسنكده رؤیت پرده‌سی
خواجهٔ حكم ازلدندر حقیقت پرده‌سی

سیرتی صورتده ممكندر تماشا ایله‌مك
حائل اولماز عین عرفانه بصیرت پرده‌سی

هر نه‌یه امعان ایله باقسه‌ك اولور ایش آشكار
قیلمش استیلا جهانی خواب و غفلت پرده‌سی

بو خیال عالمی كوزدن كچیرمكدر هنر
نیجه قاره كوزلری محوایتدی صورت پرده‌سی

شمع عشقله یاندیروب تصویر جسمکدر لگن
آدمی آمد شد ایتمکده عزیمت پرده‌سی

هانکی ظلمه التجا ایتسه‌ك فنا بولماز عجب
اویناداناستادیکور قورمش محبت پرده‌سی

درکه آل عباده مستقیم اول کمتری
کوستر وحدت ایلین قالقدقده کثرت پرده‌سی

منظومه‌سی که الحق شایان دقت وامعاندر .

شیخ کشتری [*] نك عرفادن بولوندقلرینه (کلشن) اسمنده‌کی اثر عارفانه‌لرندن منقول شو :

عدمسك اول عدمده سن ده سا کن
بولونماز واجبه معلوم و ممکن

بیتی شاهددر .

آتیده‌کی منظومه دخی ملعبهٔ خیال حقنده سویلنمش عبرت آمیز آثاردندر :

بو پرده چشم اهل ظاهره بر نقش صورتدر
رموز اربابنه اما که تمثیل حقیقتدر .

جهانه‌بکزه‌دوب شیخ کشتری بوپرده‌یی قورمش
مشابه ایلمش اجناسه تصویری نه دقتدر

هوادار صفایه نشوه بخش ایلر بونك سیری
حقیقت بین اولان ارباب طبعه عین عبرتدر

---

[*] (شستر) عجمستانك خوزستان ایالتنده بر شهر معروفدر . معربی تستردرکه کبار متصوفه‌دن (سهل بن عبداه تستری) بورایه منسوبدر . عثمانلیلرك عوامی میانده (کشتر) قوللانلمقده‌در .

نه‌وار بیلمز ورای پرده‌ده کیمسه بودر تحقیق
لسان حال ایله حال جهانی بر حکایتدر

اکر دقت اولورسه قاره کوزله حاجی ایوازه
مآن فهم ایدن اهل کماله باشقه حالتدر

نیجه معنا اولور ملحوظ تحتنده سیر ایت
نکاتن آکلاسون اهلی دیو عرض نزاکتدر

سونیجه شمع اشخاص صور نابود اولور بردن
جهانك بی بقا اولدوغنه ایشته اشارتدر

« دیکر »

شمعهٔ شادی یانیجه جلوه‌زادر پرده‌مز
پرتو فیض صفاله روشنادر پرده‌مز

هر دقیقه جالب حیرت مناظر عرض ایدر
بر تماشاخانهٔ عبرتنمادر پرده‌مز

شمعه‌مزده پرتو فیض حقیقت آشکار
خیره ساز دیدهٔ اهل دهادر پرده‌مز

دیده‌لر روشن کوکللر ذوقیاب اولسون بوشب
انشراح افزای بزمه آشنادر پرده‌مز

کلسه اول چشم سیاهم خنده‌لر پیدا اولور
جلوه‌کاه شاهد ذوق و صفادر پرده‌مز

١٣١٦

(قوصوه) كلمه‌سى حقنده تدقيقات لسانيه‌يه دائر

بر مقاله‌لرى

تتبعات عاجزانه‌مه كوره غزاة عثمانيه روم ايلى قطعه‌سنى فتح و استيلا ايتدكلرى زمان موجود اسما و بلاد سائره‌دن بعضيلرينى يا منسوبى اولدقلرى السنه‌دن حقيله مقابلى بوله‌رق ترجمه ايتمشلردر. مثلا:

(بەلو ، پوليا) كلمه‌سنى (آق اووه) ايله
(بلوغراد) » (آق حصار) » | ترجمه ايتدكلرى كبى
(چرناوودا) » (قره صو) » |
(استارا يلانينا) » (قوجه بالقان) »

بعضيلرينى‌ده جزئى تحريف ايده‌رك قبول ايتمشلردر. مثلا :

(اسقوبيه) كلمه‌سنى (اسكوب) ه |
(آندرينوپل) » (ادرنه) يه | تحريف ايتدكلرى كبى
(تسالونيك) » (سلانيك) ه |

بعضيلرينى‌ده كلياً تبديل ايتمشلردر . مثلا :

(وەلەز) كلمه‌سنى (كوپريلى) يه |
(بيتوليا) » (مناستر) ه | تبديل ايتدكلرى كبى
(لاريسا) » (يكى شهر) ه |

بعضيلرينى‌ده عيناً قبول ايتمشلردر كه اونلرده معلوم وزبانزد اولانلردر.

بو مقدمه‌جكى سرد ايتمكدن مقصد عاجزانه‌م ياپه‌بيلديكم تدقيقاته نظراً (قوصوه) كلمه‌سنى شرح و ايضاح ايله‌مكدر . شويله‌كه:

اسلاو لسانده‌كى (اووو = Ovo) اداتى همانا كثرتله بر اسم عامه

وبعضاً ده بر اسم خاص ایله بر صفته علاوه اولوندیغی حالده نسبت وتخصیص معنالرینی متضمن اوله‌رق بر طاقم اسماء مرکبه حصوله کتیرر . ازجمله :

(دیکن) معناسنی متضمن اولان (طرین) ایله برلشه‌رك(دیکنلك ودیکنلی) معناسنه کلن (طرینووو) ومخففی (طرنووه)؛ و(آرمود) معناسنی متضمن اولان (قروش) ایله برلشه‌رك (آرمودلی وآرمودلق) معناسنه کلن (قروشووو) ومخففی (قرشووه) ؛ و (بیاض) معناسنی متضمن اولان (بلو) ایله برلشه‌رك (بیاضلی وبیاضلق) معناسنه کلن (بلووو) و (بلووه) ؛ وسائره کبی . اسلاو لساننك بو مثللو ترکیباتی میدانده ایکن لسان مذکوره آشنا اولمایان بعض عثمانلی مورخین وجوغرافیونی احتمال که اشبو (اُووُ) کلمه‌سنی تورکجه‌ده‌کی (اُووه) معناسنه آله‌رق آناطولی‌ده تسمیه ایتدکاری (چوقوراووه) و (یاباناووه) وسائره کبی اسماء مرکبه تشکیل ایتمك فکریله (اسلاو) لساننك (اووو)سیله تورکجه‌نك (اووه) سنی برلشدیرمشلر ویاخود بو کلمه‌لرك تلفظجه یاقینلغندن ناشی هرنصلسه لاقیدانه داورانه‌رق (اووو) ایله نهایتلنن (اووه)یه تحول ایتمشدر. ایشته‌بیانی صددنده بولوندیغمز (قوصووه) کلمه‌سی‌ده اوقبیل بر (اسلاو) کلمهٔ مرکبه‌سیدر.

بو کلمه‌نك ترکیبنه دائر وارد خاطر اولان وجهلردن برنجیسی (قوصا) اسلاولساننده قاباجه اوت وسائره بیچمکه مخصوص بر آلت قاطعه اولوب (قوصوه) صحراسی ایسه اکثریتی اعتباریله اوتلقدن عبارت اولدیغنه نظراً (قوصا) ایله (اووو) نك ترکبندن میدانه کلوب بیچیله‌جك محل معناسنی متضمن اولان (قوصووو) کلمهٔ مرکبه‌سندن اولماسی اقتضا ایدر .

لکن داها زیاده اعتماد واحتجاجه صالح اولان ایکنجی وجه اولوب بو دخی بروجه آتی تحلیل ایدیله بیلیر . شویله که :

نهایتی خفیف بر صورتده تلفظ اولنان (ك) ویا (چ) ایله منتهی اولان (قوصوویك) ویا(قوصوویچ) وبونلرك مخففی بولنان (قوصووی) کلمه‌سی اسلاولسانده انواع طیوردن (قره‌طاووق) دینیلان (قوش) معناسنه (لك) و(لق) معنالرینی مفیداولان (اووو) کلمه‌سنك علاوه‌سیله (قره‌طاووغی) چوق بولونان محل معناسنی حصوله کتیرر که فی الحقیقه الیوم دخی مذکور قوشلرك (قوصووه) صحراسنده کثرتی بولونمالریله ده ثابت اولدیغی کبی فرانسزجه اوله‌رق (١٨٩٢) سنهٔ میلادیه‌سنده المانیانك (غوطه) شهرنده طبع اولونان مشهور [ژوستوس پرته‌س] عمومی اطلاسنك روم ایلی شبه جزیره‌سنی مبین اولان (٢٩) نجی صحیفه‌سنده قوصووه صحراسی فرانسزجه‌ده (قره‌طاووق) صحراسی معناسنی افاده ایدن [شان‌ده‌مه‌رل = champ de merle] دیه مذکور ومحرر اولدیغی کبی فرانسز حکما وجوغرافیونندن مشهور [بوی‌یه] نك [لغات تاریخیه وجغرافیا] سنده‌ده بووجهله معرف اولدیغنه نظراً بو وجهك هرحالده شایان قبول اوله‌جغی رونما اولور .

بعض عثمانلی ارباب قلمی‌ده (بویوك طبل) معناسنه اولوب (کوس) اسمیله زبانزد اوله‌رق اسکی محاربا تمز اواننده چالیندیغی کبی اوشانلی محاربه‌لرمزده‌دخی هیچ شبهه یوق چالینان (کوس) ایله (اووه)دن مرکب (کوس اووه) یعنی کوس ظفرك چالیندیغی اووه معناسنه کلدیکنی ، بعضلری‌ده اوفاق ، تفك عوارضدن صرف نظر اولوندیغی حالده (قاچانیك) بوغازندن (متروویچه‌یه) قادار طولی اون درت ساعتدن عبارت اولان (قوصوه) صحراسنك آز آغاجلق اولمسنی

وجسامتی نسبتنده حاصلات ویرمه‌مسنی نظر مطالعه‌یه آله‌رق ویاخود
دشمنك مقصدی عقیم قالدیغی محلدن کنایه اوله‌رق (کوسه اووه)
اولدیغی؛ برطاقملری‌ده (پرشتنه) ایله (کیلان) آره‌سنده واقع‌اولوب
او وقتلر جسامت و اهمیتی زیاده اولان و تورکجه (یکی بایر) ویا
(یکی تپه) مقابلیله ترجمه اولونه‌بیلن (نو وو بردو) قصبه‌سنه کویا
عثمانلیلر طرفندن (فوصووه) تسمیه اولدیغی جهتله اخیراً بو اسمك
بر قاچ داغ آشوری اولان عموم صحرایه شمولی اولمق اوزره توسیم
ایدلدیکنی درمیان ایتمك ایسترلرسه‌ده اشتقاق و ترکب لسان قاعدهٔ
سلیمه‌سنه اتباعاً آنف‌البیان (وجه ثانی) نك یعنی (قره طاووقلق)
معناسنك قبولی مقتضیدر ظننده‌یم . اسکوب ٣١٤

نظر اسلامده فقر رساله‌لرینك مقدمه‌سی

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمدلله رب العالمین والصلوة علی سیدالمرسلین وعلی آله وصحبه
اجمعین. وبعد : (فقر) حقنده شرف‌وارد اولان بر قاچ احادیث‌شریفه
آراسنده‌کی من جهة‌الصور کورونن تناقضك حل وبیانی بر ذات
معارفسمات طرفندن امر اولوندی . عبد عاجزده مستعیناً بالله تعالی
اولبابده‌کی مطالعات و لایحات قلبیهٔ احقرانه‌می مفید و مختصر
رساله‌جك حالنه افراغ ایله‌یوب حسب البشریة ظهور ایده‌جك
نواقصك اکمالی ارباب عرفان و کمالك همتلرینه تودیع ایله‌دم .
(و من الله التوفیق) . مناستر ١٣١٣

دليل التفاسير نامنده‌كى رساله‌لرينك افادهٔ مخصوصه‌سى

اخوان دين مبينه بر خدمت ناچيزانه‌ده بولونمق امل خالصانه‌سيله هرحال وكارده رهبر فيض ونجات اسلاميان اولان قرآن كريمك مفرداتيله مفسرين كرام حضراتنك اقوال وطبقاتنى وتأليف بويوردقلرى تفاسير شريفه‌نك اسامئ انواعنى برآرايه طوپلايه‌رق اشبو رساله‌يى ميدانه كتيرمكه چاليشدم. نواقصنك اكمالى اصحاب فضل وعرفاندن مرجودر ومن الله التوفيق . سنه ١٣١١

(منتخبات مصاريع وابيات) عنوانلى اثرلرينك افادهٔ مخصوصه‌سى

لسان درربار نبوتدن شعرك مزيت وحكمتى ، شعرانك علويت وفضيلتى حقنده شرفصادر اولان يدى سكز قادار احاديث شريفه ارباب دانش وعرفانك خاطر نشانيدر. شبهه ايدلمزكه شعراى اسلاميه حضراتنى‌ده بو دقيقه‌يه وقوفلرندن ناشى كلام منظومك منثوره رجحاننى باوجوه اكلايه‌رق حيرت افزاى عقول نتيجه آثار مقبوله براقمش وآلان براقمقده بولنمشلردر. بو آثار ايچنده بعضاً ادبى وحكمى بر مصرعه تصادف اولونوركه صحيفه‌لر طولوسى نثرله افادهٔ مؤداسى ممكن اولاماز . اولسه‌ده كلام منظومك آرايش مذاق اولان او لذت روحانيسى حصول بولاماز . حتى منظوماتك بعضيلرى اخلاق عموميه نهجنده دستور حكمت حكمنى احراز ايده‌رك عوامك بيله حافظه‌سنى تزيين والسنهٔ احتجاج ناسى تحكيم ايله‌مكده‌در. عبد عاجز لياقت واقدام

اولمادیغی حالده مجرد شعرای کرام سالفه وحاضره‌دن آثار عالیه‌لرینی کوره‌بیلدیکم ذوات معارفسماتك یوزی متجاوز دواوین وآثارینی کوزدن کچیره‌رك وخرابات ، مجموعهٔ معلم ، میزان‌الادب ، نوادرالآثار کبی مؤلفات مقبوله‌یی‌ده باشلیجه مرجع اتخاذ ایده‌رك ادب ، اخلاق ، امثال ، حکمت ، عبرت نقطه‌لرندن انتخاب ایتدیکم مصاریع وابیاتی بونسخه‌یه جمع ایدوب (منتخبات مصاریع وابیات) اسمیله توسیم ایتدم . هر سوزك قائل صحیحنی بولمق ایچون علی وسع‌الطاقة چالیشدم‌سه‌ده بعضاً بر بیتك مختلف ذواته نسبت اولوندیغنی کوردم . ازجمله تذاکر شعرادن فطین افندی مرحومك تذکره‌سنده (راشد) اسمیله بنام ذواتدن یالکز مورخ (راشد) افندیدن باشقه‌سنك مجموعهٔ اشعارینه دسترس اولمق ممکن اولامدی . بوسببله نسبتده اصابت ایده‌مه‌مك احتمال قریسندن ناشی بیاغی مأیوس اولدمسه‌ده جناب علی المرتضی (رضی الله عنه) نك : (لاتنظر الی من قال وانظر الی ماقال) کلام عالیلرینی درخاطر ایده‌رك مستریح اولدیغم کبی بو جمعدن مقصد عاجزانه‌م دخی اسامیٔ جلیلهٔ شعرایی تصحیح و تعداد اولمایوب بلکه اونلرك منتخبات آثار نفیسه‌لرندن ادب ، امثال و اخلاقه متعلق اولانلرینی کتابت عثمانیه‌یه یکی باشلایان اطفال‌وطنله لسان‌عثمانی تحصیلنه هوسکار اولان اجانبه قولایجه بیلدیرمك خدمتندن عبارت اوله‌رق بومقصدك ایسه نسب امرینه مربوط اولمادیغنی ملاحظه ایله تسلییاب اولدم .

اکر هر اثرك مؤثر صحیحنی تعیین صورتیله خطاسزجه بر مجموعه میدانه کتیرمك ایستنیلورسه هرعصر رجالنك آثارینی محتوی برمرجع تتبع ایدلمکه وابسته‌در . بو جهتله ظهور ایده‌جك خطیئات ونقایص بندکانه‌مك خلوص نیت حقیرانه‌مه باغشلانوب ــ طبعهٔ ثانیه‌یه موفقیت

حصولنده تصحیح ایدلمك اوزره ـ طوغروجه احقرلرینه اخطار واهدای آثار بویورمه‌لرینی ارباب معارف حضراتندن بالخاصه استرحام ایلرم. عنایت رب متعال ایله آثار فارسیه‌یی جامع اولان قسم ثانیسی دخی دردست اکمالدر ومن الله التوفیق .   سنه ١٣١٢

تورکلرك علوم وفنونه خدمتلری نامنده‌کی اثرلرینك

مقدمه‌سی

تورکلرك مختصرجه تاریخلرینی اوکرنمك ایچون (تورك) ، (تورکستان) ، (بخارا) ، (خیوه) ، (خوارزم) ، (خراسان) کبی کلماتك تعریفاتنه ، داها زیاده معلومات آلمق ایچون دخی مفصل وبی‌غرض تاریخ وجوغرافیا کتابلرینه مراجعت لازم کلیر .

لکن مقصد عاجزی تورك تاریخی یازمق دکل ، بلکه بوقومدن یتیشوب علوم و فنون شعبه‌لرنده قیمتلی اثرلر براقان علوم و معارف اربابنك فهرس قبیلنی فقط مختصر صورتده احوال تاریخیه‌لرینی یازه‌رق تورکلری یالکز آقنجی مقوله‌سی قابا بر قهرمان ظن ایدن بر آلای غرضکارانك افکار واهیه‌لرینی ردوجرح ایتمکدرکه عصرحاضرده‌کی اوروپا السنهٔ شرقیه علماسنك تورك ادبیات و علماسی حقنده‌کی تدقیقات و کشفیاتلری‌ده ادعامزی من وجه تأیید ایتمکده‌در .

شوراسی‌ده شایان دقتدرکه تورکلر قبول اسلامدن صوکرا حروف و کلمات عربیه‌یی‌ده اخذ وقبول ایتدکلرندن ، ایچلرندن یتیشن اوفاق تفك طوائف ملوکله برابر (غزنویان) ، (سلجوقیان) ، (عثمانیان) اسملریله بنام اولان اوچ بیوك قسمدن وبالخصوص (غزنوی) ،

(سلچوقی)لردن ظهور ایدن ارباب علم و کمال آثار دینیه وفنیه‌لرینک همان جمله‌سنی عربجه وآثار ادبیه‌لرینک اکثرینی فرسجه یازدقلرندن «مدنیت اسلامیه» یازان آوروپالیلر بو نکته‌یه عدم دقتلرندن ناشی تورك ارباب معارفنی عرب و عجم انتخاب معارفیله قاریشدیرمشلردر. حالبوکه معارف و مدنیت اسلامیه خادم و ناشرلری اولان ذوات فضائل سماتك نصفنك دکلسه‌ده ثلثنك مطلقا تورك اولدقلری انساب و منشألریله ثابتدر .

هله علوم دینیه یعنی (تفسیر) ، (حدیث) ، (تصوف) ، (فقه) ، (کلام) علملرنده اثر یازان ذوات کرامك همان نصفنك تورك اولدقلری کنیه‌وممکتلری دلالتیله‌میداندەدر. شوقادار وارکه‌بواوفاق رساله مذکور ذواتك هپسنی تعداد و بیانه مقتدر و کافل اولاماز . معمافیه مأخذمز اولان کتابلردن اسملری یازیله بیلن ذوات ایچنده بالکه بر ایکیسنك عرب و عجم انسالندن اولمق احتمالی وار ایسه‌ده بونلرکده مدت مدیده تورك دولتلرینك حمایه و تربیه‌لرنده بولونمه‌لرندن دولایی عادتا تورکلشمش اولدقلری آشکاردر .

چونکه تورك ملوکی طوائفی دخی داخل اولدقلری حالده سلاطین (غزنویه) ، (سلچوقیه) نك خلفای عباسیه‌یه اقتفاءً حکماوعلمایه اولان انعام و التفاتلری تاریخجه مثبتدر . بونلردن (ملکشاه سلچوقی) نك (تاریخ جلالی) تأسیس ایتدیکی تاریخ فنی ، علم هیأت نقطهٔ نظرندن بیوك بر همت اثری اولدیغی بالعموم ارباب فنك تحت تصدیقنده‌در. هله (سلطان محمود غزنوی) نك علماوحکمانك حمایه خصوصنده‌کی قیمتشناسانه احوالی عادتا داستان حکمنده‌در. عالم اسلامیتده ابتدا بنا اولونان « مدرسه » ، که (نیشابور) ده ایدی ،

بانیسنك سلجوقیه‌دن آلپ آرسلانك وزیری (نظام‌الملك) اولدیغی تاریخ شناسانك معلومیدر . تورکلرك مسافر آغرلامقده‌کی عالیجنابانه احوالی ایسه اسکیدن بری معلوم بر کیفیتدر . ازجمله (اصطخری) (صغد) نواحیسنده بر خانه قپوسنك یوز سنه‌دنبری قاپانمامق اوزره میخلی بولوندیغنی حکایه ایدییور . (قزوینی) ماوراءالنهرده یابانجی بر آدمك مسافر بولوندیغی خانه‌ده کندیسنی عادتا کندی خانه‌سنده ظن ایتدیکنی یازییورکه بو حال الآن میدانده‌در . برده تورك امرا وسلاطینلرینك ارباب علم و معرفتی حمایه ایتمکله برابر جدول (قانال) آچمق ، یول یاپمق ، مسافر خانه‌لر بنا ایتمك خصوصلرنده یکدیکرینه مسابقه ایدرجه‌سنه چالیشدقلری مستشهدات تاریخیه‌دندر .

الیوم اهل فارس ، (خراسان) ، (آزربایجان) سکنه‌سنك قسم اعظمی تورك وتورکمن نسلندن بیلیرلرکه بو بیلکی تاریخجه‌ده دوغرودر . بوجهتله خراساندن یتیشن علما وحکمانك دخی همان جمله‌سنك تورك ویاخود تورك حمایه‌سنه کیرمش اهل فرس اوللری لازم کلیرکه بو تقدیرجه « غزالی » « تفتازانی » ، « سید شریف جرجانی » ، « نصیر طوسی » ، « مولانا جامی » ، « امام الحرمین » وسائره کبی دهاتدن اکثرینك‌ده تورك اولدقلری وبالخاصه تورك دولتلرینك زمان حکومت وتحت حمایتلرنده یتشدکلری امر آشکاردر . عثمانلیلرك ظهورندن زمانمزه قادار کلن ومسلککلرنده اثر یازان « مشایخ ، علما ، شعرا ، ادبا ، مورخین ، اطبا ، ریاضیون ، جوغرافیونك ، مولد ، تاریخ وفات ومدفنلریله یازدقلری اثرلرینك اسملری « عثمانلی مؤلفلری » نامنده یدی فصل اوزره مرتب اوچ جلد تشکیل ایدن کلیاتده مندرجدر .

مناستر سنه ١٣١٢

طرز عتیق کتابتمزی آکدیرد بر مکتوبلری

حضور معالی موفور فضائلپرورلرینه

معروض بندکانه‌مدر

کونش قادار عالی ومبجل بر توجه جهانبانلرکه اثر کزین عنایتی اولمق اوزره کچنده اهداسنه بذل عنایت وعاطفت بویوریلان ایکی نسخهٔ کمالاتی فرط تعظیم وافتخار ایله آلدم . هر برینه قارشی نکاه تبجیل وحیرتم انعطاف ایدنجه مست ومفاخر اولان روحم (کتاب اتی من سماء العلی، الی مستهام حزین کئیب، فالقاه مستجمعاً للمنی، کوصل الحبیب وفقد الرقیب) قطعه‌سیله ترانه‌زن فخر ومسرت اولمغه باشلادی . فضل وعرفان بیعدیلیله امت محترمه‌نك اعلان مباهات ایتمکده حقلی بولوندیغی بر تحریر جامع الکمالاتك مظهر لطف قدردانیلری اولمق نه بویوك بر نعمت ایسه، او بحر معارفك معالئ افکارینه بر تجلیزار روح افزا بولونان آثار مکملهٔ فضیلتیله تنویر ذائقهٔ وجدان سعادتنه نائلیت دخی اونسبتده ذیقیمت اولدیغندن، فقیری بویله بر شرفه مظهر ایدن عنایتکار قدر شناس بر فاضل عصرك الی الابد شاکر منتدار وانسانیق وذاکر مناقب علویتی اولمق طبیعی وانوار توجهات فضائلپیرالرینك انعکاسات عالیه‌سیله حیات جدیده بولمق آرزوی صمیمیسنك جایکیر دل عاجزی بولوندیغی خصوصی عرض وایضاحدن مستغنی بولونمقله، تشکرات منتدارانه‌می تقدیمه، وتوالئ الطاف جلیله‌لرینی استرحامه مجاسرت ایلرم اولبابده وهرحالده

٣١ کانون ثانی سنه ١٣٢١

سلانیك عسکری رشدیه‌سی

مدیری بیکباشی

بنده‌لری

فطرةً شاعر اولمادقلری جهتله انشاد شعرله اشتغاللری یوقدر. یالکز تجربهٔ قلم نوعندن متصوفانه برقاچ منظومه‌لری واردر :

متصوفانه بر غزلی :

کاه رحیق نشوهٔ توحیده مُجْلادر کوکل
که صفای ذوق وحدتله مجلّادر کوکل

آسمان فیض عرفانده دمادم سیر ایدر
(لن ترانی) مظهری مستانه موسادر کوکل

چوقیدر سویلرسه بانك (لااحبّ الآفلین)
مظهر فیض محمد نور مولادر کوکل

(ثم وجه الله) ه مصدر کعبهٔ رحماندر
برق اورور نورالهی عرش اعلادر کوکل

سرّینك ادراکی آنجاق کشف وذوقه منحصر
بو سببدن حل اولونماز بر معمادر کوکل

منکشف اولماز رسوم اربابنه طاهر بو راز
نشوه‌یاب صحوهٔ نور تجلّادر کوکل

١٣١٥

بوغزل برقاچ ذات طرفندن تنظیر وتخمیس ایدلمشدر.

(سبيل الرشاد) لـ (١٠) نومرولو نسخه‌سنده منتشر

(صنعت خط) مقاله‌لری :

– خطوط اسلاميه منتسبلرندن خالد بك افندی‌يه –

صنعت خط ، صنايع نفيسهٔ اسلاميه‌نك بر شعبهٔ مهمه‌سيدر . بوبديع صنعتك منشأيله واضع وموجدلرينه وايجاد وابداع ايتدكلری خطوط متنوعه‌نك اسملريله اطوار ودقايقنه دائر خطاطين عثمانيه‌دن (عالی) افنديك (مناقب هنروران) (توقادی احمد درويش افنديك) (مرأس الخط) (نفس زاده ابراهيم) افنديك (گلزار صواب) (صويولجی زاده نجيب افنديك) (دوحة الكتاب) (مستقيم زاده سليمان) افنديك (تحفة الخطاطين) و (سلسلة الخطاطين) و (كوستنديل مفتيسی شمعی) افنديك (تحفة الخطاطين) اسملرنده‌كی غير مطبوع اثرلريله (ايرانی حبيب) افنديك (خط وخطاطان) اسمنده‌كی مطبوع اثرنده تفصيلات لازمه مندرج اولديغی كبی تاريخ (ابن خلدون) مقدمه‌سنده وامام (راغب اصفهانی) نك (محاضرات الادبا) سنك (ماجاء في الكتاب والكتابة) بحثنده‌ده مسرودات واقفانه محرردر بونلردن باشقا قواعد خط وكتابته دائر (سلطان علی مشهدی) نك منظومهٔ توركيه) سنده‌ده ايضاحات مقتضيه مقيددر. [١]

---

[١] كتبخانهٔ عمومی‌ده صنعت خط وكتابته دائر اون يدی رساله‌يی حاوی برمجموعهٔ قيمتدار واردركه مندرجاتی بروجه آتی‌در :

بضاعة المجود للسنجاری

قصيدة ابن البواب في صناعة الكتاب

باب علم نبی، جناب امام علی‌ده بوصنعت جلیله‌یی تقدیر وتبجیل ضمننده (اکرموا اولادکم بالکتابة فان الکتابة من اهم الامور واعظم السرور) و (الخط الحسن نزهة العیون وزکانة القلوب) و (الخط الحسن للفقیر مال وللغنی جمال وللحکیم کمال) بیوردقلری کبی (تعلم قوام الخط یاذی التأدب ، وما الخط الا زینة المتأدب ، فان کنت ذومال فخطك زینة ، وان کنت محتاجاً فافضل مکسب) قطعه‌سیله‌ده تأیید مقصد بیورمشلردر . آیات جلیلهٔ قرآنیه‌دن (ن والقلم ومایسطرون) آیة

شرحها لابن بصیص الشافعی
شرح آخر علیها لابن الوحید
قاعدة فی صنعة بری القلم
لمحة المختطف فی صناعة الخط للابهری الصوفی الصلف
لمحة المختطف فی صناعة الخط الصلف لابن الوحید
کتاب فی شرف الکتب والکتابه لعز بن عبدالسلام السلمی
عمدة الکتاب وعدة ذوی الالباب مما للامیر ابن بادیس صاحب المهدیه
وفیها فن التجلید
کتاب العمدة فی صناعة الکتابه للشیخ عبدالله بن علی الهیتی
عدة الکتاب من البری والکتاب لابن مقله
رسالة من علم الخط والقلم لابی علی بن مقله
رسالة لطیفه من علم الخط
کتاب الاصابة فی معرفة اصول الکتابة
فائده فی الخط
فائده اخری فی الخط
فائده فی الخط السیوطی
جمة الخط الحسن (مستقیم زاده) ییلدیز کتبخانه‌سنده
اثر المبسوط فی رسوم الخطوط (مستقیم زاده) ییلدیز کتبخانه‌سنده
اسرار خط (ایوب تربه‌داری احمدوهبی افندی) ییلدیز کتبخانه‌سنده
رساله فی علم الخط (خطاط عبداه قریمی) ییلدیز کتبخانه‌سنده
مجموع الاقلام (محمد رشید بن عبده الکرجی) عاشر افندی‌ده

کریمه‌سنك تفسیرنده مفسرین عظام حضراتی جانبندن تفسیرات متنوعه ایراد اولوندیغی کبی شیخ التابعین (حسن بصری) حضرتلری‌ده (ن)دن مقصد دوات، (قلم) دن مقصد کتابت، (یسطرون) دن مقصد خط اولدیغنی اتیان ایتمشلردر . ایشته مادی ومعنوی قدری جلی اولان بوصنعت جلیله‌نك ترقی وتعالیسنه وقف وجود ایده‌رك بویولده حیرتبخش عقول الواح قیمتدار وجوده کتیرن اسلاف کرامك ولو مختصر اولسون تراجم احوالنی بیلمك وهر برینك بودقیق صنعتده نه کبی تجدد وبدیعه‌لر کوستردکلرینی اوکرنمك لازمهٔ قدردانیدن اولدیغیچون او اثره اقتفا ایده‌رك بویولده چالشمق‌ده شبهه‌سزکه بزلر ایچون واجبهٔ قدرشناسیدر.

اسلاف خطاطینك (شش قلم) تعبیر ایتدکلری کوفی ، ثلث نسخ، محقق، ریحانی، توقیع، وبونلره علاوةً تعداد ایدیلن تعلیق ، نست تعلیق، دیوانی، رقعه، سیاقت ، چب ، مسلسل وسائره کبی قلملرده مندمج صنعت وانجه‌لکلری تدقیق وتفریق ایتمك اربابنه معلوم اولدیغی اوزره هرکسه میسر دکلدر. بوسببدن صنایع نفیسهٔ اسلامیه شعباتندن پك مهم بر شعبه‌یی تشکیل ایدن (صنعت خط) شعبه‌سنك احیا وادامه‌سی خصوصنده موزهٔ عثمانی مدیریتنك اربابندن مرکب برجمعیت متخصصه تشکیلیچون منسوب اولدیغی معارف نظارتندن تخصیصات لازمه طلبنده بولونمسی زماننك حلول ایتدیکنه قائل اولان مشتاقین ومنسوبین علم خط چار چشمله منتظردر . زیرا برقاچ سنه داها بویولده التزام اهمال ایدلدیکی تقدیرده برطرفدن ـ ذاتاً عددی پك محدود اولان ـ اربابی قالمایه‌جغی جهتله مقتضی مبانینك قدسیت وعلویتیله متناسب یکی برلوحه یازیله‌میه‌جغی کبی بر

طرفندن‌ده عدم ذوق وتقدیر دولاییسیله الده موجود کوچوك بیوك الواح نفیسه خراب اولوب کیده‌جك وشاید بونلردن بر دانه‌سنك تعمیرینه لزوم کورونسه او لوحهٔ نفیسه بالطبع صنعت خط دائره‌سنده تعمیر ایدیله‌میه‌جکندن محوه محکوم قاله‌جقدر .

اوروپا موزه‌لرینك خط قسمنی تدقیق ایدن عثمانلیلرك ابن مقله، ابن بواب، یاقوت مستعصمی عبداه صیرفی، خیرالدین مرعشی وسائره کبی اساتذهٔ علم خطك آثاریله برابر بتخصیص عثمانلی خطاطلری اساتذه‌سندن اولان شیخ حمداللهك، قره‌حصاری‌نك، دامادشکراللهك حسن اسکداری‌نك ، خالد ارضرومی‌نك ، درویش علی‌نك ، حافظ عثمانك، یدی قله‌لی سید عبداللهك ، اکری قپولی خواجه راسمك ، متأخریندن اسماعیل زهدی‌نك، یساری‌نك، راقمك، محمود جلال الدینك، مصطفی عزتك ، شفیق بك ، شوقی افندی وسائره‌نك کلام قدیم مرقعات مثللو آثار قیمتدارینك نه‌قدر اعتنالرله محافظه ایدلدکلری البته منظورلری اولمشدر بو صنعت دقیقه‌یه کرك وقوف، کرك توارث دولاییسیله یابانجی اولان غربیونك بیله بودرجه تقدیر قیمت ایتملری صنعت نامنه شایان تحسین اولمغله برابر بزلر ایچونده موجب تأمل وانتباه اولماسی لازم کله‌جکی آزادهٔ کواهدر.

بروسه‌لی محمد طاهر بن رفعت

تصویر افکار غزتەسی عالم اسلام مقالاتی محرری بك افندی‌یه

تصحیح ذهول

میرم

محبت اسلامیه سائقه‌سیله یازمقده اولدیغکز مقالاتی دقت وممنونیتله اوقومقده‌یم . جناب حق سعیکزی مشکور بیورسون . (٧٢٧) نومرولو نسخه‌ده (غربده اسلامیته عائد اثرلر) سرلوحه‌سیله یازیلان مقاله‌ده‌کی اثر ذهولی اشتغال ایتمکده اولدیغم علم احوال کتبه تعلقی دولاییسیله تصحیح و توضیح ایتمك ایسته‌رم . شویله‌که : ناشر اثرك اسمی (مارقالیوت) دکل، باصدیرمقده اولدیغی (طبقات) ك باشلرنده‌ده یازدیغی وجهله (د . س . مرجلیوس) در. بو ذاتله کچن سنه بوراده کوروشدم. لسان عربی‌ده‌کی وقوفی اعتباریله طانیه‌بیلدیکم مستشرقلرك جمله‌سندن فاضلدر . طبعنه همت ایتدیکی (طبقات) ده اولجه (اوروپا) ده اخیراً سکز جلد اوزره (مصر) ده طبع اولونان مشهور (معجم البلدان) مؤلفی (یاقوت رومی) نك (معجم وطبقات الادبا) اسمیله معروف (کتاب ارشاد الاریب الی معرفة الادیب) اسمنده‌کی اثر جسیمدر. بو اثرك بر آراده تکمیل طاقمی شرق وغرب کتبخانه‌لرینك هیچ برنده موجود دکلدر . (مرجلیوس) افندی بش آلتی سنه‌در محضاً بو اثرك نسخه‌لرینی طوپلایه‌بیلمك ایچون اوزون سیاحتلره ، بیوك زحمتلره قاتلانه‌رق (ع) حرفنی حاوی جلدینی استانبولده (کوپرولو) کتبخانه‌سندن دیکرلرندن بعضیلرینی ده (نویورق) ، (بومبای) ، (اوقسفورد) کتبخانه‌لرندن بوله‌رق بو کره بشنجی

جلدینی طبع ایتمشدر. اثرك تکمیلنه یاقین مجلداتی الده ایدلمش ایسه‌ده آراده قالان بر جلده هنوز ظفریاب اولونمامشدر . اعتنای مخصوصله طبع اولونان جلدلردن بش دانه‌سی طابع قدردانی طرفندن کتبخانهٔ عمومی حافظ کتب فاضلی اولوب اثرك حین استنساخنده بعض نقاطنك حل وتصحیحنه همتی سبق ایدن خواجه اسماعیل صائب افندی‌یه اهدا قلنمشدر .

تراجم احوالی یازیلان ذواتدن بعضیلرینك اسملرینی مبین اولان اسامی‌ده کوردیکم مرتب خطالرینك تصحیحنی‌ده موجب فائده اولور مطالعه‌سیله تصحیح ایله‌دم :

عثمان بن جنین (عثمان بن جنی) در .

علی ابن حسن الشافی الجلی (علی ابن الحسن شمیم الحلی) در .

محمد القاضی التنوکی (علی ابن المحسن ابوالقاسم التنوخی) در .

خلیفه علی (یا امام علی ویاخود علی ابن خلیفه) در .

بروسه‌لی

محمد طاهر

تصویر افکار

طاهر بك افندینك تصحیح بویوردقلری فقراتی ، آژدرهانده منتشر تاتارجه « ایدل » غزته‌سندن نقل ایتمشدك . غالبا اوده باکوده چیقان تاسپی اسمنده بر روس غزته‌سندن اقتباس ایتمش. بویله لساندن لسانه ترجمه ونقل اولونان اثرلرك آز چوق تغیره اوغرامامسی ممکن اولمادیغنه نظراً ذهولات واقعه‌نك معذور کوزیله‌جکنی امید ایدر

و طاهر بك افندی‌یه‌ده تصحیحات واقعه‌لرندن طولایی بیان تشکر ایله‌رز و بوتون ارباب فضل وعرفانمزك کوردکلری بوکبی خطالری ده ذهوللری تصحیحا همتلرینی تمنی ایده‌رز .

عموم مکاتب عسکریهٔ شاهانه نظارت جلیله‌سی جانب سامیسنه

صورت

نومرو ٥٣

عقائد منجیهٔ اسلامیه‌نك ایجاب ایدن نقاطنك فنون حاضره‌یه تطبیقاً تعلیم وتدریسی وعلوم دینیه‌نك جهت علمیه‌سنه عائد اولان مسائلك دخی فضائل و فوائد معنویه‌سیله برابر فوائد و محسنات مادیه‌سنك‌ده تفهیمی حالنده‌کی محسنات مستغنیٔ عرض وایضاحات اولدیغی ودوقتور حسین رمزی بکك [علم حال طبی] وياخود طبیب احمد جیخون افندی مرحومك : [مرأة الصحة فی احکام الاسلامیه] اسملرنده‌کی رساله‌لری ایسه محسنات معروضه‌یی قسماً احتوا ایله‌دیکی جهتله مکاتب رشدیهٔ عسکریه بشنجی سنه شاکردانك عقائد دینیه درسلرینه ضمیمةً ادخالی فکر قاصرانه‌مجه بالوجوه بادیٔ محسنات کبی مطالعه اولونمش ایسه‌ده هر حالده کیفیتك امر و ایفاسی متوقف رأی جلیل جناب نظارتپناهیلریدر اولبابده

۱۲ تشرین ثانی ۱۳۲۲ — سلانیك رشدیهٔ عسکریه‌سی مدیری بیکباشی

محمد طاهر بن رفعت

تورك يوردنده « توركلرك فائده‌سنه چالیشانلردن » سلسله‌سی آلتنده متفکر ومتتبع شبان ادبامزدن کوپرولو زاده محمد فؤاد بك افندی قلمیله یازیلمش ترجمهٔ حاللری

بروسه‌لی طاهر بك

توركلرك أك بويوك كتابيات عالمی عنوان مفخرتنه جداً کسب استحقاق ایدن بروسه‌لی محمد طاهر بك، سلطان عبدالمجید دوری رجال عسکریه‌سندن میرلوا اسکداری سید محمد طاهر پاشا زاده رفعت بکك مخدومیدر. اولا عسکرلکه انتساب ایتدیکی حالده مؤخراً احوال صحیه‌سندن دولایی تجارت وکتابتله اشتغال ایدن رفعت بك، نقشبندی طریقنه سالك، تاریخ، تراجم احوال وشعر وتصوفله متوغل بر ذات ایدی «۱۲٧۸» جمادی‌الاولی‌سنك اون دوقوزنجی چهارشنبه کیجه‌سی بروسه‌ده « یر قاپی » محله‌سنده تولد ایدن محمد طاهر بك، هرحالده بوتأثیرات ارثیه‌دن نصیبه‌دار اولمشدر. « عثمانلی ـ روس » سفر اخیرینه کوکللو اولارق اشتراك ایدن رفعت بك « پلونه‌ده » « دوبنیك » جوارنده نهایت شهید اولدیغی زمان، مخدومی ملکیه رشدیه‌سی برنجیلکله بالا کمال عسکری اعدادیسنه قید اولونمش ایدی. واوچ سنه صوکرا، « ۱۲۹٦ » ایلولنده اورادنده برنجیلکله نشأت ایده‌رك مکتب حربیه‌یه کجدی. « ۱۲۹۹ » ده پیاده ملازم ثانیلکیله مناستر رشدیهٔ عسکریه‌سی جغرافیا وهندسه معلملکنه تعیین اولونارق بوصورتله خدمات ملیه ومعارفپرورانه‌سنه باشلادی.

طاهر بکك بوندن صوکرا کاه مناسترده، کاه اسکوبده، کاه

سلانیکده اکثریتله معارفه عائد مختلف مأموریتلرده کچیردیکی حیات، هرمعناسیله برحیات فضل ومساعیدر. مشار الیه برطرفدن طلبه‌سیله رفقای مساعیسنی ارشادات وطنپرورانه‌سیله تنویر ایتمش، دیکر طرفدن فنون وصنایع اسلامیه وبالخاصه تاریخ وتراجم احوال ایله اشتغال ایله‌مشدر. مشروطیتك اعلانندن اول روم ایلیده‌کی حرکات احرارانه‌یه برصورت فعالانه‌ده اشتراك ایده‌ن وعین زمانده تألیفات ومقالات جدیده‌سیله عالم عرفان ومطبوعاتده یوکسه‌ك بر موقع اشغال ایله‌ین طاهر بکه، عبدالحمیداداره‌سنك هرحالده برنظر شبهه ایله باقاجغی طبیعی ایدی. ایشته بوندن دولایی مشار الیه حقنده متعدد دفعه‌لر ژورنال ویریلمش، حیات عسکریه‌سنده دائما اك آز «مضر !!» اولابیله‌جك یرلرده قوللانیلمشدر.

اعلان مشروطیتی متعاقب بروسه مبعوثی انتخاب اولونارق پارلامنتو حیاتنه قاریشان ونهایت ایلك مجلسك ختام مدتنده حیات سیاسیه‌دن چکیله‌ه‌کی مسلك عارفانه وذوق عالمانه‌سنه دها موافق بولان محمد طاهر بکك بزجه اك بویوك قیمتی اسکی بر «تورکجی» اولماسیدر. بوندن یکرمی؛ یکرمی بش سنه اول تورك ملیتپرورلکی فکری هنوز بر رشیم حالنده بیله موجود دکل ایکن، طاهر بك ـ ولد افندی، نجیب عاصم بك کبی ـ پك محدود برقاچ رفیقیله برابر تورکلك فکرینی نشره چالیشیوردی. اواثناده اقدام کلیاتی صیراسنده نشر اولونان «تورکلرك علوم وفنونه خدمتلری» عنوانلی اثر، تورك ملتنك علم ومدنیت ساحه‌سنده نه بویوك خدمتلر ایفا ایتدیکنی کوسترەرك غرضکارلرك ملتمز حقنده‌کی اسناداتنی جرح ایتمك مقصد علویسیله یازیلمشدی. پك مهم، پك جدی تدقیقات وتتبعاتك محصول کزیف

اولان او اوفاق حجملی اثرك قیمتی اصل شیمدی حقیله تقدیر اولونابیلیور. عربجه ویا عجمجه یازدقلری ایچون اوزمانه قادار عرب ویا عجم ظن اولونان اکابر اسلامك، مثلا فارابیلرك، ابن سینالرك، شوکت بخاریلرك، جوهریلرك تورك اولدقلرینی کوسترمکله، طاهر بك تورك ملتنك قابلیت وذکاسنه، خدمات مدنیه‌سنه اك قطعی دلیللر بولمش اولویوردی.

پك اوزون سنه‌لردن بری یورولماز برعزم وهمتله عثمانلی دولتی زماننده یتیشن مشایخ، علما، ادبا، مورخین، اطبا، ریاضیون وجوغرافیونك آثار وتراجم احوالیله اشتغال ایده‌رك بوخصوصده مطبوع وغیر مطبوع پك قیمتدار آثار عالمانه وجوده کتیره‌ن طاهر بك، طرز مساعیسی اعتباریله هرکسه وبالخاصه کنجلرمزه عبرت آمیز بر مثال اولمالیدر. برمملکتك ترقیات علمیه وفکریه‌سی، هرشعبه‌ده بیوك متخصصلر یتیشمکله قابل اولور؛ حالبوکه کمال تأسفله اعتراف ایتمه‌لی‌یزکه بوذی شرف عنوانه ادعای استحقاق ایده‌بیله‌جك آدملرمز کنجلر آراسنده‌ده اختیارلر آراسنده‌ده پك نادردر. یورولوب اوصانمادن بر مسئله حقنده سنه‌لرجه تکشیف مساعی ایده‌جك ارباب همته ارباب اختصاصه بدل، بزده اك مهم موضوعلر حقنده اوچ هفته‌ده جلدلر وجوده کتیره‌ن متخصصلر موجوددر. ایشته طاهر بکی بو اعتبار ایله‌ده چوق نادر بر نمونهٔ مساعی عد ایدییورز. شو صوك کونلرده ایکی فاضل رفیقیله استانبولك وقف کتبخانه‌لرینی بربر تفتیش ومعاینه ایتمك وظیفه‌سیله عددی یوز بیکه بالغ اولان آثار نفیسه‌یی تکرار برر برر الدن کچیره‌ن، وآنجاق اربابنك آکلایابیله‌جکی

برذوق مخصوص ایله یکی بر چوق نوطلر آلان بواستاد، اسکی تورك عزم بلندینه یکی بر نمونه داها کوسترمش اولویور.

«تورك درنکی» اعضاسندن وَ «تاریخ انجمنی» اعضای معاونه‌سندن اولان طاهر بکك همان عمومیتله کتابیات وَتراجم احواله متعلق آثار مطبوعه‌سی بروجه آتیدر:

« تورکلرك علوم وفنونه خدمتلری » ـ « ترجمهٔ حال وَفضائل شیخ اکبر » ـ « کبار ومشایخ علمادن اون ایکی ذاتك تراجم احوالی » ـ « مشایخ عثمانیه‌دن سکز ذاتك تراجم احوالی » ـ « علمای عثمانیه‌دن آلتی ذاتك ترجمهٔ حالی » ـ « عالی وَکاتب چلبی‌نك ترجمهٔ حاللری » ـ « آیدین ولایتنه منسوب مشایخ، علما، شعرا ومورخینك تراجم احوالی » ـ « دلیل التفاسیر » ـ « منتخبات مصاریع، وابیات عثمانیه » ـ « حاجی بایرام ولی » ـ « اخلاق کتابلریمز » ـ « نظر اسلامده فقر » ـ آثار مهمه‌سندن اك بویوکی عثمانلی مؤلفلری نامنده اوچ درت بویوك جلد اوزرینه مرتب وَاون ایکی سنه‌لك بر محصول تتبع اولان اثر نفیسیدر. دیکرلری شونلردر: « مجموعهٔ ضروب امثال عربیه وَفارسیه » ـ « مناستره منسوب مشایخ علما، شعرانك تراجم احوالی » ـ « مجموعهٔ طاهر » ـ « عثمانلی مناقب حربیه‌سندن برنبذه » ـ جرائد موقوته‌دن « صراط مستقیم » ایله « سبیل الرشاد » وَ « کلمهٔ طیبه » ده، « تورك درنکی » مجموعه‌سنده اکثریتله تراجم احواله متعلق مقالات مختلفه نشر ایدن طاهر بك افندی « تورك یوردی » نك ده معاونین محترمهٔ تحریریه‌سندندر.

کوپرولو زاده محمد فؤاد

مقدمهٔ مشروطیتده منتشر اولان « تورك درنكی »

مجموعه‌سنده‌كی بر مقاله‌لری

عاشق پاشا

ادراكيله مباهی اولديغمز شو دور حريتده دوشونوله‌جك مسئله‌لردن بريده رسمی لسانمز اولان تورکجه‌مزدر. اوغوز خانك ده ديلی اولان تورکجه‌مز اونك زمانندن ده اسكيدر. نور اسلاميتك ظهوريله برابر توركلرك دائرهٔ اسلاميه‌ده خوللری پك چابوق بر صورتده ظهوره كلدی. جمعيتی، وسعتی مسلم اولان لسان عربی، لسان دينی اولمق حسبيله توركلر كندی ديللری اوزره تكلملرينی محافظه ايله برابر عرب لسانی اوزره‌ده دينی، ادبی پك عالی و نافع كتابلر يازه‌رق كتابخانهٔ جهانه پك قيمتلی يادكار براقديلر. [١] تاريخلرك تورك آثارينه تعلق ايدن آثار عتيقه و محكوكاتك شهادتندن اكلاشيلديغنه كوره تورك لسانی اوزره‌ده برخيلی دكرلی كتابلر يازديلركه يوسف خاص حاجب نام ذاتك هجرتك ٤٦٢ سنه‌سنده يازيلان (قوداتقو بيليك) نامنده‌كی موزون كتابی خواجه احمديسوی حضرتلرينك هجرتك ٥٠٠ سالنده يازدقلری (ديوان حكمت) نام اثرلری، امير حيدر حضرتلرينك (مخزن الاسرار) ی او عصرلرده يازيلان تورك آثارندندر.

فقط بو اثرلر تورکجه‌نك اكثريتی اعتباريله اويغور و اوزبك شعباتی اوزره محرر اولديغندن توسيع لسانمز حقنده امهات و مستشهدات

[١] توركلرك علوم و فنونه خدمتلری اسنده‌كی اثر عاجزانه‌مده بو بابده مسرودات لازمه واردر.

کتبدن عد اولونه‌بیلیر ایسه‌لرده شرق و غربده متداول عموم لسان تورکیمز ایچون برمرجع قطعی اولامازلر. تورك قومنه منسوب اقوام حقنده یازیلان ملی تاریخلرك الك دكرلیسی الده بولنان بعض اماره‌لره نظراً (اوغوز نامه) اولمق لازم كلیر . بو تاریخ كبیر هجرتك بیك تاریخنه قادار آذربیجان طرفلرنده موجود اولدیغی بعض وثائقله مثبت ایسه‌ده بوكونكی كونده الیمزده موجود دكلدر .

تبریز حوالیسنده مسكون واوغوز خان سلسله‌سنه منسوب بیات قبیله‌سی سرآمدانندن و مشهور دده عمر روشنی حضرتلرینك خلفاسندن حسن بن محمود بیاتی ۸۸۶ سنه‌سنده حجازه عزیمت ایده‌رك اورادە شهزاده جم ایله بیرلشمش و اوغوز نامه‌دن نقل ایله سلسلهٔ قدیمهٔ آل عثمانی تحریر و (جام جم آیین) نامیله توسیم ایده‌رك شهزادهٔ مشارالیهه تقدیم ایله‌دیكی نسخه بوكونكی كونده الیمزده موجوددركه اوغوزنامه‌نك موجودیت وقیمتنه پك كوزل بر اورنكدر. فقط اصل اوغوز نامه‌نك شیمدیكی حالده یدیمزدە موجود اولماسی بزی باشقاجه بر وثیقهٔ قدیمه و مناسبه تحریسندن مستغنی ایده‌مز . بونك ایچون آسیانك همان هرطرفنده مسكون اولان توركلرك تنظیم لسانی حقنده مقیاس اولاجق بر اسكی كتاب آرامغه مجبورز . روم سلچوقیلری كه توركستاندن ظهور ایده‌رك قونیه شهرینی مركز حكومت اتخاذ وآق دكز كنارلرینه قادار واصل اوله‌رق تورك لسانی‌ده بیرلكده كتیرمش اولدقلرندن آرایه‌جغمز وثیقه‌یی بر كره ده او زمانه ارجاع نظرله آراشدیرمامز لازم كلیرسه‌ده تتبعاتمك نتایجنه كوره اوزمانه عائد اساسلی بروثیقه الده ایدیله‌مه‌دی. چونكه قونیه حوالیسنده بویوك بر حكومت تشكیل ایدن تورك سلجوقیلری توركجه تكلمی محافظه ایله‌برابر هرنه‌دن

ایسه مخابراتی فارسی اسانیله یاپدقلرندن سلجوقیلر زماننده صرف تورکجه یازیلمش کتابلر ارایوب بولماسی کوجله‌شیور چونکه‌سلجوقیلره مخصوص اوله‌رق ۶۸۰ تاریخنده‌یازیلان (ابن‌بی‌بی) تاریخی میدانده‌در فقط بوتاریخده لسان‌فارسی اوزره‌در. سلاطین سلجوقیه‌دن اکثری شاعرایسه‌لرده فارسی‌لسانی‌اوزره شعر انشادایله‌دکلری جهتله تورکجه بر مصراعلرینه تصادف اولونمامشدر. کرچه خیرالله افندی تاریخنده ملوک سلجوقیه‌دن ۶۱۶ سنه‌سنده وفات ایدن سلطان عزالدین کیقباد بن غیاث‌الدین سلجوقینک سیواسده یاپدیرمش اولدیغی تربه‌سنه یازیلمق اوزره شو ایکی بیتی :

بز جهانی‌که ترک‌ایدوب کیتدک   رنجنی دلده پرکدوب کیتدک
شمدیدنکیرو نوبت ایردی سزه   نته‌کیم اول ایرمش‌ایدی بزه

خسته‌لکی حالنده سویله‌دیکی حکایه اولنور ایسه‌ده ابن بی‌بی تاریخنده بوقطعه‌نک اصلی فارسی اوله‌رق شویله‌جه یازیلیدر :

ما جهانرا کذاشتیم و شدیم   رنج بر دل نکاشتیم و شدیم
پس ازین نوبت شماست‌که ما   نوبت خویش داشتیم و شدیم

کورولیورکه اوتورکجه قطعه سلطان‌عزالدینک‌فارسی‌اوله‌رق سویله‌دیکی شو قطعه‌نک ترجمه‌سیدر . خیرالله افندی تاریخنده مسطوردرکه روم دولت سلجوقیه‌سنک ۷۷۶ تاریخنه قدارعموم تحریرات واوامری ایله دفترلر وسائرحسابلر عربی وفارسی لسانلرنده یازلدیغندن لسان‌تورکی محواولمق درجه‌سنه‌کلمش تورکجه یازانلر زحمت چکوب هر بری بردرلو املا ایله دفترینی یازمقده بولنمش ایدی .

سنهٔ مذکوره اواخرنده بعدما دیوانده قرائت اولنه‌جق اوراقک

مجموعی تورکجه یازیلماسی تقرر ایتدیکندن السنهٔ سائره محکم یاساق اولدی حال بوکه او قراری اتخاذ ایدنلرك مدت حکومتلری بر سنه دوام ایتمه‌دیکندن بو قرار دخی حکمسز قالمش‌واندن پك آز برمدت صوکره‌ده حکومت سلچوقیه بوسبتون منقرض اولمش ایدی.

عثمان غازینك تشکیل سلطنت ایله‌مه‌سندن یکرمی یدی سنه اول ٦٧٢ تاریخنده یعنی سلچوق حکومتی زماننده وفات ایدن مولانا جلال‌الدین رومی حضرتلرینه عطف اولنان :

عجب حدنجه مولانا سوزی تورکیجه نظم ایلر
کلامندن اولور معلوم کشینك کندی مقداری .

بیتنی حاوی اولان غزل وسائر بو مثللو منظوم سوزلر دخی حضرت مولانانك اولدیغنه دائر قطعی بر وثیقه یوقدر . مولانا حضرتلرینك دیوان کبیری ومثنویٔ شریفی کبی آثار فارسیه‌سی ایکی یوز بیك بیت راده‌سنده اولدیغی حالده بونلرك جمله‌سنك لسان فارسی اوزره اولدیغی معلومدر . یالکز دیوان کبیرنده تورکجه برقاچ بیت و بر ملمع غزل و برقاچ ملمع ابیات واردر . ایشته قوجه دولت سلجوقیه زماننده عثمانلیلره تورکجه یادکار قالان یالکز شو برقاچ بیت‌محیحدن عبارتدر. مخدوم عالیلری سلطان ولدحضرتلری ٧١٢سنه‌سنده‌ارتحال‌ایله‌دکلرندن عثمان‌غازی زمانینه واصل‌اولان بقایای سلاجقه‌دن اولوب مشارالیهك‌ده آثار موزونه‌لری جملةً فارسی‌اولمقله‌برابر یالکزدیوان‌عالیلرنده دوقوز غزل‌له‌بعض ابیاتی و ربابنامه‌لری ختامنه قریب یوزی متجاوز ابیات تورکیه‌لری واردر .

مؤسس سلطنت سلطان عثمان غازی حضرتلرینه منسوب
کوکل کراسته‌سیله بر یکی شار و بازار یاپ

مصراعیله باشلایان منظومه‌لری‌ده او زمانه عائد آثار مشهوره‌دندر. ایشته شو تفصیلاتمزدن مستبان اولویورکه دولت سلجوقیه بزه باشلیجه تورکی بر اثر ویا بر کتاب دور وتسلیم ایتمه‌مشدر. بناءً علیه بو خصوصده بزه مرجع قیمتدار اوله‌جق بر کتاب وار ایسه اوده عثمان غازی عصری مشاهیر مشایخندن عاشق پاشا مرحومك اون ایکی بیك بیتی حاوی اولمق اوزره یازدیغی کتاب نفیسیدر.

* * *

عاشق پاشانك جدی شیخ الیاس جنکیز خان فترتنده خراساندن روم دیارینه هجرت ایده‌رك متصوف وفاضل بر ذات بولونماسی ومریدانی پك چوق اولمسی حسبیله ٦٤٢ سنه‌سنده سلطان غیاث‌الدین طرفندن شهید ایدلمش ایدی. بو ذاتك مخدوملری شیخ مخلص حضرتلرینك صلبندن مشار الیه عاشق پاشا ٦٧٠ تاریخنده یعنی سلاطین سلجوقیه زماننده طوغمشدر. سلاطین سلجوقیه زماننده متداول اولان علوم ومعارفك وخصوصیله غوامض تورکیه‌نك بوتون اقسامنه واقف اولمقله عثمان غازی حضرتلرینك ٦٩٩ سنه‌سنده تأسیس حکومت ایله‌مه‌سی اوزرینه شقایق نعمانیه قولنجه غازیٔ مشار الیهك نزدینه کلمش واوکا برچوق غزواتده رفاقت ایله‌مشدر. عثمان غازینك حضرت اورخانه تودیع امور غزوات ایله‌دیکی اثناده قیر شهری قصبه‌سنه چکیله‌رك هم متصوفانه دقایقی جامع اولمق هم اخلاقی واجتماعی برچوق تشویقات وتشبیهاتی حاوی بولنمق اوزره کتاب کبیرینی تحریره باشلامش واورخان غازینك اوائل سلطنتنده یعنی ٧٣٠ تاریخنده اکماله موفق اولمش وآندن اوچ سنه صکره ٧٣٣ سنه‌سی صفرنده قیر شهرنده وفات ایده‌رك

اوزرینه غایت مکلف ومزین تربه انشا وقپوسی بالاسنده غایت نفیس مرمرلر اوزرینه شو قطعهٔ غرا حك ایدیلمشدر.

صاحب علم لدن قطب یگانه مرد حق
شیخ پاشا ابن مخلص ابن شیخ الیاس دان
آمداندر خع بعالم باز شداندر ذلج
٧٣٣   ٦٧٠
سیزده ماه صف روز سه‌شنبه ای فلان

عاشق پاشا تربه‌سنه مخصوص سنوی بیك لیرا مقداری وقف حالا موجود وتربهٔ علیه غایت معمور اوله‌رق زیارتگاه عارفان بولونمشدر .

*
* *

مؤخراً لسانمز مرور زمان ایله وضع اصلیسندن چیقاریله‌رق وبلا لزوم برچوق غیر مأنوس عربی وفارسی کلمات آلنه‌رق مصنع بردیل حالنه کیرمش اولدیغندن تصفیه‌سی لازمدر . فقط بوتصفیه‌دن مقصد عربی وفارسی کلماتدن لسانمزه وسعت وزینت ویرن لفظلری چیقارمق اولمایوب مارالعرض غیر مأنوس کلماتك طی واخراجیدر . مثلا کلمهٔ شهادت برجملهٔ عالیهٔ عربیه اولدیغی حالده لسانمزده اوقادار معروفیت کسب ایتمشدرکه دین قارداشلرمزدن بر عرب آنی ناصیل عربجه طانیورسه برتورکده عینیله اوقوتده طانیر. شمدی بز بوجملهٔ عالیه‌یی تورکجه‌لشدیره‌لم دیه (یوقدر طاپاجاق چالابدر آنجاق) جملهٔ تورکیه‌سنه تحویل ایده‌جك اولورسه‌ق بالعکس اشته اوزمان لسانمزی بوزمش اولورز. گذلك (دنیا) کلمه‌سی هرنه قادار عربی‌ایسه‌ده برصورتله

تورکجه‌اشمشدرکه بز بونك یرینه باشقا تورکجه برکلمه بولوب وضع ایتمك عبثله اشتغال دیمکدر. اویله یاپارسه‌ق اسانمزی بوزمش اولورز.

بوبابده آرانیله‌جق جهت تورکجه‌سی موجود وصورت استعمالی ظریف بعض کلمه‌لر موجود اولدیغی حالده بز آنی ترك ایدیپورزده السنهٔ سائره‌دن برکلمه آلارق آنك یرینه استعمال ایدیپورز. ایشته لسانمزك تصفیه‌سی خصوصنده ارانیله‌جق بوجهتدر. بناءً علیه لسانمزك تصفیه وتوحیدی ایچون آچیق افاده‌لی برعلم حال ایله لغت، صرف نحو کتابلری یاپمق لازمدر چونکه علم حال، کرهٔ ارض اوزرنده بولونان عموم تورکلر طرفندن لسان طبیعیلری اوزرینه یازیلمقده اولدیغندن هرطرفده قرائت اولونان علم حال کتابلرینی جلب ویکدیکریله تطبیق ایدرسه‌ك کرك املا وکرك لغات خصوصنده آره‌مزده اولان فرقلری اکلار ومقایسه ایدر وجمله‌سنی جامع اولمق واراده‌کی فرقلری ایضاح ایتمك صورتیله برعلم حال کتابی میدانه کتیردکدن صوکره لغت کتابنه باشلارز. عاشق پاشامرحومك جدی خراسان طرفلرندن کلمش وتورکجه لسانی‌ده اورادن بزه یادکار کتیرمش اولدیغی کبی عاشق پاشاده اوشیوهٔ قدیمی بزه ممالك لسانیله قاریشدیره‌رق اوبویوك کتابی میدانه قویمش اولدیغندن شرق وغرب تورکلرینك لسانی حاوی اوله‌جق لغت کتابمزه اورادن پك چوق ابیات مستشهده درج ایده‌بیلیرز. برده کرك اسلافمزك وکرك اوزاق محللرده بولنان تورك قارداشلرمزك اثرلرینی اکلامغه مانع اولان برخصوص مهم دخی کلمات تورکیه املاسنده لسانمزه خاص اولان حرکات حرفیه استعمال ایدلمکسزین اتخاذ ایتدیکمز اصول عتیقه اوزره یازدیغمز اصول املامزدر.

مثلا بزم (کیجه) صورتنده یازدیغمز کلمه برچوق قدیم کتابلرمزده (کجه)، (کیجا)، (کجا)؛ و (اولوب) صورتنده یازدیغمز کلمه (الب)، (الوب) و (اوغلان) کلمه‌سی (اوغلن)، (اغلان)، (اغلن) شکللرنده یازلمقده‌درکه بزم بو شکللره کوزلریمز آلیشمادیغی ایچون یاباتقا بر لسان ویاخود بیلمه‌دیکمز بر کلمه ظن ایده‌رك مشکلاته اوغرایورز. یازه‌جغمز لغت کتابنده هر بر کلمه‌نك نهایتنده زمان قدیمه‌کی شکللریله شیمدی هر مملکتده قوللانلمقده اولان شکللریده کوسترلمه‌لیدرکه معارفه‌وموانست حاصل اولسون. لغت کتابمزه ایکنجی مأخذ مستشهدات، حاجی کمالك (جامع النظائر) ی اولابیلیر.

تذاکر شعرامزك هیچ بریسینده بو ذاتك نه اسمی و نه آثاری موجود اولدیغندن کیم و نره‌لی اولدیغی بیلنه‌مه‌یور. اکردیر قضاسنك قاضیسی حقنده برمدحیه‌سی مندرج اولمسنه‌نظراً قونیه ملحقاتندن اولماسی مظنوندر. (جامع النظائر) یی [۱] ۹۱۸ سنه‌سنده اکمال ایتمشدرکه او تاریخه قادار ممالك عثمانیه‌ده بو یولده اشعاری جامع هیچ بر کتاب تدوین ایدلمه‌مش ایدی. کتابك حاوی اولدیغی ابیات اوتوز بیك بیتدن متجاوز اولمقله برابر عاشق پاشاو مخدومی علوان چلبی[۲] مولد صاحبی سلیمان چلبی کبی قدیم شعرامزك و بونلردن باشقا نه اشعاری و نه‌ده اسملری شیمدی‌یه قادار بزه واصل اولمامش اولان برچوق شعرای

[۱] بر نسخه‌سی کتبخانهٔ عمومی‌ده واردر.

[۲] علوان چلبی الوان چلبی ایکی‌در. بریسی مراد ثانی معاصری شعرای متصوفه‌دن اولوب شیرازلیدرکه مراد ثانی نامنه تقدیم ایدیلن اخلاق وتصوفدن باحث تورکجه منظوم (کلشن راز) بوذاتکدر. دیکری عاشق پاشانك مخدومی اولوب ثمرات الفوآددن نقلاً آلتان قطعه‌نك هانکیسنه منسوب اولدیغی قطعیاً تعیین ایدیله‌مه‌دی. بونکده اخلاق وتصوفدن باحث پدرینك غریبنامه و معارفنامه‌سنه نظیره قیلقلی غیر مطبوع اثری واردر.

قدیمه‌نك اوزمانکی املالری محافظه ایدیلمش اولمق شرطیله برچوق اشعار نادره‌لرینی‌ده محتویدر. ایشته بویله مهم و نادر مأخذلر الزده موجود اولماسنه کوره لسان تورکیمزه عائد بو یولده کتابلر یازمغه سوزلرلری درنك ایده‌رك چالیشمغه باشلارلرسه شبهه‌سز پك چوق فوائد و محسناته دسترس اولونه‌جغی آشکاردر.

ایشته (تورك درنکی) بویله براساس متینی استحضار ایچون تشکل ایله‌دیکی جهتله موفق بالخیر اولمالری دعاسنده عموم کوکللر متحددر.

عاشق پاشا دیوانینك باش طرفنده حروف هجا ترتیبی اوزره کورولن منظومه‌لرك برنجیسی او وقتك نظمنه کوره کوزل بر نمونه اولدیغندن عیناً درج ایدلدی:

اول بزه واجب اولان الله آدین آکمق دورر
آنك آدین ذکر ایده‌لم اول کیم قامو مشتاق دورر
اول دخی اولدور قدیم آخر دخی اولدور مقیم
اولدور کریم اولدور رحیم اولدرکه شکسیز حق دورر
ایکی جهان یاراداناول آی و کونش یوریدن اول
انس و ملك دورودن اول اویله کیم اول خلاق دورر
اولدور احد اولدور صمد اولدور ازل اولدور ابد
اول بی حساب و بی عدد اولدورکه اول رزاق دورر
اولدورکه جان ویردی تنه اولدورکه تن ویردی جانه
اولدورکه رنك ویردی قانه اول حاکم مطلق دورر
آنسیز اکا کیم واریسر آنسیز اکا کیم ایریسر
آنسیز آنی کیم کوریسر آندن یکا کیم باقدورر
آیریلماسین بولدق آنی آیرلمه‌سین بیلدك آنی
اوکدن صوکا (عاشق) جانی آنکله مستغرق دورر

ناظم مولد نبی سلیمان دده مرحومك بو اثری کوردیکی برنجی بیتندن اکلاشلیور .

الله آدین ایتدم اول ابتدا آندن اولدر ابتدا وانتها
اولك اول اولیدر بی کمان آخرك هم آخریدر جاودان
جمله عالم یوغیکن اول وار ایدی شویله اکسیکسز غنی جبار ایدی
کل شیء هالكدن صوکره هم قال الا وجهه بی بیش وکم
اول زمانده کیم هنوز یوقدی زمان بی زمان اول بی مکان واردی همان
هردو عالم اول عدمده غرق ایدی هم عدم اول اصل دمده غرق ایدی
وار ایدی اول پادشاه بی نیاز نه داخی وار ایدی ناز ونه نیاز
کندوسنه کندیسی ناز ایله‌دی کاف ونونه اوردی برساز ایله‌دی
هر کیم احسان اهلیدر الله اکا جنتی یورد ایله‌یه والله اکا

(کلشن راز) مترجمی علوان چلبی اماسیه جوارنده بر قریه‌ده مدفوندر. مورخ عالی چوروم قربنده بر قریه‌ده اولدیغنی روایت ایدییور. (اطوار سلوك) اسمنده منظومه‌سی‌ده واردر .

مزین ایده سنی خوب اخلاق بیلینه علم انفس و علم آفاق
صفاته ترك ایلرسه‌ك صفاتی همان تبدیل ایدرسین ذاته ذاتی
(ثمرات الفوأد)

بروسه‌لی ٢٥ مارت ٣٢٥

محمد طاهر

« اسلام مجموعه‌سی »نده منتشر بر مقاله‌لری

نسائیاته تد اثرلو

ایچه سنه‌لردن بری ، ملی بر امل قدسی ایله کتابیات عثمانیـه

تدقیق وتتبعی ایله مشغول اولدیغمزی بیلنلردن بر ذات ، احتمال زمانمزده موده‌لاشان « نسائیون » لق ایله اولسه کرك ، بزده نسائیاته عائد آثار ومؤلفاتك بولونوب بولونمادیغنی صوردی. جواباً کندیسنه « عثمانلیلغك مسلمانلقدن آیریلان هیچ بر جهتی یوقدر . ذاتاً ایلك پادشاهلرمزك « امیرالمؤمنین » تسمیه ایدیلمش اولمالری ، یاووزسلطان سلیم حضرتلرندن بالاعتبار «خلیفة‌الاسلام» و «خادم‌الحرمین‌الشریفین» عنوان قدسیت نشانی آلمش بولونمالری آنجاق دین نامنه حکم وسلطنت سوردکلرینی واضحاً کوستر . بناءً علیه بزده نسائیات دیمك ، اسلامده حقوق نسوان تماميله موضوع ومعین ، بالجمله دقائقیله برلکده نظر مطالعه‌یه قونوله‌رق مرعی ومحترمدر . الك باشده حضرت قرآن اونلق اوزره احادیث شریفه‌ده ، کتب تفاسیر وسائره‌ده قادینلغك ، آنالغك حقوقندن ، فضل وشرفندن پك اهمیتلی واعتنالی بر صورتده بیاناتده بولونیلمشدر ؛ حتی حجة‌الوداعده ، صوك خطبهٔ حضرت پیغمبریده بیله نسایه قارشی ایدیله‌جك معاملاتك ادب ونزاکت ، رفق وملایمت مروت ورعایت اوزرینه مؤسس اولماسی لازم کلدیکنه دائر قطعی ومؤکد اوامر ووصایای نبویه واردر . صدر اسلامده‌کی مشاهیر نساء اوحیط اجتماعی ووسط اخلاقی‌نك حقوق وتربیهٔ نساء امرلرنده نه‌درجه‌لره قادار حر ورعایتکار اولدیغنی پك کوزل کوستر . هم بکا اویله کلیرکه تمنیٔ وقوع ، واقع ووقوعاتی بیلمکله ممکن اولور ؛ دیمك ایسته‌رمکه بز ماضیمزی خطوط اساسیه‌سیله بیلمزسه‌ك ، آتی ایچون هیچ برزمان امین بر خط‌الحرکات طوته‌مایز . آتینك وحالك « شویله اولمالی ، بویله اولمالی » دستورلرندن ، توصیه‌لرندن هیچ برشی چیقماز . آنجاق اولمشلرندن ، واولانلردن چیقاریله‌جق نتیجه بزه

حقیقی کوستره‌بیلیر . اسلامده رجال کماله درس ادب وفضیلت ویرمش
یوکسه‌ك قادینلرك ظهور ونشأتی ، حل مسأله‌یه بالغاً مابلغ کافیدر .
اسلامده تربیه وآدابه ، آداب اجتماعیه‌یه درجهٔ نهایه‌ده رعایت ایدلدیکی
ایچون ایلك زمانلرده بو کبی اساساته عائد تألیف وتصنیف کیمسه‌نك
عقلنه کلمزدی ، وکله‌مزدی؛ آنجاق جهل واستبدادك حکمرانلغی ایله
باشلایان عکس العملر اوزرینه‌درکه اخیار اسلاف مؤلفاتنده حقوق
نسوان وشرف امهات حقنده بحثلر بولوندرمغه لزوم کورمشلر ،
وصوکرالری بویولده صورت مخصوصه‌ده کتاب ورساله‌لر تصنیف
وتحریرینه باشلامشلردر؛ فقط مادامکه سز بو خصوصه مراق ایتمشسکز
بویولده‌کی آثارك برجدولنی یاپار ، تقدیم ایده‌رم ، دیدم . شبهه یوقدرکه
بر چوق متفکرلرمز ، بو پك مهم مسألهٔ اجتماعیه‌یه دائر مؤلفات
اسلامیه‌یی کورمك آرزو ایدرلر . بویله برامله خدمت ایتمش بولونمق؛
عین زمانده‌ده فرصتدن بالاستفاده ، مؤلفین قدیمه وجدیده‌مزك
اوته‌دن بری متخذ مسلکم وجه ایله دلال کمال ومعرفتلری اولمق
اوزره محاوره‌یی بر مصاحبه شکلنده ، موعود جدول ایله برلکده ،
انظار عمومیه‌یه وضع ایتمکده بعض فوائد تأمین ایدیلمش اولاجغی
دریغ ایله‌دیکم جهتله بو مقاله میدانه کلدی؛ شونی‌ده عرض ایده‌یم‌که
بو جدول صورت مخصوصه‌ده ترتیب ایدیلمش برشی دکلدر . الدن کچن
مؤلفات اسلامیه ، آثاریمز ایچنده آنجاق کوروله‌بیلنلردر . شبهه یوقدرکه
کوروله‌مه‌ین ، حتی ایدیٔ تدقیق وتتبعمزه کچمه‌ین داها پك چوق مؤلفات
واردر؛ یترکه بز کوندن کونه بزلکمزی آکلایه‌بیلمك ایچون پك قیمتلی
برکذار اجداد اولان مؤلفات قدیمه‌مزله آشنالق پیداسنه چالیشه‌لم ؛
یوقسه اسلافك مؤلفات ومصنفاتندن ، بالخاصه اجتماعی اولانلرندن استفاده
واستفاضه ایده‌مزسه‌ك ، میدانه کتیره‌جکمز اثرلرپك یاوان اولور .

مسلمانه قادینلرینك موقع اجتماعیسنه و تراجم احوالنه دائر آثار اسلامیه

لسان	كتابلرك اساميسى	مؤلفلرك اساميسى	ملاحظات
عربجه	النسائيات مجموعة مقالات نشرت فى الجريدة فى موضوع المرأة المصرية		مصرده مطبوعدر
»	باكورة الكلام على حقوق النساء فى الاسلام	شيخ حمزه فتح الله المصرى	» »
»	المرأة المسلمة	محمد فريد وجدى	» »
توركجه	مسلمان قادينى	عاكف بك	استانبولده [١]
»	نسوان اسلام	فاطمه عليه خانم	» »
»	ترجمهٔ نفحات الانس [ولیات بحثى]	لامعى چلبى	» »
»	مخدرات اسلام	قدريه خانم	مصرده »
»	مشاهير النساء	حاجى ذهنى افندى	استانبولده »
عربجه	الدر المنثور فى طبقات ربات الخدور	زينب فواز بنت على	مصرده »
فارسى	ترجمهٔ مشاهير النساء		ايران [٢]
»	خزينة الاصفيا [ولیات بحثى]	غلام محمد بن مفتى رحيم اه اللاهورى	هند
عربجه	فصل الخطاب تفليس ابليس من تحرير المرأة ورفع الحجاب	مختار بن احمد مؤيد پاشا العظمى	بيروتده مطبوعدر
»	حسن الاسوة فيما ورد من الله ورسوله فى النسوة	صديق حسن خان هندى	استانبولده »
»	فصل الخطاب فى المرآة والحجاب	محمد طلعت حرب افندى	مصرده »
»	ام الدنيا	على احمد الشهيدى	» »
توركجه	قادين	شمس الدين سامى بك	استانبولده »
»	قادين	احمد رضا بك	پاريسده »
عربجه	مرآت المرأة	الماس فوزى افندى	مصرده »
»	تربية المرأة والحجاب لبغاة	صالح حماد افندى	» »
»	الفاروق والترياق فى تعدد الزوجات والطلاق	محمد پاشا	» »
»	المنار مجلهٔ اسلاميه سندهكى فتاوى و مقالات	شيخ رشيد رضا افندى	» »
»	فتاوى	شيخ محمد عبده	» »
توركجه	تعدد زوجات	فاطمه عليه خانم	استانبولده »
»	تعدد زوجات	محمود اسعد افندى و فاطمه عليه خانم	» »

[١] المرأة المسلمة نك ترجمه‌سيدر .
[٢] خيرات حسان ناميله فارسى يه ترجمه‌سيدر .   بروسه‌لى محمد طاهر

اسبوعی « حکمت » جریدهٔ اسلامیه‌سنڭ یکرمی یدی نومرولو نسخه‌سنده مرحوم شهبندر زاده فلبه‌لی احمد حلمی بك قلمیله :

محترم سیمالر

قدر شناس ملتڭ انظار تجلیسنه

بشوش وضعیف برچهره ، ملتفت وسعه‌ویملی بر نظر ، طاتلی وروحنواز برصدا ..... اندیشهٔ وطن وملتله مجلا وفقط فرط تفکردن خطوط کمالیه ایله مزین برجبهه. ایشته : دادر فاضل وکریممز ، استاد معالی پرور ، بروسه مبعوثی طاهر بك .

طاهر بکك قلبنده حس مساوی ایچون ، فرق نواقص ایچون آرتق یر قالمامشدر . طاهر بك ، نفسنی رحمانی ، شیطانی مؤمن ایدن ارباب رشادتدندر . عالمده دشمن گورمز ، یار گورور ؛ نظر ستاری عیوب عبادی گورمز ، هر یرده محاسن بولور . بو بویوك آدمك بوتون‌قیمت نادرالمثالنی ـ بویوکلکنی برقات داها بویوك ایدن فرط تواضعی وکمال محویتی انظار غفلتندن ستر ایدر .

طاهر بك بویوکلرله بویوك ، کوچوکلرله کوچوك ..... مظهر نکتهٔ « لون ماءلون انائه » در ؛ لاکن نیجه مملکتلرده بونام معززڭ حرمتله ، عادتا تقدیسله یاد ایدیلدیکنی ایشیدیرسکز . بوقدر شناس زبانلر طاهر بکك خلقهٔ تدریسنده بولونمش طلبه‌سی ، مفتون‌مزایاسی اولان احبابی ، اوندن حل مشکل ایتمش تلامیذیدر . طاهر بکك حمیت وفداکارلغندن بحث ایتمك عبثدر ؛ چونکه ملت بونی بیلیر .

بویوك آدملرده بر چوق غرابتلر واردر . طاهر بك بو عالمده یاشادیغی حالده چوق کره بوعالمده یعنی بومادیاتده بولونماز . اونڭ

عنقـای وجدانی حول عرش تمیزنده اوچار . چوق دفعه مخـاطبی دیکلر ، فقط ایشیتمز! گوزلری سزه معطوف‌در؛ فقط امین‌اولك که بصیرتی اعماق نامتناهیده گزر !

اسکی شاکردلرندن برینك سوأللی مکتوبنه یازمش اولدقلری جوابلی بر مکتوبلری

اوغلم زکریا افندی

الیوم هجری بر یرده بولونمقله برابر ینه تتبعـات علمیه وفنیه‌دن خالی قالمدیغکزه ممنون اولدم. جناب‌حق فیضکزی مزداد بویورسون. آمین . استفسـار ایله‌دیککز أسئله‌یی عیناً نقل‌ایله حللرینی زیرلرینه صره‌سیله علی طریق الاجمال یازدم . قناعت حاصـل اولمایان یرلرینی یازارسه‌کز ینه ایضاح ایده‌رم .

سؤال : نمونهٔ ادبیـات عثمانیه‌نك مرحوم کمال بکك جزمی مقدمه‌سنده‌کی آثار قلمیه‌سنده [قوپرنیق] نام‌ذات معارفسماته اشارت اولان [دنیالره صیقیشامامقده ضیای شمس ایله رقابت ایدن بر ذکا ابعاد مطلقه‌یی سیر ایدرجه‌سنه بر طاقم تدقیقات ریاضیه ایله استقرار ودورارضی اثبات ایده‌رك تابع اولمادیغی بردینك معجزات باقیه‌سندن اولان بر آیت کریمه‌نك مآل عالیسنی فناً ایضاح ایله‌مشدی مذکور آیت کریمه‌نك هانکی سوره‌ده اولدیغی بنده‌لرنجه قلت‌تتبعاتدن دولایی مجهولدر . قرآن عظیم الشـانك هانکی سوره‌لرنده آیت مذکوره‌نك

بولونديغنك بيانيله مآل عاليسنك فنی بر صورتده تفسیر وتوضیحی خصوصنه همت وعنایت بیورلماسی .

جواب : هیأت جدیده‌نك اساسنی تشکیل ایدن شیئی که شمسك مركز مستقرنده دورانیدر . بو اساسه استعیذ بالله [والشمس تجری لمستقر لها ذلك تقدیر العزیز العلیم] آیت کریمه‌سی دلالت ایدر. چونکه ماکنه وحکمت فنلرنده اثبات اولوندیغی وجهله برشیئك بر نقطه‌ده هم جریان هم استقراری اوشیئك اولدیغی یرده دورانی مستوجبدر. آشنای فن جدید اولان علمای متأخرین اسلامیه بو آیت کریمه‌یی [قوپرنیق] مسلکنك اساسی اولمق اوزره قبول ایدییورلر که محقدرلر. بعضیلری‌ده بو توجیهی تقدیر ایتمکله برابر عالم شمس هیأت مجموعه‌سنك مع الاستقرار : [الجاثی علی رکبتیه] دنیلن برجه دوغرو حرکتنی بولبورکه بوده کوزل بر توجیهدر .

ارضك حرکتنه دال اولان آیات کریمه‌دن بری که : [الذی جعل لکم الارض فراشاً] کریمه‌سیدر. مفسرین بنامدن [قاضی بیضاوی] مرحوم بو آیتك تفسیرنده ارضك حرکتنه اشارت ایدر. [وتری الجبال تحسبها جامدةً وهی تمرّ مرّ السّحاب] آیتی‌ده ارضك حرکت ودورانه دالدر . آیت کریمه‌دن علوم سائره ایله برابر بو علمه تعلق ایدنلرك تفصیل وتطبیقی [امام فخرالدین رازی] نك تفسیر کبیرنده، متأخرینندن [طبیب محمد اسکندرانی] نك ، [کشف الاسرار النورانیه فیما یتعلق بالاجرام السماویه والارضیة والحیوانات والنباتات والجواهر المعدنیة] اسمنده‌کی تفسیر فنیسنده تفسیر وایضاح اولوندیغی کبی بالخاصه [حیدری زاده ابراهیم فصیح بغدادی] نك [تطبیق الهیئة الجدیده الآثار علی بعض الآیات الشریفة و [حیاتی زاده خلیل شریف] افندینك

[افكار جبروت] اسمنده‌كی [اسرار ملكوت] شرحنك خاتمه‌سنده و [ابو سعيد حاجی راشد پاشا] نك [قبهٔ سمايه بر نظر] نده خواجه عبدالكريم افنديتك [تحقيق الحركة الحافظه للزمان] اسمنده‌كی رسالهٔ مخصوصه‌سنده وشروانی احمد حمدی افنديتك [مقالة العرفاء فی مسائل الحكماء] سنده وارضرومی شيخ [ابراهيم حقی] نك (معرفتنامه) سنده محرر بولونديغندن تفصيلات آرزو اولونديغی حالده آثار مذكوره‌يه مراجعت اقتضا ايدر . كرچه سؤالكز داخلنده دكلسه‌ده باعث استفاده‌كز اولور اميديله فوائد ومعلومات آتيه‌يی‌ده علی طريق استطراد درج ايتدم :

١ فائده : ارضك كرويتنه دلالت ايدن وفتاوای [زينيه] ده مندرج بولنان ايكی فتوی صورتلری‌ده مقصدی مؤيد اولديغی ايچون عيناً نقل ايدلدی :

س ١ شمس بعدالغروب نره‌يه كيدر ؟ (الجواب) برقومدن غروب ديكر قومه طلوع ايدر .

س ٢ : عين يومده بری چينده ديكری اصفهانده وفات ايدن ايكی برادردن هانكيسی يكديكرينه وارث اولور ؟

[الجواب] اصفهانده‌كی وارث اولور .

٢ فائده : امام غزالی (تهافة الفلاسفة) اسمنده‌كی اثرنده (دين اسلامك مقصودی عالمك فعل الله اولديغی اعتقاد ايتديرمكدر . اما عالم نصل ايمش ، نصل اولورسه اولسون كروی الشكل اولسون بسيط اولسون ، ايسترسه مثمن اولسون . سموات وارض قاچ طبقه ايمش ؛ يدی اولسون اون اوچ اولسون قاچ اولورسه اولسون بونلری وامثالی دين مقاصدندن يعنی ضرورات دينيه‌دن دكلدر .)

بیوریورلرکه پك دوغرودر. چونکه اساساً پیغمبرانك بعثتندن مقصد علم توحید الهی‌یی تفهیم وتعلیم اولوب بوجهتله اساسه نظراً دیکر علوم وفنون رد ایدلمه‌مکله برابر فرع مقامنده قالیر .

۳ فائده : کسوف وخسوف حقنده‌ینه امام غزالی حضرتلرینك [تهافة الفلاسفه] نام کتابنده دخی علی طریق الترجمه برقاچ سطر نقل ایله‌یورم : [زیرا براهین هندسیه وحسابیه بوامورك ثبوت حقیقتنه اویله برصورتده دلالت ایدرکه‌بودلائله آکاه اولانلره شك قالماز . بونلره واقف اولوبده ادله‌سنی‌ده تحقیق ایدن کیمسه بودلائل فنیه‌دن بالاستدلال کسوف وخسوفك زمان وقوعندن ، مقدارندن ، دم انجلاسنه قادار مدت بقاسندن بحث ایله‌دیکی وقت (سویله‌دکلری خلاف شرع شریفدر) خطابنه اوغرارسه معلومات مکتسبه‌سندن اشتباه ایتمه‌یوب شریعت غرانك احکام جلیله‌سنی تقدیر وتجیل خصوصنده شبهه‌سی اولمادیغی حالده مذکور خطابدن ناشی برشبهه پیدا ایدر . برده طریق معقولده خدمت ایده‌میندلرك شریعت احمدیه‌یه ایقاع ایله‌دکلری ضرر طریق اعتدالده طعن وتعرض ایدنلرك تأثیر ایتدیره‌بیله‌کلری مضرتدن داها چوقدر. عقللی دشمن عقلسز دوستدن خیرلیدر. سوزی بوکا دلیلدر. حکما واهل فنك بوکبی قطعی المفاد ومحقق الوقوع فنی سوزلرنده شرعه مناقض شیلر یوقدر . اولسه بیله تأویلی مکابره‌دن اهوندر.

٤ فائده : علم نجوم وهیأته دائر جناب پیغمبرك « کل منجم کذاب » و « من اتی کاهناً بالنجوم اوعرافاً او منجماً فصدقت فقد کفر بما انزل علی محمد » و [من آمن بالنجوم فقد کفر] احادیث شریفه‌لرندن بلا تدقیق علم نجومك کلیاً منع ایدلدیکنه حکم ایتمه‌ملیدر.

زيرا تعلمی وايمانی منع ايديلن علم نجوم كه هر كوكبه برر خاصه واحكام نسبت ايده‌رك اولمش واولاجق افعـال وشئوناته دائر يالان، يا كلش برطاقم حكملر ويريلن علمدر. يوقسه علم نجومك تعيين اوقات صلات ووقت امساك وافطار وسائره كبی اوقات شرعيه‌يی بيلديرمكه يارايان قسملرينك بيلنمسی لوازم دينيه‌مزدندر. اصـل منع اولونان جهت كه بالاده بيان اولونديغی اوزره احكام سخيفه‌سنه اعتقاد جهتيدر. حتی هجرتك اونجی سنه‌سنده اولاد جناب پيغمبريدن حضرت ابراهيمك وفاتی كوننه تصادف ايدن كسوفه دائر بين العرب ينه بر طاقم احكام دوران ايتمكده اولديغی مسموع رسالت اولونجه [ان الشمس والقمر آيتان من آيات الله تعـالی لاينخسفان لموت احد ولاينكشـفان] يعنی؛ شمس وقمر آيات الـٰهيه‌دن برر آيتدركه هيچ كيمسه‌نك وفاتيله انخساف وانكشاف ايتمزلر بويورلمشدر.

فاضل وشاعر مشهور (نوعی) افندی مرحومك (نتايج الفنون) اسمنده‌كی اثر معتبرلرنده «علم نجوم» فصلنده تفصـيلات لازمه‌دن آتيده‌كی عباره عيناً نقل ايدلدی: اسباب نهيدن برنجيسی هر كيمك كه احكام نجومه قلبی پيوسته اولسـه دلنده تعظيم كواكب پيدا اولوب تأثيرات كواكبه معتقد اولور. وسعادت ونحوستی كواكبه نسبت ايدن بو اعتقاد ايسه منافی توحيد ومورث شركدر. وعنده مفـاتح الغيب لايعلمها الاهو.

احوال كواكبه عدم ايمانك لزومنه دائر (اصبح من عبادی مؤمن بی وكافر بالكواكب، فاما من قال مطرنا بنؤ كذا فذلك بی مؤمن بالكواكب) حديث قدسيسی دخی مقصدی كافلدركه معناسی: عبادمدن

بعضیلری مؤمن بعضیلری منکر کواکب اولدقلری حالده صباحه داخل اولورلر . شول کیمسه‌که بزه یاغان یاغمور اللهك فضل ورحمتیله‌در دیرسه حقه مؤمن کواکبه منکردر بالعکس یاغمورمز فلان ییلدیزك احکامنك ظهورندن ناشی یاغدی دیرسه حق منکر ، کواکبه مؤمن اولور . [وتعلموا النجوم ماتهتدون به فی البر والبحر ثم انتهوا] حدیث شریفی‌که : بر وبحرده سزه هدایت وولایت ایده‌جك قادار تعلم ایدیکز بوراده نهایت بولیکز معناسنده‌در بودخی تأیید مقصده خادم اولور . حضرت علی‌یه علم نجومدن سؤال اولوندقده [کلیاتی ادراك ایدلمز . جزئیاتی ترك ایدلمز . هم وغمی تعجیلدن وامر مهم ایله اشتغالی تأخیردن باشقه برشیٔ دکلدر] بویورمشدر .

• فائده : منازل قمری معلن [والقمر قدرناه منازل] وسیاراتك فضاده بالق صوده یوزر کبی سیر وسیاحت ایتدکلرینی [وکل فی فلك یسبحون] وهر کوکب ثابت توابعیله برابر عالم اعتبارینه نظراً تعدد ولایتناهیٔ عوالم اساس حیثیسنی معلن [رب العالمین] وبروج سماویه‌یی معرف [والسماء ذات البروج] و[ولقد جعلنا فی السماء بروجاً وزیناها للناظرین] آیتلری وشمسه ضیا ، قمره ، نورتسمیه اولوندیغندن ناشی قمرك ضیاسی شمسدن تنور ایتدیکنه دلالت ایدن [هوالذی جعل الشمس ضیاءً والقمر نوراً وقدره منازل لتعلموا عدد السنین والحساب] و [افلم ینظروا فی ملکوت السموات والارض] و [لا الشمس ینبغی لها ان تدرك القمر] آیات کریمه‌لری دخی علم هیأت جدیده‌یه دلالت ایدن آیات کریمه جمله‌سندندر .

سؤال : قرون اولاده رومالیلر ، ازانیلر ، یونانیلر ، چینلیلر ، هندلیلر ، فنیکه‌لیلر ، قارطاجه‌لیلر آمریقالیلر اوستزالیالیلرله اوروپا

اقوام سائرەسنك من طرف الله طريق هدايت وحقيقته ايصاللرى ايچون پيغمبر مبعوث اولوب اولمادیغی کتب تاريخيه ده مصادف انظارم اولمامشدر. بو دخى رسالتك عدم ارساله بناءً دركه اقوام مذكوره طريق ضلالت وسلك بت پرستيده دوام وانسلاكلرندن عالم عقباده مسئول ومعذب اولميه جقلردر. لكن جناب حق اعدل العادلين اولديغندن اسرائيلى انور وكلدانيلره، مصريلره (روايت تواريخ قديمه يه نظراً حضرت ادريسك مبعوث اولديغى) من طرف الله [پيغمبر] نازل اولسون ديكرلرينه اولماسون البت بو اولميه جقدر. بنده لرنجه فوق العاده مشكل وحلى مبهم اولان بو مسئله ايله — روماليلرك هانكى لسان ايله متكلم اولدقلرى — مسئله سى محاكات تاريخيه، مؤخذات نقليه و مصنعات عقليه طريقيله كشف واستخراجى خصوصنه مصروفى همت معارفپرورلرندن انتظار اولونديغى.

جواب : روماليلرك لسانى اليوم السنۀ ميته دن معدود اولان وفقط فروعاتندن بولونان، فرانسز، ايتاليان، اسپانيول، پورتكيز لسانلرينك اناسى بولونان [لاتين] لسانيدر. بوده وجوه عديده ايله برابر بتخصيص علم لسان وتاريخى يكى باشدن احيا ايتمكده اولان (علم آثار عتيقه) نك باخصوص مسكوكات قسميله بوقومه عائد الواح ومحكوكات ايله ثابتدر.

روماليلر، هنديلر، چينليلر وباخصوص آمريقاليلره پيغمبران عظام بعث اولونوب اولونماديغى بحثنه كلنجه: بونقطه قطعى برصورتده حل اولونمامشدر. چونكه قرآن كريمده اسملرى مذكور اولان پيغمبراندن باشقا على قول داها يوز يكرمى درت بيك پيغمبر كلديكى معتقدات اسلاميه جمله سندندر.

بناءً علیه بو ذوات کرامك یکان هانکی اقوامه مبعوث اولدقلری مبین ومصرح دکلدر. مع هذا اقوام مذکوره‌نك برپیغمبره ملاقی اولدقلرینه دائرده قطعی برنقل یوقدر. کفر وضلاللری بحثنه کلنجه: بوراسی‌ده بینهم وبین الله‌در. شوقادار وارکه علم کلامده تصریح ایدلدیکی وجهله قبول ایمان خصوصنده برقومك صیت نبوتی ایشیتمه‌سی شرطدر. شرط بولونمادیغی حالده مشروطك‌ده وجودوحکمی اولماسی لازم کلیر. مع مافیه برقوم، برشخص صیت نبوتی ایشتسین ایشیتمه‌سین هیچ اولمازسه استدلال بالمثل قاعده‌سنه توفیقاً یرك، کوکك صنعتنه نظر ایده‌رك علم منطقده [برهان انی] دینیلن اثردن مؤثره انتقال قاعده‌سنه تبعاً وجود صانع حقیقی‌یه ایمان ایتدیکی حالده مشرك عد ایدلمه‌دیکی (کلامیون) ك جمله‌ٔ افاداتندندر حتی امام اعظمك ارض ایله سماواتك خلقتنی کورن بر کیمسه‌نك خالقنی بیلمه‌مسنده معذور دکلدر مآلنده اولان (لاعذر لاحد فی الجهل بخالقه لمایری من خلق السموات والارض) کلام عالیلری بونی مؤید اولدیغی کبی (وما کنا معذبین حتی نبعث رسولاً) آیت کریمه‌سی‌ده مقام احتجاج واستشهادده درج وایراد اولنور.

سؤال: بنی اسرائیل ارض مصردن وادیٔ کنعانه ـ ارض موعوده ـ من طرف الله مواصلتلرینه قطعهٔ مذکوره‌ده ساکن بولونان اقوامه بعدالمحاربه منصور ومظفر اولاجقلری وعدوامر بیورلمشدی. لکن بنی اسرائیلك ارض مذکوره قبل المواصله قلبلرینه رعش وخشیت عارض اولارق امر الهی‌یه عدم اطاعت ومخالفتلرندن جمله‌سی (فاران)، (سینا) چوللرنده تلف اولمش (کنعان) قطعه‌سنه کندیلرینك آنجاق اولاد واحفادی وارابیلمشدر.

حاشا وكلا جناب جل وعلا حضرتلرينك امر ربانيسنه مقصد عاجزانهم تعريض دكلدر. محضا اعتراض آتيهم اسباب ماديه ومعنويه سنى عقلى ونقلى بر صورتده اكلايه بيلمكدر . مادامكه حق سبحانه وتعالى حضرتلرى بنى اسرائيلى ارض موعوده مواصلت ومظفريتلرينه دائر امر الهى شرفصادر اولدى. بو قدرت وعظمتك مساعدهٔ اعجازكارانه سندن ايديكه بنى اسرائيلك قلبلرندهكى مازالعرض خوف وخشيت يرينه جسارت ومتانت القا ايدردى اولاد واخفادى يرينه بنى اسرائيلى وادئ كنعانه ايصال ايده بيليردى .

جواب : (اصوليون) « علم اصول فقه علماسى » امرى برقاچ قسمه تقسيم ايتمشلردر فقط عموميت اعتباريله بر امر ياوجوبى وياستحسانى اولور . : وجوبى ديمك قطعى ديمكدركه بونك اجراسى بهمه حال وقوعبولور. استحسانى ايسه اسمندن دخى استنباط اولونه جغى وجهله اجراسى حالنده حسنيتى تبين وتظاهر ايدر .

سؤالكزدهكى عدم اطاعت بوقبيلدندركه بنى اسرائيلك (فاران) و (سينا) چوللرندهكى حرمان وپريشانلغى بوكا دالدر . بو قومك امر الهى يى حسن تلقى ايتمكدن عجزلرى ايسه تلقين اولونمقده اولان (توحيد) ك هنوز تقرر ايده مهمسندن نشأت ايلهمشدر . مع مافيه امر الهىدهكى استحسان ايسه وجوه سائره ايله برابر حفيدلرينك نائليتيله تظاهر ايتمشدر.　　　　مناستر ۱۷ مارت ۱۳۱۸

شهرمزده آلمانجه منتشر يومى « عثمانيشر لويد » ده آلمان مستشرقلرندن ومحررين سياسيه دن دوقتور شرادر طرفندن « تورك ادبياتنك قيمتى » عنوانلى اثر استاد حقنده بر مقاله :

صوك تورك غزتهلرينك معلوماتنه نظراً حال حاضرده معارف

عموميه نظارتی تورکیاده علم و مکتب کتابلرینك تدقیق وعلوم جدیده یه خاص آثارك تألیفی وبرطاقم اسکیدن تألیف ایدلمشده مطبوع اولەرق انتشار ایتمەمش کتب تاریخیه و تراجم احوال نشری ایله اشتغال ایدییور .

بویولده انتشاره ابتدار ایتمش اولان اك مهم آثاردن بر دانەسی بروسەلی محمد طاهر بك طرفندن تألیف اولنان (عثمانلی مؤلفلری) در بواثر قیمتدار عثمانلی سلطنتنك تاریخ تأسسندن بدأ ایله ؛ بالعموم عثمانلی عالم عرفان وتحریریني احاطه ایدەرك بوتون عثمانلی محررلرینی احتوا ایدییور . بر ملاحظهٔ حسنه حسبیله اشبو اثر ، حروف هجا اوزره مرتب اقسام صغیره وتکرار بهری برفهرست ایله مزین اولەرق یدی بابه تقسیم قلنمشدر . یدی قسم آتیده‌کی شعبات اوزرینه مؤسسدر : مشایخ ، علما ، شعرا و ادبا ، مؤرخین ، اطبا ریاضیون ، جوغرافیون ، شیمدی‌یه قادار برنجی جلدی نشر اولنمشدر . بونی ایکی جلد تعقیب ایده‌جکدر .

مؤلف مقدمه‌سنده اثرینی یازمغه سوق ایدن اسباب حقنده شو یولده بسط مقال ایدییور :

بن کندیلرینی ادبیاتده طانیتمش ذواتك اسامیسنی طوپلادم بر ضرب مثل « اثرلر بزه دلالت ایدر بزدن صوکره اثرلریمزه باقیکز » مآلی حائزدر . ومساعیلرینی ضیاعدن وقایهٔ حیات وآثارینی خلاصه ایتدم . ایشته بویله‌جه بوذواتك آثارینی کندی ملتنه عرض وتشهیر ایدییورم . فقط اثرم عینی زمانده ـ اوزون ، وفوق العاده توسع ایتمش بر ذهاب باطلی ، بالخاصه تورکلرك معدوم الحرث بر قوم اولمادقلرینی تصحیح وایضاح ایچون ـ ممالك اجنبیه‌ده اتحاف ایدلمه‌لیدر .

شبهه یوق که مؤلف بیوك بر لیاقت احراز ایتمش و کندی اثری ممنونیتله سلاملانمش اولاجقدر . شایان دقت واربابجه پك معلوم بر کیفیتدر که آوروپاده تورك مدنیت وعالم تحریری فوق الحد آز بیلنیور. بوراده شبهه سز تورکلرك کندیلری جداً بالخاصه عالم ادبیاتلرینه اطلاع حاصل ایدیلمك ایستنیلدیکی زمان مسئولدرلر . زیرا تورکلر زمان ماضیده برچوق آثار واقفانه‌یی وبالخاصه علوم عالیه‌یی عرب لسانی ایله تألیفه اعتنا ایدییورلردی ایشته بویله‌جه تورکلرك شرق ادبیاتنده‌کی حصه‌لری لایقیله تقدیر اولونمامشدر. لکن اك مشهور عرب مؤرخی، ابن خلدون (۱٤ نجی عصر) آثارندن بردانه‌سنك منتهاسنده دییورکه : « هر نه‌قادار دین اسلام عربلردن ظهور ایتمش‌سه‌ده کندیسنك توسیع اکمال واعتلاسی ایچون تورکلر پك زیاده یاردیم ایتمشلردر . بوندن دولایی علوم دینیهٔ اسلامیه تورکلره پك منتدار‌در.»

ابن خلدونك بو مطالعه‌سی بتون معناسیله طوغرودر. اگر ماضی آیینهٔ تتبع تاریخنده نظر ملاحظه‌یه آلینیرسه بوصورتله تورکلرك اسلام علوم دینیه‌سنك تکمیلنه بی‌نهایه خدمت ایتمش اولدقلری کشف اولونور. اودرجه‌ده‌که « صحیح البخاری »، اسلام عالمنده قرآندن صوکره اك اهمیتلی ودینی کتاب ، بر تورك طرفندن تألیف اولونمشدر . عرب لسانك اك مشهور لغتی، وکندیسنك اسمی لسان عربده بالجمله لغات ایچون بر اسم جنس اولان صحاح دخی تورانلی بر تورك طرفندن میدانه گلمشدر .

تفتازانی، جرجانی، ابن همام وابن کمال پاشا کبی ذوات فلسفهٔ عربك، (منطق) اصول جدیده‌سنك واضعلری ، تورك ایدیلر . اسملرینك بوراده ذکری تطویل مقاله باعث اولاجق دها بر چوق باشقه‌لری

عرب وعجم خزینهٔ روحیه‌لرینی زنکینلشدیرمشلردر . عرب وعجم تاریخ ادبیاتنه ادنا بر وقوف ونسبتی اولان هر کس، تورکلرك، انسانیتك روحی اولان معرفت ومدنیته معاونت صفوتکارانه‌لرینی ابذال ایتمش اولدقلرینی ، اعتراف ایدر. شیمدی تورکلر فکرلرینی کندی لسانلریله بسط ونشر ایتمکه وکندی نورلرینی آرتیق صاقلایوب قارار تمامغه باشلادیلر. پك چابوق دیکر ملتلرله قیمت مساوات کارانه‌لرینی اثبات ایده‌جکلردر. وایشته بو ملاحظه ایله طاهر بکی- تشبث ایتدیکی ایشی ایچون اك صمیمی تبریکاتله- عرض ایدیورز. هیچ شبهه‌سزکه بو چیغیری آچانك معقبلری اکسیك اولمایه جقدر: اونلرده هم بو صورتله موفقیته مظهر اولسونلر.[١]

عثمانلی مؤلفلرینه دائر فرانسزجه منتشر (هلال) غزته‌سنده (تکین آلپ) بك طرفندن ایکی ستونلق علمی بر مقالهٔ تقدیریه یازلدیغی کبی آلمان مستشرقلرندن (دوقتور هارتمان) ك (غیر سیاسی مکتوبلر) اسمنده‌کی آلمانجه اثرنده‌ده طاهر بکه دائر برخیلی مسرودات واردر .

(روسیه) نك (اورنبورغ) شهرنده طبع اولونان (استانبول مکتوبلری) اسمنده‌کی اثرده‌ده علمی تورکجیلکه دائر طاهر بکك خط دستندن فوطوغراف ایدلمش برافاده‌لریله تصویرلری مندرجدر .

یکی اثرلر

تورك یورده یازیلان مقالهٔ تقدیریه

« عثمانلی مؤلفلری » — بر ملتك تاریخده پایدار ومحترم بر یر طوتماسی‌ ایچون بشریتك متسلسل تکاملنده بر عامل اولمش اولماسی لازمدر . بوکون تاریخ ، اك زیاده بر تاریخ مدنیتدر . حربده غلبه،

---

[١] بو ترجمه الیوم آلمانیاده « مونیخ » ده تحصیلده بولونان نجل نجیبلری (بدری طاهر) بك قرهٔ عینمزك محصول قلمیدر .

مملکتلری فتح و استیلا ، بر درجه‌یه قادار مدنیتك نتیجه‌سی اولمقله برابر ، بر عامل تمدن اولمق ادعاسنده بولونان قوم ، باشقه جنسید موفقیات وفتوحاتنی‌ده اظهار واثبات ایتمه‌لیدر. آری وخرستیان قوملر، علی الخصوص تورانی و مسلم اقوامك ، تکامل بشریتده‌کی مثبت خدمتلرینی اهمال‌ایله‌مالدیلر . بوحقسزلغی تصحیح ایتمك، بوکون مسلم تورانیلرك اك مترقیسی صاییلان عثمانلی تورکلرینك بر وظیفه‌سیدر . بووظیفه‌یی ایفایولنده الیوم اك چوق چالیشانلردن بری‌ده بروسه‌لی محمد طاهر بکدر . طاهر بك بر چوق سنه‌لردنبری ، تورکلرك علوم وفنونه خدمتلرینی دلائل مادیه‌سیله ، یعنی خادملرینك کتابلری واثرلریله تام علمی بر طرزده اثبات ایله‌مکده‌در . طاهر بکك ترجمهٔ حال وکتابیاته متعلق اثرلری ریاضی بر منقحیت، وضوح وقطعیتله تورکلرك، یالکز میدان حربده قلیجله دکل، ساحهٔ عرفانده قلمله ، پرکارله ، بوته و ایمبیقله‌ده پك چوق چالیشدقلرینی آچوب کوسترمکده‌در . طاهر بك « تورکلرك علوم وفنونه خدمتلری » عنوانلی رساله‌سیله ، تورکلرك اك مشهور ارباب علمندن بحث ایتمشدی . صوکره متعدد رساله‌لر ومجموعه‌لرده، بالخاصه «تورك درنکی»، «تورك یوردی»، « بیلکی مجموعه‌سی » آدلی تورکلرك فائده‌سنه چالیشان ملی رساله‌لرده، تدقیقات ونشریاتنه دوام ایله‌دی. نهایت بوکون بویوك اثرینك، حیات مساعیسنك پك چوق ساعتلرینی صرف ایتدیکی « **عثمانلی مؤلفلری** » آدلی اثرك ایلك جلدینی طبع ونشر ایله‌مه‌یه موفق اولمشدر .

« عثمانلی مؤلفلری » یدی جلد اوله‌جق و عثمانلی تورکلرینك یتشدیردیکی مشایخ، علما، شعرا ، مورخین، اطبا، ریاضیون وجوغرا- فیوندن یوزلرجه ذاتك مختصر ترجمهٔ حالیله آثارینك اسامیسنی احتوا

ایده‌جکدر. هنوز انتشارایدن برنجی جلدی مشایخ ایله برقسم علمادن باحثدر. بوجلد، بیوك فورمه‌ده ٤٠٦ صحیفه‌لك قوجه بر کتابدر. ٢٠٣ صحیفه‌سنی مشایخ اشغال ایدییور. قالان ٢٠٣ صحیفه‌سنی علما، یعنی علوم شرعیه اربابی طوتیور.

« عثمانلی مؤلفلری » بر (بیوغرافی) یعنی ترجمهٔ حال و کتابیات یعنی (بیبلیوغرافی) مجموعه‌سیدر. صاحب ترجمه‌لرك اسملری الفبا صره‌سیله دیزیلمشدر. بوجلدده علمانك اسملری (ك) حرفنه‌قادار کلیور. عین حرفله‌باشلایان اسملرك صره‌سنده ایکنجی واوچنجی .... الخ حرفلره‌ده دقت اولنه‌رق، تام برقاموس ترتیبی هرنه‌دنسه ترجیح اولونمامشدر. بوندن باشقه صحیفه باشلرینه اسملر قونه‌رق اوقویانلره قولایلغك آراندیرلمه‌سی جهتنه کیدیلمه‌مشدر.

تاریخ، وثائقله یازیلور. وثائقی بولمه‌یه الك چوق خدمت ایدن اثرلر، کتابیات لیسته‌لری ویا مجموعه‌لریدر. تاریخی حاضرلایانلر آره‌سنده، کتابیاتجیلرك موقعی چوق مهمدر. تاریخك انشاسنه کراسته ییغان کتابیاتدن الك زیاده مطلوب اولان وثوقدر. کتابیاتجی اوشه‌نمز بر آرایجی اولمقله برابر طوغری‌یه مفتون و موثوق ایله غیر موثوقی آییرد ایده‌بیله‌جك اقتداری حائز اولمالیدر. کرسته چوروك اولورسه بنا چابوق ییقیلیر. بز محمدطاهر بك افندی‌ده کتابیاتجیلغك، حتی عمومیت اعتباریله érudit لکك بر چوق اوصافنی بولیورز. « عثمانلی مؤلفلری »، عثمانلی لسان، تصوف و علوم تاریخلرنده قیمتلی برمأخذ اوله‌بیله‌جك براثردر.

« عثمانلی مؤلفلری » معارف نظارت جلیله‌سی طرفندن مطبعهٔ عامره‌ده طبع ایتدیریلمشدر. طبعنه خایلی مصرف کیدن بوکبی جدی

وبویوك اثرلر ، بزم کبی کتاب صاتیشی غایت محدود اولان مملکتلرده دکل ، داها چوق مترقی مملکتلرده بیله حکومتك ویا علمی جمعیتلرك یاردیمی اولمقسزین ساحهٔ انتشاره چیقامامقده‌در. جدی ونافع اثرلرك کتبخانهٔ ملیمزی زنکینلشدیرمه‌سنی ایسته‌رسه‌ك، غیور معارف ناظریمزك الیوم موفقیتله تعقیب ایتمکده اولدقلری طریقدن غیری یول بولاماز. معارف نظارت جلیله‌سنك صوك زمانلرده برخیلی نافع کتابلر نشرینه دلالت ومعاونت بویورمقده اولماسی ، ملی انکشافمز نقطهٔ نظرندن چوق شایان شکراندر .

صوك سوز اولمق اوزره بروسه‌لی محمد طاهر بك افندینك همت وغیرتلرینی تبریك ایده‌رك، قالان آلتی جلدکده یاقینلرده طبع ونشرینه موفق اولمالرینی تکریدن دیله‌رز .

ص

(تورك یوردی ..)

مورخ شهیر احمد رفیق بك قلمیله (اقدام)له منتشر مقاله :

عثمانلی مؤلفلری

محرری : بروسه‌لی محمد طاهر بك، برنجی جلد ، ٤٠٦ صحیفه ــ مطبعهٔ عامره، استانبول ۱۳۳۳ ــ محل فروختی کتابخانهٔ اسلام وعسکری

معارف نظارتنك یاقین زمانلرده تاریخه وعلوم وفنونه عائد اثرلرك طبع و نشرنده کوستردیکی همت موجب شکران بر درجه‌ده‌در . نظارتك معاونت مخصوصه‌سیله جدی مجموعه‌لر انتشار ایله‌دیکی کبی اك قیمتدار تاریخلریمزده اوروپانك موزه و کتبخانه‌لرنده بولدیرلازق

طبع ایدلمکده‌در . عثمانلی تاریخنك ایلك دورلرینه عائد پك نادیده اثرلر واردی که، بونلری دکل الده ایتمك، حتی استانبول کتبخانه‌لرنده بولوب، اوقومق بیله مشکلدی . معارف نظارتی بو اثرلردن (عاشق پاشا زاده تاریخی) نی باصدیردی — (نشری) ایله (شمعدانی) ، (لطفی پاشا) تاریخلری‌ده مقتدر ذوات معرفتیله تحشیه ایدیله‌رك یاقینده انتشار ایده‌جکدر . اخیراً انتشار ایدن (عثمانلی مؤلفلری) ده نظارتك قیمت شناسانه غیرتی ایله طبع اولونان آثار برگزیده‌دندر .

(عثمانلی مؤلفلری) ، محرر فاضلنك زبدهٔ حیاتیدر . عثمانلیلرك یکانه کتابیات متخصصی طاهر بك افندی بوجسیم اثری وجوده کتیرمك ایچون سنه‌لرجه چالیشدی ، عثمانلی مدنیتنی گزیده اثرلریله پارلاتان علمانك، ادبانك بوتون اثرلرینی کتبخانه کتبخانه طولاشارق بولدی، بالخاصه یاقین زمانلرده استانبول کتبخانه‌لرنده‌کی آثار نفیسه‌یی تدقیق وتتبعه مأمور هیئتك ریاستنده بولونماسی بوجسیم اثرك اکمالنه پك زیاده یاردم ایتدی . بوکون ایلك جلدی انتشار ایدن (عثمانلی مؤلفلری) ، عصرلردن بری (اوزی) و(طورله) ساحللرنده، (تیسه)و(طونه) وادیلرنده قلیجلرینك شعشعه‌سیله عثمانلی یوردینه قراللقلر الحاق ایدن عثمانلی ذکاسنك عقائد دینیه‌یه ، ادبیاته ، شعره ، علوم وفنونه دائر نه‌درلو بدیعه‌لر وجوده کتیردیکنی کوستر برخزینهٔ معلوماتدر . عثمانلی کتابیاتی ایچون الك یکی والك مفصل بر رهبردر .

صوك عصرده کتابیات علمنك اهمیتی فوق‌العاده آرتمشدر . مورخلر، مدققلر ، علما ودارالفنون طلبه‌لری تدقیق ایده‌جکلری بر موضوعی اطرافیله یازابیلمك ایچون کتابیاتدن استفاده‌یه محتاجدر . کتابیات ، عادتا وجوده کتیریله‌جك اثر صنعتك قیمتدار مالزمه‌سنی

تشکیل ایدر . بر دفعه ، کندندن اول کلن ذکالرك عین موضوع حقنده‌کی فعالیت دماغیه‌لرینی کوسترر ، یازیله‌جق موضوع ایچون مهم وثیقه‌لر مقامنه قائم اولور .

طاهر بك افندینك اثرلری ایکی نقطه‌دن شایان اهمیتدر: بری عثمانلی ارباب معرفتنه کتابیات ایچون رهبر اولمق ، دیکری عثمانلی محصولات فکریه‌سنی الك اوفاق جزئنه‌وار نجیه‌قادار کوسترەرك عثمانلیلرك مدنیت ساحه‌سنده ایفا ایله‌دکلری وظیفه‌یی میدانه قویمق .

(عثمانلی مؤلفلری) اساساً یدی فصلدن مرکبدر . برنجی فصل (مشایخ) ایکنجی فصل (علما) ، اوچونجی فصل (شعرا و ادبا) ، دردنجی فصل (مؤرخین)، بشنجی فصل (اطبا)، آلتنجی فصل (ریاضیون)، یدنجی فصل (جوغرافیون)، تکمیل اثر بیك آلتی یوزی متجاوز عثمانلی متفکرینك تألیفاتنك اسملرینی جامعدر. انتشار ایدن برنجی جلد، (مشایخ) و(علما) فصلنی جامعدر. هر فصل حروف هجا صره‌سیله ترتیب ایدلدیکی کبی کتابك باش طرفنده‌ده ینه مکمل ومفصل بر فهرست بوجسیم اثردن استفاده‌یی برقات داها تسهیل ایله‌مکده‌در .

(عثمانلی مؤلفلری) نك نه قیمتدار بر اثر اولدیغنی آکلامق ایچون، سنه‌لرك محصول غیرت وفعالیتی اولدیغنی بیلمك کفایت ایدر. استانبول روم ایلی وآناطولی کتبخانه‌لرنده عثمانلی تاریخنه ، علوم وفنونه عائد اویله اسکی ونادیده اثرلر واردرکه ، بونلرك اسملری بیله مجهولدر . طاهر بك افندی الك مهم مراکزی طولاشارق ، استانبول کتبخانه‌لرنده‌کی آثاری بر بر تدقیق ایدەرك هر مؤلفك شیمدی‌یه‌قادار مجهول ومنسی قالان اثرلرینی‌ده میدانه چیقارمشدر . محترم فاضل بوجسیم اثری وجوده کتیرمزدن اول اوفاق اوفاق رساله‌لرله تدقیقاتندن

برقسمنی نشر ایله‌مشدی‌که ، اونلرده عثمانلی علماسنه دائر اوفاق بررساله ایله عالی وکاتب چلبی ، آیدینده یتیشن علما وفضلا حقنده‌کی مهم اثرلردر . (عثمانلی مؤلفلری) ، ایشته‌بوتون بوتدقیقاتی محتویدر. فاضل محترم اثرینك نه‌صورتله وجوده كلدیكنی متواضعانه تصویر ایله‌دكدن صوكرا اصل مقصدینی شوسطرلرله بیان‌ایدیورکه، بالخاصه جالب دقتدر :

« بواثری یازمقدن اصل مقصد عاجزانم ، منسوبیتیله مفتخر بولوندیغم عثمانلی توركلرندن یتیشن ارباب كمال ومعارف زمره‌سندن اولوبده تدریس مشغله‌سندن ناشی اثرتألیفنه وقت بولامایانلردن‌صرف نظرله یالكز مسلكلرنده آثار یازان ذواتدن آنجاق برنبذه‌سنك مختصراً تراجم احوالیله : « ان آثارنا تدل علینا . فانظروا بعدنا الی الآثار » بیتی مفادینه تبعاً اساساً فضل وكمالرینه دلالت ایده‌جك اولان اسامئ مؤلفاتی یازه‌رق بالعموم معارف منتسبلریله مؤلفات عثمانیه‌یی بیلمك ایسته‌ین سائر ملتلره هیچ اولمازسه بومؤلفات فهرستنك برقسمنی حاوی اولمق اوزره عثمانلی ارباب معارفنك كمالات علمیه وملكات فنیه‌لرینك علی طریق‌الاختصار اثبات‌واتیانیله ناچیزانه واسطه اولوب فطرةً ذكی وعالیجناب اولان بوقوم كریمه برطاقم غرضكارانك اسناداتمك ایسته‌دكلری یاكلیش وغرضلی فكر وتلقیلری رد ایتمكدر . »

طاهر بك افندینك بوادعالری عثمانلی محررلرنجه نظردقته آلینه‌جق برمسئله‌در . عثمانلی دهاسنك، بویوك عثمانلی سیمالرینك بوكون متروك ومنسی برحالده قالیشی ، هیچ شبهه‌سز ، محرر ومؤلفلریمزك بویولده نشر آثاره همت ایتمه‌ملرندندر . عثمان غازینك عثمانلی ملتنی وجوده

کتیرمك ایچون کوستردیکی غیرت جنکاورانه ، اورخان غازینك دهای سیاسیسی ، فاتحك عظمت افعالی ، یاووزك قوماندانلق صنعتی وقعه‌نویس تاریخلرینك مجمل ومغلق سطرلری آراسنده غائب اولوب کیتمکده‌در . بومعظم سیمالری بوتون حقایقی ایله تصویر ایتمك ایچون زمانلرینك بالجمله آثارندن استفاده ایتمك ، عثمانلیلغك ایلریله‌مسنه چالیشان بویوك ذکالریمزی مهم اثرلرله اورتایه‌قویارق ملتك‌واجانبك نظرنده بویولتمك ایجاب ایدر . طاهر بك افندینك اثرلری بو مهم مقصدی‌ده ایفایه خدمت ایله‌دیکی ایچون محرر فاضلی تبریك ایدر ودیکر جلدلرك‌ده یاقینده ساحهٔ انتشاره وضعنی تمنی ایله‌رز.

« توران » ده منتشر مقاله

بزده‌اك‌زیاده مجهول اولان برشی‌وارسه اوده سلفلریمزك فکری حیاتیدر . کرك عثمانلی‌وکرك اجنبی مؤلفلری طرفندن یازیلان عثمانلی تاریخلرنده بوکا دائر پك آز معلوماته تصادف اولونور . مورخلر اك زیاده‌حرب، اختلال، استیلا کبی هیجانلی وقعه‌لری قید ایتمکله اکتفا ایتمشلردر . ماضیده ، تورك حرثی نه ماهیتده ایدی ؟ تورکلر فکری ومعنوی خصوصاتده نه صورتله دوشونوب یازارلردی ؟ بو جهتلر مورخلرك نظردقتندن دورقالمشدر. بوکون تورك‌تاریخنی حامیلردن، کاتب چلبیلردن اوقومش اولانلر وحقی تورکلره وعثمانلیلره تعلق‌ایدن خصوصاتده اختصاص صاحبی کچینلره بوکا دائر سؤال ایراد اولونسه صدره شفاویره‌جك برجواب آلمق قابل‌اولامز. چونکه بوخصوصاتی تنویر ایده‌جك صریح وقطعی برقید وضبط بولمق غیرقابلدر .

حتى بوندن ، ماضی‌ده تورکلرده قید وضبطه شایان فکری بر حرکت مشهود اولمادیغی نتیجه‌سنی چیقارانلر یوق دکلدر .

حال بوکه کچمش عصرده بوتون آوروپا قوملرینك جنك وجدال ایله مشغول بولوندقلری برصره‌ده فکری حیاته الك زیاده اهمیت عطف ایدن قوملردن بریسی‌ده عثمانلی تورکلریدر . سلطان سرایلری، وزرا قوناقلری وسائر عالی محفللر هپ شعرده ، ادبیاتده ، علم وفنده تمیز ایدن فاضل ذاتلرك جولانکاهی ایدی .

بویوك دولت آدملرینك ثروت اصحابنك ناملرینی نسیاندن وقایه ایچون ایلك دوشوندکلری شی مدرسه، مکتب، کتبخانه، تکیه وامثالی مؤسسه‌لر وجوده کتیرمکدن عبارت ایدی . بونلر وبوکبی برچوق حاللر عثمانلی تورکلرنده باخصوص خواص میاننده فکری حیاتك پك قوتلی اولدیغنی اثبات ایدر . لکن بو حیاتك ماهیتنی لایقیله ایضاح وتعیین ایده‌جك بر اثر مع التأسف یوقدر . چونکه تورك متفکرلری علی الاکثر اثرلرینی تورکجه دکل عربجه ویا عجمجه یازمشلردر . تورك عرفان اربابنك قلم محصولی اولان بیکلرجه اثرلر هپ تورك اولمایان باشقه مدنیتلرك مالی طانمش، وتورك ملتنك مدار افتخاری اولابیله‌جك یوزلرجه فضیلت اربابی باشقه ملتلر اولادندن عد اولونمشدر .

شیمدی مع المسار کوریبورزکه بوتون بو ذهابلری یاکلش فکرلری هیچ اولمازسه قسماً ازاله ایده‌جك پك مهم بر اثر وجوده کلمشدر. کتابیات متخصصی مملکتلرنده موجود بوتون کتبخانه‌لری برر برر تدقیق نظردن کچیره‌رك شعر وادبیاتده، تصوف ویا رضیاتده، والحاصل فکری فعالیتك هرهانکی برشعبه‌سنده اولورسه اولسون اثر وجوده کتیرمش اولان بوتون تورك مؤلفلرینی میدانه چیقارمشدر . ١٦٠٠ ی

متجاوز اولان بو مؤلفلرك ترجمهٔ حاللريله تأليف ايتدكلرى اثرلرك اسملرى طاهربك طرفندن قلمه آلينوب درت بويوك جلددن عبارت اولان عثمانلى مؤلفلرى نام اثرده ايضاح وتعيين اولونيور.

فى الواقع طاهر بكك اثرى، مقصدى تماميله تأمين ايتمز. چونكه بونده، نه اثرلرك ماهيتى نه ده مؤثرلرك مسلك و افكارى بر تفصيل ايضاح اولونمايور. فقط ماضيده كى فكرى حياتمزى تعيين ايتمك ايستهيه جك اولان ارباب اختصاص اونى رهبر اتخاذ ايده بيليرلر. ارباب غيرت، بو تأليفده كوستريلن اثرلرله مؤثرلرى كندى اختصاصلرينه كوره تدقيق ايده رك قطعى و معين بر نتيجه چيقاريرلرسه ماضيده كى تورك حرثنك، تورك فكرى حياتنك ماهيتنى بو صورتله هنوز انكشافه باشلامش اولان يڭى حياتك اساسلرينى ميدانه قويمش اولاجقلردر.

تكين آلپ

(صباح)ده منتشر مقاله

بروسه لى فاضل محترم طاهر بكك عثمانلى مؤلفلرى اسمنده كى كليات آثارك مشايخ وعلما فصلى بوكره معارف نظارت جليله سنك همت مخصوصه سيله طبع اولنه رق ساحهٔ انتشاره وضع ايدلمشدر. عالم اسلاميتى تزيين ايدن مؤلفات كثيره آره سنده طاهر بكك حصر مساعى ايتديكى جهت صرف عثمانلى مؤلفلرى حقنده اولوب بو اثر طاهر بكك بو يولده كى تتبعاتنك محصولىدر.

مؤثردن اثره استدلال قاعدهٔ كليه سنه تطبيقاً طاهر بك بر چوق اكابرك تراجم احوالنى درج ايتمكله برابر اثردن مؤثره انتقال

صورتیله‌ده فضائل صحیحه اصحابندن اولدقلری حالده اسامیسی اونودلمش اولان برچوق اصحاب فضیلتك ترجمهٔ حاللرینه بو اثر مهمده تصادف اولنیور .

موضوعات وماهیات علم کتب حقیقةً بر علم مهمدر . آثارك موضوعی وزمان تحریری ومؤلفلرك معرفت وعرفانجه واصل اولدقلری درجاتك لایقیله تعیینی برچوق آثارك نظر مطالعه‌دن کچیرلمسنه وبونلرك بحق تمییزیله اتصال ایتدکلری منازل معرفت وعرفانك استطلاعنه وابسته‌در . بوده آز برزمانده میسر اوله‌مز. واقعا آثار اسلامیه آراسنده تراجم احوال اوزرینه یازلمش طبقات وتذاکر ادبایه کتبخانه‌لرده تصادف اولنمقده ایسه‌ده طاهر بکك اثرنده جالب نظر اهمیت برجهت منجلی‌درکه اوده طاهر بکك بوتون عمومی وخصوصی کتبخانه‌لری بشقه بشقه دور وتفتیش ایدرك بونده سالف الذکر طبقات وتذاکرده وبویولده یازلمش اولان آثار مؤلفه‌ده اسامی وآثاری کورلمامش بر چوق ذواتك تراجم احوالیله آثارینی درج وتردیف ایلمشدر .

طاهر بك آره‌صره کتبخانهٔ عاجزانه‌مه‌ده کلیردی . کندوسنك فن تعیین ماهیات کتبده ممارسهٔ مخصوصه‌سی سابقه‌سیله‌درکه بیکلرجه آثار آره‌سنده آیروجه عثمانلی مؤلفلرینه حصر تدقیقات بر چوق آثارك ماهیات علمیه‌سنه برابرجه مطلع اوله‌ق ومؤلفلرك خطوط دستی ایله اولان آثار نفیسه‌یی طاهر بکك اشتراك تتبع وتمییزیله تفریق ایلدك. طاهر بکك تمییز آثارده بحق اکتساب ملکه ایتمش اولدقلرینه اشبو کلیات آثاری برهان کافی اولمقله برابر بر آره‌لق مودوع عهدهٔ کفایتی اولان کتبخانه‌لرك تفتیشی وظیفه‌سنده وبرده طشره‌لرده دخی

بولنمش اولمسیله دارالخلافة العلیه خارجنده قالان آثاره دخی اکتساب وقوف وتوسیع اطلاع ایدرك اثرك مكمل ومذهب اولمسی مقصد مهمیده وجوده كلمشدر. اثرك طرز افادهسیده منقح وموجز اولدیغی كبی هر مؤلف اثر حقنده ویریلن معلومات دخی مأخذلری وآثار مؤلفهنك بولندیغی كتبخانهلرك اسمی مندرج اولمسیله وثوق واعتماده بوجهت دخی بشقهجه كافلدر. طاهر بك بواثرنده آثارینی ارائه ایتدیكی مؤلفلرك كذارش حیاتیله قوای روحیهلرینك نفوذ ایتدیكی جهات اوزرینهده ایجاب ایتدیكی قدر معلومات اعطا ایتمش اولدیغی بیاپی انتشار ایدهجك اولان مسوداتنی كورمش اولدیغم دیكر آثاری محتویاتندن اكلاشیلیور.

واقعا عرب وایران مؤلفلریله بوایكی لسانده یازی یازان ترك مؤلفلرینك طبقات وتراجم اوزرینه یازمش اولدقلری آثارده تعیین اولنان ذواتك صفحات عمرلری وبولندقلری هیئت اجتماعیهده ابراز ایتدكلری خدماتی حقنده تفصیلات مفیده ویرمش اولدقلری آثار موجودهدن تظاهر ایدرك متعین ایچون جالب استفاده اولیورایسهده بزده اولان آثارده اولدقچه عاشق چلبی تذكرهسندن بشقه بوجهته نفوذ ایتمش مؤلفلر آز بولنور. صاحب اثری آثار موجودهسندن آكلامق ایچون بتون آثارینی كورمك لازم كلیور. بوده سنهلرجه تدقیقه احتیاج كوستریور.

حال بوكه بونقطهنك الك زیاده حائز اهمیت اولدیغنده شبههیوقدر. كاتب چلبی مرحوم كندی ترجمهٔ حالنه دائر یازمش اولدیغی اثرده جمع واستحضار ومطالعهسنه حصر ایتمش اولدیغی آثارك الك چوق تراجم احوال قسمی اولدیغنی درمیان ایدییور.

تاریخ شئون کائناتی انظار اخلافه قویان بر مرآت عبرو انتباه اولوب رجال و اشخاص مهمه وفاضله‌نك تراجم احوالیله آثاری وحیات اجتماعیه‌ده کوسترمش اولدقلری اوضاع وحرکاتی پیش انظار عبرتده منجلی اولدقجه قابلیت واستعدادلری درجه‌ده نفوس بشریه‌ده منطبع اولارق انسانیتك تهذیب واصلاحنه ومعالی آثار وکمالات ایله اشتهار وتمایز ایدن ذواته تطبیق مساعی وافعال ایله جمعیت بشریه‌نك مراحل ترقیاتده میدان آلمسنه باعث اوله‌جغنده اشتباه یوقدر.

طاهر بکك اشبو کلیات آثاری دیکر اقسامنده دخی کوریله‌جکی وجهله بویولده‌کی آثار مؤلفهٔ اسلامیه آره‌سنده هرحالده برموقع کزین اشغال ایدییور .

خالص

تصویر افکارده مندرج مقاله

عثمانلی مؤلفلری

بروسه‌لی محمدطاهر بکی بزده‌همان‌هرکس بیلیر. طاهربکك اسباب معروفیتنی تشکیل ایدن فضیلتلرینی تعداد ایده‌جك دکلز. فقط اخیراً ایلك جلدی انتشار ایدن بویوك بر اثری مناسبتیله بر دانه‌سنی ذکر ایده‌جکز: (علم احوال کتب) ویا (کتابیات) عنوانلری ایله‌افاده اولونه‌بیلن (بیبلیوغرافی)ده‌کی وقوفی ، غیرتی ، همتی تا دورسابقدن بری بویك مهم شعبهٔ معرفتده اوغراشان محمد طاهر بك شرقلی وتخصیصاً عثمانلی علمانك تراجم احوالنی ، آثار عرفان و کمالنی‌تدقیق

وتتبعه وقف حيات ايتمشدر. ايشته شيمدی ٤٠٠ بويوك صحيفه‌دن عبارت برنجی جلدی نشر اولونان (عثمانلی مؤلفلری) بويله بر همت وغيرتك محصوليدر. معارف نظارتنك انضمام همتيله نفيس بر كاغد ايله نشر اولونان بو جلد عظيمك فيئاتی ايسه عادتا مصرفنه تقابل ايده‌جك ايتميه‌جك بر زاده‌دهدر، يعنی اون ايكی غروشدن عبارتدر. يالكز طشره‌يه تعهدلی اوله‌رق سوقی ايچون سكز غروش پوسته اجرتی ضم ايدلمك ايجاب ايتمكده‌در.

ترجمان حقيقت‌ده مندرج مقاله

فاضل محترم بروسه‌لی محمد طاهر بك افندی طرفندن تأليف ايديلوب معارف نظارتنك همتيله طبع ايديلن بو بويوك ومستثنا اثرك برنجی جلدی انتشار ايتمشدر. پك درين ومتعب بر سعی وتتبعك محصولی اولان بو جسيم اثر، بر طرفدن عثمانلی مؤلفلرينی، خاطرهٔ ملتده ياشاتمق وديكر طرفدن عثمانليلرك يتشديرديكی اصحاب كمالات حقنده صريح بر فكر مجمل ويرمك فائده‌لرينی حاويدر. محمد طاهر بك، بو اثری وجوده كتيرمك ايچون اوزون سنه‌لر اوغراشديلر. مملكتمزك بوتون كتبخانه‌لرينی باشدن آشاغی تدقيق ايتديلر. بر مدت كتبخانه‌لرك تفتيشی وظيفه‌سيله مكلف اولدقلرندن طشره‌لرده‌كی آثاری‌ده پردهٔ نسيان و اهمال آلتندن چيقارمشلر وبو صورتله ساحهٔ تتبع وتدقيقی ممكن اولديغی قادار توسيع وتوثيقه موفق اولمشلردر. (عثمانلی مؤلفلری) بيك آلتی يوز كسور مؤلفك اسامی وآثار و مؤلفاتی، صريح ترجمهٔ حاللرينی ياشادقلری دورلری جامعدر. عثمانلی مؤلفلری حقنده معلومات ايدنمك ايسته‌ينلر، بو جسيم

اثره كمال فخر و امنيتله مراجعت ايدەرك عثمانلى تاريخ مؤلفاتنه دائر آرزو ايتدكلرى معلوماتى آلابيلەجكلردر . طاهر بك ، يازدقلرى مقدمەده ، اثرلرينك اجانبه قارشى ، عثمانلى عرفانى حقندە كوركورينه سوز سويلەين كوتەبينانه قارشى بر جواب تشكيل ايدەجكنى بياندن صوكره ديپوركه :

« چونكه عثمانليلرك عوام قسمنى تشكيل ايدنلرك بيله راست كلدكلرى عرفان اربابنه صوك درجه حرمتده بولنمالرى بالعموم عثمانلى قومنك محب و مفتون معارف اولدقلرينه دليل قويدر . عثمانليلرك تا بدايت تأسسلرندن برى معارف پرور اولدقلرينك على دلائلندن برى ده همان عادى قصبەلرينەوارنجەيه قدرز رادارەلرينه آلدقلرى بالجمله ممالكده سلاطين عظام حضراتيله وزرا و اصحاب يسار طرفلرندن بنا و انشا اولنان جامعلر ، تكيەلر ، مدرسەلر ، مكتبلر ، كتبخانەلر ، كوپرولر و چشمەلر ، كاروان سرايلردر . تواريخ عثمانيه عطف نظر اولونسون معارفله مألوف اولمايان بر قومك بويله استيلا ايتديكى ممالكده ، مدرسه ، مكتب ، كتبخانه و سائره تأسيسى كبى نشانۀ معارف اولان آثار براقمق خاطر وخياللرينه كلشميدر ؟

عجبا جهل اسناد اولونمق ايستەنيلن برقومدن شعبات علوم وفنونه دائر بونجه مؤلفات مقبوله ميدانه كتيرن و بو اثرده آنجاق بر قسم جزئيسنك اسملرى يازيله بيلن ارباب فضيلت ميدانه كله بيليرمى ؟ مادام كه بو ذوات علمى و فنى اثرلريله منسوب اولدقلرى علم وفنلرده فضل وكماللرينى اثبات ايلەمشلردر ، آرتق بوقادار علما وفضلا يتشديرن بر قومه جهالت اسناد ايتمك شيمۀ انسانيت و انصافه ياقيشيرمى ؟ »

بو مطالعاتدن آكلاشيلەجغى اوزره ، طاهر بك افندى (عثمانلى

مؤلفلری) نامندهکی اثرلریله ، عثمانلی فضـل و کمالاتی حقنده بویوك بر مدافعه نامه ترتیب ایله‌مشلردر . مؤلف محترم ، یورولمق بیلمز مساعیسی سایه‌سنده ، عثمانلی کتبخانهٔ ملیسنه هر زمان حرمت و توقیر ایله یاد ایدیله‌جك بویوك بر اثر علاوه ایتمشلردر . بو موفقیتلرندن دولایی کندیلرینی تبریك ایدر و اثرلرینك طبعنه همت ایدن معـارف عمومیه نظارتنه عرض شکران ایله‌رز .

پیاده قائممقامی متقاعدلرندن بروسه مبعوث اسبقی محمد طاهر بکك سجل رسمیٔ عسکریسی :

١ ایلول سنه ١٢٩٦ تاریخنده مکتب حربیه‌یه دخول ایتمشدر .

٢٣ حزیران سنه ١٢٩٩ تاریخنده مکتبدن نشأتله اردو ٣ نظامیه آچیغنه تفریق ایدلمشدر .

١١ تشرین اول سنه ١٢٩٩ تاریخنده مناستر عسکری رشدیه‌سی جوغرافیا معلملکنه تعیین قیلنمشدر .

٢٠ ایلول سـنه ١٢٠٢ تاریخنده مذکور معلملکده اسـتخدام اولونمق اوزره ملازم اول اولمشدر .

١٤ تشرین اول سنه ١٣٠٦ تاریخنده مذکور معلملکده استخدام اولونمق اوزره یوزباشی اولمشدر .

٨ تشرین ثانی سنه ١٣١٣ تاریخنده اسکوب عسکری رشدیه‌سی جوغرافیا معلملکنه نقل ایدلمشدر .

١٤ ایلول سـنه ١٣١٤ تاریخنده مناسـتر عسـکری رشدیه‌سی مدیرلکنه ترفیعاً قول آغاسی اولمشدر .

٢٥ اغستوس سنه ١٣٢٠ تاریخنده سلانیك عسکری رشدیه‌سی مدیرلکنه نقل ایدلمشدر .

۱ كانون اول سنه ۱۳۲۱ تاريخنده مذكور مكتب مديريتنده بيكباشى اولمشدر .

۱۸ كانون ثانى سنه ۱۳۲۲ تاريخنده ايكنجى اردو آچيغنه چيقارلمشدر .

۲۵ شباط سنه ۱۳۲۲ تاريخنده اوچنجى اوردونك آلاشهر جديد رديف آلاينك برنجى آلاشهر طابورى قوماندانلغنه تعيين اولنمشدر .

۲۷ تشرين ثانى سنه ۱۳۲٤ تاريخنده مذكور اردو آچيغنه نقل ايدلمشدر .

۱٤ نيسان سنه ۱۳۲۷ تاريخنده كوكلى رديف ايكنجى صنف آلاينه ترفيعاً قائممقام تعيين قيلنمشدر .

۱۹ شباط سنه ۱۳۲۷ تاريخنده دائرهٔ حربيه ديوان حربنه نقل ايدلمشدر .

۱٤ تشرين اول سنه ۱۳۲۸ تاريخنده محاكمات دائره‌سى اعضالغنه تعيين ايدلمشدر .

۱ مارت سنه ۱۳۲۹ تاريخنده دائرهٔ حربيه ديوان حربى اعضالغنه نقل ايدلمشدر .

۱۵ كانون ثانى سنه ۱۳۲۹ تاريخنده قائممقاملقله تقاعد ايدلمشدر .

حامل اولديغى نشانلر :

۱ — اوچنجى مجيدى
۲ — دردنجى عثمانى
۳ — كوموش لياقت مداليه‌سى
٤ — كوموش دونانما «

آثار مطبوعه‌سی :

(١) عثمانلی مؤلفلری

(٢) دليل التفاسير (ايكی دفعه طبع ايدلمشدر)

(٣) ترجمهٔ حال وفضائل شيخ اكبر (»)

(٤) نظر اسلامده فقر

(٥) منتخبات مصاريع وابيات عثمانيه

(٦) توركلرك علوم وفنونه خدمتلری (ايكی دفعه طبع ايدلمشدر)

(٧) كبار مشايخ وعلمادن اون ايكی ذاتك تراجم احوالی

(٨) مشايخ عثمانيه‌دن سكز ذاتك تراجم احوالی

(٩) علمای عثمانيه‌دن آلتی ذاتك تراجم احوالی

(١٠) حاجی بايرام ولی (ايكی دفعه طبع ايدلمشدر)

(١١) آيدين ولايتنه منسوب مشايخ علماء شعراء مورخين واطبانك تراجم احوالی (ازميرده طبع ايدلمشدر)

(١٢) اسكی ويكی اخلاق كتابلريمز

(١٣) سياسته متعلق آثار اسلاميه

(١٤) كاتب چلبی

(١٥) مورخين عثمانيه‌دن عالی وكاتب چلبی‌نك ترجمهٔ حاللری (سلانيكده طبع ايدلمشدر)

(١٦) مناقب حرب (ايكی دفعه طبع ايدلمشدر)

آثار غير مطبوعه‌سى :

(١) مناقب سيد خواجه محمد نور العربى وبيان ملامت واحوال ملاميه

(٢) مجموعهٔ ظاهر

(٣) فضائل امام على (رضه) حقنده شرفوارد احاديث شريفه وترجمه‌لرى

(٤) حسنين (رضهما) حقنده شرفوارد احاديث شريفه وترجمه‌لرى

(٥) امام سيوطى‌نك (الاحاديث الشريفة فى السلطنة المنيفة) رساله‌سنك ترجمه‌سى

(٦) مناستره منسوب مشايخ، علما، شعرانك تراجم احوالى

(٧) منتخب ضروب امثال عربيه وفارسيه

صوك سوز :

انجاق بر آرزوى وجدانى‌يه اتباعاً تجربهٔ قلم نوعندن تسويدينه جرأت وموفقيت حاصل اولان شو ترجمهٔ حالى ميدانه كتيريركن ، طبق نم كى ؛ فقط بندن چوق اول حضرت استادك ترجمهٔ حاللرينى يازمش بولونان اديب فاضل فرائضجى زاده عثمان فائز، لبيب كامل الحاج حسين وصاف بكلرك اثرلرى خايلى دن خايلى بكا سهولت بخش اولدقلرى ايچون بوراده كنديلرينه خاصةً تشكرى بر واجبه عد ايله‌دم .